

Галицька-Дідух Т.В.

**ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
І-ОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ
ІІІ КУРСУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
014 «СЕРЕДНЯ ОСВІТА
(ІСТОРІЯ)».**

Івано-Франківськ,
2024

УДК 37.2.894

ББК 74.263.1

Г-15

Галицька-Дідух Т.В. Історія України I половини XX століття. Навчально-методичний посібник для студентів III курсу спеціальності 014 «Середня освіта (історія)». Івано-Франківськ, 2024. 206 с.

Рецензенти:

Островський Валерій Васильович,

завідувач відділом суспільних дисциплін
лабораторії суспільно-філологічних дисциплін
Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

кандидат історичних наук, доцент

Міщук Андрій Івнович,

доцент кафедри історії України і
Методики викладання історії

Рекомендовано до друку Вченою Радою факультету історії, політології і міжнародних відносин

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

(протокол №_ від “_” ____ 2024 р.)

© Галицька-Дідух Т., 2024 рік
© ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника», 2024 рік

Зміст

Вступ	2
Система оцінювання курсу	4
Теми семінарських занять і самостійної роботи. Методичні рекомендації.	22
Тематика проєктів, рефератів.	181
Тематика контрольних робіт. Програмові вимоги.	182
Рекомендована література	189
Рекомендації до навчання	193

Вступ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є суспільно-політичний, соціально-економічний і культурний розвиток України в першій половині ХХ століття. Період першої половини ХХ століття є важливою складовою частиною загального курсу вітчизняної історії не тільки у вузі, але і в загальноосвітніх школах (10 клас). Хронологічно він охоплює події формування модерної української нації, добу визвольних змагань 1917-1923 рр., міжвоєнний період, період Другої світової війни. Особливістю курсу новітньої історії України є багатоплановість і дискусійність теоретичних проблем, синкретичний характер розглядуваних подій та явищ, пропонованих студентам до засвоєння. Історія України першої половини ХХ ст. – це дисципліна, яка вивчає політичні, соціокультурні, економічні процеси в конкретних формах і просторово-часових вимірах. Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 014.03 – середня освіта (історія) теоретичних знань з новітньої історії України, усвідомлених умінь і навичок, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Зміст історичного матеріалу базується на таких пріоритетах: науковість, національна спрямованість, хронологічна послідовність, логічність, людський вимір історії, постановка проблемних навчальних завдань, полікультурність; органічне й оптимальне дотримання пропорцій між суспільно-політичною, соціально-економічною, культурною та духовною складовими історичного процесу, загальнонаціональною історією, регіоналістикою й історичним краєзнавством; виокремлення історії повсякдення, мікроісторії та особливостей трансформації рівня життя населення відповідно до подій, що відбувалися в Україні та світі.

Метою вивчення навчальної дисципліни є засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) з фундаментальної дисципліни «Історія України 1914-1945 рр.», вміння їх використовувати у шкільному курсі «Історія України»; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України; забезпечити набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов; виховання високоморальних, патріотичних, освічених особистостей, спроможних вносити істотний вклад у майбутнє як регіону, так й України.

Завдання: ознайомити студентів із політичною, соціально-економічною, освітньо-культурною, релігійною історією України першої половини ХХ ст.; навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності знання з історії України, порівнювати їх із всесвітньою історією;

виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблема,

аналіз досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів української держави в контексті світового історичного процесу; – розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;

усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності власної держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;

долучення до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів;

вміти використовувати навчальний матеріал в шкільному курсі «Історії України»,. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення соціальних навичок, вироблення патріотичної орієнтації, соціальних навичок, прагнення до самореалізації.

Загальні компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською - державною мовою; отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою.

Фахові компетентності:

Ф К 1. Здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність

ПК 1. Здатність володіти змістом та методологією фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

П К 2. Знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії.

П К 3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу

П К 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

П К 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

П К 7. Знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії.

П К 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання.

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

Р Н 3. Називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

Р Н 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

Р Н 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

Р Н 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

П Р Н 1. Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку.

П Р Н 2. Знати і аналізувати сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних історичних дисциплін та імплементувати знання у навчальну і практичну діяльність.

П Р Н 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.

П Р Н 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

П Р Н 5. Використовувати краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою.

П Р Н 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

П Р Н 7. Знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, вміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

П Р Н 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

П Р Н 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

П Р Н 10. Усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей

Обсяг навчальної дисципліни			
24			
36			
60			
Ознаки навчальної дисципліни			
Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
014 Середня освіта (Історія)	третій	нормативний	
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		кількість год.	
		лекції	заняття сам. роб.
Тема 1. Україна в Першій світовій війні (1914-1917)		2	2 4

Тема 2. Українська революція (1917-1918)	2	2	4
Тема 3. Українська Держава П.Скоропадського.	2	2	2
Тема 4. Директорія УНР.	2	2	4
Тема 5. Західноукраїнська Народна Республіка.		2	4
Тема 6. Політика радянського уряду в Україні у 1919–1920 рр.	2	2	4
Тема 7. Культурне і духовне життя в Україні 1917–1920 рр.		2	4
Тема 8. Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)		2	4
Тема 9. «Українізація» (коренізація).		2	2
Тема 10. Модернізація промисловості України (1929-1938 рр.).		2	4
Тема 11. Суцільна колективізація в Україні. Голодомор 1932-1933 рр.		2	4
Тема 12. Політична система в УРСР 30-х рр. Масовий терор.	4	2	4
Тема 13. Соціальна система УРСР в 30-х рр. ХХ ст. Стан культури в Україні у 1930-і рр. «Розстріляне відродження».		2	4
Тема 14. Західноукраїнські землі в 1921 – 1938 рр.	2	4	4
Тема 15. Україна на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.)	2	2	4
Тема 16. Україна на першому етапі радянсько-німецької війни.	2	2	2
Тема 17. Український національно-визвольний рух в 1941-1943 рр.	4	2	2
	24	36	60

Система оцінювання курсу

Розподіл балів, які отримують студенти

Денна і заочна форма навчання

Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу та балу за екзамен. Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали. Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття (максимально 20 балів), балу за 2 модульні контрольні роботи (20 балів) і балу за індивідуальну роботу (10 балів) та в сукупності може складати максимальну 50 балів.

Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота №1	Контр. робота №2	Індивідуальне завдання (конспект і захист монографії, проект тощо)	Сума балів за модулями	Екзамен	Підсумкова оцінка у 100-бальній шкалі
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	20	10	10	10	50	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	5	A	зараховано

80-89	добре	4	B
70-79			C
60-69	задовільно	3	D
50-59			E
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)		

Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з **підсумкового семестрового балу та балу за екзамен**.

Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали. **Підсумковий семестровий бал** складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі **підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття (максимально 20 балів), балу за 2 модульні контрольні роботи (20 балів) і балу за індивідуальну роботу (10 балів)** та в сукупності може складати максимального 50 балів.

Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота №1	Контр. робота №2	Індивідуальне завдання (конспект і захист монографії тощо)	Сума балів за модулі	Екзамен	Підсумкова оцінка у 100-бальній шкалі
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	20	10	10	10	50	50	100 (50+50)

При обчисленні підсумкового семестрового балу враховується:

Поточні оцінки успішності (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно») – виставляються під час проведення семінарських занять;

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях і є середнім арифметичним (заокругленим до сотих) всіх отриманих оцінок за семінарські заняття. Отримані «незадовільні» оцінки враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок

Приклад обрахунку підсумкової оцінки за семінарські (практичні) заняття:

З навчальної дисципліни студент протягом семестру отримав 4, 4, 3. Підсумкова оцінка за семінарські заняття за семестр складає: $(4+4+3) : 3 = 3,66667 \approx 3,67$.

Підсумковий бал за семінарські заняття (максимально 20 балів) – підсумкова оцінка за семінарські заняття, помножена на коефіцієнт **4**, заокруглена до цілого (наприклад, якщо підсумкова оцінка за семінарські заняття **3,67**, то підсумковий бал за семінарські заняття буде становити $3,67 \times 4 = 14,68 \approx 15$ балів);

Бал за модульну контрольну роботу (максимально 20 балів). З навчальної дисципліни передбачено написання двох контрольних робіт, тому остаточні бали за модульну контрольну роботу визначаються як середнє арифметичне, заокруглене до цілого;

Бал за індивідуальну роботу (максимально 10 балів) – бали за виконані індивідуальні (індивідуально-дослідні) завдання.

*студенту, який має наукові публікації, виступи на наукових конференціях, бере активну участь в роботі студентського наукового гуртка, був учасником олімпіад, конкурсів з відповідної (чи суміжної) дисципліни за поданням наукових керівників чи керівників наукових гуртків та рішенням кафедри в підсумковий семестровий бал може додаватись **максимально**

10 балів за участь в науковій роботі (за умови, що підсумковий семестровий бал не перевищує 50 балів)

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

❖ **Критерії оцінювання індивідуального завдання**

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1-2	Кейс виконаний незадовільно, оскільки відтворити його зміст самостійно не може, відповідь недолуга, із значними помилками. Немає навичок командної роботи, не бере на себе відповідальність. Захист кейсу спрощений, із значними помилками. Не здійснював (ла) пошук інформації. Відсутня будь-яка аргументація. Відсутні самостійні висновки і синтетичні зв'язки. Не здатен використати наявний матеріал для роботи в школі.
3-6	Кейс виконано задовільно. Студент може репродуктивно відтворити змісту кейсу, однак у його відповіді є помилки. Відсутні окремі складові кейсу. Може використати наявний у кейсі навчальний матеріал, але його зміст не достатній; відповідь не чітка і спрощена. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Вміє організовувати пошук історичної інформації, але не може її критично проаналізувати. Визначає роль людського фактора в історії, однак без необхідної аргументації. Не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у кейс-технології; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність. Демонструє на посередньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти.
7-8	Кейс виконаний добре. Помилки під час захисту незначні. Є самостійні висновки на основі сформованих ціннісних орієнтирів і принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонуються певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволяє в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних і суспільних проблем; аргументація є, але не повна (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Має добрі знання з історії української культури. Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у роботі підготовки і захисту кейсу в межах етики професійних взаємин, застосовує оптимальну стратегію під час захисту, чітко дає відповіді на запитання одногрупників; може приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставиться до інших.

9.10	<p>Здатність презентувати власну творчу інтерпретацію (версію, розуміння, оцінку) історичних явищ на основі захисту кейсу, ставити під сумнів усталені погляди, спростовувати стереотипи, при захисті використовує значний обсяг джерел і літератури, висновки самостійні, тези здійснені на високому рівні, студент створив значну кількість роздаткового матеріалу тощо.</p> <p>Підготовлений у кейсі матеріал здатен використати на практиці; відповідь чітка і завершена. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, рецензує відповіді ровесників. Вміє організувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичної інформації; може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси під час підготовки кейсу. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Має синтетичне мислення. Бере активну участь у кейсі на всіх етапах його підготовки і презентації в межах етики професійних взаємин, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі; приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Знає історію української культури, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.</p>
-------------	--

Зміст питань, що виносяться на екзамен, форма та структура завдань та їх оцінювання визначається керівником курсу, затверджується на засіданні кафедри.

Отриманий в результаті здачі екзамену бал додається до виставлених балів за семінарські заняття і складає *підсумковий семестровий бал*.

❖ Критерії оцінки виконання контрольної роботи (Колоквіуму)

20 балів (максимальна кількість)

Тести на знання хронології (1 повністю правильна відповідь – 0,2 бали, частково правильна – 0,1.

10 тестів*0,2= 2 бали (максимальна кількість)

Тести на знання історичних постатей (1 повністю правильна відповідь - 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 5 тестів*0,2= 1 бал (максимальна кількість)

Тести на знання історичних джерел (або історіографії) (1 повністю правильна відповідь - 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 5 тестів*0,2= 1 бал (максимальна кількість)

[Або заповнення контурних карт (1 повністю правильна відповідь - 0,2 бали, частково правильна – 0,1. 5 завдань*0,2= 1 бал (максимальна кількість)]

2 теоретичні завдання максимальна кількість 6 балів (оцінки сумуються і діляться на 2).

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання
1-3	У студента відсутні знання з теми. Немає структури відповіді. Вказані окремі дати і прізвища. Відсутня логіка викладу матеріалу.
4-8	у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію і наукову періодизацію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%),

	<p>не володіє просторовою компетенцією; не вмiє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення.</p>
9-12	<p>у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки в аналізі джерел і постатей, є помилки в аналізі . Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вмiє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом.Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Поверхнево знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Не має синтетичного мислення, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні, але української культури не знає. Демонструє вдосконалення з низьким рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
13-16	<p>Загалом студент володiє фактичним матеріалом, елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії на рівні їх перерахунку. Знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією; не вмiє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом.Здатен (на) на доброму рівні оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Не має синтетичного мислення, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні, але української культури не знає. Демонструє вдосконалення з низьким рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>
17-18	<p>студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички з навчальної дисципліни; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, вмiє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вмiє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати</p>

	історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем; будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє певний рівень синтетичного мислення; знає історію української культури, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні
19-20	студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше.2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної, вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. На високому рівні володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб, знає історію української культури, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставляння балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через непідготовленість, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.

Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи;
- стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних **формах**:

- детальний усне опитування;
- дискусійне обговорення питань (в групах);

- індивідуальне розв'язування проблемних запитань чи завдань;
- тести;
- письмова (до 30 хв.) самостійна робота по варіантах тощо.

❖ **Критерії поточної оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)**

Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Наприклад, вивчення окремих елементів Української національно-демократичної революції і синтезом (поєднати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю. Наприклад, розгляд революції як єдиного, складного цілого, як цілісну систему, ін.). Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; буде переконливою аргументацією, застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність і поважає думку інших; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності, рецензує відповіді ровесників. Бере активну участь у груповій роботі, висловлює аргументовану думку, використовуючи джерела, має сформовані соціальні навички. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Знає культурну спадщину українського народу, бачить внесок інших національностей у неї.

Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; буде аргументацією на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію (в аргументації зустрічаються окремі неточності), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, поважає думку інших. Добре знає історію української культури вказаного періоду, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, але не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. **По-середньо** знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність; не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Не має системних знань з історії української культури, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. **Оцінка «два»** ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. У групових формах роботи тільки присутній (я) без особистої відповідальності, стратегії; не дотримується норм професійної етики.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії, прес-конференції, захист кейсів ін. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Важливим є використання студентами навчального матеріалу новітньої історії України для майбутньої професії «вчитель історії і суспільствознавчих предметів», вміння формувати навчально-методичний комплекс з тем для використання в школі.

Політика курсу передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання

пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00 год. – 16.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

Студент немає нб (або відпрацьоване), немає негативних оцінок за семінари (або відпрацьовані), немає негативних оцінок за колоквиуми (або відпрацьовані), немає негативних оцінок за індивідуальне завдання (або відпрацьовані). Підсумкова оцінка вище 25 балів.

форма контролю ЕКЗАМЕН

форма здачі - письмова

Екзамен – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї дисципліни, здатності творчо використовувати здобуті знання та вміння, формувати власне ставлення до певної проблеми тощо. Зміст екзаменаційних завдань та критерії оцінювання встановлюються кафедрою історії України.

Семестровий екзамен *оцінюється від 1 до 50 балів*. Зміст питань, що виносяться на екзамен, форма та структура завдань та їх оцінювання визначається керівником курсу, затверджується на засіданні кафедри.

Отриманий в результаті здачі екзамену бал додається до виставлених балів за семінарські заняття та індивідуальні завдання, виконані в результаті самостійної роботи, і складає *підсумковий семестровий бал*.

Критерії оцінювання завдань на екзамені (наведено максимальну кількість балів, яку можна здобути за відповідь на кожне завдання):

Завдання	Кількість балів
1 теоретичне	13 балів
2 теоретичне	13 балів
3 теоретичне	13 балів
5 знання хронології	0,5 бал•5=2,5 балів
4 знання історичних постатей, термінів	0,5 бал•4= 2 бали
3 знання історичних термінів	0,5 бал•3=1,5 бали
1 практичне (характеристика історичного джерела)	5 бали
Разом	50 балів

Університетська шкала	Національна шкала
40 – 50 балів	Відмінно (5)
30 – 39 балів	Добре (4)
25 – 29 балів	Задовільно (3)
1 – 24 балів	Незадовільно (2)

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання
1-3	у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вмів їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вмів систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити,

	<p>порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, не знає історію української культури.</p>
4-6	<p>у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), наявні помітні прогалини у формуванні умінь і навичок, що не дозволить повною мірою використати їх у професійній діяльності; використанні знань, умінь і навичок на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Не має синтетичного мислення, не знає історію культури в Україні. Демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій.</p>
7-10	<p>студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу (75%), сформовані уміння і навички, здатен (на) застосовувати знання, уміння і навички у професійній діяльності; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної, вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем; буде аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб, знає культурні процеси в Україні.</p> <p>Виявляє певний рівень синтетичного мислення.</p>
11-13	<p>студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний</p>

	<p>матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб, знає історію української культури. Наприклад, розуміти сутність комуністичного тоталітарного режиму, особливості його проявів в Україні; пропаганду як інструмент підготовки геноциду (ідентифікація, дегуманізація, демонізація «образів ворогів», масові репресії як злочини радянського тоталітарного режиму; взаємозалежності між упровадженням форсованої індустріалізації, насильницької колективізації, Голодомором, репресіями та масовим спротивом, поширенням антирадянських антиімперських настроїв; мету, прояви, наслідки посилення російської експансії у сферах освіти, наук, культури і т.п. Виявляє синтетичне мислення; поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.</p>
--	--

Зміст питань, що виносяться на екзамен, форма та структура завдань та їх оцінювання визначається керівником курсу, затверджується на засіданні кафедри.

Отриманий в результаті здачі екзамену бал додається до виставлених балів за семінарські заняття і складає **підсумковий семестровий бал**.

Письмові роботи: написані вчасно, студент немає негативних оцінок за письмові роботи (або відпрацьовані), немає нб (або відпрацьовані).

Конспекти семінарських занять завантажені до початку семінару (для заочної форми навчання – до початку сесії).

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: • Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Положення про запобігання академічному плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Склад комісії з питань етики та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Лист МОН України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності». Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>

Відвідування занять – є обов'язковими!!! Можливість і порядок відпрацювання пропущених студентом занять регламентується документом «ПОРЯДОК організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (введений наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 19 травня 2023 р. № 309) .

Ознайомитися з положенням можна за посиланням: <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannja-uspishnosti.pdf>

Неформальна освіта:

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (наказом ректора Прикарпатського

національного університету імені Василя Стефаника від 24 листопада 2022 р. № 672)
 Ознайомитися із положенням можна за посиланням: <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

Відповідь на проблемне питання має містити: погляди істориків, аргументацію студента з наведенням фактів і висновки. Відповіді на проблемні запитання писати від руки в окремому зошиті.

Наприклад,

Проблемне питання: чи мав переворот 29 квітня 1918 р. контрреволюційний характер ?

На контрреволюційності наполягають прихильники УЦР та УНР (В.Винниченко, М. Грушевський, М. Лозинський, І. Мазепа, С. Петлюра, П. Христюк, М. Шаповал), які, втративши владу, вважали, що Гетьманат – це “диктатура поміщиків і капіталістів”, влада “російських реакційних сил”. Цю ж думку підтримувала радянська історіографія. Із сучасних дослідників, що дотримуються цих поглядів назву Солдатенка, Верстюка, С. Гелей.

Аргументи прихильників контрреволюційності гетьманату	Так, ні	Ваша думка
Силове придушення УЦР	Ні	Силового не було! Жодна із соціальних верств (окрім інтелігенції не виступила на захист УЦР, оскільки ні земельного, ні робітничого питання не було вирішено, в країні перебували окупаційні війська, поширилася анархія, безробіття стало масовим)
Гетьманат встановлений без волі українського народу	Ні	УЦР уконституювалася рішенням Українського національного конгресу (1,5 тис чол), а не Всеукраїнськими установчими зборами.
Гетьмана привела до влади Німеччина	Ближче до ні	УЦР повернулася у березні до Києва саме завдяки Німеччині, з якою уклала Брест-Литовський договір від 9 лютого 1918 р. Німеччина не розглядалася гетьманом як пріоритетний напрямок зовнішньої політики (переговори з Антантою).
Гетьман представляв виключно інтереси буржуазії і поміщицтва	ні	Основне завдання – створити прошарок заможного селянства як основи української нації. Сприяння буржуазії і поміщицтву було конечною необхідністю для створення бюджету країни, армії, розвитку культури. На Наддніпрянщині це єдиний період функціонування місцевих органів влади, створення системи оподаткування, грошової одиниці, бюджету ін.!
Монархічна форма правління не була підтримана українським суспільством	так	Партії монархічного спрямування були нечисельними і представляли в основному поміщицтво. Ідея монархізму в період завершення Першої світової війни втрачала популярність і в Європі. Український менталітет!

Гетьман не мав підтримки серед основної маси українського населення	так	Низька національна свідомість, популізм, поширеність соціалістичних гасел, не здатність політичної еліти сконсолідуватися навколо державницьких ідей
---	-----	--

Прихильники П. Скоропадського – В.Липинський, Д. Дорошенко, О. Скоропис-Йолтуховський створили “Союз гетьманців-державників”, вважаючи гетьманат ідеальною формою правління. Згодом до них долучилися деякі інші представники державницького напрямку української історіографії: Кривецький, Кучабський, дослідники Українського наукового інституту в Берліні, очолюваного Мірчуком, а після війни Р. Млиновецький, Нагаєвський, Я. Пеленський, Н. Полонська-Василенко та ін., які ідеалізують роль Павла Скоропадського в державотворчому процесі доби визвольних змагань. Серед сучасних дослідників назву Р. Пирога, Д.Яневського, О. Білодіда, А. Буравченкова, В. Панченко.

прихід гетьмана до влади є закономірний етап національної революції	так	Закономірність полягає у нездатності УЦР створити виконавчу вертикаль, вийти за межі Києва, виконати умови Брест-Литовського договору. В іншому випадку булоб встановлена німецька окупаційна адміністрація
Українська Держава “грунтувалася на незвичному поєднанні монархічних, республіканських та диктаторських засад”	так	Йшлося про обмеження влади гетьмана законодавчим органом сеймом, право подолання вето.
Гетьманат як природна альтернатива утвердженню в Україні соціалізму в його радикально-більшовицькому вигляді, тобто вбачають у Гетьманаті знаряддя боротьби не з Українською Центральною Радою, а з експансією більшовицької Росії.	Ближче до ні	Альтернативність очевидна, однак з березня 1918 р. радянські війська були виведені з України згідно договором від 3 березня 1918 р.
В період гетьманату створена державницька еліта	ні	Гетьман сформував колоніальну еліту (С.Наумкіна і Л.Козловська)
Здобутки гетьмана мали позитивне значення	так	Гетьманат П.Скоропадського не лише підтверджував, але й закріплював на практиці проголошену ІУ Універсалом УЦР державну самостійність України, утверджував її державні кордони, піднімав боєздатність збройних сил, налагоджував вертикаль державного управління, запровадив державну символіку України, домогся міжнародного визнання (14 країн), взяв під контроль Чорноморський флот, здійснив важливі програми у сфері національної освіти, науки і культури
	ні	Договір з білогвардійською Росією 14 листопада 1918 р.

Таким чином, найближча до істини є думка Ярослава Грицака: “У вужчому значенні Скоропадський будував ані українську, ані російську національну державу. Гетьманський

режим прагнув впровадити нову концепцію української нації, яка базувалася не на ґрунті етнічної ідентичності та знанні української мови, а на лояльності до Української Держави». Для викладання історії України періоду 1914-1945 рр. вчитель може використовувати навчально-методичний комплекс, що містить такі основні компоненти:

1. Навчальні програми та календарно-тематичне планування
 - Навчальна програма з історії України. Вона визначає основні теми, обсяг матеріалу та вимоги до знань учнів для конкретного класу.
 - Календарно-тематичне планування. Документ із розподілом тем і часу на їх вивчення протягом навчального року, враховуючи рекомендації Міністерства освіти і науки.
2. Підручники та посібники
 - Підручник з історії України для відповідного класу. Основне джерело інформації для учнів, зазвичай затверджене МОН.
 - Додаткові навчальні посібники та збірники документів. Збірники архівних документів, свідчень очевидців, фотографії, карти та інші матеріали з історії України 1914-1945 рр.
 - Посібники з історії для вчителя. Містять методичні рекомендації, інструменти для викладання, додаткові питання, тести та завдання.
3. Методичні матеріали та рекомендації
 - Методичні рекомендації від Міністерства освіти. Наприклад, оновлені рекомендації щодо викладання складних тем, таких як Перша світова війна, Голодомор, Друга світова війна тощо.
 - Посібники з методики викладання історії. Допомагають вчителям у підготовці до уроків, надаючи рекомендації щодо організації інтерактивних занять і застосування сучасних методів навчання.
 - Інструктивно-методичні листи та матеріали. Офіційні документи, що пояснюють нюанси вивчення конкретних подій чи періодів, у тому числі складних і контраверсійних.
4. Візуальні матеріали
 - Історичні карти. Карти з подіями Першої та Другої світових війн, політичними змінами та територіями, пов'язаними з Українською революцією 1917-1921 рр., радянською владою в Україні.
 - Фотографії та відеоматеріали. Історичні світлини, архівні відеозаписи, документальні фільми про період 1914-1945 рр., які ілюструють життя населення та воєнні дії.
 - Хронологічні таблиці та схеми. Спрощують сприйняття і хронологічне розуміння подій; корисні для повторення та закріплення матеріалу.
 - Інтелект-карти, кластери, історичні схеми різних типів.
5. Інтерактивні ресурси та цифрові інструменти
 - Інфографіка.
 - Електронні версії підручників – доступні на сайтах МОН або видавництв, часто мають інтерактивні елементи, як-от посилання на відео, анімації чи додаткові тексти.
 - Відеоуроки на платформах – на YouTube-каналах «Всеукраїнська школа онлайн», де вчителі та експерти подають матеріал через відеолекції, що супроводжуються архівними зображеннями, картами та відеоматеріалами.
 - Документальні фільми та архівні відео – сайти на кшталт "Історична правда", "Архів кінофотодокументів", які містять документальні фільми та відеозаписи з Першої та Другої світових воєн, що допомагає учням зануритись у атмосферу того періоду.
 - Інтерактивні карти та таймлайни.
 - Сервіси для створення презентацій.
 - Історичні онлайн-платформи. Наприклад, "Електронний архів визвольного руху", "Голодомор. Геноцид українців" тощо, де містяться додаткові матеріали, інфографіка та інтерв'ю очевидців.
 - Мобільні додатки та інтерактивні платформи. Kahoot, Quizlet для створення інтерактивних тестів, що допомагають закріпити вивчене.

6. Контрольно-оцінювальні матеріали

- Тести та завдання для перевірки знань. Тестові завдання різних рівнів складності, які допомагають оцінити знання учнів після кожної теми чи розділу.

- Практичні роботи та проекти. Наприклад, проекти з аналізу історичних джерел, написання есе на тему "Роль України в подіях Другої світової війни", дослідження причин та наслідків Голодомору.

- Підсумкові контрольні роботи та заліки. Матеріали для фінального оцінювання знань учнів.

7. Позаурочна діяльність та додаткові джерела

- Екскурсії до музеїв та історичних місць. Відвідування музеїв, виставок і меморіалів, пов'язаних з періодом 1914-1945 рр., якщо є така можливість.

- Рекомендована література. Додаткова історична та художня література (книги, мемуари, щоденники) для кращого розуміння періоду.

- Підготовка до конкурсів і олімпіад. Матеріали для підготовки учнів до олімпіад з історії та конкурсів на історичні теми.

Для останнього запитання семінару вказую максимальний список можливих інструментів для створення різноманітних навчальних матеріалів (використовуйте різноманітні інструменти до різних тем):

1. Інтелект-карта
2. Таймлінія
3. Презентація
4. Інфографіка
5. Документальний комікс
6. Фотоколаж
7. Відеоролик
8. Анімація
9. Онлайн-вікторина
10. Квест
11. Блог
12. Онлайн-журнал
13. Дослідницький проєкт
14. Ментальні карти (Mind maps)
15. Плакат
16. Історичний підкаст
17. Віртуальний тур
18. 3D-модель
19. Листівка або буклет
20. Есе або стаття
21. Віртуальна дошка (наприклад, Padlet)
22. Карта подій
23. Хронологічний календар
24. Сторітелінг-презентація
25. Історична реконструкція
26. Графічний звіт або постер
27. Цифровий альбом
28. Мультимедійний колаж
29. Аудіо-книга або аудіоекскурсія
30. Сцена або театралізована вистава
31. Опитувальник або соціологічне дослідження
32. Історичне інтерв'ю
33. Тести

Самостійна робота 2 год.

Тема. Українські землі в 1907–1914 рр.

Ми мусимо навчитися чути себе українцям й... Ми повинні – всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кождим її частковим, локальним болем і радувалися кождим, хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головно, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його.

І.Франко

1. Дискусійні проблеми української історії 1907-1914 рр.
2. Посилення окупаційного режиму в Західній Україні і Наддніпрянщині напередодні Першої світової війни.
3. Економічне становище західно і східноукраїнських земель.
4. Українські політичні партії і громадські організації напередодні Першої світової війни.
5. Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Джерела

Національні відносини в Україні у XX столітті. Збірник документів і матеріалів. К., 1994.

Україна в XX столітті. 1900-2000: 36. док. і матеріалів. К., 2000.

Українська суспільно-політична думка в XX ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1.

Хрестоматія з історії України: XX століття. Т.1 (1900-1939). К., 1997.

Реєнт О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX століття) / гол. ред. Р. Стасюк. К.: Вид во "Арій", 2016. 320 с.

Павко А.І. Політичні партії та організації в Україні наприкінці XIX — на початку XX століття: методологія, історіографія проблеми, перспективні напрямки наукових досліджень. Київ, 2001.

Яремчук В. Сучасна українська історіографія з проблеми української багатопартійності (кінець XIX ст. — 1917, 1918 рр.): стан розробки і перспективи досліджень. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2011. Вип. 3 (53). С. 190-216.

Колесник В.Ф., Могильний Л.П. Українські політичні партії в Австро-Угорській та Російській імперіях: історіографія. Київ; Ніжин, 2019.

Милько В.І. Участь депутатів від українських губерній та міст у роботі I-IV Державних дум Російської імперії (1906-1917 рр.): історіографічний аналіз. Український історичний журнал. 2012. № 1. С. 153-170.

Колесник В. Українські партії в Російській імперії на початку XX ст.: радянська історіографія 1920-х рр. / В. Колесник, О. Чеберяко // Український історичний журнал. - 2022. - Число 2. - С. 128-138. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.02.128>

Колесник В. Під кутом національно-політичного виміру: Державна дума в публіцистиці українських громадсько-політичних діячів (1906-1917 рр.) / В. Колесник, О. Чеберяко // Український історичний журнал. - 2024. - Число 5. - С. 62-77. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.062>

Панькова С.М. Публіцистика Михайла Грушевського як джерело дослідження суспільно-політичної думки в Україні кінця XIX — початку XX ст.: дис. ...канд. іст. наук. Київ, 2018. URL: <https://science.dspu.edu.ua/spec-rady/history/disertation/>

- Турченко Ф. Микола Міхновський: уроки для нащадків / Ф. Турченко // Український історичний журнал. - 2023. - Число 4. - С. 85-97. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.085>
- оваль Р., Юзич Ю. Микола Міхновський. Спогади, свідчення, документи. Київ, 2021.
- Микола Міхновський. Суспільно-економічні твори. Редколегія: Ігор Гирич, Олег Проценко, Федір Турченко. Київ, 2015.
- Колесник В. Українські ліберально-демократичні партії в Російській імперії на початку ХХ ст. в політичній публіцистиці 1905—1917 рр. / В. Колесник, О. Чеберяко // Український історичний журнал. - 2023. - Число 5. - С. 167-183. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.167>
- Любовець О. М. Ідейно-політичні процеси в українських партіях у контексті альтернатив революційної доби: автореф. дис. докт. іст. наук. К., 2006. 31 с.
- Висоцький О. Ю. Українські національні партії початку 20 ст.: соціалістичний сегмент (УСДРП та УПСР у компаративістському вивченні). Дніпропетровськ, 2001. 160 с.
- Мудрий М. Галицьке русофільство в сучасній історіографії: стан і перспективи дослідження. Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2001. Вип. 9. С. 254- 280.
- Висоцький О. Ю. Діяльність Української соціал-демократичної робітничої партії та Української партії соціалістів-революціонерів у 1900-1920 роках: історико-порівняльний аспект: дис. ... канд. іст. наук. Дніпропетровськ, 2000. 190 с.
- Ветров Р., Донченко С. Політичні партії України в першій чверті ХХ століття (1900-1925 рр.). Дніпродзержинськ, 2001. 245 с.
- Донченко С.П. Ліберальні партії України (1900-1919). Дніпродзержинськ : Видавничий відділ ДДГУ, 2004. 379 с.
- Павко А.І. Повчальний досвід вітчизняної історії: політичні партії і організації у громадському житті України модерної доби. К.: Плеяди, 2002. 552 с.
- Верстюк В. Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с.
- Кульчицька О.В. Громадські та політичні організації Півдня України в кінці ХІХ - на початку ХХ ст. в сучасній українській історіографії. Херсонський державний університет. Південний архів. Збірник наукових праць. Історичні науки. Вип. 26. Херсон : Вид во ХДУ, 2007. С. 84-90.
- Уська У. Політика офіційного Відня та галицького намісництва щодо русофільського руху у 1908 1914 рр. Історичні та культурологічні студії. Вип. 3. Львів: Інститут українознавства НАН України, 2004. С. 153-180.
- Киричук О., Орлевич І. Львівський Ставропігійський інститут (1788–1914): роль у суспільно-політичному, культурному та релігійному житті українців Галичини / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2018. 288 с.
- Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2018. 370 с.
- Макарчук О. Преса українських політичних партій і рухів у інформаційно-комунікаційному просторі Галичини (1890–1914 рр.) : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2022. 524 с.
- Парлюк В. І. Роль мас-медіа у формуванні політичного світогляду та трансформації виборчих стратегій політичних партій Австрії. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія. 2019. № 2. С. 152–172.

Конспект має відобразити вказані нижче елементи

У ПЕРШОМУ ПИТАННІ висвітліть дискусійні проблеми української історії періоду Першої світової війни.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна
-------	-------------------------	---------------------------	----------------------------------	-----------

Соціально-економічне становище Західної України	+	+		+	
	-	-		-	
Соціально-економічне становище Наддніпрянської України	+	+		+	
	-	-		-	
Політичні партії Західної України	+	+		+	
	=	=		=	
Політичні партії Наддніпрянської України	+	+		+	
	-	-		-	
Національний рух Західної України	+	+		+	
	=	=		=	
Національний рух Наддніпрянської України	+	+		+	
	-	-		-	

+ позитивні риси

- негативні риси

У **ДРУГОМУ ПИТАННІ** співвіднесіть особисту свободу і Російську та Австро-Угорську імперії.

Історичні терміни:

«українська ідея» -

«українська політична еліта» (хто вона, з яких соціальних верств, чому?) –

«нова ера» - ...

Інтелігенція –

Національна ідентичність - ...

Автономія -...

Австрофільство - ...

Федералізм- ...

Радикалізм...

Конфронтація...

Колоніалізм...

Профспілка...

Буржуазно-демократична революція...

Маніфест

Контрреволюція...

Столипінська реакція...

Державна дума...

Українська парламентська громада...

«Сорочинська трагедія»...

Історичні постаті:

І.Шраг-

П.Столипін-

П.Мілюков-

П.Струве-

Історичні джерела:

Маніфест від 17 жовтня 1905 р...

Декларація від 24 травня “Од Української Думської Громади”....

Посилення окупаційного режиму в Західній Україні і Наддніпрянщині напередодні Першої

У третьому питанні висвітліть економічне становище західно і східноукраїнських земель.

Причини промислового розвитку Східної України:

1.
2.
3.
4.
5....

Основні риси промислового розвитку Східної України:
-
-
-
-
-
-

Дайте визначення термінам:

Модернізація -	Концентрація виробництва —
Промисловий переворот -	Акціонерне товариство —
Іноземний капітал -	Монополія —
Протекціонізм —	Синдикат —

Характеристика промисловості, банківської справи і торгівлі

Назва галузі	Характеристика
Металургія	

Проаналізуйте зміни у соціальній сфері Наддніпрянщини на поч. XX ст.:

-
-
-
-
-
-

Характеристика соціальних категорій Наддніпрянщини на поч. XX ст.:

Соціальна верства	Характеристика	Національний склад
Буржуазія		
Дворянство		
Робітники		

Селянство		
Інтелігенція		

Причини відсутності швидкого промислового розвитку Західної України:

- 1.
- 2.

Основні риси промислового розвитку Західної України:

-
-
-

Характеристика промисловості, банківської справи і торгівлі

Назва галузі	Характеристика
Лісопереробна	
...	
...	

Проаналізуйте зміни у соціальній сфері Західної України на поч. XX ст.:

-
-
-
-
-
-

Характеристика соціальних категорій Західної України на поч. XX ст.:

Соціальна верства	Характеристика	Національний склад
Буржуазія		
Дворянство		
Робітники		
Селянство		
Інтелігенція		

Основні риси сільського господарства українських земель, що входили до складу Російської імперії на поч. XX ст.:

-
-

-
-
-
-

Дайте визначення термінам:

- аграрне перенаселення –
- еміграція-
- кооператив-

Проаналізуйте століпінську аграрну реформу:

Причини	
Зміст реформи	
Хід	
Наслідки	
Таким чином,	

Основні риси сільського господарства українських земель, що входили до складу Австро-Угорської імперії на поч.ХХ ст.:

-
-
-
-
-
-

Проблемне питання: Що спільного та відмінного у модернізаційних процесах в європейських країнах та українських землях на поч. ХХ ст.?

Створіть порівняльну таблицю «Національна політика урядів Росії і Австро-Угорщини у 1907- 1917 рр.» Есе «Російські шовіністичні організації в Україні»

У четвертому питанні дослідіть українські політичні партії і громадські організації напередодні Першої світової війни. Визначте чинники які на них впливали.

Охарактеризуйте також розвиток культурного руху на Наддніпрянщині. Визначте значення для національно-культурного життя України відкриття пам’ятника І.Котляревському у Полтаві, вшанування композитора М.Лисенка, письменника І.Нечуй-Левицького ін. Які соціальні верстви взяли найактивнішу участь у боротьбі проти національного гніту? Чому?

Доведіть, що у підросійській Україні систематично піднімалося питання припинення утисків українського слова. Розгляньте діяльність комісії Академії наук на чолі з Ф.Коршем та проаналізуйте розроблену нею записку “Про відміну обмежень малоросійського друкованого слова”. Прокоментуйте зміст “Доповіді особливої комісії з членів ради [Київського] університету з питання про відміну заходів, що обмежують свободу друку на малоросійській говірці різних книг”, підготовленої комісією на чолі з М.Дашкевичем. Дайте характеристику “Записці з питань про цензуру книг на малоруській мові” комісії Харківського університету, яку очолив М.Сумцов. Чому акції університетських вчених не мали вагомих наслідків? Висвітліть діяльність учительських організацій, зокрема, Української учительської спілки.

У 1905 р. влада надала автономію університетам (чому?). З 1906 р. було дозволено курси української мови, літератури та історії у деяких приватних гімназіях (яких саме?). Дослідіть боротьбу інтелігенції за утворення українських кафедр. З 1906 р. в народних школах

дозволялося вживати українську для “роз’яснення того, що учні не розуміють” (прокоментуйте). Доведіть, що надія на дерусифікацію внаслідок скасування антиукраїнських мовних заборон була не виправданою, оскільки асиміляційні процеси зайшли надто далеко і українське місто дедалі більше денационалізувалося.

Назвіть перешкоди на шляху масштабного поширення просвітництва, піднесення самосвідомості, посилення здатності до самозбереження. Позитивним результатом просвітницького руху початку ХХ ст. стало утворення за галицьким зразком таких культурно-національних організацій, як “Просвіти” (висвітліть їх діяльність). Б.Грінченко зазначав: “Наші просвітні Товариства понесуть хвилі розумного життя, світло науки і мистецтва в найдавніші закутки України, поширять і зроблять популярними надбання культури нашої української і світової”. Доведіть справедливості висновку Лесі Українки, що “Просвіти” – єдиний “ясний пункт на темному тлі українського життя”. Чому наддніпрянським “Просвітам” не вдалося скоординувати свою роботу так, як західноукраїнським? Які заходи здійснював російський уряд з метою обмеження поширення “Просвіт”?

Прокоментуйте зміст указів від 24 листопада 1905 р. та 26 квітня 1906 р., які уможливили появу легальної української преси. З жовтня 1905 р. по червень 1907 р. українці декларували готовність видавати 64 періодичні видання, хоча у 1905 р. вийшло 3 українські видання, у 1906 р. – 12, у 1907 р. – 7 (чому?). Обґрунтуйте той факт, що преса була не тільки важливою складовою національного руху в Україні, але й виступала політичним чинником, сприяла зростанню національної свідомості українців. “Хлібороб”, “Громадська думка”, “Нова громада”, “Літературно-науковий вістник” ін. Яка кількість українських газет і журналів виходила у 1914 р.? Зміцненню позицій українства сприяло перенесення М. Грушевським зі Львова до Києва “Літературно-Наукового Вістника” (обґрунтуйте). Проаналізуйте українську видавничу справу.

Чому українська політична еліта надто мало уваги приділяла питанню місця церкви та ролі релігії в житті української нації? З’ясуйте причини відсутності в українському русі на Наддніпрянщині, на відміну від Галичини, священників.

Доведіть, що попри всі недоліки, слабкості і суперечності у своїй діяльності, українська інтелігенція виявилася здатною до розбудови життя нації, тобто відбувалися повноцінні інтелектуальні процеси в організмі нації.

Порівняйте роль світської інтелігенції і греко-католицького духовенства в українському національному русі на поч. ХХ ст.

Польська шляхта позбавляла українство не лише культурних, економічних, але й політичних прав (доведіть). З’ясуйте способи, за допомогою яких українська нація була, за висловом М. Грушевського, “обібрана польською”.

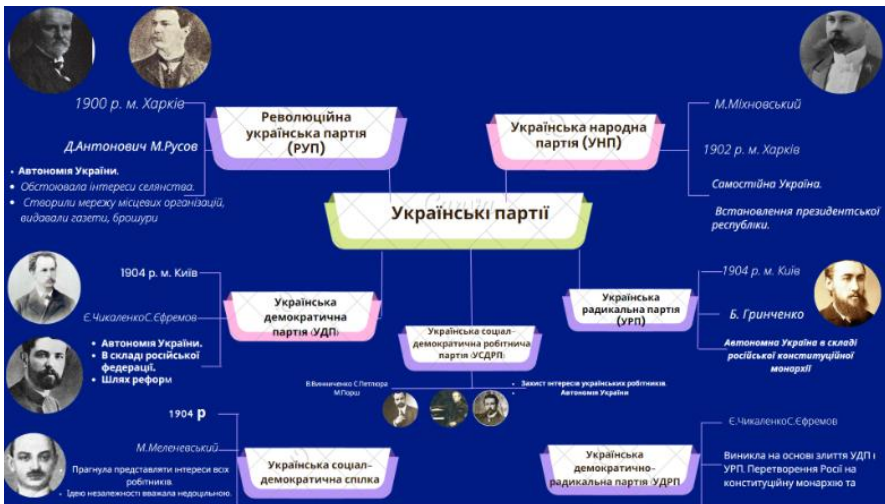
Назвіть причини домінування польських впливів на систему освіти в Галичині (“цивілізаційна молодшість” українців). Чому не був реалізований польсько-український компроміс, ініційований у січні 1914 р. А.Шептицьким?

Дайте характеристику українському шкільництву поч. ХХ ст. Дослідіть українсько-польський конфлікт навколо Львівського університету. Доведіть, що університетська “справа” перейшла “зі сфери теоретичних дискусій” на “поле дійсної боротьби”, перетворилася в головне питання національного життя.

Починаючи з 1908 р., польсько-українське протистояння в Галичині вилилося у цілу серію кривавих конфліктів. Дайте характеристику діяльності ультра націоналістичних організацій Польщі. Чому місцеве єврейство в основному підтримувало антиукраїнську урядову політику?

Проаналізуйте становище закарпатських українців, буковинців на початку століття. Охарактеризуйте процеси мадяризації на Закарпатті. Висвітліть спроби української інтелігенції чинити опір мадяризації. Українська преса на буковинській землі: “Руська Бесіда”, “Неділя”, “Україна”, “Селянин”, “Народний Вістник”, “Праця”, “Руська Рада” ін.

Проаналізуйте діяльність і культурно-просвітніх організацій на західноукраїнських землях. Визначіть напрямки діяльності товариства “Просвіта”, його значення для розгортання

Заповніть пропуски й усно відновіть текст.

Вибори до I Державної думи відбулися ____ (лютий-березень 1906) . Щоправда, радикальні політичні сили ____ (бойкотували вибори, або були усунуті від участі в них). У I Державну думу від 9 українських губерній було обрано ____ (102 депутати). 44 депутати об'єдналися в ____ (українську парламентську громаду). Головою було обрано ____ (Ілю Шрага). Друкованим органом став журнал ____ («Український вісник»). Українські депутати підготували ____ (законопроекти про надання Україні автономії, впровадження української мови в школах). Вибори до складу II Державної думи відбулися у ____ (січні-лютому 1907). Цього разу у виборах взяли участь усі радикальні партії, зокрема й українські. Українські депутати знов утворили ____ (українську думську громаду), яка складалася з _____. Вона ввійшла до фракції ____ (трудовиків) й назвала себе ____ (Українською трудовою громадою). Вона мала добиватися ____ (перетворення Росії на «правову й демократичну державу», забезпечення українцям права на автономію). Проте й ця дума виявилася недовговічною: її розпуск відбувся ____ (3 червня 1907 р.).

Тема 1. Україна в Першій світовій війні (1914-1917)

Ми майже фізично відчували, як по наших хребтах знов готове було переїхати важке колесо історії.

Д.Донцов

1. Дискусійні проблеми української історії періоду Першої світової війни української історії.
2. Причини війни і українське питання.
3. Хід військових дій на території України в 1914-1917 рр. Мобілізація українців в армії воюючих сторін.
4. Українські січові стрільці: бойовий шлях, постаті, стрілецька поезія музика.
5. Український національний рух у роки Першої світової війни. Діяльність політичних партій і громадських організацій.
6. Східна Галичина і Північна Буковина в умовах російської окупації. Повсякденне життя українства в умовах війни.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Джерела.

- Національні відносини в Україні у ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. К., 1994.
- Україна в ХХ столітті. 1900-2000: 36. док. і матеріалів. К., 2000. Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1.
- Хрестоматія з історії України [Текст] /упоряд. та авт. коментарів Уривалкін О.М. К. : КНТ, 2007.
- Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн.1: Історичні нариси / упорядн. О. Реєнт; ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. К. : ТОВ Вид-во «КЛЮ», 2014. 784 с.
- Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. ред.), О. Ю.Кириєнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. К. : ТОВ Вид-во «КЛЮ», 2015. 800 с.
- Реєнт О. Перша світова війна і Україна : монографія. К. : *Гене́за*, 2004. 480 с.
- Нарис історії Українських січових стрільців [Текст] : 110-річчю відзначення року легіону УСС на Прикарпатті присвячується / М. Лазарович ; упоряд. серії І. Монолатій. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2024. 158 с.
- Stanisławow i ziemia Stanisławowska w dobie przemian społecznych oraz narodowosciowych XIX i pierwszej połowy XX wieku. Warszawa. Stanisławów, 2017. Т.2.
- Литвин В. М. Україна: доба війн і революцій (1914-1920): монографія / В. М.Литвин. К.: Альтернативи, 2003. 486 с.
- Литвин В. М. Україна у війнах і революціях ХХ ст., 1914-1945 роки / В. М. Литвин; Ін-т історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2012. 397 с.
- Литвин В. М. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна / В.М. Литвин; відп. ред. В. А. Смолій; Ін-т історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2014. 452 с.
- Жванко Л. М. Біженці Першої світової війни: український вимір (1914 – 1918 рр.): монографія. Х. : Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 568 с.
- Зуляк І. Окупаційна політика російської влади в генерал-губернаторстві Галичина в 1914 р. (на прикладі Тернопільської губернії) / І. Зуляк, С. Сегеда // Український історичний журнал. - 2022. - Число 1. - С. 48-62. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.01.048>
- Грицай Л., Піддубний І. Організація російського цивільного управління на Буковині у 1914–1915 рр. // Перша світова війна в долях народів Європи та світу. – Ніжин, 2014. – С.59–71. doi: <https://doi.org/10.5771/9783835325296-59>
- Орлик С. Мародерство, грабежі, розбій російських окупаційних військ на Східній Галичині й Північній Буковині в роки Першої світової війни / С. Орлик // Український історичний журнал. - 2022. - Число 2. - С. 4-16. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.02.004>

- Войтович Н. Становище жінки-селянки на Галичині в роки Першої світової війни (на основі аналізу шлюбно-сімейної сфери) / Н. Войтович // Український історичний журнал. - 2024. - Число 4. - С. 84-98. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.084>
- Байдак М. Війна як виклик і можливість: українки в роки Першої світової війни. Львів, 2021.
- Віднянський С. Тривала історія "Великої війни" / С. Віднянський, А. Мартинов // Український історичний журнал. - 2024. - Число 4. - С. 40-50. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.040>
- Лисенко О. В. Соціально-економічні передумови різного світосприйняття українців та росіян у роки Першої світової війни. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2020. Вип. 30. С. 123. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Piu19-20_2020_30_10
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с.
- Політичний терор і тероризм в Україні XIX XX ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К. : Наук. думка, 2002. 952 с.
- Жванко Л. Біженство Першої світової війни в Україні. Документи і матеріали (1914-1918 рр.) Харків: «ХНАМГ», 2010. 359 с.
- Венгерська В. Світова війна як індикатор процесу формування націй (на прикладі українців Австро-Угорської та Російської імперій). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». Вип. 23, 2009. С. 40-48.
- Ресент О. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз. Український історичний журнал. 2004. №4. С. 3-37.
- Ресент О. Велика війна 1914-1918 рр. у сучасній українській історіографії. Український історичний журнал. 2014. №3. С. 4-21.
- Гуцало Л. В. Перша світова війна і Україна у сучасній українській історіографії. *Інтермарум: історія, політика, культура.* 2017. - № 4. - С. 119-131. - Режим доступу: <http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/134950/131738>
- Хома В. Проституція як спосіб виживання у роки Першої світової війни на прифронтовій території Східного фронту. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина». 2023. 36. 203-210. doi: <https://doi.org/10.15330/gal.36.203-210>
- Ореховський В. О. Діяльність Товариства Червоного хреста в Україні в роки Першої Світової війни Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Історія, економіка, філософія. № 28 (2023). Режим доступу: <http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/view/280706>
- Huk M. The status of refugee woman during the first world war: essays to the contemporary ukrainian historiography. *Eevropský filozofický a historický diskurz.* Praha, 2019. Svazek 5 (4). P. 6-12. (Index Copernicus, International Scientific Indexing)
- Зеркаль М. М. Перша світова війна і Україна: історіографія проблеми. *Історичний архів.* 2015. Вип. 14. С. 158-166. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ians_2015_14_25
- Камчала В. Проблема біженців на Лівобережній Україні під час Першої світової війни. *Київ. старовина.* 2011. № 4. С. 97–107.
- Клименко Т. А. Черкащина в роки Першої світової війни. *Архіви України.* 2014. № 4-5. С.5-23. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_2
- Кривошина Б. М. Україна в Першій світовій війні: вітчизняна історіографія [Текст]: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Богдан Михайлович Кривошина; Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. – Львів, 2004. 20 с.
- Кривошина Б. М. Военні дії на українських землях у 1914-1916 рр. у сучасній вітчизняній історіографії. *Військово-науковий вісник.* Львів: ЛВІ, 2005. Вип. 7. С. 103-117.
- Купченко В. П. Київ у Першій світовій війні (за документами Державного архіву міста Києва). *Архіви України.* 2014. № 4-5. С. 24-34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_3
- Кураєв О. Політика Центральних держав щодо українського чинника у Першій світовій війні. *Київська старовина.* 2006. № 1. С. 73-87.

- Кушко І. С. Становище сільського господарства Східного Поділля в роки Першої світової війни. *Народи світу і Велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р.* Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 350 с.
- Лазанська Т. І. Становище біженців в роки першої світової війни. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: зб. наук. ст.* К.: Інститут історії України НАН України, 2009. Вип. XVI. С. 196-240.
- Павлишин О. Емансипація жінки-селянки в роки Першої світової війни. «Бабська революція» 1918 р. у Східній Галичині. *Україна модерна.* 2016. №23.
- Адамович С. Співпраця Союзу визволення України з українськими громадсько-політичними організаціями і партіями Галичини. *Вісник Прикарпатського університету. Історія.* Вип. II. Івано-Франківськ, 1999.
- Лазарович М. Культурницька та просвітницька праця Легіону Українських Січових Стрільців під час Першої світової війни. *Українські січові стрільці - лицарі рідного краю [Текст] / упорядник Валерій Ковтун.* Коломия : "Вік", 2007. С.41-48.
- Лозинський А. Ф. Про роль і значення сучасної української історіографії в дослідженні питань Першої світової війни. *Молодий вчений.* № 1 (41) січень. 2017. С. 93-96.
- Мазур О. Я. Українське питання в політиці провідних держав напередодні Великої війни (1914–1918 рр.) *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Держава та армія. 2014. № 784. С. 70-75. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPDA_2014_784_13
- Мякий І. М. Участь українців у Першій світовій війні 1914–1918 рр. (за документами ЦДАВО України) *Архіви України.* 2014. № 4-5. С. 51-60. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2014_4-5_6
- Volker, B. *Der Erste Weltkrieg.* München: Beck Verlag. 2003.
- Кудінов Д. Добровільний рух у Сумах у 1914—1918 рр. *Український історичний журнал.* 2024. Число 4. С. 72-83. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.072>
- Хома В. Проституція як спосіб виживання у роки Першої світової війни на прифронтовій території Східного фронту. *Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис «Галичина».* 2023. 36. 203-210. doi: <https://doi.org/10.15330/gal.36.203-210>

ПЕРШЕ ПИТАННЯ

У першому питанні висвітліть дискусійні проблеми української історії.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Причини	+	+		+	
	–	–		–	
Хід військових дій					
Соціально-економічне становище України в період війни	+	+		+	
	–	–		–	
Політичні партії Західної України в період війни	+	+		+	
	–	–		–	
Політичні партії Наддніпрянської України в період війни	+	+		+	
	–	–		–	

ДРУГЕ ПИТАННЯ

Історичні терміни:

Мілітаризм...
Світова війна..
Мобілізація...
Бліцкриг...
Брусиловський прорив...
Анексія...
Контрибуція...
Депортація...
Дискримінація...
Пацифізм...
Окупація...
Українські січові стрільці...
Інфляція...
Люмпенізація...
Галицько-Буковинське генерал губернаторство-...

Історичні постаті:

К.Трильовський-
Д.Вітовський-
М.Волошин-
О.Степанів-

Історичні джерела:

Маніфест ГУР від 3 серпня 1914 р. -....
Звернення ЗУР “До всіх культурних народів світу” від 15 вересня 1916 р.-
Декларація “Війна і українці”С.Петлюри-
Декларація Товариства українських поступовців (ТУП) “Наша позиція”-

Причини Першої світової війни

зовнішньополітичні	внутрішньополітичні	соціально-економічні	національно-культурні, релігійні	психологічні

Плани воюючих держав щодо українських земель

Німеччина	
Австро-Угорщина	
Росія	

ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ: Яким чином, на вашу думку, українські політики могли використати плани воюючих сторін у реалізації власних поглядів стосовно політичного самовизначення України?

У третьому питанні висвітліть хід військових дій на території України в 1914-1917 рр.

дати	події

Історичне значення	
--------------------	--

П'ЯТЕ ПИТАННЯ

Українські політичні партії в період Першої світової війни

Назва партії, діячі	Ставлення до війни	Діяльність в період війни
Західна Україна		
ГУР		
...		
Надніпрянщина		
УСДРП		

Дослідіть процес утворення Союзу визволення України (СВУ), його політичну платформу і напрямки діяльності. Заповніть таблицю:

Голова СВУ	
Члени СВУ	
Мета	
Основні напрямки діяльності	
Пропагандистський	
Дипломатичний	
Допомога військовополоненим українцям	
Адміністративно- організаційні	

ШОСТЕ ПИТАННЯ

	Західна Україна	Надніпрянщина
Російська окупаційна політика		
В галузі економіки		
Політичні репресії		
Заходи в сфері культури релігії		
Австро-угорська окупаційна політика		
В галузі економіки		

Політичні репресії		
Заходи в сфері культури релігії		
Таким чином, ...		

Доведіть справедливість думки М.Грушевського про те, що Україна періоду російської окупації не переживала такого спустошення і руїни починаючи з XVII ст.:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5....

Організації	
Назва орг-ції	Зміст діяльності
“Карпаторусский освободительный комитет”	
“Ставропигийский институт”	
“Общество им. Качковского”	
Союз міст	
Земський Союз	
Товариство допомоги населенню Півдня Росії	

П'ЯТЕ ПИТАННЯ

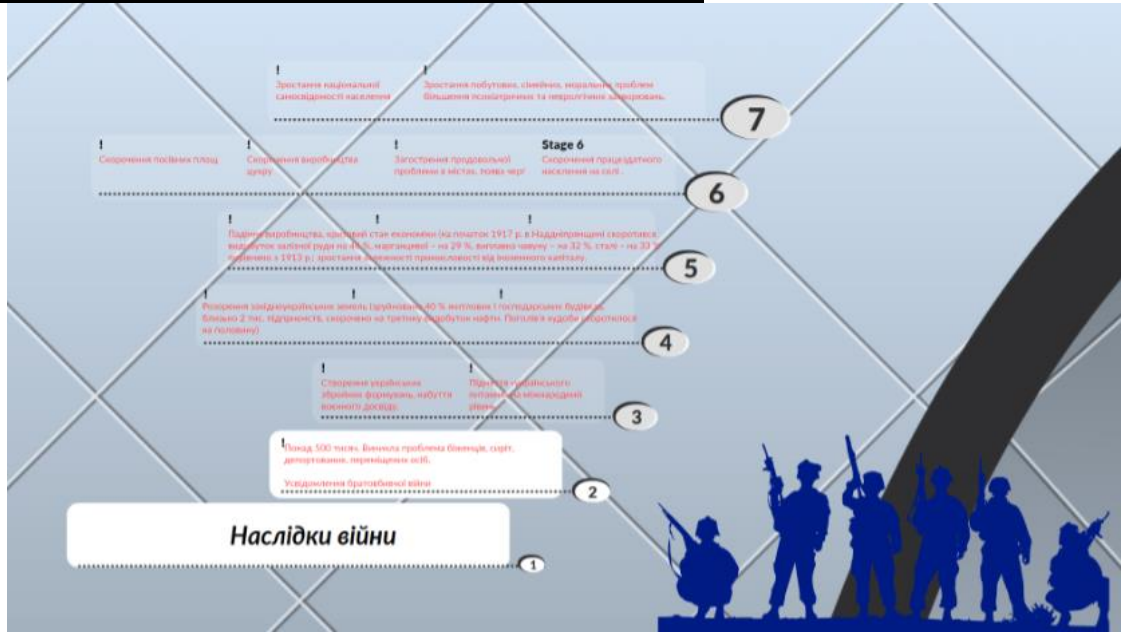
Визначте втрати України в Першій світовій війні у різних сферах суспільного життя

Наслідки	Українські землі
Людські	
Політичні	
У сфері промисловості	
У сфері сільського господарства	
У національно-культурній сфері	
Психологічній сфері	
Таким чином,	

Проаналізуйте хронологію антивоєнного руху. Виявіть вплив масонських лож на політичне життя передреволюційної Росії.

Проблемне питання: Чи Перша світова війна створила умови для артикуляції ідеї української незалежності та її донесення до європейської політичної свідомості, стала каталізатором українських національних устремлінь?

Співвіднесіть події Першої світової війни на Західному та Східному фронтах

Рік, місяць	Західний фронт (Європа)	Східний фронт (український фронт)
1914 р. серпень – вересень	Битва на Марні	
1915 р.		
1916 р.	Верденська битва	
1917 р.		
Висновок		

Самостійна робота 4 год/ 4 год.

Тема 1. Україна в Першій світовій війні (1914-1918 рр.)

Створіть таблицю «Українські січові стрільці» «Особливості розвитку стрілецького живопису, літератури, музик, їх жанровість та особливості». Біженці Першої світової війни: український вимір (1914–1918 рр.) (підбір фото) Схеми «Наслідки I світової війни»

Турчак О. УКРАЇНЬСКА ІСТОРІОГРАФІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПАРАМІЛІТАРНОГО РУХУ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Режим доступу: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.28.2017.60-70>

Національні відносини в Україні у ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. К., 1994.

Україна в ХХ столітті. 1900-2000: Зб. док. і матеріалів. К., 2000. Українська суспільно-

політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1. Хрестоматія з історії

України [Текст] /упоряд. та авт. коментарів Уривалкін О.М. К. : КНТ, 2007. Павко А.І. Повчальний досвід вітчизняної історії: політичні партії і організації у громадському житті України модерної доби. К.: Плеяди, 2002. 552 с. Верстюк В. Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с. Політичний терор і тероризм в Україні XIX XX ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К. : Наук. думка, 2002. 952 с. Жванко Л. Біженство Першої світової війни в Україні. Документи і матеріали (1914-1918 рр.) Харків: «ХНАМГ», 2010. 359 с. Жванко Л. М. Біженці Першої світової війни: український вимір (1914 – 1918 рр.): монографія. Х. : Віroveць А. П. «Апостроф», 2012. 568 с. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн.1: Історичні нариси / упорядн. О. Реєнт; ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. К. : ТОВ Вид-во «КЛІО», 2014. 784 с. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. ред.), О. Ю.Кириєнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. К. : ТОВ Вид-во «КЛІО», 2015. 800 с. Венгерська В. Світова війна як індикатор процесу формування націй (на прикладі українців Австро-Угорської та Російської імперій). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». Вип. 23, 2009. С. 40-48. Реєнт О. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз. Український історичний журнал. 2004. №4. С. 3-37. Реєнт О. Велика війна 1914-1918 рр. у сучасній українській історіографії. Український історичний журнал. 2014. №3. С. 4-21. Гуцало Л. В. Перша світова війна і Україна у сучасній українській історіографії. *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2017. - № 4. - С. 119-131. - Режим доступу: <http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/134950/131738> Ореховський В. О. Діяльність Товариства Червоного хреста в Україні в роки Першої Світової війни *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Історія, економіка, філософія.* № 28 (2023). Режим доступу: <http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/view/280706> Реєнт О. Перша світова війна і Україна : монографія. К. : *Генеза*, 2004. 480 с. Нук М. The status of refugee woman during the first world war: essays to the contemporary ukrainian historiography. *Eevropský filozofický a historický diskurz*. Praha, 2019. Svazek 5 (4). P. 6-12. (Index Copernicus, International Scientific Indexing)

Тема 2. Українська національно-демократична революція (1917–1918 рр.)

Магічне слово “Універсал”
несподівано винесене на
поверхню демократичного,
селянського, соціалістичного,
давало задоволення всім, хто
прагнув демонстрації
української суверенності...
Воно вело в незнану далечінь
нових національних досягнень,
іще не явлених розумові, і тому
мало таку чарівну силу

М.Грушевський

1. Дискусійні проблеми української історії періоду УЦР .
 2. Причини і характер революції. Утворення та конституювання Української Центральної
 3. Розгортання Української революції весною -влітку 1917 р. I і II універсали. Генеральний Секретаріат. Урядова політична криза. Збройний виступ самостійників.
 4. Наростання політичної боротьби в Україні у вересні – жовтні 1917 р.:
 5. Внутрішньополітичне становище в Україні кін. 1917 р. III Універсал.
 6. Перша російсько - українська війна: причини, хід, наслідки. “Червоний” терор в Україні .
 7. Причини проголошення ІУ Універсалу, його зміст та наслідки. Брест -Литовський мирний договір. Діяльність німецької військової адміністрації на Україні. Конституція УНР. Причини падіння УЦР та її історичне значення.
- Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Література

- Винниченко В.К. Відродження нації. У 3-х ч. К., 1990. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1991. Українська Центральна Рада. Протоколи II—IV сесій. Документи. (Квітень-жовтень 1917 р.). і К.: *Інститут історії України НАН України*, 2015. 222 с.
- Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914 - 1920). К, 2007.
- Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Ч.1. К., 1997.
- Грушевський М. На порозі нової України. Статті і джерельні матеріали. Нью -Йорк; Львів; Київ; Торонто; Мюнхен, 1992 . Петлюра С. Статті. К.,1993. Симон Петлюра та його родина. Документи і матеріали. К., 1996. Скоропадський П. Спогади. Київ -Філядельфія, 1995.
- Україна в ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. 1900 - 1939 рр. К., 1997. Український національно -визвольний рух: Березень - листопад 1917 року: Документи і матеріали. К., 2003. Україна в ХХ столітті. 1900 -2000: Зб. док. і матеріалів. К., 2000. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2 -х т. К., 1996 -1997. Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис. К., 1999. Солдатенко В. Україна в революційну добу. Історичні есе -хроніки. У 4 -х томах. Т. II. Рік 1918. К.,2009. Солдатенко В. Українська революція: концепція та історіографія (1918-1920 рр.). Київ : Пошуково-видавниче агенство «Книга пам'яті України», 1999. 508 с.
- Солдатенко В.Ф. Деміурги революції: нарис партійної історії України 1917-1920 рр. Київ : Наукова думка, 2017. 383 с.
- Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. Київ : НАН України, 1998. 254 с.
- Солдатенко В.Ф. Революційні альтернативи 1917 року й Україна. Київ : Наукова думка, 2010. 320 с.
- Головченко В. І. Проблеми української державності в програмних документах вітчизняних соціалістичних партій періоду національно - демократичної революції (1917 -1919 рр.) . Вісник Харківського ун -ту. Х., 1996. № 387. С. 108 -115.

Козак О. В. Багатопартійність на Україні (1917 - 1925 рр.). Історіографія проблеми: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Харків, 1999. 220 с.

Котляр Ю. Повстанство. Селянський рух на Півдні України: 1917 - 1925. Миколаїв; Одеса, 2003. 200 с.

Любовець О. М. Ідейно - політичні процеси в українських партіях у контексті альтернатив революційної доби: автореф. дис. докт. іст. наук. К., 2006. 31 с. Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянською Росією. 1917 –1918 рр. Т. 1. К.: Стилос, 2015. 608 с. Кульчицький С. В. Російська революція 1917 року: новий погляд. К.: Наш час, 2008. 79 с. Галушак М. Українська автономія та національна армія в в рецепції Центральної Ради і Тимчасового уряду. *Українознавство*. 2016. №4 (61) с.174 -183. Крути. Січень 1918 року. [Текст]: док., матеріали, дослідж., кіносценарій / іст. -культурол. т-во "Герої Крут / упоряд. Я.Гаврилюк.К. : "Просвіта", 2008. 840 с.

Дорнік В. та ін. Україна між самовизначенням та окупацією: 1917-1922 роки. К., 2015.

Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. К., 1997.

Кирилова Н. Центральна Рада: від автономії до незалежності. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. Вип. 1, ч. 1. С. 17-21.

Озель В. Роль та місце конституційних актів Української Центральної Ради в історії українського державотворення. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. №1. Режим доступу: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/299661>

Ryzhyk, A., & Sliusarenko, Y. (2018). ПРОЕКТ КОНСТИТУЦІЇ УНР 1917 р.: ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ, ЗМІСТ, СУЧАСНІ ОЦІНКИ. *Київські історичні студії*, (2 (7)). Режим доступу: <https://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/155>

І. ЛЕБЕДЕВА ПЕРШІ КРОКИ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ (ЗА НЕОПУБЛІКОВАНИМИ ПРОТОКОЛАМИ). Режим доступу: Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянською Росією. 1917–1918 рр. Т. 1. К.: Стилос, 2015. 608 с.

Кульчицький С. В. Російська революція 1917 року: новий погляд. К.: Наш час, 2008. 79 с.

Галушак М. Українська автономія та національна армія в в рецепції Центральної Ради і Тимчасового уряду. *Українознавство*. 2016. №4 (61) с.174-183.

Крути. Січень 1918 року. [Текст]: док., матеріали, дослідж., кіносценарій / іст.-культурол. т-во "Герої Крут / упоряд. Я.Гаврилюк.К. : "Просвіта", 2008. 840 с.

Бойко, О. Проблема визначення кордонів України в період Центральної Ради (1917-1918 рр.). *Український історичний журнал*. 2008. № 1. С.31-45.

Іванов, О. Ю. Історико-правова характеристика статусу Криму за доби Української Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.). *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2018. № 1. С. 28–32.

Козаченко А. Система місцевого самоврядування за проектами конституцій Української Народної Республіки 1917, 1918 і 1920 рр.: джерела, основні риси та історичне значення. *Право України*. 2018. № 4. С. 51–63.

Тхоржевський, Р. Й. Паперові гроші України 1917–1920 років. *Вісн. Нац. банку України*. 1996. № 4. С. 81–89.

Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. К., 1997.

Солдатенко В. Ф. Доба української революції (1917-1920 рр.) у новітній історіографії. *Гілея: філософія, історія, політологія [Текст]: науковий вісник*. К. : Світогляд, 2005. №3 (липень-вересень). С. 50-72.

Коваль О. Ф. Національна еліта революційної доби в перших публікаціях очевидців Української революції 1917 - 1921 рр. : [історіографія]. *Гілея: філософія, історія, політологія [Текст]: науковий вісник*. К. : Світогляд, 2005. С. 191 - 196.

Пиріг Р. Я. Відносини України і Центральної держав: нетипова окупація 1918 року. Київ, 2018. 357 с.

- Гай-Нижник П. П. Утвердження тризубу в офіційній символіці Української Народної Республіки та Української Держави доби Центральної ради і Гетьманату (1917–1918 рр.). *Гілея*. 2018. Вип. 131. С. 21–29.
- Українські партії як найвпливовіший чинник державотворення революційної доби 1917 - 1920 рр. Проблеми української політики [Текст]: аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. К. : ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2010. С. 153 - 169.
- Бейкер М. Погляд одного історика на розвиток сучасної історіографії Української революції 1917-1920 рр. *Україна Модерна [Текст]: часопис* /за ред.Я.Грицака, Л.Зашкільняка, Е.Гийдела. Київ – Львів : Критика; Ін-т історичних досліджень ЛНУ ім. І.Франка, 2005. Число 9. С.69-76.
- Бойко, О. Проблема визначення кордонів України в період Центральної Ради (1917-1918 рр.). *Український історичний журнал*. 2008. № 1. С.31-45.
- Бойко О. Збирання українських земель у єдиній соборній державі в часи української революції. *Історія в сучасній школі: науково-методичний ж-л*. К. : Педагогічна преса, 2004. С. 39-42.
- Дем'янюк О. Сучасні дослідження подій доби Української Центральної ради на території Волинської губернії. *Літопис Волині*. 2019. №20. С.46-52. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.20.07>
- Бойко О. Проблеми історії Української революції (1917-1921 рр.) в "Українському історичному журналі". *Український історичний журнал*. К. : Дієз-продукт, 2006. С.82-92.
- Корольов Г. О. Ідея чорноморської федерації у поглядах Михайла Грушевського. *Український історичний журнал*. К. : Дієз-продукт, 2006. С. 69-79.
- Капелюшний В.П., Коваль О.Ф. Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. К.: «Інтерсервіс», 2018. 480 с.
- Федоренко О. Геополітичні погляди М.Міхновського і Д.Донцова в період Української революції. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України [Текст]: збірник наукових статей*. К. :ТОВ "Видавництво Дельта", 2008. Випуск 39. С.123-129.
- Скальський В. Образ Центральної Ради у свідомості селян на початковому етапі Української революції. *Український історичний журнал*. К. : Дієз-продукт.2001. С.46-58.
- Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Ресніт О.П.]. Вінниця, 2004.
- Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. К., 2003.
- Бевз Т. Феномен соборності у науковому та політичному дискурсах. *Політ. дослідж.* 2023. № 1(5). С. 7–35.
- Лебедева, І. М. (2019). ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ. *Сторінки історії*, (49). <https://doi.org/10.20535/2307-5244.49.2019.189559>
- Бевз Т. А. Ідея соборності в програмних документах українських політичних партій. *Укр. соборність: ідея, досвід, проблеми (до 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р.)* : зб. 1999. С. 94–105.

Конспект має відобразити вказані нижче елементи

У ПЕРШОМУ ПИТАННІ висвітліть контроверсійні питання в дослідженні теми “Українська національно-демократична революція (1917-1918 рр.)”.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна
-------	-------------------------	---------------------------	----------------------------------	-----------

Діяльність політичних партій	+	+		+	
Політична діяльність УЦР	+	+		+	
Економічна діяльність УЦР	+	+		+	
Зовнішньоекономічна діяльність УЦР	+	+		+	
	-	-		-	

ДРУГЕ ПИТАННЯ

Історичні терміни:

Національно-демократична революція-Українська Центральна Рада-Тимчасовий уряд-Установчі збори-Український Національний конгрес-українізація військ-“Вільне козацтво”-Універсал-

автономія-Генеральний Секретаріат-“Статут вищого управління України”-“Тимчасова інструкція Генерального секретаріату Тимчасового уряду”-Корніловський заколот-Передпарламент-Ультиматум-Конституція-А.Ніковський-Д.Дорошенко-В.Затонський-В.Антонов-Овсієнко-

Українізація-Автокефалія-Виступ полуботківців-Перша радянсько-українська війна-Окупаційна адміністрація-«червоний терор»-Конституція-Переворот-

М.Муравйов-С.Петлюра-

Історичні постаті:

М.Грушевський-В.Винниченко-М.Міхновський-

Історичні документи:

Відозва Центральної Ради “До українського народу”-Стаття М.Грушевського “Велика хвиля”-“Повороту нема”-“Хто такі українці і чого вони хочуть”-“Звідки пішло українство і до чого воно йде”-“Якої автономії і федерації хоче Україна” – I,II,III,IV Універсали-Конституція УНР-

Причини Української революції

зовнішньополітичні	внутрішньополітичні	соціально-економічні	національно-культурні, релігійні	психологічні

Характер Української революції

Визначте періодизацію Української революції.

Назва періоду	Час існування	Органи влади	
		законодавча	виконавча

ТРЕТСЬ ПИТАННЯ

У **третьому** питанні проаналізуйте процес утворення Української Центральної Ради. Назвіть причини існування різних трактувань цієї проблеми. Чому намагання тупівців перебрати на себе функції верховного керівництва не знайшли підтримки в учасників зборів представників українських організацій 3 березня 1917 р.? Прокоментуйте вибір голови Центральної Ради та його заступників.

Етапи створення УЦР

дата	подія	учасники

Проблемне питання: Чому на першому етапі національно-демократичної революції провідною була організаційна діяльність Центральної Ради?

Хронологія подій квітня-серпня 1917 р.

дата	подія

Український національний конгрес

Причини скликання	
Дата проведення	
Програма	
Органи влади	
Історичне значення	

Правовою основою діяльності Центральної Ради став “Наказ Українській Центральній Раді”, виданий 5 травня 1917 р. (охарактеризуйте його зміст).

Комітет Центральної Ради (Мала Рада). Проаналізуйте новий регламент роботи Малої ради, затверджений 1 серпня 1917 р. Визначіть партійний і національний склад Малої Ради.

Дайте характеристику місцевим органам влади, формування яких відбувалося згідно з постановою Української Центральної Ради від 23 квітня 1917 р.

Прослідкуйте хронологію українізації війська навесні 1917 р.

дата	подія

Назвіть факти, які переконливо засвідчують, що процес українізації збройних сил відбувався знизу. В 1917 р. організувалися сили місцевої оборони – “Вільне козацтво”, які

грунтувалися на козацьких традиціях. Які причини швидкого поширення вільнокозацького руху?

5-8 травня 1917 р. у Києві відбувся Перший Всеукраїнський військовий з'їзд. Які рішення було прийнято на цьому з'їзді? Український військовий генеральний комітет. Чому лідери Центральної Ради зробили все, щоб здискредитувати ініціатора з'їзду і найімовірнішого його голову – М.Міхновського?

Переговори УЦР з Тимчасовим урядом Петрограді

Час перебування	
Голова делегації	
Причини початку переговорів	
Зміст записки української делегації на переговорах у Петрограді	
результати переговорів у Петрограді	

Висвітліть рішення I Всеукраїнського селянського з'їзду. Проаналізуйте резолюцію з'їзду "про відношення до війни". З'ясуйте роль селянства в Українській революції. Якою мірою українські політичні сили враховували соціальні прагнення селянства?

Другий Всеукраїнський військовий з'їзд відбувся 5 (18) червня 1917 р. у Києві. Висвітліть настрої, що панували в процесі роботи з'їзду. Чи варто перебільшувати вплив Центральної Ради на перебіг подій, ступінь її опозиційності Тимчасовому уряду, конфронтації з ним?

Проблемне питання: Чому за умов, коли стосунки Центральної Ради і Тимчасового уряду набули рис конфліктності, лідери українського руху залишалися на поміркованих позиціях?

I Універсал

Причини	
Зміст	
Наслідки	
ставлення українського суспільства до прийняття Універсалу	
ставлення російського суспільства до прийняття Універсалу	
Історичне значення	

Генеральний Секретаріат

Причини створення	
Голова Генерального секретаріату	
Партійний склад	
Соціальний склад	
Декларація Генерального Секретаріату	
Місцеві виконавчі органи влади	
Плюси діяльності	
Мінуси діяльності	

Політика російського уряду щодо українського питання

Російська делегація від Тимчасового уряду до Києва

Причини	Результати	Значення
-	-	
-	-	
-	-	
-	-	
-	-	
зміст “Статуту вищого управління Україною”	зміст “Тимчасової інструкції Генеральному Секретаріату Української Центральної Ради, затверджену Тимчасовим урядом”	
Наслідки	Наслідки	
З’їзд представників народів та областей колишньої Російської імперії (21-28 вересня 1917 року)		
причини	Хід і наслідки	

II Універсал

Причини	
Зміст	
Наслідки	
ставлення українського суспільства до прийняття Універсалу	
ставлення російського суспільства до прийняття Універсалу	
Історичне значення	
спільні риси I і II Універсалів	
відмінні риси I і II Універсалів	

Проблемне питання: В чому полягала непослідовність політики Української Центральної Ради влітку – восени 1917 р.?

Проаналізуйте причини урядової кризи в Україні. Завершення урядової кризи і затвердження нового складу Секретаріату (дайте оцінку).

Виступ полуботківців

Причини	
Хід	
Наслідки	
Суть конфлікту Міхновського- Грушевського	
Історіографія	

У четвертому питанні прослідкуйте процес наростання політичної боротьби в Україні у вересні-жовтні 1917 р. Внаслідок липневих подій у Петрограді (спроба більшовиків захопити владу) політична ініціатива на території України остаточно перейшла до рук керівництва УЦР (обґрунтуйте). Як вплинула поразка чернево-липневого наступу 1917 р. російських військ на політичне становище Росії, загалом, і України, зокрема? Проаналізуйте ситуацію в Україні в умовах серпневого виступу правих сил на чолі з генералом Корніловим. Чому заколот закінчився поразкою Корнілова? Назвіть причини виступу українських демократичних сил проти заколотників. З'ясуйте вплив корніловського заколоту на соціально-економічне становище і розстановку політичних сил в Україні.

Розкрийте історичне значення З'їзду представників народів та областей колишньої Російської імперії (21-28 вересня 1917 року). Які доповіді заслуховувалися на з'їзді? Проаналізуйте ухвалені з'їздом резолюції. Які функції поклалися на Раду народів? Доведіть або спростуйте висновок О.Реєнта і Б.Андрусішина, що у вересні 1917 р. провідні політичні сили УЦР навіть теоретично не ставили питання про самостійний державницький статус України.

Ситуація в Україні восени 1917 р. (5 питань)

Причини наростання селянського і робітничого рухів,	
Всеукраїнський з'їзд вільного козацтва	
хід і резолюції III Всеукраїнського військового з'їзду	
Рішення Малої Ради у жовтні 1917 р.	
Реакція на це рішення Тимчасового уряду	

Структурування партійного життя України на початку національно-демократичної революції в Україні.

Назва партії, рік створення (відновлення), діячі	Програма	Зміст діяльності у 1917-1918 рр.

Російські партії в Україні

Назва партії, діячі	ставлення до українського питання

Револуційний Комітет для охорони революції на Україні. “Перший український полк охорони революції”. Вичікувальна тактика Центральної Ради в кін. жовтня 1917 р. була збігом непростих обставин чи результатом цілеспрямованих, спланованих, ясно усвідомлюваних зусиль?

Яким чином падіння Тимчасового уряду підштовхнуло процес політичної дезінтеграції Росії?

У шостому питанні висвітліть «Перша російсько - українська війна: причини, хід, наслідки». Проаналізуйте суперечливість взаємовідносин, що склались між Українською Центральною Радою та Раднаркомом радянської Росії. Які методи боротьби за владу в Україні використовували більшовики? Система влади, яка постала після жовтневого перевороту, трималася на позаконституційній диктатурі компартійного керівництва, прихованій під оболонкою “диктатури пролетаріату” (доведіть).

Заповніть хронологічну таблицю: “Плани більшовицького уряду щодо усунення Української Центральної Ради (листопад-грудень 1917 р.) та їх результати”

Мирне усунення	Силове усунення	Зовнішньополітичний тиск.
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
Результати		

Передайте зміст ультиматуму висунутого УЦР Раднаркомом. Чи є підстави трактувати його як визнання Центральної Ради і УНР? Вкажіть аргументи Української Центральної Ради у відповіді на радянський ультиматум. Дайте оцінку позиції лідерів Центральної Ради в цей період.

	Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, солдатських і селянських депутатів України (4-6 грудня 1917 р., м. Київ)	Харківський з'їзд рад робітничих, солдатських і селянських депутатів України
Причини	- - - - -	- - - - -
Кількість учасників		
Рішення	- - - - -	- - - - -
Законодавчий орган		
Виконавчий орган		
Історичне значення		

Охарактеризуйте причини, хід і характер російсько-української війни. Порівняйте співвідношення збройних сил Раднаркому і Центральної Ради.

Хронологія російсько-української війни

причини	- - - - -
дата	подія
Причини поразки української армії	- - - - -

Прослідкуйте хронологію перебігу воєнних дій. Чому бойові дії велися ешелонним методом?: політичні портрети. Штаб групи військ по боротьбі з контрреволюцією на Півдні.

Висвітліть похід більшовицьких військ на Київ. Проаналізуйте бій під Крутами, його наслідки для української державності. Дайте оцінку міфам навколо цих подій, чимало яких накопичилось у літературі. Яку роль відіграло повстання робітників заводу “Арсенал” у перемозі над силами Центральної Ради?

Заповніть таблицю: “Заходи щодо радянської України (січень-березень 1918 р.)”

Складові радянської	Характеристика
Терор	
Законодавча база	
Система управління	
Армія	
Промислова політика	
Фінанси	
Аграрні перетворення	
Розчленування території України	

У **сьомому** питанні дослідіть причини проголошення ІУ Універсалу, його зміст та наслідки.

ІУ Універсал

Причини	
Зміст	
Наслідки	

ставлення українського суспільства до прийняття Універсалу	
ставлення російського суспільства до прийняття Універсалу	
Історичне значення	
спільні риси I,II,III і IV Універсалів	
відмінні риси I,II,III і IV Універсалів	

Висвітліть спектр оцінок Універсалу сучасниками і вітчизняними істориками.

Розкрийте основні напрямки діяльності УНР на початку 1918 р.

Діяльність УЦР в листопаді 1917-квітні 1918 рр.

Заходи УЦР	
Розбудова органів влади	
Судова діяльність	
Реформи в галузі армії і міліції	
Заходи в сфері сільського господарства	
Заходи в сфері промисловості і торгівлі	
Ставлення селян до УЦР	
Ставлення робітників до УЦР	

Охарактеризуйте “військовий променад по Україні” (за В.Винниченком) німецьких й австро-угорських військ. Висвітліть німецьку окупаційну політику на Україні. Дайте оцінку наказів головнокомандувача німецьких військ в Україні фельдмаршала Айхгорна від 6 квітня 1918 р. і від 25 квітня 1918 р.

Прослідкуйте за діяльністю конституційної комісії. Чому ухвалення Конституції УНР було здійснене поспіхом? Проаналізуйте зміст Конституції Української Народної Республіки, представленого для ухвалення на засіданні Центральної Ради 29 квітня 1918 р. Принципи державного устрою яких держав увійшли в основу цього конституційного проекту? Чим пояснюється очевидна невідповідність Основного Закону УНР соціальному курсу, який здійснювався Центральною Радою у завершальній фазі її діяльності? Обґрунтуйте твердження В.Верстюка: “Факт прийняття Конституції найяскравіше висвітлив суть УЦР, яка полягала в поєднанні привабливих для ілюзорних надій і слабо реалізованих можливостей”.

Визначте причини падіння Центральної Ради. **Заповніть таблицю:** “Здобутки і прорахунки УЦР. Її історичне значення”

Здобутки	Прорахунки
Історичне значення	

Проблемне питання: Обґрунтуйте або спростуйте твердження П.Солуха про “банкрутство” політики УЦР, яка “мусіла зійти з політичного життя”.

Заповніть таблицю:

дати	події

2003. Україна в ХХ столітті. 1900 -2000: 3б. док. і матеріалів. К., 2000. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2 -х т. К., 1996 -1997. Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис. К., 1999. Солдатенко В. Україна в революційну добу. Історичні есе -хроніки. У 4 -х томах. Т. II. Рік 1918. К.,2009. Головченко В. І. Проблеми української державності в програмних документах вітчизняних соціалістичних партій періоду національно - демократичної революції (1917 -1919 рр.) . Вісник Харківського ун -ту. Х., 1996. № 387. С. 108 -115. Козак О. В. Багатопартійність на Україні (1917 - 1925 рр.). Історіографія проблеми: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Харків, 1999. 220 с. Котляр Ю. Повстанство. Селянський рух на Півдні України: 1917 - 1925. Миколаїв; Одеса, 2003. 200 с. Любовець О. М. Ідейно -політичні процеси в українських партіях у контексті альтернатив революційної доби: автореф. дис.докт. іст. наук. К., 2006. 31с. Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянською Росією. 1917 –1918 рр. Т. 1. К.: Стилос, 2015. 608 с . Кульчицький С. В. Російська революція 1917 року: новий погляд. К.: Наш час, 2008. 79 с. Галушак М. Українська автономія та національна армія в рецепції Центральної Ради і Тимчасового уряду. Українознавство. 2016. №4 (61) с.174 -183. Крути.Січень 1918 року. [Текст]: док., матеріали, дослідж., кіносценарій / іст. -культурол. т - во "Герої Крут / упоряд. Я.Гаврилюк.К. : "Просвіта",2008. 840 с. Бойко, О. Проблема визначення кордонів України в період Центральної Ради (1917-1918 рр.). Український історичний журнал. 2008. № 1. С.31-45. Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. К., 1997. Ryzhyk, A., & Sliusarenko, Y. (2018). ПРОЕКТ КОНСТИТУЦІЇ УНР 1917 р.: ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ, ЗМІСТ, СУЧАСНІ ОЦІНКИ. *Київські історичні студії*, (2 (7)). Режим доступу: <https://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/155> Лебедева, І. М. (2019). ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ. *Сторінки історії*, (49). <https://doi.org/10.20535/2307-5244.49.2019.189559> Демянюк О. ПРЕДСТАВНИЦТВО ВІЙСЬКОВИХ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ. *Війс – наук. Вісник*. 2018. №30. DOI: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.30.2018.82-91>

ЛЕБЕДЕВА І. ПЕРШІ КРОКИ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ (ЗА НЕОПУБЛІКОВАНИМИ ПРОТОКОЛАМИ). Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000008801>

Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917–1918: Утворення та боротьба за державу. Л., 1997

Тинченко Я. Перша українсько-більшовицька війна (груд. 1917 – берез. 1918). К.; Л., 1996.

Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянської Росією. 1917–1918 рр. / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Т. 1. К.: *Видавничий дім "Стилос"*, 2015. 608 с. Залізник Л. УКРАЇНА ТА РОСІЯ: ВІЙНА ЦИВІЛІЗАЦІЙ. 2017.

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa3c177f-09e8-4aad-8d34-1becfb7aaeb1/content>

Капелюшний В.П., Коваль О.Ф. Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. К.: *«Інтерсервіс»*, 2018. 480 с.

Бетлій О. Більшовицький терор у Києві у січні-лютому 1918 р.: жертви і пам'ять / О. Бетлій // *Краєзнавство*. - 2018. - № 3. - С. 178. - Режим

доступу: http://resource.history.org.ua/publ/kraeznavstvo_2018_3_21

Робота з історичними термінами, історичними постатями, історичними джерелами. Дискусія. Проблемні питання: Таблиця «Успіхи і невдачі внутрішньої політики УЦР». Створіть таблицю «Зміст 1,2,3 і 4 універсали УЦР» В чому полягала непослідовність політики

Української Центральної Ради влітку – восени 1917 р.? Таблиця «Успіхи і невдачі зовнішньої політики УЦР» . «Національно -культурне будівництво і релігійне життя в період Центральної Ради» .

Перша українсько-російська війна. Радянська УНР. Муравйовський терор.

Тема 3. Українська Держава Павла Скоропадського

1. Дискусійні проблеми української історії періоду Української Держави.
 2. Причини приходу. Внутрішня політика гетьмана П. Скоропадського.
 3. Перетворення у сфері культури в період гетьманату.
 4. Зовнішня політика Української держави.
 4. Ставлення політичних партій до перевороту гетьмана Скоропадського. Оформлення антигетьманської опозиції, її практичні кроки
- Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Джерела

Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти / Р.

Пиріг // Український історичний журнал. 2023. Число 4. С. 59-84.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.059>

Сергійчук В. Нам не потрібні пагінці від трухлявого пня малоросійства. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3534208-nam-ne-potribni-paginci-vidtruhlavogo-pna-malorosijstva.html>

Верстюк В. Гетьман П. Скоропадський і гетьманська держава в польській історіографії.

Український історичний журнал. 2024. Число 3. С. 160-186.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.160>

Kozubel, M. B. Przystępczość w Państwie Ukraińskim w okresie koniec lipca — sierpień 1918 r. — analiza na podstawie wybranych materiałów Centralnego Państwowego Archiwum Wyższych Organów Władzy i Administracji Ukrainy w Kijowie. *Studia z Dziejow Rosji i Europy Środkowo-Wschodnie*. LIV, z. 2 (2019): 109-28. doi: <https://doi.org/10.12775/SDR.2019.2.04>

Пиріг Р. Українська гетьманська держава в імперативах фіналу світової війни (1918 р.) / Р.

Пиріг // Український історичний журнал. 2024. Число 4. С. 51-71.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.051>

Ралдугіна Т. Федераційна грамота Павла Скоропадського: внутрішні і зовнішні чинники її проголошення. Національний музей історії України: поступ у третє тисячоліття. Київ, 2004. С. 57-58.

Olszański, T. A. *Ukraińskie stulecie 1914-2014*. Warszawa, 2020.

Kowalewski, Z. M. *Ukraińskie rewolucje*. Warszawa, 2023.

Гай-Нижник П. Фінансова політика уряду Української Держави гетьмана П. Скоропадського (29 квітня — 14 грудня 1918 р.). Київ, 2004.

Гай-Нижник П. 1918-й: два перевороти. Київ, 2019.

Пиріг Р. Відносини України і Центральних держав: нетипова окупація 1918 р. Київ, 2018.

Реєнт О. Павло Скоропадський. Київ, 2003.

Тимошук О. Охоронний апарат Української Держави (квітень — грудень 1918 р.). Харків, 2000.

Україна й українці в постімперську добу (1917-1939). Київ, 2021.

Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси/Р.Я.Пиріг. - К.: Інститут історії України, 2011. — С. 46. – Режим доступу:

http://shron.chtyvo.org.ua/Pyrih_Ruslan/Ukrainska_hetm_derzhava_1918_roku_Istor_narysy.pdf

Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 - грудень 1918. Київ - Філадельфія. 1995. Винниченко В.К. Відродження нації. У 3-х ч. К., 1990. Махно Н. Воспоминания, материалы и документы. К., 1991. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Ч.1. К., 1997.

Христюк П. Замітки і матеріали з історії української революції: В 4-х т. Т.3. Прага, 1921.

- Мазепа І. Україна в огні і бурі революції 1917-1921. К., 2003. Історія України. Документи. Матеріали / укладання, коментар В.Ю.Король. К., 2002.
- Петлюра С. Статті. К.,1993. Дипломатія УНР і Української Держави в документах і спогадах сучасників. У двох томах. К., 2008
- Папакін Г. Павло Скоропадський: патріот, державотворень, людина. Історико-архівні нариси. К., 2003.
- Тимошук О.В. Охоронний апарат Української Держави (квітень – грудень 1918 р.): Монографія. Харків, 2000.
- Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року: Історичні нариси. К., 2011. 336 с.
- Капелюшний В.П. Здобута і втрачена незалежність: Історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.). К., 2003.
- Гошуляк І. Українська державність і кримські татари (з досвіду взаємовідносин 1917–1918 рр.). Кримські татари: історія і сучасність (До 50-річчя депортації кримськотатарського народу): Матеріали Міжнар. наук. конф., Київ, 13–14 травня 1994 р. К., 1995.
- Савченко В. Павло Скоропадський — останній гетьман України. Х., 2008.
- Солдатенко В. Україна в революційну добу: Історичні ессе-хроніки. У 4-х т. Т. II. Рік 1918. К., 2009. Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. К.,2008.
- Терещенко Ю. Гетьманат Павла Скоропадського як прояв консервативної революції. Укр. іст. журн. 2008. №3. С.19-37.
- Кришина Н. Діяльність німецької військової адміністрації в Україні у 1918 році. К., 2006.
- Малиновський Б. Аграрна політика Австро-Угорщини та Німеччини в Україні 1918 р. Автореф. дис. ... канд. іст. наук. Дн-ськ,2002.
- Корновенко С. Аграрне законодавство П.Скоропадського у контексті вітчизняного та європейського досвіду вирішення земельного питання (1918-1921 рр.). Український історичний журнал. 2008. № 4. С.72-80. Любовець О. Уряди Української Держави П.Скоропадського. Історичний журнал. 2008. № 4. С.3-13
- Гай-Нижник П.П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського (29 квітня-14 грудня 1918 р.). К., 2004. 430 с.
- Заболотний Є. Зображення Української держави та постаті гетьмана Скоропадського на телебаченні та в Youtube. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/13723>
- Кравчук, М. Державне будівництво та державно-правові ідеї Павла Скоропадського [Текст] *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 3. С. 6-15.
- Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6005-4/978-966-02-6005-4.pdf>
- Папакін Г. Павло Скоропадський: життя крізь власні его-джерела (листи, щоденники, мемуари). Архіви України. 2023. Режим доступу: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/196>
- Пиріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір. К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. 518 с.
- Капелюшний В.П., Коваль О.Ф. Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. К.: «Інтерсервіс», 2018. 480 с.
- Українська держава (квітень – грудень 1918 року) : зб. док. і матер. : у 2-х т., 3-х ч. / НАН України, Ін-т історії, Центр. держ. архів вищ. органів влади і управління ; упоряд.: Р. Пиріг (кер.) та ін. Київ : *Темпора*, 2015. Т. 2. Ч. 3. XX, 412 с.
- Гай-Нижник П. П. Утвердження тризубу в офіційній символіці Української Народної Республіки та Української Держави доби Центральної ради і Гетьманату (1917–1918 рр.). Гілея. 2018. Вип. 131. С. 21–29.
- Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти / Р. Пиріг // Український історичний журнал. 2023. Число 4. С. 59. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_4_5
- Турченко Ф.Г. П.Скоропадський і М.Міхновський 1918 р.: дві моделі державного будівництва.

Методичні поради

У першому питанні висвітліть дискусійні питання проблеми “Українська Держава П.Скоропадського”.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Діяльність політичних партій	+ —	+ —		+ —	
Політична діяльність	+ —	+ —		+ —	
Економічна діяльність	+ —	+ —		+ —	
Зовнішньоекономічна діяльність	+ —	+ —		+ —	
Культурно-релігійна діяльність					

Історичні терміни:

Державний переворот-

Гетьманат-

Консерватизм-

Праворадикалізм-

Рада Міністрів-

Опозиція-

УНС-

Анархія-

Бойкот-

Історичні постаті:

Павло Скоропадський-

Ю.Шаповал-

Д.Дорошенко-

В.Вернадський

Ф.Лизогуб-

М.Василенко-

Історичні документи:

“Грамота до всього українського народу”-

“Закони про тимчасовий державний устрій України”-

“Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування поза межами держави Ясновельможного пана Гетьмана всієї України”-

“Про Раду міністрів і про міністрів”-

“Про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, обговорення, затвердження їх та про форму і порядок оголошення законів” від 2 червня 1918 р. –

Закон про вибори до земства від 5 вересня 1918 р.-

“Про закони”-

“Про Фінансову Раду”-

“Про віру”-

Починаючи розгляд **другого** питання, проаналізуйте причини і процес підготовки державного перевороту.

Проблемне питання: чи мав переворот 29 квітня 1918 р. контрреволюційний характер ?

Доведіть, що гетьманат став закономірним етапом державотворення. Хто був ініціатором й організатором державного перевороту? З’ясуйте зобов’язання П.Скоропадського перед окупаційною владою. Визначте вплив зовнішньополітичних факторів на політичний розвиток України у 1918 р. Гетьман П.Скоропадський: політичний портрет. Чому дії П.Скоропадського 29 квітня 1918 р. були надзвичайно вороже зустрінуті практично усіма українськими політичними партіями?

Причини приходу до влади П.Скоропадського	- - - - -	
	Назва	Національний і соціальний склад
Законодавчий орган влади		
Виконавчий орган влади		
Місцеві органи влади		

У **третьому** питанні висвітліть внутрішню політику гетьмана.

Чому в основу гетьманського законодавства увійшли “Основні закони” Російської імперії в редакції від 23 квітня 1906 р. Висвітліть процес формування місцевих органів влади. Чи справедливим є твердження опонентів гетьмана щодо русифікації виконавчої влади? Визначте позитивні і негативні сторони кадрової політики гетьмана. Чому земства і міські зібрання у ряді випадків бойкотували дії нової влади? Проаналізуйте політику гетьманського уряду у сфері дотримання законів і правопорядку. Державна варта, особливий відділ при Міністерстві внутрішніх справ. Дайте характеристику судовій системі Української Держави. Висвітліть процес реформування судочинства. Державний Сенат. Визначте компетенцію судових палат і апеляційних судів.

Гетьманська концепція вирішення аграрного питання (вказіть її принципи і складові). Чому П.Скоропадський основні надії покладав на середній прошарок селянства? Назвіть законодавчу базу земельної реформи. Проаналізуйте діяльність земельних і земельно-ліквідаційних комісій. Державний земельний банк. Вища земельна комісія. З’ясуйте ставлення до земельної реформи українського селянства. Чим була викликана соціальна напруга у селі? Висвітліть селянські повстання влітку і восени 1918 р. Які заходи гетьманська влада використовувала з метою локалізації селянських виступів? Підтвердіть або спростуйте твердження про те, що боротьба селян спрямовувалась, “насамперед, проти встановлення на місцях гетьманської диктатури та насадження грабіжницької продовольчої політики”. Охарактеризуйте зміст торгово-економічних договорів Німеччини з гетьманським урядом.

Чому гетьманському урядові не вдалося поживити ринкову кон’юнктуру? Підтвердіть односторонній характер зовнішньої торгівлі Україні з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Назвіть причини відрегулювання роботи залізниць. Визначте успіхи у фінансовій сфері.

Робітниче питання в період гетьманату. З’ясуйте причини зростання соціальної напруженості у містах. Висвітліть процес розгортання масштабного страйкового руху робітників та засоби його придушення. Проаналізуйте взаємовідносини влади і профспілок.

Проаналізуйте перетворення у сфері військового будівництва, заходи щодо формування регулярної армії.

Висвітліть умови розвитку української культури в період гетьманату. З’ясуйте роль Міністерства народної освіти та мистецтв, очолюваного М.Василенком, в продовженні українізації шкільної справи. Назвіть причини впровадження вивчення української мови в навчальних закладах України. Охарактеризуйте діяльність Комісії по українознавству, яку очолив В.Науменко. Відкриття українознавчих кафедр у Київському, Харківському та Одеському університетах. Заснування іменних стипендій (всього – 350). Які процеси відбувалися у вищій школі? Комісія у справі вищих шкіл та наукових інституцій. Державний український університет. Український університет у Кам’янці-Подільському. Перерахуйте урядові заходи щодо заснування українських університетів у Катеринославі, Одесі і Харкові.

Проаналізуйте процес утворення і діяльність Української академії наук (УАН). Вкажіть причини розбіжностей у підходах різних груп учених до питання про характер і завдання УАН. Визначте роль В.Вернадського у розбудові всеукраїнського наукового центру.

Національна бібліотека України. Національний архів України. Український історичний музей.

Висвітліть розвиток українського книгодрукування і преси в період гетьманату. Назвіть характерні риси літературного, мистецького і театрального життя. Національна галерея мистецтв. Державний симфонічний оркестр, очолюваний О.Горілим. Українська державна капела під проводом О.Кошиця. Український національний театр (під керівництвом П.Саксаганського). Визначте значення відкриття першого в Україні пам'ятника Т.Шевченку в Ромнах на Сумщині.

Охарактеризуйте заходи гетьманату у духовній сфері (міністерство віросповідань, очолюване О.Лотоцьким). Відновлення роботи Всеукраїнського православного собору. **Заповніть таблицю:** “Внутрішня політика гетьмана П.Скоропадського”

Галузь	Основні заходи
Держапарат	
Судова реформа	
Промисловість	
Сільське господарство	
Збройні сили	
Національно-культурна політика	

У **четвертому** питанні проаналізуйте дипломатичні стосунки Української Держави з країнами Четверного союзу, Швейцарією, Польщею, Фінляндією, Іспанією, Данією, Норвегією, небільшовицькою Росією ін. Висвітліть кримське і кубанське питання в політиці гетьмана Скоропадського. Яких зусиль доклав уряд для розв'язання бессарабського питання? Дайте оцінку діяльності дипломатичних представництв Української Держави закордоном.

Чому прагнення гетьмана налагодити стосунки з урядами країн Антанти завершилися невдачею? Як вплинула на подальший розвиток Української революції орієнтація гетьманської держави на Німеччину та Австро-Угорщину? **Заповніть таблицю:** “Зовнішня політика гетьмана П.Скоропадського”

Напрямок політики	Зміст, характеристика
Четверний союз	
Польща	
Румунія	
Радянська Росія	
Уряди Дону, Кубані, Криму	
Антанта	

Визначте прорахунки П.Скоропадського у вирішенні найважливіших питань життя Української Держави. Чи погоджуєтеся ви з висновком, що період Гетьманату є одноманітним ланцюгом нищення завоювань попереднього етапу революції, безбарвного відкочування суспільства від досягнутих рубежів? У яких сферах життя українського суспільства П.Скоропадський досяг найбільших успіхів?

Проаналізуйте документ: федеративну грамоту П.Скоропадського від 14 листопада 1918 р.

Під впливом яких подій 14 грудня 1918 р. П.Скоропадський зрікся влади? Назвіть причини поразки та історичне значення Української Держави.

Проблемне питання: Чому консервативний український проект Скоропадського не мав майбутнього?

У **п'ятому питанні** висвітліть ставлення політичних партій до перевороту гетьмана Скоропадського. Оформлення антигетьманської опозиції, її практичні кроки.

Партії та організації, що підтримували гетьманат	Партії та організації, що не підтримували гетьманат
---	--

Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти / Р. Пиріг // Український історичний журнал. 2023. Число 4. С. 59-84.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.059>

Сергійчук В. Нам не потрібні пагінці від трухлявого пня малоросійства. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3534208-nam-ne-potribni-paginci-vidtruhlavogo-pna-malorosijstva.html>

Верстюк В. Гетьман П. Скоропадський і гетьманська держава в польській історіографії / В. Верстюк // Український історичний журнал. - 2024. - Число 3. - С. 160-186.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.160>

Kozubel, M. B. Przystępczość w Państwie Ukraińskim w okresie koniec lipca — sierpień 1918 r. — analiza na podstawie wybranych materiałów Centralnego Państwowego Archiwum Wyższych Organów Władzy i Administracji Ukrainy w Kijowie. Studia z Dziejow Rosji i Europy Środkowo-Wschodnie. LIV, z. 2 (2019): 109-28. doi: <https://doi.org/10.12775/SDR.2019.2.04>

Пиріг Р. Українська гетьманська держава в імперативах фіналу світової війни (1918 р.) / Р. Пиріг // Український історичний журнал. 2024. Число 4. С. 51-71.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.051>

Ралдугіна Т. Федераційна грамота Павла Скоропадського: внутрішні і зовнішні чинники її проголошення. Національний музей історії України: поступ у третє тисячоліття. Київ, 2004. С. 57-58.

Olszański, T. A. Ukraińskie stulecie 1914-2014. Warszawa, 2020.

Kowalewski, Z. M. Ukraińskie rewolucje. Warszawa, 2023.

Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси/Р.Я.Пиріг. - К.: Інститут історії України, 2011. — С. 46. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Pyrih_Ruslan/Ukrainska_hetm_derzhava_1918_roku_Istor_narysy.pdf

Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 - грудень 1918. Київ - Філадельфія. 1995. Винниченко В.К. Відродження нації. У 3-х ч. К., 1990. Махно Н. Воспоминания, материалы и документы. К., 1991. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Ч.1. К., 1997. Христюк П. Замітки і матеріали з історії української революції: В 4-х т. Т.3. Прага, 1921. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції 1917-1921. К., 2003. Історія України. Документи. Матеріали / укладання, коментар В.Ю.Король. К., 2002. Петлюра С. Статті. К.,1993. Дипломатія УНР і Української Держави в документах і спогадах сучасників. У двох томах. К., 2008 Папакін Г. Павло Скоропадський: патріот, державотворень, людина. Історико-архівні нариси. К., 2003. Тимошук О.В. Охоронний апарат Української Держави (квітень – грудень 1918 р.): Монографія. Харків, 2000. Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року: Історичні нариси. К., 2011. 336 с. Капелюшний В.П. Здобута і втрачена незалежність: Історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.). К., 2003. Гошуляк І. Українська державність і кримські татари (з досвіду взаємовідносин 1917–1918 рр.). Кримські татари: історія і сучасність (До 50-річчя депортації кримськотатарського народу): Матеріали Міжнар. наук. конф., Київ, 13–14 травня 1994 р. К., 1995. С.154 Савченко В. Павло Скоропадський — останній гетьман України. Х., 2008. Солдатенко В. Україна в революційну добу: Історичні есе-хроніки. У 4-х т. Т. II. Рік 1918. К., 2009. Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. К.,2008. Терещенко Ю. Гетьманат Павла Скоропадського як прояв консервативної революції. Укр. іст. журн. 2008. №3. С.19-37. Кришина Н. Діяльність німецької військової адміністрації в Україні у 1918 році. К., 2006. Малиновський Б. Аграрна політика Австро-Угорщини та Німеччини в Україні 1918 р. Автореф. дис. ... канд. іст. наук. Дн-ськ,2002. Корноненко С. Аграрне законодавство П.Скоропадського у контексті вітчизняного та європейського досвіду вирішення земельного питання (1918-1921 рр.). Український історичний журнал. 2008. № 4. С.72-80. Любовець О. Уряди Української Держави П.Скоропадського. Історичний журнал. 2008. № 4. С.3-13 Гай-Нижник П.П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського (29 квітня-14 грудня 1918 р.). К., 2004. 430 с.

Кравчук, М. Державне будівництво та державно-правові ідеї Павла Скоропадського [Текст] *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 3. С. 6-15.

Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6005-4/978-966-02-6005-4.pdf>

Папакін Г. Павло Скоропадський: життя крізь власні его-джерела (листи, щоденники, мемуари). Архіви України. 2023. Режим доступу: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/196>

Пиріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір. К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. 518 с.

Капелюшний В.П., Коваль О.Ф. Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. К.: «Інтерсервіс», 2018. 480 с.

Українська держава (квітень – грудень 1918 року) : зб. док. і матер. : у 2-х т., 3-х ч. / НАН України, Ін-т історії, Центр. держ. архів вищ. органів влади і управління ; упоряд.: Р. Пиріг (кер.) та ін. Київ : *Темпора*, 2015. Т. 2. Ч. 3. ХХ, 412 с.

Робота з історичними термінами, історичними постатями, історичними джерелами.

Проблемні питання: Чи мав переворот 29 квітня 1918 р. контрреволюційний характер?

Створіть схему «Внутрішня політика Скоропадського» і «Зовнішня політика

Скоропадського» Таблиця «Заходи гетьманату у культурній сфері» Чому консервативний український проект Скоропадського не мав майбутнього? Таблиця «Антигетьманські сили».

Тема 4. Директорія УНР

1. Дискусійні проблеми української історії.

2. Утворення Директорії. Антигетьманське повстання. Відречення гетьмана від влади. Вступ військ Директорії до Києва.

3. Державотворча діяльність Директорії. Законотворча діяльність уряду УНР. Отаманщина. Єврейські погроми.

4. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на півдні України. Зовнішньополітична концепція УНР.

5. Конгрес трудового народу. Акт злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.

6. Становище Української Народної Республіки взимку-навесні 1919 р.

7. Воєнно-політична обстановка в Україні влітку-восени 1919 р. Внутрішня і зовнішня політика УНР.

8. Україна в радянсько-польській війні. Здобутки і прорахунки Директорії.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Література

Дипломатія УНР і Української Держави в документах і спогадах сучасників. У двох томах. К., 2008.

Сідак В., Осташко Т., Вронська Т. Полковник Петро Болбочан: трагедія українського державника. К., 2004

Винниченко В.К. Відродження нації. У 3-х ч. К., 1990.

Донцов Д. Рік 1918, Київ. К., 2002.

Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917-1921. У 2-х кн. Дніпропетровськ, 2001.

Петлюра С. Статті. К., 1993. Україна в ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. 1900 – 1939 рр. К., 1997. Україна в ХХ столітті. 1900-2000: Зб. док. і матеріалів. К., 2000. Липинський, В. Твори. Архів. Студії. Т. 1. К., 2003.

Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920: Документи і матеріали. У 2 т. / ред. кол.: В. Верстюк (відп. ред.), О. Бойко, Р. Пиріг, Н. Маковська; упорядн.: В. Верстюк (керівник), Г. Басара-Тиліщак, В. Бойко, О. Бойко, А. Гриценко, О. Кудлай, Н. Маковська, О. Михайлова, Т. Осшашко, О. Щусь. НАН України. Інститут історії України; Центральний державний архів вищих органів влади і управління

України; Дослідний інститут сучасної української історії (Філадельфія). Т. 1. К.: Вид-во Олени Теліги, 2006. 688 с.

Дацьків, І. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917 – 1923 рр. Тернопіль, 2009.

Капустян Г. Принципи народного самоуправління в махновському повстанському русі. *Український визвольний рух: наук. Зб.* Львів, 2017. Збірник 22. С. 138-149.

Лисенко А.А. Участь українських повстанців у збройному протистянні на українських теренах у 1918 – 1919 рр.. ВУМ. Вип. 1(15). Київ: 2017. С.52-55.

Тимченко Р. Еволюція дипломатичних відносин між УНР і Польською Республікою: від установлення до розриву (листопад 1918 — березень 1921 рр.) / Р. Тимченко // *Український історичний журнал.* - 2024. - Число 4. - С. 119-139. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.119>

Віднянський С. Варшавський договір 1920 р. в оцінці сучасної української історіографії. *Україна дипломатична.* Вип. 18. Київ, 2017. 91-100.

Гай-Нижник П. Переосмислення ролі С. Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920) в сучасній українській історичній пам'яті. *Спадщина Пілсудського та Петлюри.* Київ, 2021. С. 60-78.

Верстюк В. Союз Пілсудського — Петлюри в історії боротьби за українську державність. *Український історичний журнал.* 2020. № 2. С. 4-21.

Корольов Г. Остання битва за *antemurale*? Українсько-польський союз 1920 р. у контексті «вільсонівського моменту». *Przegląd Wschodni.* № 61. 2020. S. 91-103.

Піскун В. Ставлення наддніпрянських політичних кіл до Варшавської угоди. *Przegląd Wschodni.* № 61. 2020. S. 66-71.

Руккас А. Разом з польським військом: Армія Української Народної Республіки 1920 р. Ніжин, 2013.

Rukkas, A. Razem z Wojskiem Polskim: Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej w 1920 r. Warszawa, 2020.

Тинченко Я. Українська армія у 1920 р. Київ, 2020.

Українсько-польські відносини: Новітня доба. Відп. ред. М. Литвин. Львів, 2017.

Кульчицький С. Симон Петлюра: «Я вірю і певний, що Україна як держава буде!». Київ, 2021.

Литвин С. Симон Петлюра у боротьбі за самостійну Україну. Київ, 2018.

Nowak, A. Kłęska imperium zła: Rok 1920. 2020.

Nowak A. Polska i trzy Rosje: Studium polityki Jozefa Piłsudskiego (do kwietnia 1920 r.). Krakow, 2001.

Доценко О. Літопис Української революції: Матеріали й документи до історії Української революції. Київ; Львів, 1923. Т. 2. Кн. 4.

Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918-1920: Документи і матеріали: У 2 т. Ред. кол.: В. Верстюк (відп. ред.), О. Бойко, Р. Пиріг, Н. Маковська та ін. Т. 2. Київ, 2008.

Миколайчик М. Польсько-більшовицька війна 1920 р. у звітах західних спостерігачів / М. Миколайчик, О. Морозова // *Український історичний журнал.* - 2022. - Число 1. - С. 87-102. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.01.087>

Кузовова Н. Французька військова місія у Херсоні 1919 р. та її наслідки / Н. Кузовова, В. Пархоменко // *Український історичний журнал.* - 2022. - Число 1. - С. 75-86. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.01.075>

Fieschi P. L'intervention française à Odessa (décembre 1918 – mars 1919) vue à travers l'action du «Consul de France», Emile Henno // *Cahiers slaves.* – 2016. – №14. – P.161–172. doi: <https://doi.org/10.3406/casla.2016.1142>

- Політична історія України ХХ ст. : У 6 т. / редкол. І. Ф. Курас (голова) та ін. К. : Генеза, 2002–2003.
- Яблонський В. Від влади п'ятьох до диктатури одного: Історикополітичний аналіз Директорії Української Народної Республіки. К. : Альтерпрес, 2001.
- Капелюшний В.П. Здобута та втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917 – 1921 рр.) К.: ОЛАН, 2003. 608 с.
- Великочий В. Українська історіографія про значення і наслідки акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року. Історія, філософія, релігієзнавство. 2008. № 1. С.43-49.
- Верстюк В.Ф. Симон Петлюра: політичний портрет (до 125-річчя від дня народження). Укр. іст. журн. 2004. №3.
- Боровик М. Селянський повстанський рух в Україні: особливості військової організації: [період Української революції 1917-20 рр.]. Історичний журнал: Наукове громадсько-політичне видання. К. : Вища школа. 2004. С.15-25.
- Коновал А. Селянський "батько" Нестор Махно і полум'яний революціонер Л.Д.Троцький//Історія в школі: Науково-методичний ж-л. К.: Етносфера. 2003. С.8-15.
- Стахів, М. Україна в добу Директорії УНР. Т. 5: Директорія і Антанта. Скрантон, 1964.
- ЄРМОЛАЄВ В. Гетьманат і Директорія: спроби відновлення вищих представницьких органів// Право України. Режим доступу: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukr_3_17/
- Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П. Вінниця, 2004.
- Задунайський В. Структура вищого управління військ УНР за часів Центральної Ради (в квітні 1918 р.) і Директорії (в лютому 1919 р.): спільне і відмінне. Режим доступу: <http://vuv.asv.gov.ua/article/view/157255>
- Кушко І. ДИРЕКТОРІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УНР У ПЕРШІ МІСЯЦІ СВОЄЇ РОБОТИ (ЛИСТОПАД 1918 Р. – СІЧЕНЬ 1919 Р.). *Збірник наукових праць SCIENTIA*. 2021. Режим доступу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/12816>
- Яблонський, В. Формування та трансформація політичного режиму Директорії УНР наприкінці 1918 – 1919 рр. *Київські історичні студії*. 2023. №16. С.73–83. Режим доступу: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.18>
- Галицька-Дідух Т. Галицьке представництво на Ризькій мирній конференції // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – Вип.140. Ч. 3. Історичні науки. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – С. 110–118.
- Галицька-Дідух Т. Маріонеткові радянські республіки у політиці більшовицького уряду Росії періоду Української національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) // Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2019. – Вип. 150. Ч. 1. Історичні науки. – С. 27–37
- Савченко В. А. Анархістський рух в Україні в 1903–1929 рр.: організаційні форми, комунікації і механізми функціонування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 «Історія України» (032 – Історія та археологія). – Інститут історії України НАН України, Київ, 2017. Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Dysertatsiya-Savchenka-V.A..pdf>
- Перший Зимовий похід Армії УНР / Х. Астапцева // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : [офіц. портал]. Київ, 2019. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5048>
- Ластовець, Н. (2017). Повсякденність українських дипломатичних представництв періоду Директорії УНР (1919 – 1921 рр.). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*, 19(1), 95-103. Retrieved із <https://periodicals.karazin.ua/apvvi/article/view/9881>
- Галицька-Дідух Т. Дипломатична боротьба за українське представництво на Ризькій мирній конференції (1920–1921 рр.) // Український історичний журнал. – 2001. – №6. – С. 100-110.
- Галицька-Дідух Т. Україна в політиці урядів радянської Росії і Польщі (1920 р.). *Галичина. Науковий і культурно-просвітній часопис*. Івано-Франківськ. 2000. №4. С. 199-204.

Галицька-Дідух, Т. Варшавський договір 1920 р. у контексті соборницької ідеї. *Галичина: Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Ів.-Франківськ, 2005. № 11. С.82-93.

Діденко, І. Боротьба Української Держави за приєднання Криму. *Київська старовина*. 2007. № 5. С.64-78.

Яблонський, В. (2023). Формування та трансформація політичного режиму Директорії УНР наприкінці 1918 – 1919 рр. *Київські історичні студії*, (1 (16), 73–83. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.18>

Морозюк, В. У "чотирикутнику смерті" / В. Морозюк // Морозюк, Володимир. Пом"яник-4 [Текст] / В.Морозюк. Ів.-Франківськ, 2007. С.45-71.

Капелюшний В.П., Коваль О.Ф. Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. К.: «Інтерсервіс», 2018. 480 с.

Дорошко М. Російський більшовизм і українські національні уряди в кінці 1917 - на початку 1919 рр. *Часопис української історії [Текст] : збірник наукових статей /за ред. док. іст. наук, проф. А.П.Коцура*. К., 2008. Вип. 10. С.123-127.

Методичні поради

У першому питанні проаналізуйте дискусійні питання проблеми “Україна в добу Директорії”.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Діяльність політичних партій	+ =	+ =		+ =	
Політична діяльність	+ =	+ =		+ =	
Економічна діяльність	+ =	+ =		+ =	
Зовнішньоекономічна діяльність	+ =	+ =		+ =	
Культурно-релігійна діяльність					

Історичні терміни:

Директорія-
Трудовий принцип-
Конгрес трудового народу-
Соборність-
Отаманщина-
Дезорганізація-
Антисемітизм-

Анархізм-
Рада народних міністрів-
Варшавський договір
Соборність-
Ризький мирний договір-
Антисоборність-
Отаманщина-
Республіка-

Паризька мирна конференція-
Легітимізація-
Анексія-
Перший зимовий похід-
Другий зимовий похід (Листопадовий рейд) —

Історичні постаті:

В.Винниченко-
С.Петлюра-
В.Чехівський-
Б.Мартос-
І.Мазепа-

А.Лівицький-
Й.Піلسудський-
Н.Махно-
Зелений-
Маруся-

Григор'єв-
С.Остапенко-
І.Огієнко-

Історичні документи:

В.Винниченка: “Все лихо Директорії було в тому, що вона не мала відповідних органів, які проводили би в життя її програму”.

З’ясуйте природу появи і поширення на Україні такого явища як отаманщина.

Отамани	Територія	Діяльність

Чи були однорідними анархістські формування? Які негативні явища пов’язані з отаманщиною? Обґрунтуйте висновок В.Солдатенка, що для селян окремих українських повітів “непоко́ра будь-якій владі стала звичним явищем”.

За чиєю ініціативою здійснювалися єврейські погроми? Чи можна звинувачувати Директорію в сприянні єврейським погромам?

Охарактеризуйте діяльність політичних партій в період Директорії. Які партії визначали політичний курс Директорії?

У **четвертому** питанні висвітліть воєнно-політичну ситуацію в Україні кін. 1918 – поч. 1919 рр., висвітлюючи. Проаналізуйте військові приготування та початок окупації українських земель Червоною армією. Утворення Українського фронту під командуванням В.Антонова-Овсієнка. З’ясуйте роль української армії в умовах перманентної війни, яку довелося вести УНР у 1918-1919 рр. з радянською Росією. Перерахуйте заходи уряду УНР спрямовані на зміцнення обороноздатності України. Визначте місце військової справи у законодавчій діяльності Директорії.

Прослідкуйте перебіг переговорів української делегації, очолюваної С.Мазуренком, з представниками Раднаркому РСФРР. Які українські політичні сили ініціювали переговори з більшовицьким урядом? Чому Директорії не вдалося встановити мирні відносини з радянською Росією? Оголошення урядом УНР війни радянській Росії. Розкрийте питання про причини слабкості армії УНР. Чи справедливим є характеристика Удовиченком армії УНР: “...це було мало збита, наспіх сформована сила, що немала солідних організаційних форм та досвідченого командного складу”? Поява деструктивних явищ у середовищі українських військовиків (дослідіть).

Хронологія II російсько-української війни

причини	- - - - -
дата	подія
Причини поразки української армії	- - - - -

Визначте причини хитань і частоті зміни політичних орієнтирів Директорії.

Проблемне питання: Яка роль зовнішньополітичних чинників у розколі українських політичних кіл?

Охарактеризуйте військову присутність Антанти на півдні України. Висвітліть процес переговорів українських делегатів з французькими та англійськими представниками, їх наслідки. З'ясуйте позицію урядів країн Антанти в українському питанні. Проаналізуйте діяльність делегації УНР на мирній конференції в Парижі. Назвіть причини відсутності позитивного міжнародного іміджу УНР. Чому, незважаючи на всі зусилля, українська дипломатія так і не досягла серйозних результатів на міжнародній арені у 1919 р.?

У **третьому** питанні дайте характеристику процесу скликання Трудового конгресу, який розпочав роботу 23 січня (5 січня) 1918 р. Чому до участі у форумі не були допущені діячі націоналістичної самостійно-державницької орієнтації? Визначіть розстановку політичних сил на конгресі. Чи справедливим є твердження О.Гольденвейзера про те, що “Директорія за прикладом більшовиків віддала перевагу запровадженню аристократії навиворіт. І втіленням цього псевдонародного принципу повинен був стати своєрідний представницький орган – Трудовий конгрес”?

Конгрес трудового народу і проблема соборності. Прослідкуйте хронологію появи гасла соборності в українському середовищі.

дата	подія

Чому західноукраїнські політики вже на перших порах Української революції ставили проблему соборності на перше місце? Назвіть причини соборницьких переговорів ЗУНР і гетьмана Скоропадського. Чому переговори велися з представниками Директорії.

Конгрес трудового народу і проблема соборності. Прослідкуйте хронологію появи гасла соборності в українському середовищі. “Передвступний договір, заключений дня 1 грудня 1918 р. в м. Фастові між УНР і ЗУНР про маючу наступити злуку обох українських держав в одну державну одиницю” (дайте характеристику). Чи справедливим є висновок М.Шаповала, що соборність виявилась “більше теоретично-юридичною, ніж фактичною”? Назвіть перешкоди на шляху об’єднання української держави.

Висвітліть історичні чинники, що не сприяли реалізації Акту злуки: внутрішнього і зовнішнього характеру. Наприклад, різна позиція у вирішенні земельного питання, зовнішньополітичних орієнтирів тощо.

Складіть хронологічну таблицю «Антисоборницькі сили 1919 – 1921 рр.»

Дата	Подія у внутрішньому житті України	Зовнішньополітичні фактори

Чи справедливим є висновок М.Шаповала, що соборність виявилась “більше теоретично-юридичною, ніж фактичною”?

З’ясуйте внутрішньополітичне становище Української Народної Республіки взимку-навесні 1919 р. Охарактеризуйте законотворчу діяльність уряду УНР у вказаний період. У чому її суперечливість?

Чи була земельна політика Директорії альтернативою більшовицьким гаслам щодо вирішення аграрного питання? Закон про землю від 8 січня 1919 р.

Порівняйте запропоновані шляхи вирішення аграрного питання Директорією, Центральною Радою та гетьманатом Скоропадського:

УЦР	Скоропадський	Директорія
-----	---------------	------------

--	--	--

Поміркуйте, чому промислова й робітничка політика не мала практичного характеру. Проаналізуйте перетворення у фінансовій сфері.

Розкрийте особливості лютневої кризи уряду УНР. Чому концепція діяльності уряду С.Остапенка від самого початку була нежиттєздатною? 14 лютого уряд ухвалив тимчасовий закон “Про порядок внесення й затвердження законів в Українській Народній Республіці” (дайте характеристику).

Галузь	Основні заходи
Судова реформа	
Промисловість	
Сільське господарство	
Збройні сили	
Національно-культурна політика	

Проаналізуйте військово-політичну обстановку взимку-навесні 1919 р. Висвітліть заходи Директорії у галузі обороноздатності та військового будівництва. Назвіть причини воєнних невдач УНР. Охарактеризуйте угоду делегатів УНР і представників французького військового командування від 14 березня 1919 р. Чому офіційний Париж дезавував дану угоду?

Проблемне питання. Чи справедливим є твердження П.Христюка про те, що “кабінет Остапенка задубів в обіймах Антанти”? Вкажіть причини зростання прорадянських настроїв в Україні взимку – весною 1919 р. Які наслідки мало загравання уряду УНР з більшовицьким режимом? Прокоментуйте приповідку “У вагоні Директорія, під вагоном – територія”.

Охарактеризуйте перманентні інтриги і заколоти проти державного керівництва. “Комітет охорони республіки” як опозиція до Директорії. Вкажіть причини заміни кабінету С.Остапенка на новий уряд під проводом Б.Матроса. Дайте оцінку новому курсу урядової політики. Чому не вдалося об’єднати національні сили в єдиний фронт? З’ясуйте причини заколоту очолюваного Оскілкою, його наслідки.

Висвітліть організаційно-політичні акції в УНР у травні 1919 р. Прокоментуйте рішення уряду від 9 травня 1919 р. про обрання С.Петлюри Головою Директорії. Вкажіть наслідки зустрічі 21 травня у Парижі членів Найвищої Ради з українською делегацією очолюваною Г.Сидоренком. Проаналізуйте наступ польської армії генерала Галлера, сформованої у Франції для боротьби з більшовиками, проти військ УНР у північно-західній Волині. Визначте військові і геополітичні чинники поразки армії УНР в травні-червні 1919 р. Перехід Директорії і уряду УНР із залишками армії на територію ЗОУНР. Висвітліть дезорганізацію виробництва й загальний економічний спад. Проаналізуйте спробу державного перевороту на чолі з П.Болбочаном.

Дайте оцінку тимчасовій угоді про припинення військових дій і встановлення демаркаційної лінії підписаній 20 червня у Львові військовою делегацією УНР і польським командуванням.

З’ясуйте причини загострення конфлікту між Директорією та урядом ЗУНР весною-літом 1919 р. Висвітліть закономірність початку переговорів між УНР і ЗУНР, їх наслідки. Визначте склад уряду І.Мазепи. Політичний портрет І.Мазепи.

Дайте характеристику плану дій об’єднаного українського командування. Дослідіть воєнно-політичне становище в Україні влітку-восени 1919 р. 17 вересня в умовах фактичного державного розвалу С.Петлюра звернувся з відозвою до населення, в якій виклав головні принципи очолюваного ним режиму (проаналізуйте документ). Висвітліть перебіг війни УНР з білогвардійською армією Денікіна. Доведіть, що єдність і неподільність Росії – аксіома в політичній геометрії А.Денікіна. Чому денікінський режим виявився ворожим не лише ідеї самостійності України, але й її автономії у складі федеративної Росії? Висвітліть боротьбу

Української православної церкви (УПЦ). Прослідкуйте долю значної частини української інтелігенції, яка з відступом армії УНР опинилася у радянській Україні, Польщі, Німеччині, Чехо-Словаччині.

Проаналізуйте зовнішню політику Директорії 1920 р.

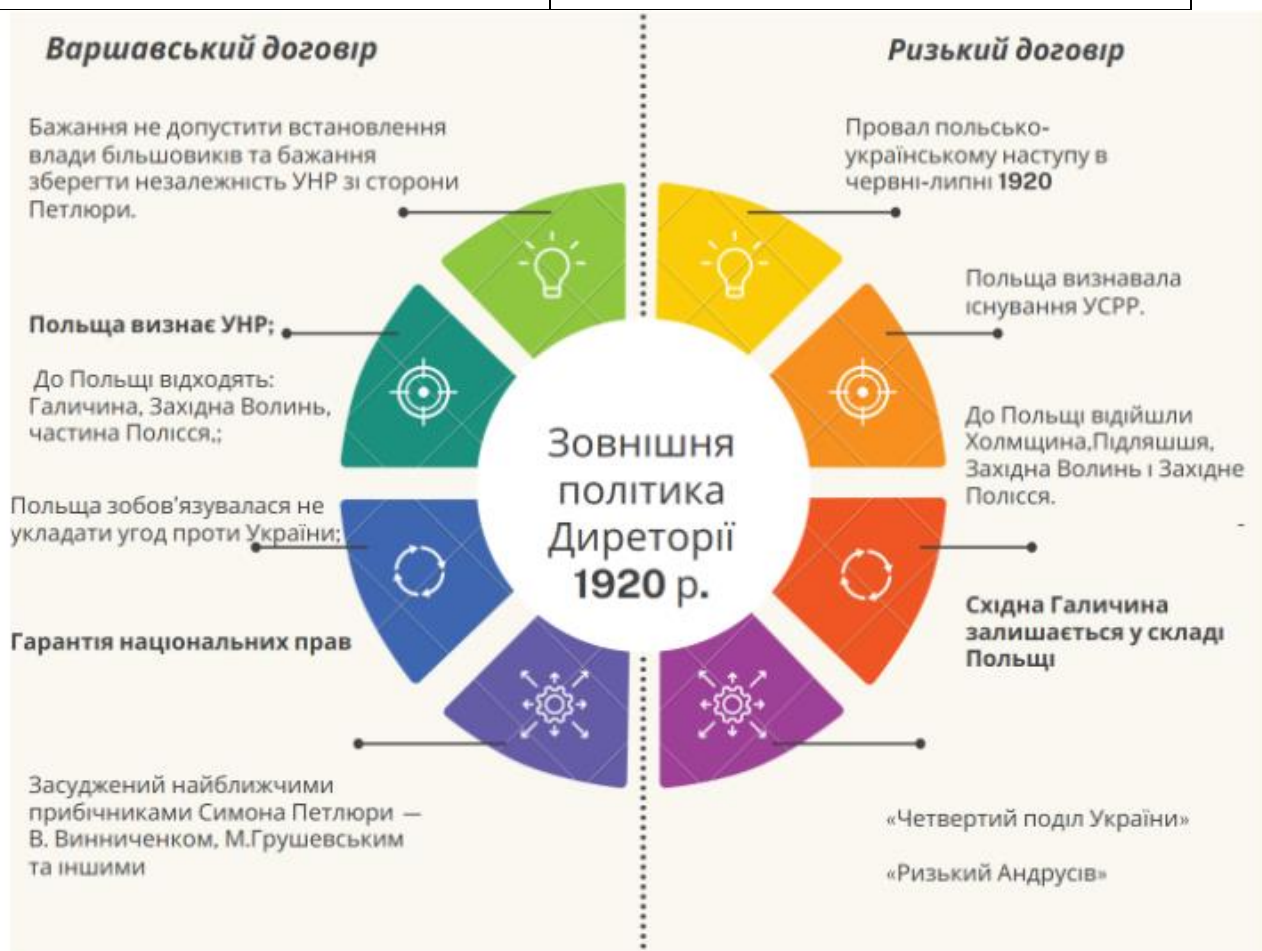
	причини	зміст	оцінка
Варшавський договір			
Ризький договір			

Створіть хронологічну таблицю «Україна в радянсько-польській війні 1920-1921 рр.» (8 питань).

дата	подія

З'ясуйте причини поразки Директорії.

внутрішньополітичні	зовнішньополітичні

Самостійна робота

Тема 4. Директорія УНР 4 год// 6 год.

Дипломатія УНР і Української Держави в документах і спогадах сучасників. У двох томах. К., 2008. Сідак В., Осташко Т., Вронська Т. Полковник Петро Болбочан: трагедія українського державника. К., 2004. Винниченко В.К. Відродження нації. У 3-х ч. К., 1990. Донцов Д. Рік 1918, Київ. К., 2002. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917-1921. У 2-х кн. Дніпропетровськ, 2001. Петлюра С. Статті. К., 1993. Україна в ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. 1900 – 1939 рр. К., 1997. Україна в ХХ столітті. 1900-2000: 36. док. і матеріалів. К., 2000. Липинський, В. Твори. Архів. Студії. Т. 1. К., 2003. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920: Документи і матеріали. У 2 т. / ред. кол.: В. Верстюк (відп. ред.), О. Бойко, Р. Пиріг, Н. Маковська; упорядн.: В. Верстюк (керівник), Г. Басара-Тилишак, В. Бойко, О. Бойко, А. Гриценко, О. Кудлай, Н. Маковська, О. Михайлова, Т. Осшашко, О. Щусь. НАН України. Інститут історії України; Центральний державний архів вищих органів влади і управління України; Дослідний інститут сучасної української історії (Філадельфія). Т. 1. К.: Вид-во Олени Теліги, 2006. 688 с. Дацьків, І. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917 – 1923 рр. Тернопіль, 2009. Політична історія України ХХ ст. : У 6 т. / редкол. І. Ф. Курас (голова) та ін. К. : Генеза, 2002–2003. Яблонський В. Від влади п'ятох до диктатури одного: Історикополітичний аналіз Директорії Української Народної Республіки. К. : Альтерпрес, 2001. Капелюшний В.П. Здобута та втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917 – 1921 рр.) К.: ОЛАН, 2003. 608 с. Великочий В. Українська історіографія про значення і наслідки акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року. Історія, філософія, релігієзнавство. 2008. № 1. С.43-49. Верстюк В.Ф. Симон Петлюра: політичний портрет (до 125-річчя від дня народження). Укр. іст. журн. 2004. №3. Боровик М. Селянський повстанський рух в Україні: особливості військової організації: [період Української революції 1917-20 рр.]. Історичний журнал: Наукове громадсько-політичне видання. К. : Вища школа. 2004. С.15-25. Коновал А. Селянський "батько" Нестор Махно і полум'яний революціонер Л.Д.Троцький//Історія в школі: Науково-методичний ж-л. К.:Етносфера. 2003. С.8-15. **Як внутрішні суперечності в Директорії вплинули на її ефективність та легітимність?** Це питання допомагає зрозуміти, як особисті конфлікти і різні політичні погляди лідерів Директорії (наприклад, Володимира Винниченка та Симона Петлюри) ускладнили їхні зусилля в управлінні.

Стахів, М. Україна в добі Директорії УНР. Т. 5: Директорія і Антанта. Скрентон, 1964.

ЄРМОЛАЄВ В. Гетьманат і Директорія: спроби відновлення вищих представницьких органів// Право України. Режим доступу: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukr_3_17/

Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П. Вінниця, 2004.

Задунайський В. Структура вищого управління військ УНР за часів Центральної Ради (в квітні 1918 р.) і Директорії (в лютому 1919 р.): спільне і відмінне. Режим доступу: <http://vnnv.asv.gov.ua/article/view/157255>

Ластовець, Н. (2017). Повсякденність українських дипломатичних представництв періоду Директорії УНР (1919 – 1921 рр.). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*, 19(1), 95-103. Retrieved із <https://periodicals.karazin.ua/apvvi/article/view/9881>

Кушко, І. (2021). ДИРЕКТОРІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УНР У ПЕРШІ МІСЯЦІ СВОЄЇ РОБОТИ (ЛИСТОПАД 1918 Р. – СІЧЕНЬ 1919 Р.). *Збірник наукових праць SCIENTIA*. вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/12816>

Ihor Sribnyak The Ukrainian People's Republic Directorate – The State Centre of the Ukrainian People's Republic in Exile (1919– 1926): A Study of Military and Political Activity in Ukraine and Poland. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43313/1/I_Sribnyak_NuG_2022_FSHN.pdf

Полупанов Д. С. Антиврангелівський рух у Криму та Південній Україні у 1920 р. Краєзнавство і учитель – 2018 : матеріали міжнар. наук. конф., 23 лют. 2018 р. Харків, 2018. С. 27–28.

Яблонський, В. (2023). Формування та трансформація політичного режиму Директорії УНР наприкінці 1918 – 1919 рр. *Київські історичні студії*, (1 (16), 73–83. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.18>

Кравченко, Д. Ю. (2017). ПОЛІТИКА ОКУПАЦІЙНОГО ДЕНІКІНСЬКОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ (1919–1920) Як внутрішні суперечності в Директорії вплинули на її ефективність та легітимність?

Це питання допомагає зрозуміти, як особисті конфлікти і різні політичні погляди лідерів Директорії (наприклад, Володимира Винниченка та Симона Петлюри) ускладнили їхні зусилля в управлінні. Полупанов Д. С. Білогвардійський режим П. М. Врангеля у Криму (квітень– листопад 1920 р.) – кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 «Історія України». – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Запорізький національний університет, Харків– Запоріжжя, 2021. Режим доступу: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/01_2021/disertatsiya-polupanov.pdf

Білай Ю. В. Державоохоронні органи урядів А. Денікіна та П. Врангеля на Півдні України (1918-1920 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2019. 20 с.

Робота з історичними термінами, історичними постатями, історичними джерелами. Проблемні питання: Створіть схему «Причини, хід і наслідки 2 рад-укр війни» Таблиця «Внутрішня політика Директорії» Як внутрішні суперечності в Директорії вплинули на її ефективність та легітимність?

Це питання допомагає зрозуміти, як особисті конфлікти і різні політичні погляди лідерів Директорії (наприклад, Володи Як внутрішні суперечності в Директорії вплинули на її ефективність та легітимність?

Це питання допомагає зрозуміти, як особисті конфлікти і різні політичні погляди лідерів Директорії (наприклад, Володимира Винниченка та Симона Петлюри) ускладнили їхні зусилля в управлінні. «Єврейські погроми» Висвітліть історичні чинники, що не сприяли реалізації Акту злуки: внутрішнього і зовнішнього характеру.

Як міжнародна спільнота реагувала на спроби Директорії захистити українську державність?

Це питання дозволяє вивчити зовнішню політику Директорії, особливо її стосунки з країнами Антанти, Польщею та іншими міжнародними гравцями.

Чому Директорія не змогла забезпечити ефективний військовий захист УНР? Вивчення цієї теми розкриє проблеми з організацією української армії, брак ресурсів та слабку координацію з союзниками.

Таблиця «Україна в політиці європейських держав» Порівняйте національну політику Денікіна і Врангеля.

У чому полягали основні уроки діяльності Директорії для подальших українських визвольних змагань? Це питання допоможе сформулювати історичні висновки та оцінити значення Директорії для майбутніх спроб створення незалежної української держави.

повоєнній та новітній українській історіографії. Історичний журнал. 2008. № 4. С. 55- 65.

Гошуляк І. Тернистий шлях до соборності (від ідеї до Акту Злуки). К., 2009. Дацків І. Дипломатичне співробітництво ЗУНР із УНР в добу Української революції. Університет. 2009. № 1. С.61-71. Тищик Б. Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів : Тріада плюс, 2004. Литвин М.Р., Науменко К.Є. Історія ЗУНР. Львів, 1995. Литвин М. ЗУНР на геополітичній карті Центрально-Східної Європи. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Західно-Українська Народна Республіка. Вип.6 / Відп. ред. Ю.Ю.Сливка. Львів : Інститут українавства ім. І.Крип'якевича НАН України. 2000. С. 208-230. Литвин М. Регіональний сепаратизм чи етнополітичне самовираження? (Здобутки і прорахунки польської історіографії ЗУНР). Галичина. Науковий і культурно-правовий часопис. 2001. №5- 6. С. 202-210. Ситник О.М. Досвід державного будівництва ЗУНР як вияв прагнення до соборності українських земель. Наука. Релігія. Суспільство. 2002. №2. С. 111-116.

Гай-Нижник П. Структури державної влади в ЗУНР – ЗО УНР (листопад 1918 р. – грудень 1919 р.). Кращезнавство. 2018. №3. С.51–65.

Кравчук М. АРМІЯ В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ. РЕЖИМ ДОСТУПУ: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/160>

Литвин М. Регіональний сепаратизм чи етнополітичне самовираження? (Здобутки і прорахунки польської історіографії ЗУНР) // Галичина. Науковий і культурно-правовий часопис. – 2001. – №5-6. – С. 202-210.

Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. – Л.,1997.

Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів, 1995.

Макарчук С.А. Українська республіка галичан: Нариси про ЗУНР. – Львів, 1997.

Марчук В.В. Греко-католицька Церква у 1914-1923 рр. // Укр. іст. журн. – 2000.- №6. – С. 16-29.

Мороз В. Історія ЗУНР: Галичина, Буковина і Закарпаття в 1918-1919 р. // Мандрівець. – 1999. – №12. – С. 3-20.

Павлюк О. Раднофільство Є.Петрушевича: переконання чи вимушеність? // Укр. іст. журн. – 1997. – №3. – С. 107-116.

Ситник О.М. Досвід державного будівництва ЗУНР як вияв прагнення до соборності українських земель // Наука. Релігія. Суспільство. – 2002. – №2. – С. 111-116.

Солдатенко В.Ф. Галицька армія у Наддніпрянській Україні / В.Ф. Солдатенко, Б.П. Савчук; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж., Прикарпат. ун-т ім. Василя Стефаника. К., 2004.

Тищик Б. ЗУНР: Державний апарат і законодавство // Право України. – 1994. – №5-6. – С. 44-47.

Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923 рр. (До 75-річчя утворення). Коломия, 1993.

Українська революція і державність (1917–1920 рр.)/ [Авт. колектив: І.Л. Гошуляк (керівник) та ін.]. К., 1998.

Українська революція. Історичні портрети/ [Упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П.]. Вінниця, 2004.

Українська революція. Підручник/ [Упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П.]. – Вінниця, 2004.

Українська соборність: ідея, досвід, проблеми: (До 80-річчя Акту Злуки 1919 р.): [Зб. матеріалів наук. конф., 19 січня 1999 р.] / Ін-т політ. і етнонац. досліджень НАН України; [Редкол.: Курас І.Ф. (голова) та ін.]. К., 2000.

Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст.: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21–22 листопада 1996 р.). Івано-Франківськ: Плай, 1997.

Філіпчук В. Початки українського національного відродження на Буковині. Укр. істор. журнал. 1999. №2 – С. 80-88.

Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. К., 2003.

Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя Західно-Української Народної Республіки. Т. 1- 3: П–С. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2020. 576 с. (статті).

Спогади Тушницького Йосипа про польсько-українську війну 1917-1919 років. Електронний архів визвольного руху. Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/24247>

Спогади Романюка Івана про службу в УГА. Електронний архів визвольного руху. Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/23908>

Стародуб Т. П. Зовнішньополітичні орієнтири державотворення в українській політичній думці націоналістичного спрямування у 20-50-х рр. Режим доступу: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2022/radaphd/21403/disertaciyat-sarodub-ostanniy-variant-do-vid-asp-1.pdf>

Стародубець Г. Радянський політичний режим в теоретичній думці українського визвольного руху 1930 — 1940-х років. Режим доступу: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/article/view/22>

Митрофаненко Ю. Холодний Яр в історії Української революції 1917—1920-х рр.: історіографічна традиція та сучасні інновації осмислення. Український визвольний рух: наук. зб. Львів, 2016. Збірник 21. С. 81-116. <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/181807>.

Галицька-Дідух Т. Галицьке представництво на Ризькій мирній конференції // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. Вип.140. Ч. 3. Історичні науки. К. : «Видавництво «Гілея», 2018. С. 110–118.

Методичні поради

Перше питання присвячене аналізу дискусійних питань проблеми “Національно-демократична революція на західноукраїнських землях. ЗУНР”.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Діяльність політичних партій	+ —	+ —		+ —	
Політична діяльність	+ —	+ —		+ —	
Економічна діяльність	+ —	+ —		+ —	
Зовнішньоекономічна діяльність	+ —	+ —		+ —	
Культурно-релігійна діяльність					

У **другому** питанні з’ясуєте причини і хід національно-демократичної революції на західноукраїнських землях.

Причини національно-демократичної революції на західноукраїнських землях	
внутрішньополітичні	зовнішньополітичні

Історичні терміни:

Листопадовий зрив-

14 пунктів президента США В.Вільсона УНРада- Тимчасовий Державний секретаріат УГА- УНРада- Державний секретаріат- Диктатор- Антисоборність-	Сепаратизм- Українсько-польська війна- УГА- ГСРР- Галревком- ЧУГА- Версальсько- Вашингтонська конференція-	Офензива- Армія Галлера- Екзил- Всеросійська надзвичайна комісія, ВНК (рос. Всероссийская чрезвычайная комиссия, ВЧК)- Екзильний уряд – Вовчухівська операція-
Історичні постаті: Д.Вітовський- Є.Петрушевич- Л.Бачинський-	К.Левицький- Сидір Голубович Карл фон Гуйн	Лонгин Цегельський Бертелемі- Ю. Галлер-

Історичні документи:

маніфест імператора Карла від 16 жовтня 1918 р. “До моїх вірних австрійських народів”-
19 жовтня 1918 р. – **Прокламація Української Національної Ради**-
відозва УНРади від 1 листопада 1918 р. –
Декларація до українського народу від 5 листопада 1918 р.-
“Тимчасовий основний закон” від 13 листопада 1918 р.-
Земельний закон від 14 квітня 1919 р.-
Закон “Про мови”-
Закон “Про основи шкільництва” –
Рішення Вищої Ради Антанти від 25 червня 1919 р.-
Рішення Вищої Ради Антанти від 14 березня 1923 р.-

Яке значення для наростання національного руху в Галичині? Чому серед західноукраїнського політикуму переважала поміркована позиція утворення національно-територіальної автономії у складі Австро-Угорщини?

Проаналізуйте рішення з'їзду нотаблів – визначних представників усіх політичних партій, станів Галичини, що відбувся у Львові 25 лютого 1918 р. Прослідкуйте активізацію національно-демократичного і соціального руху протягом 1918 р. Під впливом яких факторів радикалізувалися погляди західноукраїнських політиків? Дослідіть діяльність Центрального Військового Комітету, утвореного у вересні 1918 р.

Висвітліть дискусії на засіданнях Ради послів 9-10 жовтня 1918 р. Визначіть завдання української делегації, утвореної 25 жовтня 1918 р. з послів парламенту, крайових сеймів та по одному представнику від політичних партій. Як ви гадаєте, чому галичани прагнули забезпечити легітимність на кожному етапі державотворчого процесу?

Дайте оцінку маніфесту імператора Карла від 16 жовтня 1918 р. “До моїх вірних австрійських народів”. У чому особливість австрійського варіанту розв'язання українського питання?

Охарактеризуйте процес утворення Української Національної Ради. Які політичні сили увійшли до неї? Проаналізуйте “Прокламацію Української Національної Ради”. Чому українська політична еліта намагалася одержати з рук віденських урядовців санкцію на утворення західноукраїнської державності? Як вплинули зовнішньополітичні чинники на розгортання національно-визвольного руху в Західній Україні?

Вкажіть суть протиріч, що існували між українцями та поляками та їх вплив на революційні події. Поясніть причини “Листопадового зриву”. Розкрийте особливості підготовки до збройного виступу українських військовиків. Українська Генеральна Військова Команда. Повстання 1 листопада 1918 р. у Львові. Висвітліть хід національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях.

Заповніть хронологічну таблицю:

р., в тій добі не дочекалася своєї повної практичної реалізації... Наддніпрянщина й Галичина існували далі: до самого кінця визвольних змагань як два окремі державні тіла, з двома урядами та арміями, а також з двома різними політичними лініями...” (наведіть аргументи).

Висвітліть соціально-економічні перетворення в ЗУНР. Визначте повноваження Українського харчового уряду. Земельне питання у політиці УНРади.

Порівняйте підходи у вирішенні земельного питання уряду ЗУНР і Центральної Ради, гетьманського уряду, Директорії.

УЦР	ГЕТЬМАНАТ	ДИРЕКТОРІЯ	ЗУНР

Проаналізуйте робітниче питання у політиці ЗУНР. Які перетворення здійснені західноукраїнським урядом у фінансовій і соціальній сферах? Команда державної жандармерії ЗУНР. Проаналізуйте організаційні заходи уряду ЗУНР для налагодження функціонування пошти, телеграфу, залізничного сполучення.

Національне питання. Чому політика ЗУНР була спрямована на уникнення національних конфліктів? Дайте оцінку закону “Про громадянство”, ухваленому УНРадою 8 квітня 1919 р. Проаналізуйте урядові заходи у справі охорони здоров’я населення.

Висвітліть політику уряду ЗУНР у сфері освіти і культури. Освітня реформа. Дайте характеристику найважливішому напрямку культурно-освітньої роботи – українізації освіти. З’ясуйте роль Державного секретаріату просвіти і віросповідання в процесі формування української національної школи.

Українське книгодрукування і преса. Висвітліть характерні риси літературного, мистецького і театрального життя. Український театр під керівництвом О.Стадника. Державний військово-історичний музей на чолі з О.Благодіром.

Галузь	Основні заходи
Судова реформа	
Промисловість	
Збройні сили	
Національно-культурна політика	

Продемонструйте перетворення у церковно-релігійній сфері. Визначте роль УГКЦ у соціально-економічному, політичному, духовно-культурному житті Західної України.

У **четвертому** питанні порівняйте співвідношення збройних сил ЗУНР і Польщі. Чому військове будівництво в Польщі проходило значно енергійніше, ніж в ЗУНР? Захоплення поляками Львова. Назвіть причини поразки українських військ. Висвітліть розгортання у захопленому поляками Львові терору проти цивільного українського населення. Єврейські погроми. Формування Збройних сил ЗУНР. Дайте характеристику утворення Української Галицької армії. Чому більшість літописців УГА називають галицьку артилерію вірцевим родом Збройних сил ЗУНР? Перший авіаційний загін ЗУНР. М.Омелянчик-Павленко: політичний портрет.

Прослідкуйте хронологію подій польсько-української війни осінь 1918 р. – зима 1919 р. **Заповніть таблицю:** “Українсько-польська війна 1918-1919 р.”.

Дата	Подія

Висвітліть перебіг основних подій польсько-української війни весною 1919 р. Як вплинула на перебіг українсько-польської війни 80-тис. армія Галлера? “Чортківська офензива”. Наступ польської армії і відхід українських військ до Збруча. Окупація Східної Галичини і Західної Волині польськими військами.

ЗУНР на розв'язання східногалицького питання Генуезькою міжнародною конференцією, яка відбулась у квітні 1922 р.?

14 березня 1923 р. Рада послів Франції, Італії, Англії і Японії визнала суверенітет Польщі над Східною Галичиною, тобто узаконила анексію Східної Галичини Польщею (дайте оцінку).

Заповніть таблицю: “Міжнародно-правовий статус Східної Галичини”.

Конференція, рішення міжнародних організацій	Дата	Результати
1. Паризька мирна конференція		
2. Конференція у Спа		
3. Ризька мирна конференція		
4. Генуезька конференція		
5. Рішення Ради Амбасадорів		

У шостому питанні з'ясуйте причини поразки національно-демократичної революції на західноукраїнських землях і Української революції в цілому. Визначте здобутки і прорахунки західноукраїнського уряду, а також історичне значення ЗУНР.

Причини поразки	- - - - -
Здобутки	Прорахунки
Історичне значення	

Проблемне питання: роль української еліти в моделюванні національної державності у 1917-1921 рр.

У чому полягала проблема формування території та кордонів України у 1917-1921 рр.? Проаналізуйте процеси утвердження державної символіки в роки Української революції. Чому в період Української революції не було сформовано національної ідеї, яка б могла згуртувати навколо себе всі соціальні верстви тогочасного українського суспільства.

Заповніть таблицю:

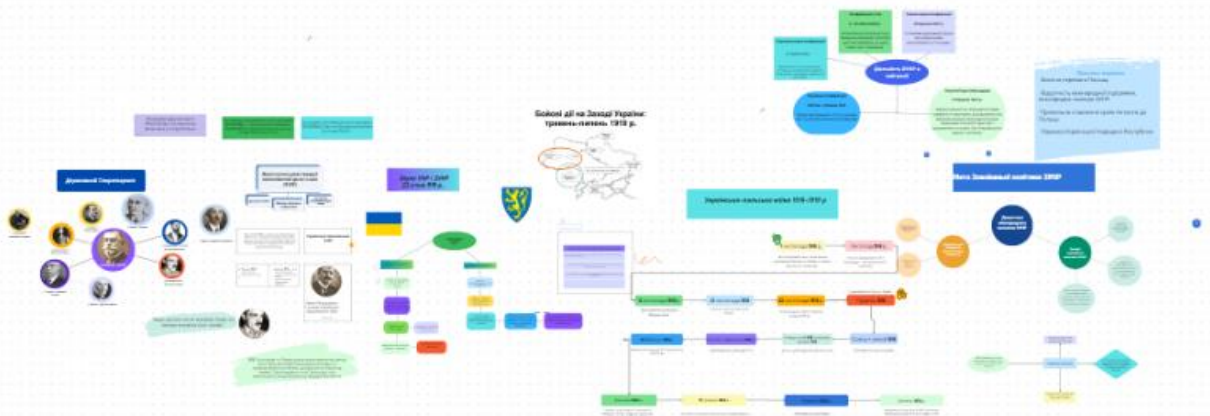
	Здобутки					Прорахунки				
	УЦР	Гетьманат	Директорія	ЗУНР	УСРР	УЦР	Гетьманат	Директорія	ЗУНР	УСРР
Формування кордонів										
Державний апарат										
Фінансова сфера										
Земельне питання										
Промисловий розвиток										
Робітниче питання										
Національне питання										
Судова гілка влади										

Вирішення релігійного питання										
Сфера культури										
Зовнішня політика										

Визначте здобутки і прорахунки українських урядів, а також історичне значення Української революції. Прокоментуйте твердження Я.Калакури про те, що “спроби реалізації української ідеї в народно-демократичній революції 1917-1920 рр. через відновлення державності України становлять п’ятий етап періодизації національної ідеї. Саме на цьому етапі українська ідея стала дійовим чинником національного відродження і державотворення”. Висвітліть роль української еліти в моделюванні національної державності у 1917-1921 рр. У чому полягала проблема формування території та кордонів України у 1917-1921 рр.? Проаналізуйте процеси утвердження державної символіки в роки Української революції.

Проблемне питання: Чому в період Української революції не було сформовано національної ідеї, яка б могла згуртувати навколо себе всі соціальні верстви тогочасного українського суспільства?

Обґрунтуйте висновок історика І.Лисяка-Рудницького: “Українська революція не досягла своєї остаточної мети, але вона внутрішньо переродила суспільство України, вона створила Україну як модерну націю. На цьому фундаменті з того часу розвивається все даліше українське життя”.

Самостійна робота

Тема 5. Західноукраїнська Народна Республіка. 2 год/6 год.

Ситник О.М. Досвід державного будівництва ЗУНР як вияв прагнення до соборності українських земель. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2002. №2. С. 111-116.

Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка 1918-1923 рр. (До 75-річчя утворення). Коломия, 1993.

Великочий В.С. Політична система ЗУНР. Політична система України: проблеми становлення і розвитку: Монографія / за ред. В.І.Кафарського. К. : Центр учбової літератури, 2008. С. 117-134.

ТИЩИК Б. Державний устрій та законотворча діяльність Західноукраїнської Народної Республіки// *Право України*. Режим доступу: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukr_3_17/

Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реснт О.П. Вінниця, 2004.

Лозинський М. Галичина в рр. 1918 - 1920. Прага, 1922. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Докум. і матер. у 5-ти томах. / укл. О.Карпенко, К.Мицан. Т.2. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. 712 с. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Докум. і матер. у 5-ти томах. Т. 3. Кн.1. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923: Історія / кер. авт. кол. О.Карпенко. Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. 628 с. Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. 488 с. Лозинський М. Галичина в рр. 1918-1920. Нью-Йорк: Червона Калина, 1970. 228 с. Баб'юк Т. Перший листопад у Станиславові:[1918 р.; спогади]. Станиславів у часи Західно-Української Народної Республіки [Текст]: документальні свідчення, спогади, оголошення, накази революційної доби /упоряд. І.Монолатій. Ів.-Франківськ, 2008. С.54- 62. Стахів, М. Україна в добу Директорії УНР. Т. 5: Директорія і Антанта. Скрантон, 1964. Стопчак М. Політичні суперечності УНР і ЗУНР (ЗОУНР) у повоєнній та новітній українській історіографії. Історичний журнал. 2008. № 4. С. 55- 65. Гошуляк І. Тернистий шлях до соборності (від ідеї до Акту Злуки). К., 2009. Дацків І. Дипломатичне співробітництво ЗУНР із УНР в добу Української революції. Університет. 2009. № 1. С.61-71. Тищик Б. Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів : Тріада плюс, 2004. Литвин М.Р., Науменко К.Є. Історія ЗУНР. Львів, 1995. Литвин М. ЗУНР на геополітичній карті Центрально-Східної Європи. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Західно-Українська Народна Республіка. Вип.6 / Відп. ред. Ю.Ю.Сливка. Львів : Інститут українавства ім. І.Крип'якевича НАН України. 2000. С. 208-230. Литвин М. Регіональний сепаратизм чи етнополітичне самовираження? (Здобутки і прорахунки польської історіографії ЗУНР). Галичина. Науковий і культурно-правовий часопис. 2001. №5- 6. С. 202-210. Ситник О.М. Досвід державного будівництва ЗУНР як вияв прагнення до соборності українських земель. Наука. Релігія. Суспільство. 2002. №2. С. 111-116.

Гай-Нижник П. Структури державної влади в ЗУНР – ЗО УНР (листопад 1918 р. – грудень 1919 р.). Красзнавство. 2018. №3. С.51–65.

Кравчук М. АРМІЯ В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ. РЕЖИМ ДОСТУПУ: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/160>

Гладка, Г. (2018). Становлення Західно-Української Народної Республіки та Митрополит Андрей Шептицький. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*, (12-13), 250–259. вилучено із <http://journal.ifaiz.edu.ua/index.php/gp/article/view/206>

Стародубець Г. Радянський політичний режим в теоретичній думці українського визвольного руху 1930 — 1940-х років. Режим доступу: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/article/view/22>

Митрофаненко Ю. Холодний Яр в історії Української революції 1917—1920-х рр.: історіографічна традиція та сучасні інновації осмислення. Український визвольний рух: наук. зб. Львів, 2016. Збірник 21. С. 81-116. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/181807>.

Галицька-Дідух Т. Галицьке представництво на Ризькій мирній конференції // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. Вип.140. Ч. 3. Історичні науки. К. : «Видавництво «Гілея», 2018. С. 110–118.

Створіть схему «Причини, хід і наслідки Листопадового зриву» «Внутрішня політика ЗУНР» Створіть схему «Причини, хід і наслідки укрпольської війни» Створіть презентацію «Анти соборні сили в Україні».

Якою була роль зовнішніх держав у долі ЗУНР, і чи могли інші країни забезпечити міжнародне визнання Західної України? Це питання відкриває тему впливу великих держав на українсько-польське протистояння, зокрема позицій Франції, Великої Британії та США. Таблиця «Місце Східної Галичини в геополітичних концепціях урядів Антанти у 1918-1923 рр.» Висвітліть дипломатичну діяльність ЗУНР в еміграції.

Чи виправданою була політика ЗУНР щодо національних меншин на своїй території? ЗУНР оголосила принцип рівних прав для всіх національностей, проте стосунки з польською та єврейською меншинами були напруженими. Чи була ця політика ефективною та чесною?

Чи відповідала внутрішня політика ЗУНР національним інтересам українців, або ж вона виявилася надто ідеалістичною? Це питання охоплює труднощі із соціальною та економічною політикою в умовах нестабільності, що ставить під сумнів реалістичність політики ЗУНР.

Яку роль відіграла українська церква в підтримці чи, навпаки, обмеженні впливу ЗУНР на суспільство? Розгляд цього питання допоможе виявити, як релігійні установи впливали на патріотизм і мобілізацію населення та чи могли вони посилити підтримку республіки.

Тема 6. Політика більшовицького уряду в Україні у 1919–1920 рр.

1. Дискусійні проблеми української радянської історії.

2. Українське питання в політиці більшовицького уряду. Окупація радянськими військами України в кін. 1918-поч. 1919 рр. Утвердження більшовицького режиму в Україні. Червоний терор.

3. Соціально-економічна політика уряду УСРР у 1919 р. Антибільшовицький повстанський рух.

4. Напрями політики РКП(б) щодо України на поч. 1920 р. Воєнний комунізм зразка 1920 р. Повстанський рух. Становлення однопартійної системи в радянській Україні.

5. Україна в зовнішньополітичній концепції радянської Росії у 1920 р.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Джерела

Кульчицький С. Держава-суспільство як фундамент більшовицької системи влади і власності. Український історичний журнал. 2024. № 2. С.132-141. Режим доступу:

http://uhj.history.org.ua/cgi-bin/uhj/jrn.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=uhj&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=UIJ_2024_2_9

Кульчицький С. Ленінська держава-комуна як інструмент побудови спотвореного світу. Український історичний журнал. 2021. Число 2. С. 167-185.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.167>

Вронська Т. "Іноземцям — заборонено": просторові обмеження перебування в радянській Україні (1919—1959 рр.) Український історичний журнал. 2024. Число 3. С. 112-132.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.112>

Кульчицький С. Ленінська система влади і власності в окупованій Україні. 1917—1923 / Станіслав Кульчицький; відп. ред. Валерій Смолій; НАН України, Інститут історії України. Київ : Академперіодика, 2024. 548 с.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Stanslav_Kulchytskyi/Leninska_systema_vlady_i_vlasnosti_v_okupovanii_Ukraini_19171923.pdf?PHPSESSID=jcflkver1u03qdda63vjhnpnd84

Тинченко Я. Переслідування радянськими каральними органами прихильників незалежності України в 1920-1923 рр. Український історичний журнал. 2024. Число 5. С. 78-101.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.078>

Василенко В. Архівно-кримінальні справи як джерело вивчення репресій більшовицького режиму проти учасників повстанського руху за відновлення УНР: дис. ... канд. іст. наук, 07.00.06. Дрогобич, 2019.

Котвицький В. 1-Й ЕТАП КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ПІД ЧАС «ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ» В УКРАЇНІ. Режим доступу:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12218/Kotvytskyu.pdf?sequence=1>

Дмитрієнко М.Ф. Зміни в адміністративно-територіальному устрої України в 1919-1920 рр. Укр. іст. журн. 2004. №1. С. 43-52. Дорошко М. Номенклатура: керівна верхівка радянської України (1917-1938 рр.). К., 2008. 365 с. Єфименко Г.Г. Економічні аспекти національної політики Кремля щодо радянської України (1918-1919 рр.) Укр. іст. журн. 2006. №1. С. 83-

Дмитрієнко М.Ф. Зміни в адміністративно-територіальному устрої України в 1919-1920 рр. Укр. іст. журн. 2004. №1. С. 43-52. Дорошко М. Номенклатура: керівна верхівка радянської України (1917-1938 рр.). К., 2008. 365 с. Єфименко Г.Г. Економічні аспекти національної політики Кремля щодо радянської України (1918-1919 рр.) Укр. іст. журн. 2006. №1. С. 83-

101. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 - 1928). К., 1996. Кульчицький С. В. УСРР в добу “воєнного комунізму” (1917 -1920). К., 1994. Кульчицький С. Як вирішувалось “українське питання”: Чи була радянська Україна 1917 –1922 рр. незалежною? Політика і час. 1994. №11. С. 66 -72. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ -ХХ ст. Історичні нариси. К., 2002. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т./ редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін. К., 2002. Т.3 Реєнт О. У робітнях історичної науки. К., 1999. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси: В 3 т. / ред. рада: В.М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін -т історії України. К., 2004. Т.2: Радянський проект для України. К., 2004. Українська революція і державність (1917 –1920 рр.)/ авт. колектив: І.Л. Гошуляк (керівник) та ін. К., 1998. Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П. Вінниця, 2004. Яневський Д. Політичні системи України 1917 -1920 років: спроби творення і причини поразки. К., 2003. Домашенко Ю. Хто він, отаман Зелений? :[про Данила Терпила - отамана Дніпровської дивізії (1918 -1919 рр.)]. Пам’ять століть: Історичний науковий та літературний журнал. К. : Ред. ж -лу.№3 -4. С.245 -248. Українська революція не перетворилася в большевизм : [1917 - 1920 рр.]. Кононенко К.С..Україна і Росія. Соціально - економічні підстави української національної ідеї 1917 - 1960 [Текст]. Мюнхен : Український Техніко -Господарський Інститут,1965. С. 63 - 112.

Верстюк В. Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с. Політична історія України ХХ ст. : У 6 т. / редкол. І. Ф. Курас (голова) та ін. К. : Генеза, 2002-2003. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ ХХ ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К. : Наук. думка, 2002. 952 с. Міхеєва О.К. Декілька листів з України 1919-го року (фрагменти оцінок безпосередніми учасниками подій початкового періоду радянської влади в Україні). Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №3. С. 127-132. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Ч.1. К., 1997. Верстюк В.Ф. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси: В 3 т. / В.Ф. Верстюк, В.М. Горобець, О.П. Толочко; Ред. рада: Литвин В.М. (голова) та ін.; НАН України, Ін-т історії України. К., 2004.

Єфіменко Г. Г. Більшовицький центр і радянська Україна: економічні аспекти національної політики Кремля у 1917 - 1925 рр. Український історичний журнал. 2009. № 2. С. 96 -109. Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П. Україна під владою більшовиків у 1919 р. Корновенко Сергій Валерійович. Українська революція: Навч.посібник.- Вінниця:Фоліант,2004. С.262-279.

АРХІРЕЙСЬКИЙ Д. ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МОНОПОЛІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ДОБИ “ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ” ТА ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО НЕПУ (В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ РАДЯНСЬКОЇ МИТНОТАРИФНОЇ СПРАВИ). Режим доступу: <http://gj.nmu.org.ua/pdf/2012/1/Ahireyskij.pdf>

Методичні поради

У першому питанні проаналізуйте дискусійні питання проблеми “Радянська Україна (1919-1920 рр.)”.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Політична діяльність	+ —	+ —		+ —	
Економічна діяльність	+ —	+ —		+ —	
Зовнішньоекономічна діяльність	+ —	+ —		+ —	

Культурно-релігійна діяльність					
--------------------------------	--	--	--	--	--

Історичні терміни:

“Червоногвардійська атака на капітал”- “ручне управління”- трудова повинність- мілітаризація праці- соціалізація землі- продрозкладка- реквізиції- комбіді- комуни-	комнезами- «воєнний комунізм»- союзний робітничо- селянський договір договірна федерація- главкізм- Куркульський бандитизм- Трудова армія- Боротьбисти (Українській партія соціалістів-	революціонерів (боротьбистів), УПСР(б); Українська комуністична партія (боротьбистів), УКП(б) — Децисти- Укапісти- «Київська катастрофа»-
---	--	--

Історичні постаті:

Х.Раковський- В.Антонов-Овсієнко Г.П'ятаков	В.Затонський М.Лаціс- М.Фрунзе-	П.Дибенко- Г.Котовський- Н.Махно-
---	---------------------------------------	---

Історичні документи:

маніфест Тимчасового робітничо-селянського уряду від 28 листопада 1918 р. –
декларація від 25 січня 1919 р.-
конституція УСРР від 10 березня 1919 р.-
стаття В.Леніна "Чергові завдання Радянської влади"-
“Тези з українського питання” Х.Раковського від 19 листопада 1919 р.-
резолуція ЦК РКП(б) “Про Радянську владу на Україні”-
“Лист до робітників і селян України з приводу перемог над Денікіним” В.Леніна-
Грудень 1919 р. – Троцький Л. Інструкція агітаторам-комуністам на Україні (укр., русск.) –
“Положення про соціалістичний землеустрій і про заходи переходу до соціалістичного
землеробства” від 26 травня 1919 р.-
декрет “Про розверстку надлишків урожаю 1918 р. і попередніх років” –

Розпочинаючи аналіз **другого** питання, пригадайте ідейно-теоретичні основи і соціально-економічну стратегію більшовицького режиму. **У чому полягали подвійні стандарти програмних засад більшовицької партії?** Висвітліть причини силових засобів здійснення комуністичних перетворень. Критично оцініть більшовицьку організацію виробництва, аграрну політику.

Розкрийте особливості радянської державно-політичної системи. З'ясуйте роль більшовицької партії в суспільному житті України. У чому полягала залежність суспільства від державної номенклатури? Назвіть причини невдачі утвердження радянської влади в Україні у 1918 р.

Прослідкуйте процес утворення КП(б)У; дайте оцінку рішенням її першого з'їзду. Анулювання Раднаркомом Брестського мирного договору та наслідки цієї акції для України. Реввійськрада групи військ курського напрямку.

Висвітліть хронологію окупації радянськими військами України в кін. 1918-поч. 1919 рр. та утвердження більшовицького режиму в краю. Які обставини прискорили встановлення радянської влади в Україні у 1919 р.?

Хронологічна таблиця «Друга російсько-українська війна»

Дати	Події

Проаналізуйте радянське державне будівництво. Розкрийте особливості процесу утворення Тимчасового робітничо-селянського уряду України. Висвітліть внутріпартійний конфлікт за посаду голови уряду.

Причини приходу до влади більшовиків	- - - - -	
	Назва	Національний і соціальний склад
Законодавчий орган влади		
Виконавчий орган влади		
Місцеві органи влади		
Репресії		
Каральні органи		
Законодавча база репресій		
Хронологія репресій		
дати		події

Доведіть маріонетковість радянського уряду України. Чому 6 січня попередня назва держави – Українська Народна Республіка була змінена на нову – Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР)? Назвіть причини реорганізації уряду – Ради Народних Комісарів. Під якими впливами відбувалося формування центрального апарату радянської влади в Україні?

Сформулюйте висновки щодо ролі і місця карально-репресивної системи в механізмі більшовицької державності. Всеукраїнська надзвичайна комісія (ВУНК), народні суди, революційні трибунали. Дослідіть масштаби “червоного терору” у 1919 р.

Проаналізуйте рішення III з’їзду КП(б)У. Визначте партійний і національний склад політбюро ЦК КП(б)У. С.Косіор: політичний портрет.

Дайте оцінку платформам Української партії соціалістів-революціонерів (комуністів) (боротьбистів) і Українській партії лівих соціалістів-революціонерів (борбистів). З’ясуйте, у яких пунктах програми ці партії розходилися з більшовицькою. Чому ЦК РКП(б) 25 березня скасував резолюцію “Про ставлення до дрібнобуржуазних партій”, за якою заборонялися будь-які угоди з ними?

Висвітліть гостру політичну боротьбу між більшовиками, есерами-боротьбистами, лівими есерами щодо прийняття Конституції. Дайте оцінку першій Конституції УСРР. З’ясуйте систему влади за Конституцією. У чому суть обмежень виборчого права?

Розбудовуючи свій апарат, Раднарком УСРР наслідував управлінські схеми, напрацьовані РНК РСФРР (доведіть). Перерахуйте факти поступового розчинення республіканських управлінських структур у централізованому державному апараті. Прослідкуйте боротьбу навколо “воєнно-політичного союзу” радянських республік. Висвітліть процес об’єднання економічної і військової сфер.

У третьому питанні дослідіть соціально-економічну політику уряду УСРР та антибільшовицький повстанський рух. З’ясуйте, чому полігоном у насадженні комуністичного виробництва була обрана Україна. Визначте темпи націоналізації промисловості. Проаналізуйте декрет УСРР про порядок націоналізації промислових підприємств. Назвіть повноваження УРНГ та його главків. Главкізм.

Відмінності в утвердженні радянської влади в Росії і в Україні особливо яскраво простежується, якщо дослідити методи управління на селі. Визначіть основні засади аграрної політики УСРР. Яким чином здійснювався розподіл землі в радянській Україні? Висвітліть систему заходів, спрямованих на зміцнення соціально-економічних позицій більшовиків, яка дістала назву політики “воєнного комунізму”. Проаналізуйте встановлення продовольчої монополії держави. Радгоспи, комуни, артілі. Дайте оцінку комуністичному розподілу продукції і продовольчій розкладці. Передайте зміст декретів, якими вони вводилися.

Охарактеризуйте методи продовольчої диктатури, її суть і наслідки. Для чого більшовицька влада позбавляла селян приватної власності на засоби виробництва? Висвітліть функції та діяльність продовольчих загонів і комбідів. Чому створити мережу комбідів вдалося тільки в половині українських сіл? З’ясуйте причини невдачі виконання планів хлібозаготівлі в Україні.

Галузь	Основні заходи
Судова реформа	
Промисловість	
Сільське господарство	
Збройні сили	
Національно-культурна політика	

Проаналізуйте одну з альтернативних більшовицькій програмі платформу українських лівих есерів, сформульовану Лівобережною конференцією цієї партії на початку лютого 1919 р.

Висвітліть процес наростання соціальної напруги в українському селі.

Охарактеризуйте розмах боротьби українського народу проти більшовицької окупації. Які засоби боротьби з повсталими використовував радянський режим? Прокоментуйте постанову Ради робітничо-селянської оборони УСРР “Про придушення куркульських і білогвардійських бунтів у селах”. Назвіть причини переростання спорадичних селянських виступів у широкомасштабне антибільшовицьке повстання. Чому не вдалося об’єднати дії повстанців? Прослідкуйте хронологію селянських повстань. Отамани Н.Махно, Зелений, Соколовський, Гончар, Струк, Ангел, М.Григор’єв. Чому більшовикам не вдалося реалізувати настанови УІІ з’їду РКП(б), спрямовані на союз із середнім селянством? З’ясуйте причини відступу більшовиків з України у 1919 р.

Повстанський рух у 1919 р.

Лідери	Територія виступів	Хронологія подій	Методи боротьби

Заповніть хронологічну таблицю «УСРР у 1919 р.»:

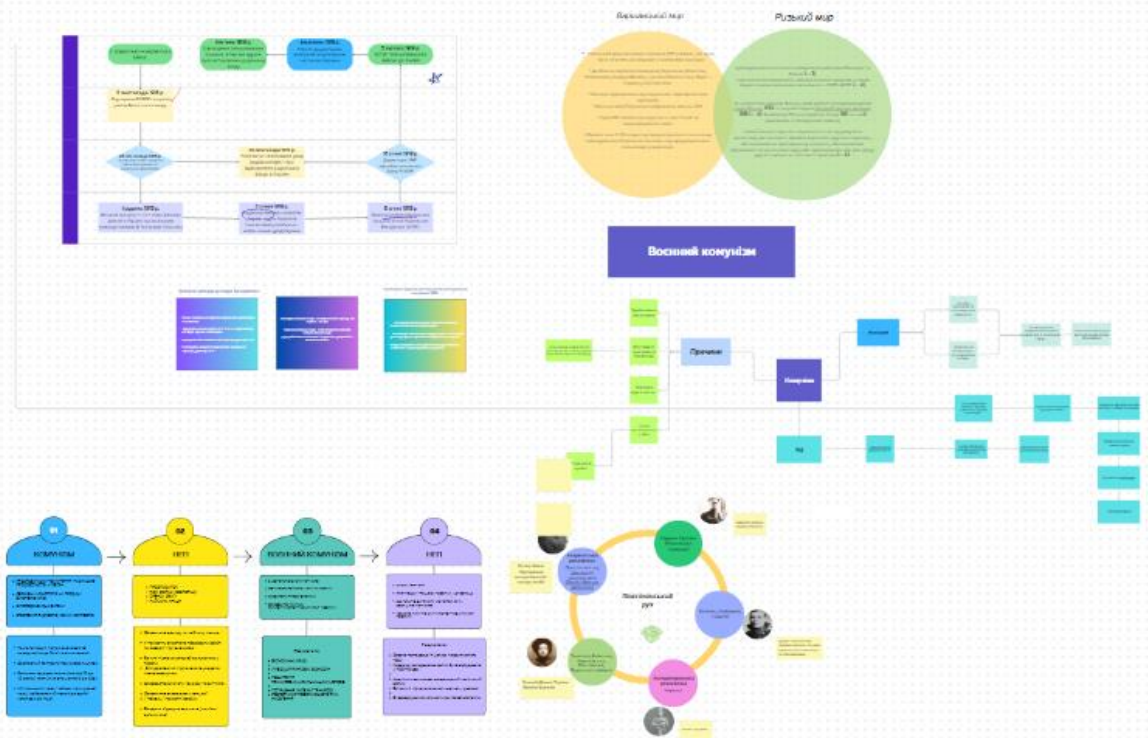
дати	події

Прокоментуйте заяву В.Леніна щодо самоліквідації українських національних партій: “Ця перемога варта кількох добрих битв”. В.Блакитний, П.Любченко: політичні портрети. Прослідкуйте еволюцію поглядів В.Винниченка у 1920 р. Передайте зміст “Листа до українських робітників і селян” В.Винниченка, надрукованого 23 жовтня 1920 р. у Відні.

Висвітліть ІУ Всеукраїнської партконференції, яка відбулася у Харкові 17-23 березня 1920 р. Партійна чистка. Після “оздоровлення” партійної організації в листопаді 1920 р. була проведена У Всеукраїнська партконференція (прокоментуйте її рішення).

Проаналізуйте “червоний терор” зразка 1920 р. Голова РНК Х.Раковський у травні 1920 р. повідомляв своїм найближчим соратникам: “...система придушення повстань найдикіша” (прокоментуйте). Доведіть, що моральний жах терору, його вплив на розклад людської психіки визначався не окремими вбивствами і навіть не їхньою кількістю, а системою, яка насаджувалася більшовицькою диктатурою. Антикommуністичні настрої проявлялись в найрізноманітніших формах (охарактеризуйте). Під якими гаслами відбувався антикомуністичний рух у 1920 р.? Махновці у 1920 р. Висвітліть один з перших проявів антикомунізму в Червоній армії – виступ військового гарнізону у Миргороді в другій половині березня 1920 р. Чому незадоволення в армії зростало? Поширення в Україні селянських повстань обумовили створення Постійної наради по боротьбі з бандитизмом (дайте оцінку її діяльності).

У **5-тому** питанні дослідіть місце українського питання у зовнішньополітичній концепції радянської Росії у 1920 р. Висвітліть перебіг радянсько-польської війни. Східна Галичина влітку 1920 р. розглядалася радянським керівництвом як міст для перекинення соціалістичної революції у Західну Європу (обґрунтуйте). Назвіть причини поразки радянських армій під Варшавою. Чому більшовикам не вдалося поширити радянську владу у Польщі? Які цілі щодо України переслідував РНК РСФРР у ході радянсько-польських переговорів (серпень 1920 р.–березень 1921 р.)? **Визначте наслідки Ризького мирного договору для України.**

Самостійна робота

Тема 6. Політика більшовицького уряду в Україні у 1919–1920 рр. 4 год / 6 год.

Кульчицький С. Держава-суспільство як фундамент більшовицької системи влади і власності. Український історичний журнал. 2024. № 2. С.132-141. Режим доступу: http://uhj.history.org.ua/cgi-bin/uhj/jrm.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=uhj&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=UIJ_2024_2_9

Кульчицький С. Ленінська держава-комуна як інструмент побудови спотвореного світу. Український історичний журнал. 2021. Число 2. С. 167-185. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.167>

Вронська Т. "Іноземцям — заборонено": просторові обмеження перебування в радянській Україні (1919—1959 рр.) Український історичний журнал. 2024. Число 3. С. 112-132. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.112>

Кульчицький С. Ленінська система влади і власності в окупованій Україні. 1917—1923 / Станіслав Кульчицький; відп. ред. Валерій Смолій; НАН України, Інститут історії України. Київ : Академперіодика, 2024. 548 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Stanislaw_Kulchytskyi/Leninska_systema_vlady_i_vlasnosti_v_okupovanii_Ukraini_19171923.pdf?PHPSESSID=jcflkver1u03qdda63vjhnpnd84

Тинченко Я. Переслідування радянськими каральними органами прихильників незалежності України в 1920-1923 рр. Український історичний журнал. 2024. Число 5. С. 78-101. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.078>

Василенко В. Архівно-кримінальні справи як джерело вивчення репресій більшовицького режиму проти учасників повстанського руху за відновлення УНР: дис. ... канд. іст. наук, 07.00.06. Дрогобич, 2019.

Дмитрієнко М.Ф. Зміни в адміністративно -територіальному устрої України в 1919 -1920 рр. Укр. іст. журн. 2004. №1. С. 43 -52. Дорошко М. Номенклатура: керівна верхівка радянської України (1917 -1938 рр.). К., 2008. 365 с. Єфименко Г.Г. Економічні аспекти національної політики Кремля щодо радянської України (1918 -1919 рр.) Укр. іст. журн. 2006. №1. С. 83 -101. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 - 1928). К., 1996. Кульчицький С. В. УСРР в добу “воєнного комунізму” (1917 -1920). К., 1994. Кульчицький С. Як вирішувалось “українське питання”: Чи була радянська Україна 1917 – 1922 рр. незалежною? Політика і час. 1994. №11. С. 66 -72. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ -ХХ ст. Історичні нариси. К., 2002. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т./ редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін. К., 2002. Т.3 Реєнт О. У робітнях історичної науки. К., 1999. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси: В 3 т. / ред. рада: В.М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін -т історії України. К., 2004. Т.2: Радянський проект для України. К., 2004. Українська революція і державність (1917 –1920 рр.)/ авт. колектив: І.Л. Гошуляк (керівник) та ін. К., 1998. Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П. Вінниця, 2004. Яневський Д. Політичні системи України 1917 -1920 років: спроби творення і причини поразки. К., 2003. Домашенко Ю. Хто він, отаман Зелений? :[про Данила Терпила - отамана Дніпровської дивізії (1918 -1919 рр.)]. Пам'ять століть: Історичний науковий та літературний журнал. К. : Ред. ж -лу.№3 -4. С.245 -248. Українська революція не перетворилася в большевизм : [1917 - 1920 рр.]. Кононенко К.С..Україна і Росія. Соціально -економічні підстави української національної ідеї 1917 - 1960 [Текст]. Мюнхен : Український Техніко -Господарський Інститут,1965. С. 63 - 112. Верстюк В. Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с. Політична історія України ХХ ст. : У 6 т. / редкол. І. Ф. Курас (голова) та ін. К. : Генеза, 2002-2003. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ ХХ ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К. : Наук. думка, 2002. 952 с. Міхєєва О.К. Декілька листів з України 1919-го року (фрагменти оцінок безпосередніми учасниками подій початкового періоду радянської влади в Україні). Наука. Релігія. Суспільство. 2003. №3. С. 127-132. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Ч.1. К., 1997. Верстюк В.Ф.

Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси: В 3 т. / В.Ф. Верстюк, В.М. Горобець, О.П. Толочко; Ред. рада: Литвин В.М. (голова) та ін.; НАН України, Ін-т історії України. К., 2004.

Єфіменко Г. Г. Більшовицький центр і радянська Україна: економічні аспекти національної політики Кремля у 1917 - 1925 рр. Український історичний журнал. 2009. № 2. С. 96 -109.
Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П. Україна під владою більшовиків у 1919 р. Корновенко Сергій Валерійович. Українська революція: Навч.посібник.- Вінниця:Фоліант,2004. С.262-279.

АРХІРЕЙСЬКИЙ Д. ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МОНОПОЛІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ДОБИ “ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ” ТА ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО НЕПУ (В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ РАДЯНСЬКОЇ МИТНОТАРИФНОЇ СПРАВИ). Режим доступу: <http://gj.nmu.org.ua/pdf/2012/1/Ahireyskij.pdf>

Створіть схему «Причини, хід і наслідки воєнного комунізму в Україні» Напишіть есе «У чому полягали подвійні стандарти програмних засад більшовицької партії?» Створіть таблицю «Боротьба українського народу проти більшовицької окупації 1919-1920 рр.» Створіть таблицю «Варшавський і Ризький мирні договори» Есе «Червоний терор в Криму»

Чи можна вважати політику більшовиків в Україні спробою дійсної соціальної справедливості, чи вона була інструментом утримання влади? Це питання ставить під сумнів мотиви більшовицького уряду, зокрема, чи дійсно їхні реформи служили інтересам робітників і селян, чи використовувалися як засіб контролю.

Чи могли більшовики здобути підтримку українського села без репресивних заходів та політики «воєнного комунізму»? Це питання допомагає оцінити, чи існувала можливість для більшовицького уряду зміцнити свою владу в Україні більш мирним шляхом і без насильства.

Яку роль відіграла Червона армія в Україні, і чи можна розглядати її як інструмент зовнішньої окупації? Це питання порушує проблему суверенітету, особливо щодо ролі Червоної армії як засобу встановлення радянського режиму.

Чи була політика «воєнного комунізму» економічною необхідністю або лише засобом насильницького контролю над Україною? Дослідження цього питання може висвітлити, чи дійсно радянські заходи в економіці мали лише стратегічне значення, чи стали частиною нав'язування радянської влади.

Чи відповідала політика більшовиків очікуванням українських селян, робітників і інтелігенції? Варто розглянути, наскільки політика більшовиків відповідала інтересам різних суспільних груп і чи здобули вони реальну підтримку серед населення України.

Чому більшовицький уряд не прагнув до компромісу з іншими політичними силами в Україні? Важливо розглянути, чому більшовики відмовилися співпрацювати з іншими українськими політичними силами та як це вплинуло на сприйняття їхнього режиму.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ ДЕНІКІНА І ВРАНГЕЛЯ

- Український рух оголошено зрадницьким, назву «Україна» замінено на «Південь Росії» або «Малоросія»
- Державною мовою визнавалася російська. Всі українські навчальні заклади й установи було ліквідовано, замість них засновано російські, розпочалися репресії проти національної інтелігенції

Закон про землю

- обмеження поміщицького землеволодіння 400 десятинами
- придбання селянами землі за викуп у розмірі до 45 десятин на сім'ю
- "Білий терор"
- встановлення терористичної диктатури;

Аграрна політика:

- відновлення поміщицької влади на землю;
- стягнення з селян примусових контрибуцій за допомогою каральних загонів;
- проведення насильної мобілізації селян.

Відновлення приватної власності

- введення цензури;
- посилення шовінізму, національної ворожнечі (єврейські погроми).
- уведення смертної кари за участь у бунтах, більшовицьких організаціях та дезертирство в армії.

Денікін

VS

Врангель

Аграрна політика:

- за селянами закріплювалися захоплені після Жовтневої революції 1917 землі, які переходили у довічну спадкову власність нового хазяїна

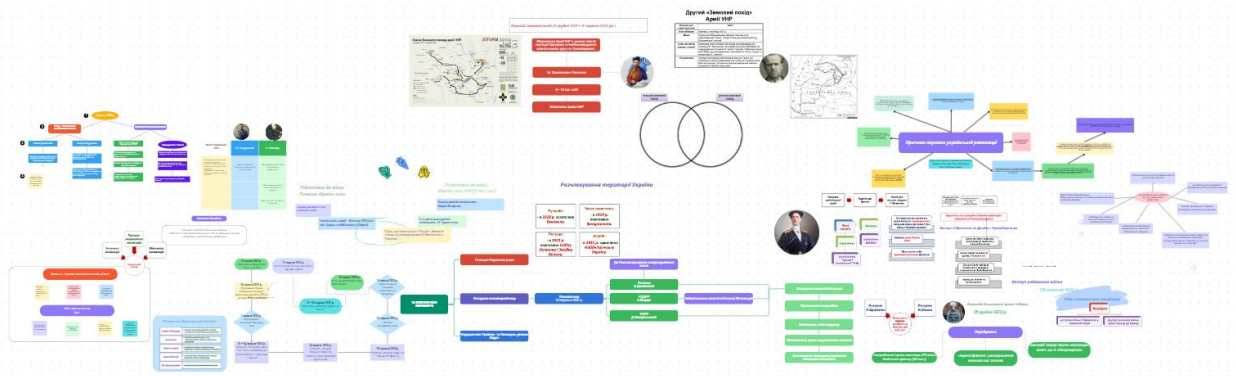
- Переформував залишки Денікінської армії у "русскую армію"
- Створив уряд Півдня росії

Напрямки політики Врангеля

- збройна боротьба з більшовіцками;
- створення правопорядку, який підтримували б найширші верстви населення, в тому числі дрібні селяни-власники.

Аграрною реформою П. Врангель намагався прихилити до себе українське селянство й використати повстанський рух у боротьбі з більшовіцками, а також потовпити свою армію і забезпечити стабільність тилу. Робітникам уряд обіцяв захист від зловживань підприємців, французьким союзникам концесію на всі українські залізниці, три чверті видобутку нафти і чверть донецького вугілля.

Як і інші політичні і військові сили, уряд Півдня Росії нещадно грабував український народ народ, вивозячи за кордон сільсько-господарську продукцію, сировину, історичні і культурні цінності.

Тема 7. Культурне і духовне життя в Україні 1917–1921 рр.

1. Національно-культурне будівництво в період Центральної Ради. Перетворення у церковно-релігійній сфері.
 2. Умови розвитку української культури в період гетьманату. Здобутки. Проаналізуйте процес утворення і діяльність Української академії наук (УАН). Релігійне питання.
 3. Фактори культурного процесу в період Директорії. Доля значної частини української інтелігенції, яка з відступом армії УНР опинилася у радянській Україні, Польщі, Німеччині, Чехословаччині.
 4. Політика уряду ЗУНР у сфері освіти, культури, релігії.
 5. Розвиток культури в радянській Україні. Більшовики і церква.
- Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

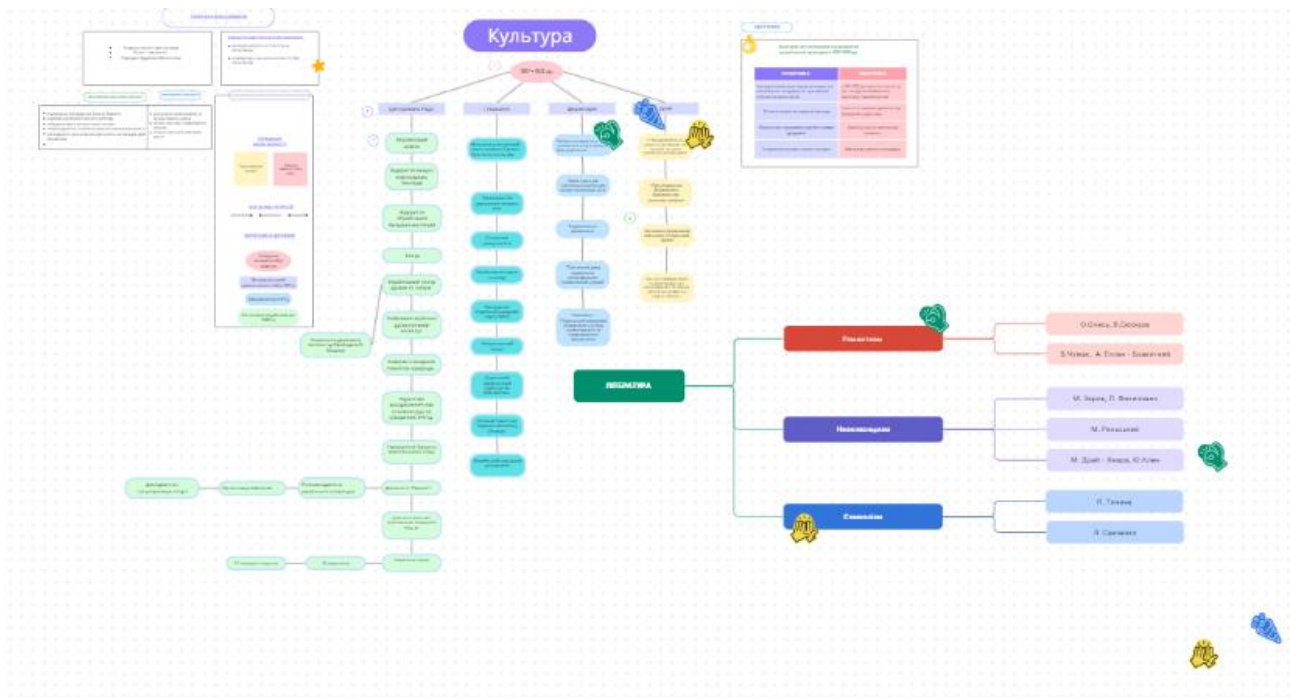
Література

Інформаційна вказівка для агітаторів в селах. Електронний архів визвольного руху. Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/25214>

Андрусишин, Б. Культурно-освітній фактор у державотворчих процесах Української Народної Республіки доби Української Центральної Ради. *Право України*. 2017. № 11. С. 117–135.

Ульяновський В. Церква в Українській Державі, 1917–1920 рр. (Доба Гетьманату Павла Скоропадського). К., 1997 Федорів Ю. Історія церкви в Україні [Текст]. – Львів : Свічадо, 2001. 364 с. Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальних національних і культурних процесах (1914–1939 рр.). К., 2004. 648 с. Огієнко, І. І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви [Текст]: у 2-х т. Т. 1-2. К. : Україна, 1993. 284 с. Бушак С. Гетьман Павло Скоропадський і Українська Академія наук: [Про заснування Української Академії наук]. *Сучасність*. 2000. №11. С. 112-128. Генік Л. Митрополит Андрей Шептицький у боротьбі за український університет у Львові : (Початок ХХ ст.). *Рід. шк.* 2003. №3. С. 18-20. Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті (кінець ХVІІІ – перша половина ХХ ст.). *Укр. іст. журн.* 2000. №6. Ковпаненко Н.Г. Архітектурно-мистецька спадщина України в працях визначних учених 2-ої половини ХІХ – початку ХХ ст. *Укр. іст. журн.* 2005. №6. С. 112-128. Богуславська В. Г. Народна освіта в добу національнодемократичної революції 1917–1920 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В. Г. Богуславська ; Донецький національний ун-т. Донецьк, 2001. 19 с. Майборода С. В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917–1959 рр.) : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. управління: спец. 25.00.01 : Теорія та історія державного управління / Українська академія держ. управління при Президентіві України. К., 2002. 36 с. Драч О. О. Розвиток початкової освіти в Україні (1861–1917 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2002. – 17 с.

- Купрійчук В. Розвиток освітніх процесів у період Української національної революції 1917-1920 років. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України: Наукове видання*. К. : Видавництво НАДУ, 2002. С. 205-213.
- Левицька Н., Чуприна В. Українська революція: духовно-релігійні чинники. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України [Текст]: збірник наукових статей*. К. : ТОВ "Видавництво Дельта", 2008. Випуск 39. С. 217-233.
- Марчук М. Доба української революції: від мовної українізації до українознавчого змісту освіти. Марчук Микола. Освітні процеси в Україні в період національно-культурного відродження 1917-1920-х років [Текст]. Коломия : Вік, 2002 . С. 5-22.
- Нікольченко Ю. М., Дубницька В. В. Інформаційний простір України у добу національно-демократичної революції 1917 - 1920 років: аналіз актових джерел. *Гілея*. К., 2007 . С. 207 - 213.
- Онщенко О. Діяльність українських жіночих організацій Наддніпрянщини за часів революції 1917 - 1921 рр. *Київська старовина: Науковий історико-філологічний журнал*. К. : Київський славистичний університет, 2003 . С. 78-87.
- Кравченко А. А. Українська загальноосвітня середня школа в період визвольних змагань (1917– 1920 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2002. 18 с. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко ; ред. Ю. Вільчинський, Л. Масенко ; Український Вільний Ун-т, Друзі товариства ім. Григорія Ващенка. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с. Завальнюк О. М. Утворення і діяльність державних українських університетів (1917–1921 рр.) : [монографія]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 643 с. Лебедев Г. Український архітектурний стиль (середина ХІХ – 80-і роки ХХ ст.). Київ. старовина. 2000. №3. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина ХІХ ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1998. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. К., 1993. Марчук М. Доба української революції: від мовної українізації до українознавчого змісту освіти. Марчук Микола. Освітні процеси в Україні в період національно-культурного відродження 1917-1920-х років [Текст]. Коломия : Вік, 2002 . С. 5-22.
- Нікольченко Ю. М., Дубницька В. В. Інформаційний простір України у добу національно-демократичної революції 1917 - 1920 років: аналіз актових джерел. *Гілея*. К., 2007 . С. 207 - 213. Онщенко О. Діяльність українських жіночих організацій Наддніпрянщини за часів революції 1917 - 1921 рр. *Київська старовина: Науковий історико-філологічний журнал*. К. : Київський славистичний університет, 2003 . С. 78-87.
- Баханов К. О. Становлення змісту шкільного курсу історії України під час Української революції 1917–1921 рр. *Іс-торія та правознавство*. 2015. № 13/14. С. 2–3.
- Березівська Л. Д. Реформа шкільної освіти: концепції Міністерства народної освіти УНР та Наркомосу УСРР (1919–1920) / Л. Д. Березівська // *Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка*. – [Луганська], 2006. – № 19. Педагогічні науки. – Ч. 1. Істо-рико-педагогічні дослідження. Регіональний вимір. – С. 99–107.
- Березівська Л. Реформування шкільної освіти в добу Української революції (1917-1921): історіографія та джерела дослідження. Режим доступу: <http://ipa.udpu.edu.ua/article/view/135954>
- Синявська, О. (2023). Мовна політика українського уряду в редакційній політиці газети «Нова Рада» (1917 – початок 1918). *Український інформаційний простір*, (1(11), 208–220. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279631](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279631)

Самостійна робота 4 год/4 год

Тема 7. Культурне і духовне життя в Україні 1917–1921 рр.

- Ульяновський В. Церква в Українській Державі, 1917–1920 рр. (Доба Гетьманату Павла Скоропадського). К., 1997 Федорів Ю. Історія церкви в Україні [Текст]. – Львів : Свічадо, 2001. 364 с. Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальних національних і культурних процесах (1914–1939 рр.). К., 2004. 648 с. Огієнко, І. І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви [Текст]: у 2-х т. Т. 1-2. К. : Україна, 1993. 284 с. Бушак С. Гетьман Павло Скоропадський і Українська Академія наук: [Про заснування Української Академії наук]. Сучасність. 2000. №11. С. 112-128. Генік Л. Митрополит Андрей Шептицький у боротьбі за український університет у Львові : (Початок ХХ ст.). Рід. шк. 2003. №3. С. 18-20. Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті (кінець ХVІІІ – перша половина ХХ ст.). Укр. іст. журн. 2000. №6. Ковпаненко Н.Г. Архітектурно-мистецька спадщина України в працях визначних учених 2-ої половини ХІХ – початку ХХ ст. Укр. іст. журн. 2005. №6. С. 112-128. Богуславська В. Г. Народна освіта в добу національнодемократичної революції 1917–1920 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / В. Г. Богуславська ; Донецький національний ун-т. Донецьк, 2001. 19 с. Майборода С. В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917–1959 рр.) : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. управління: спец. 25.00.01 : Теорія та історія державного управління / Українська академія держ. управління при Президентові України. К., 2002. 36 с. Драч О. О. Розвиток початкової освіти в Україні (1861–1917 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2002. – 17 с. Купрійчук В. Розвиток освітніх процесів у період Української національної революції 1917-1920 років. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України: Наукове видання*. К. : Видавництво НАДУ, 2002. С. 205-213. Левицька Н., Чуприна В. Українська революція: духовно-релігійні чинники. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України [Текст]: збірник наукових статей*. К. : ТОВ "Видавництво Дельта", 2008. Випуск 39. С.217-233. Марчук М. Доба української революції: від мовної українізації до українознавчого змісту освіти. Марчук Микола. Освітні процеси в Україні в період національно-культурного відродження 1917-1920-х років [Текст]. Коломия : Вік, 2002 . С. 5-22.

Нікольченко Ю. М., Дубницька В. В. Інформаційний простір України у добу національно-демократичної революції 1917 - 1920 років: аналіз актових джерел. *Гілея*. К., 2007 . С. 207 - 213.

Онiщенко О. Діяльність українських жіночих організацій Наддніпрянщини за часів революції 1917 - 1921 рр. *Київська старовина: Науковий історико-філологічний журнал*. К. : Київський славистичний університет, 2003 . С.78-87.

Кравченко А. А. Українська загальноосвітня середня школа в період визвольних змагань (1917– 1920 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2002. 18 с. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко ; ред. Ю. Вільчинський, Л. Масенко ; Український Вільний Ун-т, Друзі товариства ім. Григорія Ващенка. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с. Завальнюк О. М. Утворення і діяльність державних українських університетів (1917–1921 рр.) : [монографія]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 643 с. Лебедев Г. Український архітектурний стиль (середина ХІХ – 80-і роки ХХ ст.). Київ. старовина. 2000. №3. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина ХІХ ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1998. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. К., 1993. Марчук М. Доба української революції: від мовної українізації до українознавчого змісту освіти. Марчук Микола. Освітні процеси в Україні в період національно-культурного відродження 1917-1920-х років [Текст]. Коломия : Вік, 2002 . С. 5-22.

Нікольченко Ю. М., Дубницька В. В. Інформаційний простір України у добу національно-демократичної революції 1917 - 1920 років: аналіз актових джерел. *Гілея*. К., 2007 . С. 207 - 213. Онiщенко О. Діяльність українських жіночих організацій Наддніпрянщини за часів революції 1917 - 1921 рр. *Київська старовина: Науковий історико-філологічний журнал*. К. : Київський славистичний університет, 2003 . С.78-87.

Баханов К. О. Становлення змісту шкільного курсу історії України під час Української революції 1917–1921 рр. / К. О. Баханов // Іс-торія та правознавство. – 2015. – № 13/14. – С. 2–3. Березівська Л. Д. Реформа шкільної освіти: концепції Міністерства народної освіти УНР та Наркомосу УСРР (1919–1920) / Л. Д. Березівська // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – [Луганська], 2006. – № 19. Педагогічні науки. – Ч. 1. Істо-рико-педагогічні дослідження. Регіональний вимір. – С. 99–107.

Березівська Л. Реформування шкільної освіти в добу Української революції (1917-1921): історіографія та джерела дослідження. Режим доступу: <http://ipa.udpu.edu.ua/article/view/135954>

Порівняйте політику урядів УЦР, Скоропадського, Директорії, ЗУНР, більшовицького керівництва у сфері культури. Створіть схему «Національна політика в період Укр революції»

Чи справді культурне відродження цього періоду можна вважати початком національної революції, чи це було радше тимчасове явище? Це питання дозволяє обговорити, наскільки міцним і впливовим було українське культурне відродження та чи могло воно забезпечити тривалі зміни в культурі й свідомості.

Яку роль відіграла культурна незалежність у формуванні української ідентичності, і чи могла вона існувати без незалежної держави? Питання порушує проблему національного самовизначення і можливість розвитку української культури в умовах політичної залежності.

Чи були дії українських урядів (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії) щодо підтримки національної культури ефективними і послідовними? Це питання допомагає оцінити, наскільки підтримка культури та освіти відповідала реальним потребам українського суспільства.

Які культурні обмеження накладалися на українське духовне життя у цей період через ідеологічні впливи різних політичних сил? Це питання стосується впливу більшовиків, гетьманців, та інших на українську культуру і духовність, а також проблеми ідеологічної цензури.

Наскільки активно церква відігравала роль у зміцненні української ідентичності в умовах революційного періоду? Церква мала вплив на духовне життя, і важливо обговорити, чи змогла вона підтримати національні прагнення та на які виклики натрапила.

Змістовий модуль 2. Україна у міжвоєнний період (1921-1939 рр.).

Тема 8. Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)

1. Дискусійні проблеми української історії 1921- 1928 рр.

2. Державно-правовий статус України у 1919- 1922 рр. Процес входження УСРР до складу СРСР.

Фіктивність права виходу з Союзу РСР.

3. НЕП в Україні: причини, хід, наслідки. Особливості впровадження непу в Україні: промисловість, с/г, торгівля і фінанси. Зміна у соціальній структурі українського суспільства.

4. Голод 1921 -1922 р. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Голод і церква.

5. Причини і закономірності поразки непу. Результати непу.

Практичне завдання: Навчально -методичний комплекс для використання в школі.

Література

Архірейський Д., Ченцов В. Більшовики проти соціалістичних партій: репресивні аспекти політичної боротьби 1920-х рр. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2003. № 1. С. 19-49.

Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917-1935): Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. К., 1994. Кн. 1. 432 с.; Кн.2. 688 с.

Білошицький С. В. Встановлення партійного контролю над державними інститутами як засіб монополізації політичної влади (1917 - середина 1920-х рр.). Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. статей. К., 2005. Вип. 30. С. 70-86.

Василенко В. Більшовицькі амністії початку 1920-х рр. як засіб боротьби проти повстанського руху. З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ: науково -документальний журнал. К. - Харків: Права людини. 2011. № 1 С. 89 -155.

Війна з державою чи за державу? Селянський повстанський рух в Україні 1917 -1921 років / під заг. ред. В. Лободаєва; авт. кол.: Д. Архірейський, П. Ісаков, М. Ковальчук, Д.

Красносілецький, В. Лободаєв, Б. Малиновський, Ю. Митрофаненко, Д. Михайличенко, В. Резніков. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 400 с.

Ганжа О.І. Українське селянство в період становлення тоталітарного режиму (1917 -1927 рр.): [монографія]. К., 2000. 208 с

Гнітько С. Боротьба з контрабандою в Україні у 20 -ті роки . З архівів ВУЧК -ГПУ -НКВД -КГБ. 2000. - № 2/4. С. 410 -423.

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної укр. нації XIX - XX ст. К., 1996.

Єфіменко Г.Г. Більшовицький центр і радянська Україна: економічні аспекти національної політики Кремля у 1917 -1925 рр. Український історичний журнал. К.: Дієз -продукт, 2002.

С.96 -109. Єфремов С. О. Щоденники, 1923 – 1929. К.: ЗАТ «Газета «РАДА», 1997. 848 с.

Іваненко В.В. Україна непівська: Аналіз соціальних аномалій південного регіону. Д.: Вид.

ДНУ, 2006. 280 с. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами. К., 1999. Кульчицький С.В.

УСРР в добу НЕПу (1921 -1928): Спроба побудови концептуальних засад реальної історії. К., 1995. Кульчицький С.В. Ціна “великого перелому”. К., 1991. Литвин В. Історія України (у 3 -

х томах): новітній час (1914 -2004). Кн.1 К., 2005. Марочко В.І. Соціально -правовий статус колишніх поміщиків в УСРР 1920 -х рр. Проблеми історії України XIX-початку XX ст.

Випуск XVIII. К.: 2010. 305 с. Мовчан О.М. Проблема працевлаштування в Україні (1920 -ті роки) . Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. К.: Ін -т історії України НАН України,

2009. Вип. 15. С. 121 –130. Сергійчук В. Голод 1921 - 1923 років : [на основі невідомих до недавнього часу документів з таємних архівів]. Сергійчук Володимир. Як нас морили

голодом [Текст]. К. : ПП Сергійчук М.І., 2006. С. 10 - 48. Сіроченко Г.В. Політичні репресії

20 -30 -х років ХХ ст. на території України крізь призму зарубіжної історіографії (1920 -ті – 2010 рр.). Гілея. К., 2011. Спецвипуск. 2011. С. 210 -217.

Сіроченко Г.В. Політичні репресії 20 -30 -х років ХХ століття на території України крізь призму сучасної вітчизняної історіографії (1991-2009 рр.). Гілея. К., 2011. Випуск 43 (1). 2011. С. 176-183.

Устенко А. «КОЛИШНІ ЛЮДИ» УСРР В УМОВАХ НЕПУ. РЕЖИМ ДОСТУПУ:

<http://usj.udpu.edu.ua/article/view/128665>

Тренкін Ю. В. Соціальний склад учасників сільськогосподарської кооперації в період нової економічної політики. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 134 (7). С.42–46.

Шаповал Л. І. Сучасна українська та російська історіографія нової економічної політики. Дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.06. Полтава, 2006. 194 с.

Тренкін Ю. В. Організаційно-фінансове забезпечення агрокультурних заходів сільськогосподарської кооперації в добу непу. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 136 (9). С. 48–51.

Морозов А. Г. Значення системи сільськогосподарського кредиту для підвищення товарності селянських господарств України у 1920-х рр. Уманська старовина. 2016. №2. С. 29–34.

Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. 786 с.

Тинченко Я. Переслідування радянськими каральними органами прихильників незалежності України в 1920-1923 рр. Український історичний журнал. 2024. Число 5. С. 78-101.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.078>

Василенко В. Архівно-кримінальні справи як джерело вивчення репресій більшовицького режиму проти учасників повстанського руху за відновлення УНР: дис. ... канд. іст. наук, 07.00.06. Дрогобич, 2019.

Національно-визвольний повстанський рух в Україні наприкінці 1920-1921 рр. Анотований покажчик. Справа «Петлюрівські отамани». Київ, 2011.

Тинченко Я. Антирадянська змова у 402-му Галицькому стрілецькому полку РСЧА: справа Уманського повстанкомуну, 1921 рік. Цитаделя. Львівський мілітарний альманах. Львів, 2013. № 9. С. 51-61.

Петренко І. Продовольча диктатура російського комуністичного режиму в окупованій Україні (1920 р. – початок 1921 р.) / І. Петренко // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2022. № 2 (58). С. 5. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/za_2022_2__3

Вронська Т. "Іноземцям — заборонено": просторові обмеження перебування в радянській Україні (1919—1959 рр.) Український історичний журнал. 2024. Число 3. С. 112-132.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.112>

Методичні поради

У першому питанні висвітліть дискусійні питання проблеми.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Державно-правовий статус України у складі СРСР.	+ –	+ –		+ –	
НЕП в Україні.	+ –	+ –		+ –	
Голод 1921-1923 рр.	+ –	+ –		+ –	

Українізація УСРР	в	+	+		+	
Культура духовне життя роки непу.	і в	+	+		+	
		-	-		-	

+ позитивні риси
- негативні риси

У другому питанні висвітліть механізм включення України до складу союзної держави.
Теоретичні засади створення СРСР

	Зміст
Концепція класової боротьби	
Ідея всесвітньої революції	
гасло про право націй на самовизначення	
федералізація	

Які зміни в адміністративно-територіальному устрої і кордонах УСРР? Дайте характеристику національного і соціального складу населення.

Історичні терміни:

Автономія-
Централізм-
СРСР-
УСРР-
Світова соціалістична революція-
Диктатура пролетаріату-
Продподаток-
НЕП-
Непмани-
Українізація-
Федерація-
Алогізм-
Кооперування-
Червінець-
Американська адміністрація допомоги (АРА)-
"боротьба двох культур"-
Лікнеп-
Трести-
Державне політичне управління, ДПУ УСРР (рос. Государственное политическое управление УСРР, ГПУ УСРР) –
Об'єднане державне політичне управління, ОДПУ (рос. Объединенное государственное политическое управление, ОГПУ) –
Автокефальна церква –
«Березіль»-
Вільна академія пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ) —
Націонал-комунізм —
«Ножиці цін» —
Трест (від англ. «довіра») —

Історичні постаті:

Д.Мануїльський-
В.Ленін-
Й.Сталін-

М.Скрипник-
Г.Петровський-
Д.Лебідь-
О. Шумський-

Історичні документи:

стаття "Про кооперацію"-
Декрет від 21 березня 1921 року-
Декрет ВУЦВК та РНК від 11 квітня 1922 р.-
Декрет РНК від 12 липня 1921 року-
Постанова ВУЦВК та РНК УСРР від 26 серпня та 15 березня 1921 р.-
Постанова пленуму ЦК КП(б)У від 6 лютого (затверджена і доповнена на пленумі ЦК від 17 жовтня 1922 р.) "Цілі і завдання українізації"-
Постанова ВУЦВК і РНК УСРР про заходи по терміновому переведенню українізації радянського апарату від 30 квітня 1925 р. -
Постанова "Про заходи в справі українізації шкільно-виховуючих та культурно-освітніх установ"-
Декрет ВУЦВК та РНК УСРР "Про заходи забезпечення рівноправності мов і про допомогу розвитку української мови"-
30 грудня 1922 р. – Декларація про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік
9 лютого 1923 р. – Циркуляр № 11 міністра внутрішніх справ Речі Посполитої В.Сікорського (Варшава) /російський переклад з польської/
1926 р. – Хвильовий М. Україна чи Малоросія?
18 січня 1927 р. – Директиви Народного комісаріату закордонних справ СРСР[щодо політичних наслідків убивства С.Петлюри]
3 квітня 1929 р. – Тютюнник Ю. Схема організації Партизансько-повстанського штабу [1921 р.] [Свідчення Ю.Тютюнника в ГПУ]

Створіть хронологічну таблицю «Стосунки радянської України з РСФРР на шляху до конституційного оформлення Союзу РСР»

дати	події
Перший етап	
Другий етап	
Третій етап	

Угода між РСФРР і УСРР про військовий і господарський союз – об’єднання 7 наркоматів: військових і морських справ, Вищої Ради народного господарства, зовнішньої торгівлі, фінансів, праці, шляхів, пошти і телеграфу (1920;

УКРАЇНА І УТВОРЕННЯ СРСР

План “автономізації” –
входження УСРР та
інших республік до
складу РСФРР на правах
автономій (Йосиф

План “федералізації” –
утворення Союзу
Соціалістичних Радянських
Республік з рівноправних

30.XII.1922 – I з'їзд Рад СРСР – створення СРСР: Російська федерація, Українська СРР, Білоруська СРР, Закавказька федерація (Грузія, Вірменія, Азербайджан). Повноваження наркоматів: республіканських: сільське господарство, внутрішні справи, юстиція, освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення; союзно-республіканських: продовольство, фінанси, робоча сила, промисловість; союзних: зовнішня політика, армія і флот, зовнішня торгівля, транспорт і зв'язок. I.1924 – II з'їзд Рад СРСР – I Конституція СРСР. Утворення Молдавської Автономної СРР у складі УСРР (1924).

Проблемне питання: Протиріччя між правовим оформленням державних зв'язків радянської України і Росії, їх тлумаченням на офіційному рівні з боку вищих партійно-державних структур та фактичним статусом УСРР, що впливав з практичної реалізації більшовиками моделі багатонаціональної держави.

Доведіть, що єдиною підвалиною об'єднання за умов створення багатонаціональної держави стали ідеологічні мотиви, а принцип добровільності був підмінений волею РКП(б). Дослідіть суперечливу правову природу союзної Конституції, зумовлену поєднанням зовнішньої федеративної природи з курсом на створення централізованої держави. Визначте союзні і УСРР-івські компетенції. Харківський субцентр компартійно-радянської влади. У чому причина відсутності дієвого правового механізму реалізації проголошеного суверенітету? Висвітліть проблему винищення політичних партій на початку 20-х рр.: причини тактика, наслідки.

Причини втрати Україною конституційно декларованої незалежності й суверенності
--

-

-
-
-
-
-
-
-
-
-

В **третьому** питанні дослідіть причини, функціональні завдання, ключові складові , суперечності нового економічного курсу більшовиків.

Причини НЕПу	
внутрішньополітичні	зовнішньополітичні

Соціально-економічні перетворення в період НЕПу

Податкова система	Грошова реформа	Промисловість	Сільське господарство	Торгівля

Суперечності непу

плюси	мінуси

Проблемне питання. Соціалістична кооперація: український вимір.
Висвітліть процес згортання непу. Визначте наслідки НЕПУ.

Створіть хронологічну таблицю «Україна 1921-1928 рр.»

дати	події

Голод 1921-1923 рр.

Причини	- - -
Хронологія голоду	
Наслідки	

Чому радянський уряд визнав факт голодування в Україні? Звідки надійшла допомога? В чому виявилася безпомічність харківського субцентру компартійно-радянської влади?

Репресії проти церкви

Причини	- - -
Хронологія	
Наслідки	

Доведіть, що українізація, здійснювана урядами УНР і Української Держави, була зовсім іншим явищем і співпадала з радянською тільки термінологічно. Які є тлумачення цього терміну в сучасній історіографії?

Перерахуйте причини коренізації. Проаналізуйте національне питання в політиці більшовиків.

Історіографія	
Причини початку	- - -
Хронологія УКРАЇНІЗАЦІЇ	
Причини згорання українізації	
Наслідки	

Заповніть таблицю «Складові українізації»:

Держапарат	Початкова освіта	Вища освіта	Наука	Видавнича діяльність

Заповніть таблицю "Українська література у 1920-ті роки" за схемою:

Напрямок	Організації	Представники
Неокласики		
Селянські митці		
Пролетарська література		

Заповніть таблицю "Архітектура в УСРР" за схемою:

	Напрямки	Пам'ятники	Автори
Архітектура	Промислове будівництво		

	Конструктивізм		
	Традиційна		

Заповніть таблицю "Живопис в УСРР" за схемою:

Напрямки	Організації	Митці	Твори
Соціалістичний реалізм	Асоціація художників Червоної України		
Авангардизм	Асоціація революційного мистецтва України (АРМУ) «Асоціація панфутуристів»		

Доведіть, що українізація ставала чинником дерусифікації суспільного життя - політичного, соціального, культурного, мовного. Хто чинив опір українізації і чому? Відтворіть механізм роботи органів політичної цензури у громадському та культурному житті України.

Суперечності українізації

плюси	мінуси

Проблемне питання: У чому полягає антиукраїнський характер теорії боротьби двох культур?

Декларувалося	Сфера сусп. ж-тя	Концептуальні засади		НЕП
Миру-мир Відсутність агресії	Зовнішня політика			
	Внутрішня політика			
Свобода волевиявлення				
Чітке дотримання поділу на гілки влади				
Влада – народу!				
Соціалістична законність				
Рівність класів				
Право націй на самовизначення				

Земля - селянам!	Економіка			
Народна економіка				
Фабрики – робітникам!				
Попереду всіх!				
Право націй на розвиток культури	Культура			
Соціалістичний реалізм				
	Релігія			
	Психологія			

Дайте оцінку тезам ЦК РКП(б) "Про Радянську владу на Україні", які були затверджені в грудні 1919 р. Російська радянська влада здійснювала політику українізації для того, щоб зробити свою присутність в Україні більш толерантною, некупаційною для українців (доведіть або спростуйте). пам'ятайте, що кампанії радянської українізації можна надавати значення переважно культурного або переважно соціально-політичного явища. Доведіть, що вся політика більшовиків в Україні від 1917 р. спрямовувалася на пристосуванські, мімікрійні дії щодо національно-визвольного руху. В.Затонський у виступі на X з'їзді РКП(б): «Револуція пробудила культурний рух, розбудила широкий національний рух, а ми не зуміли спрямувати у наше русло цей національний рух, ми прогавили його, і він пішов цілком шляхом, яким повела його місцева дрібнобуржуазна інтелігенція і куркульство. Це треба прямо сказати. Це була наша величезна помилка!» (оцініть). Охарактеризуйте постанову пленуму ЦК КП(б)У від 6 лютого (затверджена і доповнена на пленумі ЦК від 17 жовтня 1922 р.) "Цілі і завдання українізації". Висвітліть концепцію "боротьби двох культур": В червні 1923 р. ухвалив постанову «Про заходи в справі українізації шкільно-виховуючих та культурно-освітніх установ», у вересні 1923 р. було видано декрет ВУЦВК та РНК УСРР «Про заходи забезпечення рівноправності мов і про допомогу розвитку української мови» (проаналізуйте).

Напишіть есе «Протиріччя між правовим оформленням державних зв'язків радянської України і Росії» Заповніть таблицю «Складові непу» Створіть схему «Причини, хід і наслідки непу».

Тренкін Ю. В. Соціальний склад учасників сільськогосподарської кооперації в період нової економічної політики. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 134 (7). С.42–46.

Шаповал Л. І. Сучасна українська та російська історіографія нової економічної політики. Дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.06. Полтава, 2006. 194 с.

Тренкін Ю. В. Організаційно-фінансове забезпечення агрокультурних заходів сільськогосподарської кооперації в добу непу. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 136 (9). С. 48–51.

Морозов А. Г. Значення системи сільськогосподарського кредиту для підвищення товарності селянських господарств України у 1920-х рр. Уманська старовина. 2016. №2. С. 29–34.

Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. 786 с.

Тинченко Я. Переслідування радянськими каральними органами прихильників незалежності України в 1920-1923 рр. Український історичний журнал. 2024. Число 5. С. 78-101.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.078>

Василенко В. Архівно-кримінальні справи як джерело вивчення репресій більшовицького режиму проти учасників повстанського руху за відновлення УНР: дис. ... канд. іст. наук, 07.00.06. Дрогобич, 2019.

Національно-визвольний повстанський рух в Україні наприкінці 1920-1921 рр. Анотований покажчик. Справа «Петлюрівські отамани». Київ, 2011.

Тинченко Я. Антирадянська змова у 402-му Галицькому стрілецькому полку РСЧА: справа Уманського повстанського руху, 1921 рік. Цитаделя. Львівський мілітарний альманах. Львів, 2013. № 9. С. 51-61.

Петренко І. Продовольча диктатура російського комуністичного режиму в окупованій Україні (1920 р. – початок 1921 р.) / І. Петренко // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2022. № 2 (58). С. 5. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/za_2022_2_3

Вронська Т. "Іноземцям — заборонено": просторові обмеження перебування в радянській Україні (1919—1959 рр.) Український історичний журнал. 2024. Число 3. С. 112-132.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.112>

Архірейський Д., Ченцов В. Більшовики проти соціалістичних партій: репресивні аспекти політичної боротьби 1920-х рр. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2003. № 1. С. 19-49.

Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917-1935): Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: У 2 кн. К., 1994. Кн. 1. 432 с.; Кн.2. 688 с. Білошицький С. В. Встановлення партійного контролю над державними інститутами як засіб монополізації політичної влади (1917 - середина 1920-х рр.). Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. статей. - К., 2005. - Вип. 30. - С. 70-86. Василенко В. Більшовицькі амністії початку 1920-х рр. як засіб боротьби проти повстанського руху. З архівів ВУЧК ГПУ НКВДКГБ: науково - документальний журнал. К. -Харків:Права людини.2011. № 1 С. 89 - 155. Війна з державою чи за державу? Селянський повстанський рух в Україні 1917 -1921 років / під заг. ред. В. Лободаєва; авт. кол.: Д. Архірейський, П. Ісаков, М. Ковальчук, Д. Красносілецький, В. Лободаєв, Б. Малиновський, Ю. Митрофаненко, Д. Михайличенко, В. Резніков. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 400 с. Ганжа О.І. Українське селянство в період становлення тоталітарного режиму (1917 -1927 рр.): [монографія]. К., 2000. 208 с

Гнітько С. Боротьба з контрабандою в Україні у 20 -ті роки . З архівів ВУЧК -ГПУ -НКВД -КГБ. 2000. - № 2/4. С. 410 -423. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної укр. нації ХІХ - ХХ ст. К., 1996. Єфіменко Г.Г. Більшовицький центр і радянська Україна: економічні аспекти національної політики Кремля у 1917 -1925 рр. Український історичний журнал. К.:Дієз -продукт , 2002. С.96 -109. Єфремов С. О. Щоденники, 1923 –

1929. К.: ЗАТ «Газета «РАДА», 1997. 848 с. Іваненко В.В. Україна непівська: Аналіз соціальних аномалій південного регіону. Д.: Вид. ДНУ, 2006. 280 с. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами. К., 1999. Кульчицький С.В. УСРР в добу НЕПу (1921 -1928): Спроба побудови концептуальних засад реальної історії. К., 1995. Кульчицький С.В. Ціна “великого перелому”. К., 1991. Литвин В. Історія України (у 3 -х томах): новітній час (1914 -2004). Кн.1 К., 2005. Марочко В.І. Соціально -правовий статус колишніх поміщиків в УСРР 1920 -х рр. Проблеми історії України ХІХ-початку ХХ ст. Випуск ХVІІІ. К.: 2010. 305 с. Мовчан О.М. Проблема працевлаштування в Україні (1920 -ті роки) . Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. К.: Ін -т історії України НАН України, 2009. Вип. 15. С. 121 –130. Сергійчук В. Голод 1921 - 1923 років : [на основі невідомих до недавнього часу документів з таємних архівів]. Сергійчук Володимир. Як нас морили голодом [Текст]. К. : ПП Сергійчук М.І.,2006. С. 10 - 48. Сіроченко Г.В. Політичні репресії 20 -30 -х років ХХ ст. на території України крізь призму зарубіжної історіографії (1920 -ті – 2010 рр.). Гілея. К., 2011. Спецвипуск. 2011. С. 210 -217.

Сіроченко Г.В. Політичні репресії 20 -30 -х років ХХ століття на території України крізь призму сучасної вітчизняної історіографії (1991-2009 рр.). Гілея. К., 2011. Випуск 43 (1). 2011. С. 176-183.

Устенко А. «КОЛИШНІ ЛЮДИ» УСРР В УМОВАХ НЕПУ. РЕЖИМ ДОСТУПУ:

<http://usj.udpu.edu.ua/article/view/128665>

Тренкін Ю. В. Соціальний склад учасників сільськогосподарської кооперації в період нової економічної політики. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 134 (7). С.42–46.

Шаповал Л. І. Сучасна українська та російська історіографія нової економічної політики. Дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.06. Полтава, 2006. 194 с.

Тренкін Ю. В. Організаційно-фінансове забезпечення агрокультурних заходів сільськогосподарської кооперації в добу непу. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 136 (9). С. 48–51.

Морозов А. Г. Значення системи сільськогосподарського кредиту для підвищення товарності селянських господарств України у 1920-х рр. Уманська старовина. 2016. №2. С. 29–34

Стародубець Г., В Стародубець В. «Позбавленці» в соціальній структурі радянського села 1920-х років. Режим доступу: <https://vspu.edu.ua/science/art/a175.pdf>

Ніколаєв І.Є. Історико-правові аспекти ліквідаційної політики більшовиків щодо правосерівських партійних угруповань УСРР у першій половині 1920-х років (на матеріалах Півдня України) / І. Ніколаєв // Мандрівець. 2012. № 6. С. 17–20.

Чи можна вважати нову економічну політику успішною для розвитку української економіки, чи вона лише затримала неминучі економічні кризи? Питання дозволяє обговорити, наскільки ефективним був НЕП у розвитку сільського господарства та промисловості України, а також чи став він дійсно стабілізуючим фактором.

Чи була політика НЕПу в Україні щирою спробою відновлення економіки, чи вона слугувала інструментом контролю над населенням? Дослідження цього питання може розкрити мотиви більшовицького керівництва: чи прагнули вони справжнього економічного розвитку, чи лише прагнули утримати владу.

Як вплинула нова економічна політика на сільське господарство України та чи сприяла вона підвищенню рівня життя селян? Варто розглянути, чи допоміг НЕП сільському населенню України, зокрема через легалізацію ринкових відносин, або чи виникли додаткові проблеми для селян.

Якими були негативні наслідки НЕПу для робітничого класу в Україні, та чи не поглибилася нерівність між робітниками і селянами? Це питання досліджує, наскільки НЕП підтримував інтереси робітників у містах та чи не став він джерелом нової соціальної нерівності.

Федорів, Ю. Історія церкви в Україні [Текст]. Львів : Свічадо, 2001. 364 с. Огієнко, І. І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви [Текст]: у 2-х т. Т. 1-2. К. : Україна, 1993. 284 с.

Даниленко В.М. Науково-педагогічна інтелігенція в роки голоду. Укр. іст. журн. 2003. № 5. С. 145-155.

Дорошко М. З історії проведення політики українізації у 1920-ті роки. Київська старовина. 2004. № 1. С. 68-75. Касьянов Г.В. Сталінізм і українська інтелігенція 1920-1930-і рр. К.1991.

Касьянов Г.В., Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (1920-30-і рр.). К., 1991.

Політичний терор і тероризм в Україні XIX-XX ст. Історичні нариси. К., 2002. Литвин Н. М. Вислання професури 1922 р. як один із методів ідеологічної боротьби проти наукової інтелігенції України. Гілея.-К.- 2011.Вип. 49.

Куц О. Українізація як каталізатор духовного життя українського суспільства 20-30-х років. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України [Текст]: збірник наукових праць. К.,2006. Вип. 32. С.233-243.

Мандрик Я.І. Перехід до загального навчання в радянській Україні (30-ті роки XX ст.): правда і фальш. Вісник Прикарпатського університету. Сер. Історія [Текст].-Ів.-Франківськ : ВДВ ЦІТ,2007. XII-XIII. С.32-36.

Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928). К., 1996.

Єфименко Г. Національні аспекти у формуванні компартійно-радянського апарату в УРСР (1932 – 1938). Укр. іст. журнал. 2000. №5. С. 3 – 17.

Заповніть таблицю «Розвиток української культури у 20-х рр. XX ст.» Створіть схему «Причини, хід і наслідки українізації» У чому полягає антиукраїнський характер теорії боротьби двох культур? Складові частини українізації.

Чи була політика українізації щирою спробою більшовицького уряду підтримати національне відродження України, чи це був лише тимчасовий засіб зміцнення влади? Це питання відкриває дискусію про справжні мотиви радянської влади: чи прагнули вони створити сприятливі умови для української культури, чи просто намагалися легітимізувати свою владу, залучаючи українське населення.

Наскільки успішною була українізація в інтеграції української мови та культури в державні установи, освіту та армію? Питання допомагає оцінити реальні досягнення українізації, наскільки вона дійсно вплинула на державні та освітні структури й стала частиною повсякденного життя.

Чи можна вважати українізацію способом асиміляції національних меншин, або вона була орієнтована на підтримку їхньої культурної ідентичності? Питання ставить під сумнів те, чи не була українізація спрямована на поступову асиміляцію інших етнічних груп, таких як росіяни, євреї та поляки, або ж вона справді прагнула зберегти культурне розмаїття.

Чи посприяла українізація зростанню національної свідомості та відчуття незалежності серед українців, і наскільки це турбувало радянську владу? Варто розглянути, як українізація вплинула на національну свідомість і чи не стала вона загрозою для контролю радянської влади над Україною.

Чи виправдано можна вважати українізацію джерелом напруження між українцями та російськомовним населенням, і чи це призвело до конфліктів? Питання порушує проблему внутрішніх етнічних стосунків і того, чи не створила політика українізації додаткових суперечностей у суспільстві.

Чи могла українізація зберегтися та принести стабільний розвиток української культури, якби не її згорання наприкінці 1920-х років? Це питання розглядає перспективи та потенційний довгостроковий вплив українізації на українське культурне середовище, якби політика не була припинена репресіями.

Які економічні та соціальні наслідки мала українізація для міського та сільського населення України? Це питання допомагає оцінити, як українізація вплинула на зайнятість, освіту, соціальну мобільність та економічні умови для різних груп населення.

Чи був згортання українізації в кінці 1920-х років неминучим, чи існували умови для її продовження?

Це питання порушує тему політичних рішень у Кремлі, а також того, чи мав український уряд можливості вплинути на продовження цієї політики.

СКРИПНІВСЬКА УКРАЇНІЗАЦІЯ

- ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В ДУСІ РОЗУМІННЯ СВОЄЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ;
- УКРАЇНІЗАЦІЯ КОМПАРТІЙНО-РАДЯНСЬКОГО АПАРАТУ І ВСЬОГО СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ;
- УКРАЇНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ЖИТТЯ;
- УКРАЇНІЗАЦІЯ ВЕЛИКИХ МІСТ І ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРІВ;
- ОПАНУВАННЯ РОБІТНИЧИМ КЛАСОМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І КУЛЬТУРИ;
- УКРАЇНІЗАЦІЯ ОСВІТИ І КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ СПРАВИ;
- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНЦІВ, ЩО ПРОЖИВАЛИ В ІНШИХ РЕСПУБЛІКАХ;

Тема 10. Модернізація промисловості України (1929-1938 рр.).

1. Дискусійні проблеми індустріалізації в Україні.
2. Соціально-політична підготовка “великого перелому”. Курс на “розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту”.
3. Сталінська індустріалізація України: причини, темпи і джерела індустріалізації. Наслідки першої п’ятирічки. Репресії проти господарників і спеціалістів.
4. “Соціалістичне змагання”. Ізотовський рух. Стаханівський рух: + і -.
5. Результати капітального будівництва у промисловості України в період 2 п’ятирічки. Група “А” і група “Б”.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Заповніть таблицю «Радянські репресії у 20- 30-х рр. XX ст.» Створіть схему «ГУЛАГ»

Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні XX ст. / Пер. з англ. К., 1997.

Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994.

Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20–30-ті роки. К., 1991

Кульчицький С. Відносини суспільства і держави: радянський варіант [Текст]. Історія в школах України. 2009. № 12. С. 45- 48.

Закінчення. Початок див.: 2009. № 10. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919- 1928). К., 1996.

Кульчицький С.В. Ціна “великого перелому”. К., 1991. Ніколаюк Т.А. Політика держави щодо мотивації праці робітників у промисловості України (1929–1938): Дис... канд. істор. наук.: 07.00.01. Острог, 1999. Новохатько Л.М. Соціально-економічні і культурні процеси в Україні у контексті національної політики радянської держави (20-ті – середина 30-х рр. ХХ ст.): Дис... канд. істор. наук.: 07.00.01. К., 1999. Кульчицький С. "Великий перелом": Україна в період 1923- весни1930 рр. Історія в школах України: Науково-методичний ж-л. К.:Педагогічна преса. 2008. №1. С. 55-56; № 2, С. 52-56; № 3. С. 54- 56. Оніпко Т. В. Вплив держави на хлібозаготівельну діяльність вітчизняної споживчої кооперації в 1928 р. Гілея. К, 2011. Вип.44. С. 130 - 138. Федун П. - "Полтава". Колоніальна господарська політикабольшевицьких імперіялістів в Україні:[1920-40 рр.]. Федун Петро - "Полтава". Концепція Самостійної України [Текст] / упоряд. і відп.ред. М.В.Романюк. Львів : НАН України інст українознавства ім. Крип'якевича,2008. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси. К., 2002. Кульчицький С. Між двома війнами. (1921 – 1941). Укр. іст. Журнал. 1991 №9. С.3 - 20.

Праця, виснаження та успіх: промислові мономіста Донбасу / За ред. В. Кулікова й І. Склокіної. Львів, 2018. 244 с.

Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 786 с.

Кульчицький С. Радянська індустріалізація на Донбасі: 1926–1938. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. 122 с.

У першому питанні висвітліть дискусійні питання проблеми.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Утвердження диктатури Й.Сталіна, завершення внутріпартійної боротьби в ЦК ВКП(б).	+	+		+	
	–	–		–	
Колективізація. голодомор	+	+		+	
	–	–		–	
Індустріалізація	+	+		+	
	–	–		–	
Зміни в соціальному складі населення в Україні у 30-х рр.	+	+		+	
	–	–		–	

У другому питанні висвітліть методи боротьби Сталіна у боротьбі за владу.

Роки	Лідери угруповань (партійних фракцій), що вели боротьбу		Політичні питання, які маскували боротьбу за владу	Методи усунення
1923-1924	Й.Сталін, Г.Зінов`єв, Л.Каменєв	Л.Троцький («Ліва опозиція»)		

1925	Й.Сталін, М.Бухарін, А.Риков	Г.Зінов`єв, Л.Каменєв ("Нова опозиція")		
1927	Й.Сталін, М.Бухарін, А.Риков	Г.Зінов`єв, Л.Каменєв, Л.Троцький ("Об`єднана опозиція")		
1928- 1929	Й.Сталін	М.Бухарін, А.Риков, М.Томський ("Правий ухил")		

У четвертому питанні висвітліть курс на "розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту" та сталінську індустріалізацію України.

Індустріалізація в радянській Україні

Причини	- - - - -
Джерела індустріалізації	- - - - -
Перша п'ятирічка	- - - - -
Друга п'ятирічка	- - - - -
Стаханівський рух	- - - - -
Здобутки	Прорахунки
- - - -	- - - -
-	-

Проблема темпів і джерел індустріалізації. Дискусії з приводу плану першої п'ятирічки. Директивне господарювання. **Репресії проти господарників і спеціалістів.** “Соціалістичне змагання”. Ізотовський рух. Стаханівський рух.

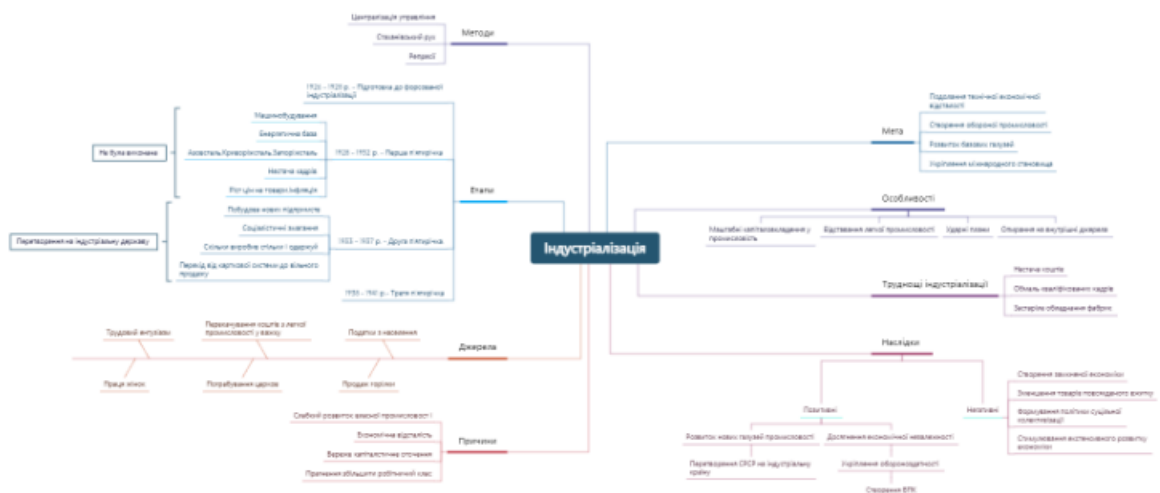
Результати капітального будівництва у промисловості України в період 1 і 2 п'ятирічок. Група “А” і група “Б”.

Зміни в соціальному складі населення.

	Робітничий клас	Селянство	інтелігенція	Партійно-державна номенклатура
Джерела поповнення				
Побут				
Психологія				

Соціальна диференціація. Формування партійно-державної номенклатури. Система пільг і привілеїв. Ієрархія. Психологія. Соціальні наслідки колективізації і голодомору. Винищення старих кадрів. **“Спецконтингент”.** **ГУЛАГ як структурний підрозділ радянської економіки.**

Проблемне питання: Наскільки відповідало дійсності твердження про «величезне піднесення культурно-політичного рівня колгоспників, сільськогосподарських робітників, бідняків і середняків-одноосібників унаслідок переможного здійснення соціалістичної перебудови сільського господарства»?

Тема 11. Суцільна колективізація в Україні. Голодомор 1932-1933 рр.

1. Дискусійні проблеми української історії колективізації і голодомору 1932-33 рр.
2. Причини суцільної колективізації. Ножиці цін. Розкуркулювання. Опір селянства колективізації. Доля розкуркулених селян.
3. Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні. Причини, хід і наслідки голодомору. Канібалізм. Голодомор 1932-33 рр. і світ.
4. Сільське господарство в 1934-1938 рр.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Література

Паздер П.М. Сучасна польська історіографія Голодомору 1932-1933 рр. Український історичний журнал. 2024. Число 2. С. 170. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UII_2024_2_12

Стасюк О. Діяльність В. Молотова як уповноваженого під час Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. / О. Стасюк // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 2021. - № 1 (55). - С. 142. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/za_2021_1__9

Єфіменко Г. Демографія періоду Голодомору очима українських фахівців 1930-х рр.: досягнення, проблеми та можливості використання у сучасних дослідженнях / Г. Єфіменко // Український історичний журнал. - 2023. - Число 5. - С. 50-68.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.050>

Голодомор в Україні 1932—1933 рр.: бібліографічний покажчик / Упоряд. А.В. Іванченко; Ред. кол.: С.В. Кульчицький (наук. ред.), І.О. Бірюкова (відп. ред.). Ред. І.С. Шелестович. ОННБ; Інститут історії України НАН України. Одеса, 2022.

Геноцид українців 1932—1933 за матеріалами досудових розслідувань / упоряд.: О. Петришин, М. Герасименко, О. Стасюк; Нац. акад. прав. наук України [та ін.]; вступ. слово: О. Петришин. Вид. 2-ге, допов. Київ; Харків, 2022.

Єфіменко Г. Політична доцільність VS наука: що в пріоритеті? [Огляд збірки: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932—1933 років: втрати української нації». Київ, 4 жовтня 2016 року (Київ., 2017), 200]. Студії Голодомору / Holodomor Studies: Міждисциплінарний часопис. 2018. 30 серпня. URL: <https://www.academia.edu/45668611>

Гладун О. Ще раз про кількість втрат унаслідок Голодомору: експертна оцінка. Український історичний журнал. 2023. Число 5. С. 93-118. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.093>

Neuveline, P. Approaches to Measuring Genocide: Excess Mortality During the Khmer Rouge Period. In: D. Chirot and M. Seligman (Eds.) *Ethnopolitical Warfare. Causes, Consequences and Possible Solutions*. Washington, 2001. doi: <https://doi.org/10.1037/10396-007>

Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994. Борисенко В., Веселова О., Гриневич Л. Свідчення очевидців:[Голодомор 1932-33 рр. в Україні]/Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні [Текст]. К.:Видавництво імені Олени Теліги,2008. С.45-144.

Бурнашов Г. Протест ОУН проти Голодомору. Бурнашов Геннадій Васильович. Лицар великої ідеї [Текст]. Ів.-Франківськ:Нова Зоря,2004. С. 38 - 51. Верстюк В. Голодомор 1932-1933 років в Україні - геноцид українського народу. Голодомор 1932-1933 років в Україні: причини, демографічні наслідки, правова оцінка [Текст]:матеріали міжнародної наукової конференції. Київ, 25-26 вересня 2008 р.- К.:ВД "Києво-Могилянська академія",2009. С. 15-31. Геноцид в українському селі 1932-1933 років: історикополітологічний аналіз. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХХХ ст. Історичні нариси. – К., 2002. Головченко В. Голодомор 1932-1933 рр. в історичній і національній пам'яті. Гілея. Вип. 82. К., 2014. С. 46-53. Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1991. Голодомор в Україні 1932-1933 років за документами Голодомору в Україні 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947: Злочини проти народу. К., 2000. 262 с. Граціозі А. Голод у СРСР 1931-1933 рр. та український голодомор : чи можлива нова інтерпретація? Український історичний журнал. 2005. № 3. С. 120-131. Дорошко М. Визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні геноцидом: міжнародний аспект. Персонал. 2008. № 1. С. 102-104. Зімон Г. Чи був голодомор 1932-1933 рр. Інструментом "ліквідації" українського націоналізму? Український історичний журнал. 2005. № 2. С. 118-131. Колективізація і голод в Україні 1932-1933 рр. 3б. док. і матер. К., 1993. Колективізація і голод на Україні 1928-1933: Збірник документів і матеріалів. К.,1992. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор. К. 1993. Кудряченко А. Голодомор в Україні 1932-1933 рр.: свідчення німецьких дипломатів. Пам'ять століть. 2007. № 2. С. 153-161. Кульчицький С. Голод 1932–1933 рр. в Україні як геноцид: мовою документів, очима свідків. К.: Наш час, 2008. 239 с. Кульчицький С. Голодомор-33: Сталінський задум та його виконання. Проблеми історії України : факти, судження, пошуки [Текст]: міжвідомчий збірник наукових праць. К.:Ін-т історії України НАН України,2006. Вип. 15. С.190-264. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні [Текст]. К.:Видавництво імені Олени Теліги, 2008. Патриляк Б. К. Опір

українського селянства соціально-економічним заходам радянської влади наприкінці 1920-х - початку 1930-х рр. : історіографія проблеми. Гілея. К.,2012. Вип. 61. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД / Служба безпеки України, Міжнародний благодійний фонд "Україна 3000". К. : Стилос, 2007. 604 с. Сергійчук В. Голод 1932 - 1933 років : [на основі невідомих до недавнього часу документів з таємних архівів]. Сергійчук Володимир. Як нас морили голодом [Текст]. К.:ПП Сергійчук М.І.,2006 . С. 49 - 298. сталося й чому? (публікація А. Сидорука). Український історичний журнал. 2007. № 1. С. 185-200.

Дорошко М., Головченко В. ГОЛОДОМОР 1932-33 РР. В УКРАЇНІ ЯК ГЕНОЦИД: ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ВИЗНАННЯ. Режим доступу:

<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3255>

Стасюк, О. (2018) Переваги та недоліки висвітлення теми Голодомору зарубіжними дослідниками. *Народна творчість та етнологія*, 5 (375), 28–39.

Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. К.: *Інститут історії України НАН України*, 2012. 786 с.

Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 1 — 2003. — 296 с.

Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 2 — 2004. — 443 с.

Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 3. — 2006. — 432 с.

Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 4. — 2007. — 504 с.

Гудзь Віктор. Історіографія Голодомору 1932–1933 років в Україні: монографія. Мелітополь: *ФОП Однорог Т. В.*, 2019. 1153 с.

Contextualizing the Holodomor: the impact of thirty years of Ukrainian famine studies / ed. Andrii Makuch and Frank Sysyn. Canadian Institute of Ukrainian Studies, 2015. 126 p.

Гладун О. Ще раз про кількість втрат унаслідок Голодомору: експертна оцінка / О. Гладун, Н. Левчук, О. Воловина . Український історичний журнал. 2023. Число 5. С. 93. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_5_8

Методичні поради

У першому питанні висвітліть дискусійні питання проблеми.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Утвердження сталінського режиму у ході внутрішньополітичної боротьби	+ —	+ —		+ —	
Суцільна колективізація	+ —	+ —		+ —	
Голодомор	+ —	+ —		+ —	
Індустріалізація	+ —	+ —		+ —	

Історичні терміни:

Тоталітаризм-
Культ вождя-
Голодомор-

Куркуль-
Розкуркулення-
Етноцид-

„Чорні списки”-
Главкізм-
Загороджувальні зағони-

Продрозкладка-
Колективізація-
Геноцид-
“Ножниці цін”-
Хлібозаготівля-
Командна економіка-
Продовольча диктатура-
Індустріалізація-
Екстенсивний та
інтенсивний шляхи

Історичні постаті:

Й.Сталін-
М.Бухарін-
Л.Троцький-
Г.Зінов'єв-
Л.Каменєв-
Д.Багалій
Ю.Федькович
І.Репін
О.Новаківський
І.Айвазовський
О.Мишуга
М.Туган-Барановський
А.Куїнджі
Брати Касьяненки
М.Семенко
М.Гаврилко
П.Війтович
В.Кричевський
К.Стеценко
І.Кавалерідзе
М.Бойчук
О.Мурашко
І.Мар'яненко
Г.Верьовка
М.Зеров
О.Олесь
Я.Степовий
В.Вернадський
О.Богомолець
В.Кістяківський
М.Яловий
К.Трохименко

розвитку-
Деградація-
Форсована
індустріалізація —
П'ятирічка —
«Закон про п'ять
колосків» —
Стаханівський рух —
Номенклатура-
ГУЛАГ-

Г.Чупринка
П.Тичина
І.Піддубний
В.Вернадський
С.Єфремов,
М.Врубель
Д.Бурлюк
Ф.Вовк
Олександр Кошиць
В.Орловський
М.Курако
О.Олексієнко
М.Паращук
Я.Степовий
М.Леонтович
Лепкий Богдан
А.Макаренко
Д.Граве
Б.Лятошинський
П.Филипович
Л.Курбас
М.Драй-Хмара
Л.Ревуцький
В.Липський
А.Кримський
Остап Вишня
А.Головко
Л.Писаржевський
М.Куліш
І.Іжакевич
Ф. І В.Кричевські -
А.Бучма

Народний комісаріат
внутрішніх справ СРСР,
НКВС СРСР (рос.
Народный комиссариат
внутренних дел СССР,
НКВД СССР) –
«Радянська людина»-
Радянська інтелігенція-

Н.Ужвій
Г.Борисоглібська
О.Сердюк
Ю.Яновський
П.Панч
Ю.Смолич
А.Любченко
М.Самокиш
В.Сосюра
В.Блакитний
І.Огієнко
М.Волобуєв
Гнат Юра
І.Леплевський
М.Скрипник
Е.Квірінг
С.Косіор
Ф. Дзержинський
Г. Петровський
В.М.Молотов
О.Я. Шумський
В.М. Манцев
В.А. Балицький
П.П. Любченко
О.Стаханов
Л.Каганович
М. Єжов
Л.Троцький
М. Тухачевський
В.Блюхер
Г.Ягода
І.Якір

Історичні джерела:

Стаття «Запаморочення від успіхів»-

Закон про 5 колосків,

Закон про «чорні дошки»-

Конституція 1937 р.-

9 березня 1930 р. – 3 спецзведення ДПУ України в ЦК КП(б)У про активні антирадянські прояви в Україні

28 червня 1930 р. - Доповідна записка «Про продовольчі ускладнення на Україні» (цілком таємно)

29–30 листопада 1930 р. – Агенти французького імперіалізму і «Торгпрому» перед пролетарським судом. Справа «Промислової партії»

1930–1931 рр. – Справа «Української філії Трудової селянської партії»

4–5 березня 1931 р. – Справа контрреволюційної організації меншовиків

Грудень 1932 р. – Лист генерального секретаря ЦК ВКП(б) Й.Сталіна та голови РНК СРСР В. Молотова до ЦК КП(б)У з повідомленням про постанову ЦК ВКП(б) та РНК СРСР від 15 грудня 1932 р. щодо припинення українізації низки районів СРСР

8 травня 1933 р. – Інструкція всім партійно-радянським робітникам та усім органам ОДПУ, суду і прокуратури (Таємно. Не для друку) /рос. мовою/

8 липня 1933 р. – Повідомлення ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про чин самогубства М.О.Скрипника 7 липня 1933 р.

1 листопада 1933 р. – Витяг з протоколу засідання ЦК ВКП(б) від 1 листопада 1933 р. (№148) про затвердження Постанови Політбюро ЦК ВКП(б) від 20 жовтня 1933 р. «Про переселення колгоспників на Україну».

13 січня 2010 р. – Постанова апеляційного суду м. Києва у кримінальній справі за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932–1933 роках

20 серпня 1936 р. – Процес троцькистсько-зінов'євського центру.

30 липня 1937 р. – Оперативний наказ народного комісара внутрішніх справ Союзу РСР №00447 «Про операції по репресуванню колишніх куркулів, кримінальників та інш. антирадянських елементів»

15 серпня 1937 р. – Єжов Н. Оперативний наказ (№00486) народного комісара внутрішніх справ СРСР [про репресії щодо дружин зрадників батьківщини, членів право-троцькистських шпигунсько-диверсійних організацій]

23 лютого 1938 р. – Процес антирадянського “Право-троцькистського блоку”. Обвинувачувальне заключення.

У **другому** питанні висвітліть соціально-економічні перетворення радянської влади в аграрному секторі економіки в кінці 20-х–на початку 30-х років. Назвіть причини хлібозаготівельних криз 1927-1929 рр. Проаналізуйте причини згортання непу і переходу до суцільної колективізації.

Визначте етапи проведення суцільної колективізації.

Визначте етапи проведення суцільної колективізації.

	Перший етап	Другий	Третій
Територія			
Методи проведення			

Примусовість, неприродний ріст темпів, насильницькі методи, репресії, свавілля, самоуправство стали характерними рисами колективізації сільського господарства (наведіть приклади). Наступ на "куркульство". Розкуркулювання. Розкуркулення вилилось у справжню антиселянську війну проти найбільш працюючої, продуктивної частини подільського селянства. Для того, щоб працювали нові закони, було застосовано принцип “поділяй і володарюй”. Чому українські селяни всього колгоспного відносились, як до чужого? Опір селянства колективізації. У 1930р. опір мав шанси перерости у селянське повстання, але був зламаний репресивним апаратом, що знаходився у розпорядженні сталінського тоталітарного режиму (наведіть приклади).

Визначте причини голодомору на Україні.

Внутрішні	Зовнішні

Паздер П.М. Сучасна польська історіографія Голодомору 1932-1933 рр. Український історичний журнал. 2024. Число 2. С. 170. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2024_2_12

Стасюк О. Діяльність В. Молотова як уповноваженого під час Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. / О. Стасюк // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 2021. - № 1 (55). - С. 142. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/za_2021_1_9

Єфіменко Г. Демографія періоду Голодомору очима українських фахівців 1930-х рр.: досягнення, проблеми та можливості використання у сучасних дослідженнях / Г. Єфіменко // Український історичний журнал. - 2023. - Число 5. - С. 50-68. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.050>

Голодомор в Україні 1932—1933 рр.: бібліографічний покажчик / Упоряд. А.В. Іванченко; Ред. кол.: С.В. Кульчицький (наук. ред.), І.О. Бірюкова (відп. ред.). Ред. І.С. Шелестович. ОННБ; Інститут історії України НАН України. Одеса, 2022.

Геноцид українців 1932—1933 за матеріалами досудових розслідувань / упоряд.: О. Петришин, М. Герасименко, О. Стасюк; Нац. акад. прав. наук України [та ін.]; вступ. слово: О. Петришин. Вид. 2-ге, допов. Київ; Харків, 2022.

Єфіменко Г. Політична доцільність VS наука: що в пріоритеті? [Огляд збірки: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932—1933 років: втрати української нації». Київ, 4 жовтня 2016 року (Київ., 2017), 200]. Студії Голодомору / Holodomor Studies: Міждисциплінарний часопис. 2018. 30 серпня. URL: <https://www.academia.edu/45668611>

Гладун О. Ще раз про кількість втрат унаслідок Голодомору: експертна оцінка / О. Гладун, Н. Левчук, О. Воловина // Український історичний журнал. - 2023. - Число 5. - С. 93-118. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.093>

Neuveline, P. Approaches to Measuring Genocide: Excess Mortality During the Khmer Rouge Period. In: D. Chirot and M. Seligman (Eds.) *Ethnopolitical Warfare. Causes, Consequences and Possible Solutions*. Washington, 2001. doi: <https://doi.org/10.1037/10396-007>

Колективізація і голод в Україні 1932-1933 рр. Зб. док. і матер. К., 1993. Колективізація і голод на Україні 1928-1933: Збірник документів і матеріалів. К., 1992. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор. К. 1993. Кудряченко А. Голодомор в Україні 1932-1933 рр.: свідчення німецьких дипломатів. Пам'ять століть. 2007. № 2. С. 153-161. Кульчицький С. Голод 1932–1933 рр. в Україні як геноцид: мовою документів, очима свідків. К.: Наш час, 2008. 239 с. Кульчицький С. Голодомор-33: Сталінський задум та його виконання. Проблеми історії України : факти, судження, пошуки [Текст]: міжвідомчий збірник наукових праць. К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. Вип. 15. С. 190-264. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні [Текст]. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2008. Патриляк Б. К. Опір українського селянства соціально-економічним заходам радянської влади наприкінці 1920-х - початку 1930-х рр. : історіографія проблеми. Гілея. К., 2012. Вип. 61. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД / Служба безпеки України, Міжнародний благодійний фонд "Україна 3000". К. : Стило, 2007. 604 с. Сергійчук В. Голод 1932 - 1933 років : [на основі невідомих до недавнього часу документів з таємних архівів]. Сергійчук Володимир. Як нас морили голодом [Текст]. К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. С. 49 - 298. сталося й чому? (публікація А. Сидорука). Український історичний журнал. 2007. № 1. С. 185-200. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994. Борисенко В., Веселова О., Гриневич Л. Свідчення очевидців: [Голодомор 1932-33 рр. в Україні] // Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні [Текст]. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2008. С. 45-144. Бурнашов Г. Протест ОУН проти Голодомору. Бурнашов Геннадій Васильович. Лицар великої ідеї [Текст]. Ів.-Франківськ: Нова Зоря, 2004. С. 38 - 51. Верстюк В. Голодомор 1932-1933 років в Україні - геноцид українського народу. Голодомор 1932-1933 років в Україні: причини, демографічні наслідки, правова оцінка [Текст]: матеріали міжнародної наукової

конференції. Київ, 25-26 вересня 2008 р.- К.:ВД "Києво-Могилянська академія",2009. С. 15-31. Геноцид в українському селі 1932-1933 років: історикополітологічний аналіз. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХХХ ст. Історичні нариси. – К., 2002. Головченко В. Голодомор 1932-1933 рр. в історичній і національній пам'яті. Гілея. Вип. 82. К., 2014. С. 46-53. Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1991. Голодомор в Україні 1932-1933 років за документами Голодомори в Україні 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947: Злочини проти народу. К., 2000. 262 с. Граціозі А. Голод у СРСР 1931-1933 рр. та український голодомор : чи можлива нова інтерпретація? Український історичний журнал. 2005. № 3. С. 120-131. Дорошко М. Визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні геноцидом: міжнародний аспект. Персонал. 2008. № 1. С. 102-104.

Дорошко М., Головченко В.ГОЛОДОМОР 1932-33 РР. В УКРАЇНІ ЯК ГЕНОЦИД: ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ВИЗНАННЯ. Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3255>

Ганжа, О. І. (2000). Українське село в період становлення тоталітарного режиму (1917–1927 рр.). Київ: Ін-т історії України НАНУ.

Мотуз, В. (2020). СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАДИЦІЙНОГО УСТРОЮ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ПРОТЯГОМ 1919–1929 РР. *ЛОГОС. МИСТЕЦТВО НАУКОВОЇ ДУМКИ*, (9), 136-143. <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.030>

Чи можна вважати суцільну колективізацію в Україні необхідною економічною реформою, чи це було примусовим експериментом, що призвів до катастрофічних наслідків? Це питання ставить під сумнів доцільність колективізації як економічної стратегії та її вплив на сільське господарство України.

Чи можна вважати колективізацію в Україні та Голодомор частиною ширшої сталінської політики контролю над сільським населенням і економікою СРСР? Тут розглядається питання, наскільки ці події були частиною загальної радянської стратегії контролю і централізації влади, а не просто помилками в управлінні.

Якою була роль українських керівників у впровадженні політики колективізації та Голодомору — чи були вони лише інструментами Кремля чи йшли на співпрацю зі сталінським режимом? Це питання дозволяє оцінити поведінку українських радянських лідерів, їхню роль у здійсненні політики, що призвела до Голодомору, і чи були вони свідомими учасниками репресій.

Наскільки Голодомор 1932–1933 рр. був частиною сталінської боротьби з національними рухами, і чи був він спрямований спеціально на українців? Це питання стосується того, чи Голодомор був частиною антиукраїнської політики, спрямованої на підірив національного руху та знищення української ідентичності.

Наскільки колективізація і Голодомор змінили соціальну структуру України, зокрема відношення між селом і містом? Це питання досліджує соціальні наслідки колективізації та Голодомору для українського суспільства, зокрема, як це вплинуло на відносини між різними соціальними групами та місцевими громадами.

Чи є можливість відновлення повноцінної пам'яті про Голодомор, і як сучасне суспільство повинно оцінювати ці події в контексті історії? Це питання порушує проблему осмислення Голодомору в сучасній Україні, зокрема, як його слід увіковічити в пам'яті народу та державній політиці.

Тема 12. Політична система в УРСР 30-х рр. Масовий терор.

1. Дискусійні проблеми української історії.
 2. Диктатура Й. Сталіна. Культ вождя. Облудний характер конституційних прав і свобод за Конституцією УРСР 1937 р. Уніфікація суспільного життя.
 3. Законодавча база репресивно-каральної політики. Каральні органи.
 4. Організація і проведення найбільших політичних процесів: А) методи фабрикації кримінальних справ; б) партійні чистки, в) процеси проти української інтелігенції. г) терор 1934-1938 рр.
 5. Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр.
- Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Джерела

Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. К.: *Інститут історії України НАН України*, 2012. 786 с.

Подкур Р. Реакція співробітників органів державної безпеки УРСР на припинення "великого терору" (листопад 1938 - 1939 рр.). З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ: науково-документальний журнал. К.- Харків: Права людини. 2009. №3. С. 136-167.

З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ [Текст] : наук. і докум. журн. № 1/2 (22/23) / Ін-т історії України, Служба безпеки України [та ін.]. К. : Видавництво НПУ ім. Драгоманова, 2004. 509 с. Сіроченко Г.В. Політичні репресії 20-30-х років ХХ століття на території України крізь призму сучасної вітчизняної історіографії (1991-2009 рр.) Гілея: науковий вісник. 2011. Випуск 43 (№ 1). С. 176-182. Політичні репресії радянської доби в Україні [Текст] : наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури і туризму України, Держ. іст. бка України. К. : Арістей, 2008. 684 с. Політичні репресії в Україні (1917 - 1980-ті рр.) [Текст] : бібліогр. покажчик / Нац. акад. наук України, Голов. редакційна колегія науково-докум. серії книг "Реабілітовані історією. К. : Полісся, 2007. 456 с. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994. Дорошко М. С. Сталінська «селекція» партійно-державної номенклатури УРСР у 1930-ті роки: причини та наслідки. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: зб. ст. К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. Вип. 8. С.147–155. Касьянов Г.В., Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (1920-30-і рр.). К.: Наукова думка, 1991. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920-1930-х років: соціальний портрет та історична доля. К., 1992.

Україна в ХХ столітті: Збірник документів і матеріалів. (1900-1939 рр.) К., 1997. Україна в добу "Великого терору" 1936-1938 роки / авт.-упоряд. : С. М. Богунов, В. А. Золотарьов, Ю. І. Шаповал [та ін.]; редкол. : Ю. К. : Либідь, 2009. 542 с. Абраменко Л. М. Репресовані прокурори в Україні: документи, нариси, матеріали. К. : Істина, 2006. 376 с. Марочко В. І. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941). К. : Науковий світ, 2003. 302 с.

Нікольський В. М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х — 1950-ті рр.). Історико-статистичне дослідження. Донецьк, 2003. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси. К., 2002. Ченцов В.В. Політичні репресії в радянській Україні в 1920-і рр. К., 1999. Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК — ГПУ — НКВД в Україні: особи, факти, документи. К., 1997. 608 с. Шаповал Ю.І. Сталінізм в Україні. К., 1992. Шаповал Ю.І. Україна: 1920–1950-і рр.: сторінки ненаписаної історії. К., 1993. Нікольський В.М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні з кінця 1920-х – 1950-ті рр.. Історико-статистичне дослідження: Монографія. – Донецьк : Ви-во Донецького національного ун-ту, 2003. – 624 с.

Шаповал Ю., Золотарьов В. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. – К., 2002. – 466 с

ДОВБНЯ О. РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ СТОСОВНО РОБІТНИКІВ УСРР/УРСР (1920–1930-ТІ РР.) У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ІСТОРИКІВ. Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/20.167406>

Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. К., 2017. 240 с.

Radziwinowicz, W., 2017. «Operacja polska» NKWD – najbardziej krwawy akt Wielkiej Czystki w 1937 roku. «Gazeta Wyborcza». 21.08.2017. [Online]. Режим

Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. К., 2017. 240 с.

Radziwinowicz, W., 2017. «Operacja polska» NKWD – najbardziej krwawy akt Wielkiej Czystki w 1937 roku. «Gazeta Wyborcza». 21.08.2017. [Online]. Режим

Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. К., 2017. 240 с.

Radziwinowicz, W., 2017. «Operacja polska» NKWD – najbardziej krwawy akt Wielkiej Czystki w 1937 roku. «Gazeta Wyborcza». 21.08.2017. [Online]. Режим

Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. К., 2017. 240 с.

доступу: <https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,22241135,operacja-polska-nkwd-najbardziej-krwawy-akt-wielkiej.html?disableRedirects=true> (data złożenia 03.09.2021).

Вронська Т.В. Упокорення страхом: сімейне заручництво у каральній політиці радянської влади (1917–1953 рр.) : наукове видання. Київ : *Темпора*, 2013. 624 с.

Кузіна К. Глузуючи з ВНК—ОДПУ—НКВС: радянські органи держбезпеки в анекдотах (1920—1930-ті рр.) / К. Кузіна // *Український історичний журнал*. 2023. Число 5. С. 151. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_5_11

Биківнянська трагедія в контексті злочинів тоталітарного режиму (до 15-річчя заснування Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили»): Збірник статей за матеріалами науково-практичної конференції, м. Київ, 8 грудня 2016 р. / Упоряд.: Б. Б. Біляшівський, Т. Л.Шептицька. К., 2017. 340 с.

Кульчицький С. Ленінська держава-комуна як інструмент побудови спотвореного світу. *Український історичний журнал*. 2021. Число 2. С. 167-185. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.167>

Кульчицький С. Державо-суспільство як фундамент більшовицької системи влади і власності / С. Кульчицький. *Український історичний журнал*. 2024. Число 2. С. 132. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2024_2_9

Вронська Т. "Іноземцям — заборонено": просторові обмеження перебування в радянській Україні (1919—1959 рр.) // *Український історичний журнал*. - 2024. - Число 3. - С. 112.

Протокол допроса М.С. Грушевського произведенного председателем ГПУ УССР Балицким от 3 апреля 1931 г. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/25206>

Показання Грушевського Михаила Сергеевича от 31 марта 1931 г. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/25207>

Протокол допиту Тютюнника Юрія Йосиповича від 12 лютого 1929 р. (копія). Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/28722>

Радянські органи державної безпеки в Україні (1918-1991 рр.): історія, структура, функції : матеріали круглого столу, 19 груд. 2013 р., м. Київ / [упоряд.: О. Г. Бажан, Р. Ю. Поджур ; редкол.: В. А. Смолій та ін.]; Ін-т історії України НАН України, Голов. редкол. наук.-докум. серії кн. "Реабілітовані історією", Від. по розроб. архівів ВУНК-ДПУ-НКВС-КДБ. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. – 469 с.

Вронська Т. "Іноземцям — заборонено": просторові обмеження перебування в радянській Україні (1919—1959 рр.) *Український історичний журнал*. 2024. Число 3. С. 112-132. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.112>

Вронська Т. Цивільне населення радянської України в полі зору військових трибуналів: регламентація каральних практик (1918–1959 рр.) *Український історичний журнал*. 2021. Число 2. С. 112-128. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.112>

Гаврищук В., Мельничук О. Револьюційні трибунали УСРР в радянській історіографії // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського: Серія «Історія». Вип.28. Вінниця, 2019.

Автушенко І. Репресії проти військовослужбовців в УСРР—УРСР у 1920–1930-х рр.: особливості та наслідки / І. Автушенко, Т. Стоян // *Український історичний журнал*. 2021. Число 6. С. 44-57. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.06.044>

Бажан О. «Ми всіх ворогів народу змемо з лиця землі, щоб не бруднили наш Радянський Союз...»: Великий терор на Київщині в 1937–1938 рр.: механізм, діапазон, специфіка // З архівів ВУЧК—ГПУ—НКВД—КГБ. 2017. №1. С.5–86. doi: <https://doi.org/10.15407/vuchk2017.01.005>

Веденєєв Д. Політичні репресії 1920–1980-х рр. та проблеми формування національної пам'яті [Електронний ресурс]: <http://www.istpravda.com.ua/research/2012/12/26/105584/>

У першому питанні висвітліть дискусійні питання проблеми.

Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
Політичні процеси	+ –	+ –		+ –	
Великий терор	+ –	+ –		+ –	
«Розстріляне відродження»	+ –	+ –		+ –	
Розвиток культури і науки в радянській Україні кін 20-30 рр.	+ –	+ –		+ –	
Церковна політика	+ –	+ –		+ –	

У другому питанні дослідіть законодавчу та нормативну бази репресивно-каральної політики сталінського режиму.

Історичні терміни:

Терор-
Партійні чистки-
Культурна революція-
«нова людина»-
Радянська інтелігенція-
Український буржуазний націоналізм-
Атеїзм-
Соціалістичний реалізм-
Тоталітаризм-
Анонімка-
націонал-ухильництво-

“ворог народу”-

“культ особи”-

Сексот-

Саботаж-

чекісти ГУЛАГ-

Чистки-

Історичні постаті:

Історичні документи:

Закон про 5 колосків

Закон про чорні дошки

Конституція УРСР 1937 р.

Довідка наркомату освіти України про національні школи в Україні (березень 1938 р.).

Постанова РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 20 квітня 1938 р. «Про обов'язкове вивчення російської мови в неросійських школах України»

У другому питанні висвітліть законодавчу та нормативну базу репресивно-каральної політики.

Назва документу	Рік прийняття	Зміст

Розгляньте процес одержавлення партійного апарату. Ідеологізація суспільного життя. Контроль за засобами масової інформації. Культ вождя. Конституція УРСР 1937 р. Облудний характер конституційних прав і свобод. Монопольне становище ВКП(б) – КП(б)У в суспільстві. Система масових наборів в партію. Уніфікація суспільного життя.

Прослідкуйте організацію і проведення найбільших політичних процесів, методи фабрикації кримінальних справ у **третьому** питанні.

Причини репресій	
-	
-	
-	
-	
-	
-	
Партійні чистки	
Дата	Подія
Процеси над технічною інтелігенцією	
Дата	Подія
Процеси над гуманітарною інтелігенцією	
Дата	Подія
Наслідки	
-	
-	
-	

Проблемне питання. Проаналізуйте боротьбу більшовицького уряду з «українським буржуазним націоналізмом».

Справа над військовими.

Боротьба з сім'ями «ворогів народу». Проблема безпритульності. Практика ув'язнення підлітків за політичними мотивами, табірна дитяча трудова колонія. Проаналізуйте процес створення системи спеціальних дитячих закладів в структурі НКВС СРСР.

Розгляньте процес одержавлення партійного апарату. Проаналізуйте боротьбу більшовицького уряду з «українським буржуазним націоналізмом». Судові процеси проти діячів НКВС і ЧА. Боротьба з сім'ями «ворогів народу».

Тема 13. Соціальна система УРСР в 30-х рр. XX ст. Розвиток культури. Розстріляне відродження

1. Зміни в соціальному складі населення:
 - А) Робітничий клас. Джерела поповнення. Життя і побут. Соціальна диференціація.
 - Б) Формування партійно-державної номенклатури. Система пільг і привілеїв. Ієрархія.
 - В) Життя і побут колгоспного села. Зміни в соціальній психології селян. Обмеження політичних і громадянських прав.
 - Г) Інтелігенція. Винищення старих кадрів. Формування “пролетарської” інтелігенції.
2. “Спецконтингент”. ГУЛАГ.
3. Початкова, середня і вища освіта в УРСР 30-х рр. Політизація та ідеологізація.
4. Розвиток української науки: здобутки і втрати.
5. «Розстріляне відродження» у літературі і мистецтві. Театральне мистецтво. Кіно і театр.
6. Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і знищення храмів, культового життя і майна і споруд.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс для використання в школі.

Бондаренко П. С. Жіночий досвід сталінських репресій 1930-х рр. (на матеріалах УРСР) : дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.02 / Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2021. 284 с.

Автушенко І., Стоян Т. Репресії проти військовослужбовців в УСРР–УРСР у 1920–1930-х рр.: особливості та наслідки Режим доступу: <https://doi.org/10.15407/http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184589/05-Avtushenko.pdf?sequence=1>

Лапченко, А. (2021). ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖІНКИ-СЕЛЯНКИ В 1920–1930-ТІ РОКИ В УСРР. *Літопис Волині*, (24), 108-112. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.18>

Білан С. О. Впровадження політвідділів як надзвичайних органів влади в галузі сільського господарства у 30-х рр. XX ст. Гілея. К., 2012. Випуск 62. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994. Вовк О. В. Негативні складові відносин українського селянства і радянських чиновників у 20-х роках XX століття. Гілея. К., 2012. Випуск 59. Вронська Т. “10 років без права листування” як чинник психологічного терору. *Історичний журнал*. 2009. № 3. С. 35–45. Гогохія Н. Культура масових свят та українське суспільство в 1930-х роках. *Краєзнавство*. 2010. №3. С. 183 - 189. Єфименко Г. Девіація та норма в житті вчителя напередодні "великого перелому" (на прикладі зі звільненням з роботи) : [зміни норм поведінки шкільних вчителів радянської України в 1929 - 1932 рр.]. *Краєзнавство*. 2010. №3. С. 81 - 86. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні XX ст. К., 1997. Кучеренко І. Еволюція моралі радянського тоталітарного

режиму. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України [Текст]: збірник наукових праць. К., 2007. Вип. 33. С.234-243. Марчук В. В. Командно-бюрократичні механізми функціонування радянської політичної системи. Політична система України: проблеми становлення і розвитку [Текст]: монографія. К.: ЦУЛ, 2008. С. 247 - 260. Подкур Р. Реакція співробітників органів державної безпеки УРСР на припинення "великого терору" (листопад 1938 - 1939 рр.). З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ: науково-документальний журнал. К.- Харків: Права людини. 2009. №3. С. 136-167. Політичний терор і тероризм в Україні XIX-XX ст. Історичні нариси. К., 2002. Українська суспільно-політична думка в XX ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1. Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК — ГПУ — НКВД в Україні: особи, факти, документи. К., 1997. 608 с. Шаповал Ю.І. Сталінізм в Україні. К., 1992. Клименко О. М. «Інший» у спогадах робітників-дніпробудівців, 1920-і – перша половина 1930-х рр. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія». 2017. Вип. 53. С. 91-101. Ренчка І. Лексикон тоталітаризму / передм. Л. Т. Масенко. К.: ТОВ «Видавництво “Кліо”». 2018. 232 с. Вороніна М. Більшовицький емансипаційний експеримент у 1920-х рр. / Українські жінки у горнилі модернізації. Під заг. ред. О. Кісь. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. Мельник, Н. (2015). Український соціально-побутовий анекдот XX століття як спротив тоталітаризму. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 13, 320-325. <https://doi.org/10.31812/filstd.v13i0.286> Арндт Х. Джерела тоталітаризму / Ханна Арндт. – К.: Дух і літера, 2005. – 584 с. Проблема безпритульності. Практика ув'язнення підлітків за політичними мотивами, табірна дитяча трудова колонія. Проаналізуйте процес створення системи спеціальних дитячих закладів в структурі НКВС СРСР. Сталінська партноменклатура: український вимір. Повсякдення українського міста. Повсякдення українського села. Обличчя «радянської інтелігенції». Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму / НАН України. Інститут української мови. – К.: ТОВ "Видавництво "КЛІО"", 2017. – 240 с. Національні відносини в Україні у XX столітті. Збірник документів і матеріалів. К., 1994. Україна в XX столітті: Збірник документів і матеріалів. (1900-1939 рр.). К., 1997. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994. Трухманова С. Л. Політика партійно-радянського апарату щодо міської інтелектуальної еліти Поділля у 20-30-х рр. XX ст. Гілея. К., 2012 Вип.61. Багаліка А. Ростріляне відродження: суто національне явище, чи загальна риса тоталітарної доби? Історія в середніх і вищих навчальних закладах України : науково-методичний журнал. К. : Антропосвіт, 2005. С.24-25 . Касьянов Г.В., Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (1920-30-і рр.). К.: Наукова думка, 1991. Нікольський В. М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х — 1950-ті рр.). Історико-статистичне дослідження. Донецьк, 2003. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції, 20–50-ті роки XX ст. К.: Наук. думка, 1994. 350 с. Сергійчук В.І. "Українізація Росії". Політичне ошукаство українців російською більшовицькою владою в 1923- 1932 роках. Зб. док. К., 2000. Шаповал Ю.І. Сталінізм в Україні. К., 1992. Шаповал Ю.І. Україна: 1920–1950-і рр.: сторінки ненаписаної історії К., 1993. Україна: антологія пам'яток державотворення, Х-XX ст. [Текст] : у 10 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]. К. : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2009 . Т. 8 : Розстріляне відродження України (1920-1930) / упоряд., передм. та прим. Р. Мовчан. К. : [б.в.], 2009. 776 с Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941). К. : Науковий світ, 2003. 302 с. Миронець Н. І. На тлі трагічної історії / Н. І. Миронець. К. : Вид-во О. Теліги, 2003. 160 с.

Касьянов Г. Past continuos: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна і сусіди. Київ: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018.

Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. К., 2017. 240 с.

Історик і Влада. Колективна монографія / Відп. ред. В.Смолій; творч. кер. проекту І. Колесник. К.: Інститут історії України НАН України, 2016. 543 с.

Непотенко І. Від прислуги до домробітниці: трансформації повсякденного життя у Чернігові в 1920-х рр. (на прикладі Чернігова) Український історичний журнал. 2023. Число 1. С. 68-81. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.068>

Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921—1928) / Відп. ред. С.В. Кульчицький: У 2 ч. Ч. 1. Київ, 2009.

Коляструк О. Інтелігенція УСРР у 1920-ті рр.: повсякденне життя. Харків, 2010.

Кульчицький С. Ленінська держава-комуна як інструмент побудови спотвореного світу.

Український історичний журнал. 2021. Число 2. С. 167-185.

doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.167>

У 1-му питанні дослідіть соціальні зміни.

2-е питання – життя в ГУЛАГу

Наступне питання - Початкова, середня і вища освіта в УРСР 30-х рр. Політизація та ідеологізація»

У 4-му питанні висвітліть становище культури в Україні у 1930-і рр. Розвиток української науки: здобутки і втрати

Особливості розвитку культури в 1930-ті рр.
-
-
-
-
-

Діяльність Академії наук України. Видатні досягнення українських учених. О.Богомолець, Є.Патон, М.Кравчук, М.Стражеско, Л.Ландау. згубний вплив сталінщини на розвиток науки. Доля М.Грушевського, С.Єфремова. Чи можна дати однозначну оцінку розвитку освіти і науки в 1930-х рр. в Україні? Поясніть свою думку.

Наука в Україні 30-х рр.

Математика	
Фізика	
Хімія	
Біологія	
Медицина	
Історія	
Географія	

У 4-у питанні дослідіть процеси проти української інтелігенції. «Розстріляне відродження», партійні чистки. Великий терор 1934-1938 рр. Роль засобів масової інформації у створенні образу «ворога народу», створенні в суспільстві сприятливого психологічного клімату для масових репресій.

Вплив масових репресій на результати економічної діяльності, культурний, моральний та інтелектуальний стан суспільства, обороноздатність держави. Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр.

«Розстріляне відродження» у сфері літератури.

«Розстріляне відродження» у сфері музики і театру.

«Розстріляне відродження» у сфері науки.

«Розстріляне відродження» у релігійній сфері.

Освіта. Згорання діяльності національних шкіл. Політизація шкільного життя. Комсомольські і піонерські організації в школі. Розширення мережі ВНЗ. Відновлення роботи університетів.

Розвиток освіти.		
початкова	середня	вища

Література і мистецтво. «Розстріляне відродження». Театральне мистецтво. Чим пояснюється особлива жорстокість державної влади щодо українських кобзарів і лірників?

“Соціалістичний реалізм”: соціально-психологічний феномен.

Література	- - - - -
Музика	- - - - -
Театр	- - - -
Живопис	- - - - -
Кіномистецтво	- - - - -

Церковна політика (6-е питання). Ліквідація УАПЦ. Закриття і знищення храмів, культового життя і майна і споруд. Чим була зумовлена активна боротьба в 1930-ті рр. сталінського режиму з церквою? Дайте оцінку моральному аспекту державної політики щодо віруючих громадян України.

Релігійне життя в 1930-х рр.

Дата	Подія

Самостійна робота Тема 13. Соціальна система УРСР в 30-х рр. XX ст. Розвиток культури. Розстріляне відродження

Бондаренко П. С. Жіночий досвід сталінських репресій 1930-х рр. (на матеріалах УРСР) : дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.02 / Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2021. 284 с.

Автушенко І., Стоян Т. Репресії проти військовослужбовців в УСРР–УРСР у 1920–1930-х рр.: особливості та наслідки
Режим доступу: <https://doi.org/10.15407/>

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184589/05-Avtushenko.pdf?sequence=1>
Лапченко, А. (2021). ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖІНКИ-СЕЛЯНКИ В 1920–1930-ТІ РОКИ В УСРР. *Літопис Волині*, (24), 108-112. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.18>

Білан С. О. Впровадження політвідділів як надзвичайних органів влади в галузі сільського господарства у 30-х рр. XX ст. Гілея. К., 2012. Випуск 62. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994. Вовк О. В. Негативні складові відносин українського селянства і радянських чиновників у 20-х роках XX століття. Гілея. К., 2012. Випуск 59. Вронська Т. “10 років без права листування” як чинник психологічного терору. *Історичний журнал*. 2009. № 3. С. 35–45. Гогохія Н. Культура масових свят та українське суспільство в 1930-х роках. *Краєзнавство*. 2010. №3. С. 183 - 189. Єфименко Г. Девіація та норма в житті вчителя напередодні "великого перелому" (на прикладі зі звільненням з роботи) : [зміни норм поведінки шкільних вчителів радянської України в 1929 - 1932 рр.]. *Краєзнавство*. 2010. №3. С. 81 - 86. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні XX ст. К., 1997. Кучеренко І. Еволюція моралі радянського тоталітарного режиму. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України [Текст]: збірник наукових праць*. К., 2007. Вип. 33. С.234-243. Марчук В. В. Командно-бюрократичні механізми функціонування радянської політичної системи. *Політична система України: проблеми становлення і розвитку [Текст]: монографія*. К.:ЦУЛ, 2008. С. 247 - 260. Подкур Р. Реакція співробітників органів державної безпеки УРСР на припинення "великого терору" (листопад 1938 - 1939 рр.). З архівів ВУЧК ГПУ НКВД КГБ:

- науково-документальний журнал. К.- Харків: Права людини. 2009. №3. С. 136-167.
- Політичний терор і тероризм в Україні XIX-XX ст. Історичні нариси. К., 2002.
- Українська суспільно-політична думка в XX ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1.
- Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК — ГПУ — НКВД в Україні: особи, факти, документи. К., 1997. 608 с.
- Шаповал Ю.І. Сталінізм в Україні. К., 1992.
- Клименко О. М. «Інший» у спогадах робітників-дніпробудівців, 1920-і – перша половина 1930-х рр. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія». 2017. Вип. 53. С. 91-101.
- Ренчка І. Лексикон тоталітаризму / передм. Л. Т. Масенко. К.: ТОВ «Видавництво “Кліо”». 2018. 232 с.
- Вороніна М. Більшовицький емансипаційний експеримент у 1920-х рр. / Українські жінки у горнилі модернізації. Під заг. ред. О. Кісь. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017.
- Мельник, Н. (2015). Український соціально-побутовий анекдот XX століття як спротив тоталітаризму. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 13, 320-325. <https://doi.org/10.31812/filstd.v13i0.286>
- Арендт Х. Джерела тоталітаризму / Ханна Арендт. – К.: Дух і літера, 2005. – 584 с.
- Проблема безпритульності. Практика ув'язнення підлітків за політичними мотивами, табірна дитяча трудова колонія. Проаналізуйте процес створення системи спеціальних дитячих закладів в структурі НКВС СРСР. Сталінська партноменклатура: український вимір. Повсякдення українського міста. Повсякдення українського села. Обличчя «радянської інтелігенції». Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр
- Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму / НАН України. Інститут української мови. – К.: ТОВ "Видавництво "КЛІО"", 2017. – 240 с.
- Національні відносини в Україні у XX столітті. Збірник документів і матеріалів. К., 1994.
- Україна в XX столітті: Збірник документів і матеріалів. (1900-1939 рр.). К., 1997. Білас І.
- Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Суспільно-політичний та правовий аналіз. У 2 кн. К., 1994.
- Трухманова С. Л. Політика партійно-радянського апарату щодо міської інтелектуальної еліти Поділля у 20-30-х рр. XX ст. Гілея. К., 2012 Вип.61.
- Багаліка А. Ростріляне відродження: суто національне явище, чи загальна риса тоталітарної доби? Історія в середніх і вищих навчальних закладах України : науково-методичний журнал. К. : Антропосвіт, 2005. С.24-25 .
- Касьянов Г.В., Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (1920-30-і рр.). К.: Наукова думка, 1991.
- Нікольський В. М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х — 1950-ті рр.). Історико-статистичне дослідження. Донецьк, 2003.
- Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції, 20–50-ті роки XX ст. К.: Наук. думка, 1994. 350 с.
- Сергійчук В.І. "Українізація Росії". Політичне ошуканство українців російською більшовицькою владою в 1923- 1932 роках. Зб. док. К., 2000.
- Шаповал Ю.І. Сталінізм в Україні. К., 1992.
- Шаповал Ю.І. Україна: 1920–1950-і рр.: сторінки ненаписаної історії К., 1993.
- Україна: антологія пам'яток державотворення, X-XX ст. [Текст] : у 10 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]. К. : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2009 . Т. 8 : Розстріляне відродження України (1920-1930) / упоряд., передм. та прим. Р. Мовчан. К. : [б.в.], 2009. 776 с
- Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941). К. : Науковий світ, 2003. 302 с.
- Миронець Н. І. На тлі трагічної історії / Н. І. Миронець. К. : Вид-во О. Теліги, 2003. 160 с.
- Касьянов Г. Past continuos: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна і сусіди. Київ: Laugus, Антропос-Логос-Фільм, 2018.
- Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. К., 2017. 240 с.
- Історик і Влада. Колективна монографія / Відп. ред. В.Смолій; творч. кер. проекту І. Колесник. К.: Інститут історії України НАН України, 2016. 543 с.

- Непотенко І. Від прислуги до домробітниці: трансформації повсякденного життя у Чернігові в 1920-х рр. (на прикладі Чернігова) Український історичний журнал. 2023. Число 1. С. 68-81. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.068>
- Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921—1928) / Відп. ред. С.В. Кульчицький: У 2 ч. Ч. 1. Київ, 2009.
- Коляструк О. Інтелігенція УСРР у 1920-ті рр.: повсякденне життя. Харків, 2010.
- Кульчицький С. Ленінська держава-комуна як інструмент побудови спотвореного світу. Український історичний журнал. 2021. Число 2. С. 167-185. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.167>
- Єфіменко Г.Г. Національно-культурна політика ВКП(б) щодо радянської України (1932–1938). – К., 2001.
- Автушенко І. Конформізм і нонконформізм творчої інтелігенції в радянській Україні 1920–1930-х рр.: проблема вибору / І. Автушенко, Н. Буглай // Український історичний журнал. - 2021. - Число 2. - С. 80-92. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.080>
- Комарніцький О. Більшовизація студентів педагогічних закладів національних меншин в УСРР/УРСР 1920–1930-х рр.: мета, засоби, завдання / О. Комарніцький, І. Недошитко // Український історичний журнал. - 2021. - Число 2. - С. 93-111. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.02.093>
- Бабенко Л. Взаємодія партійно-радянських органів та місцевих апаратів держбезпеки в боротьбі з «релігійними чудесами» (1920-ті - 1940-ві рр.) / Бабенко Л. // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 2013. - 1. - С. 327-350. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/gpu_2013_1_327

Чи була соціальна система УРСР в 30-х роках ХХ століття справжнім відображенням сталінських соціалістичних ідеалів, чи це була лише façade для масових репресій та тоталітарного контролю? Питання аналізує, чи система була реальним соціалістичним експериментом, або ж вона використовувалася як прикриття для жорсткої політики репресій і централізованого управління.

Наскільки сталінська індустріалізація сприяла розвитку соціальної мобільності в Україні, і чи покращила вона умови для робітничого класу? Це питання розглядає, чи були зміни в економічних умовах корисними для робітників і селян, або ж вони сприяли лише ще більшій експлуатації та бідності.

Чи можна вважати політику суцільної колективізації в Україні в 30-х роках частиною соціальної системи, спрямованою на перерозподіл земель і ресурсів, чи це було насильницьким процесом, що знищив традиційні соціальні структури? Це питання порушує тему того, чи колективізація сприяла реальним соціальним змінам, або ж вона призвела до знищення локальних соціальних структур і руйнування селянства.

Чи соціальна система УРСР в 30-х роках ХХ століття мала на меті рівність усіх громадян, чи фактично створювала нову соціальну нерівність через політику репресій? Питання досліджує, чи була радянська політика соціальної рівності справжньою, чи призвела до посилення соціальної нерівності через страх і терор.

Чи зміни, які відбулись у соціальній структурі УРСР, зокрема, внаслідок індустріалізації та урбанізації, були позитивними для розвитку української нації, чи призвели до руйнування традиційної соціальної тканини? Це питання дозволяє оцінити, як зміни в соціальній структурі (перехід до індустріальних міст) позначилися на традиціях, культурі і сімейних відносинах.

Чи «Розстріляне відродження» було наслідком виключно репресій сталінського режиму, чи це також результат боротьби за контроль над українською культурною ідентичністю? Питання ставить під сумнів природу репресій, сприймаючи їх не тільки як боротьбу з «ворогами» сталінської системи, а й як спробу знищити українську національну культуру, зокрема через убивство інтелігенції.

Наскільки українська культура 30-х років була обмежена радянським ідеологічним контролем, і чи можна вважати її розвиток справжнім «відродженням» національної творчості? Це питання дозволяє оцінити, чи була культура України підконтрольна лише радянським ідеалам і чи могла вона реально розвиватися в рамках жорсткої цензури та ідеологічних обмежень.

Які наслідки мало «Розстріляне відродження» для розвитку української літератури, мистецтва і науки? Чи можна було уникнути такої трагедії? Питання досліджує, як репресії вплинули на розвиток культурної та інтелектуальної еліти, а також на здатність української культури зберігати свою самобутність.

Чи були можливості для інтелігенції та творчих людей зберігати свою незалежність від радянської ідеології, чи від самого початку культура була приречена на підпорядкування? Це питання ставить під сумнів, чи українські митці і письменники мали реальний простір для творчості в умовах тоталітарного режиму, чи їх творчість була лише інструментом пропаганди.

Наскільки політика українізації в 1920-х роках і пізніше перепліталася з репресіями в 1930-х і чи була ця періодизація пов'язана з боротьбою за українську ідентичність? Це питання допомагає вивчити, як сталінська політика українізації виявилася пов'язаною з наступними репресіями та чи мала вона реальний вплив на розвиток української культури.

Чи можна вважати «Розстріляне відродження» частиною ширшого процесу культурного терору, який спрямовувався на знищення української інтелігенції і самобутньої культури в умовах сталінського режиму? Це питання оцінює трагедію репресій як елемент системного терору проти національних культур, що практикувався радянською владою, і ставить під сумнів існування простору для незалежної культури в Україні.

ЖИТТЯ КОЛГОСПНОГО СЕЛА.

- КОЛИШНЄ СПІЛЬНЕ МАЙНО ГРОМАДИ РАПТОМ СТАЛО ЗАБОРОНЕНО ДЛЯ КОРИСТУВАННЯ.
- ЗА 3-5 РОКІВ СТАВЛЕННЯ ДО КРАДІЖКИ У СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ ЗМІНИЛОСЯ РАДИКАЛЬНО.

- Замість свободи віросповідання Конституція СРСР проголосила "свободу релігійного поклоніння та антирелігійної пропаганди."

- МАСОВЕ ВЖИВАННЯ Й ВИРОБНИЦТВО САМОГОНУ .

- Те, що королями життя раптом стали не працьовиті люди, а ледарі і п'яниці, перевернуло селянську свідомість.

ГОСПОДАРІВ ЗМУШУВАЛИ ВІДДАВАТИ В КОЛГОСП УСЕ - ВІД ЗЕМЛІ ДО ІНВЕНТАРЮ.

ТРУДОДЕНЬ - ЦЕ АНАЛОГ ПОВНОГО РОБОЧОГО ДНЯ.

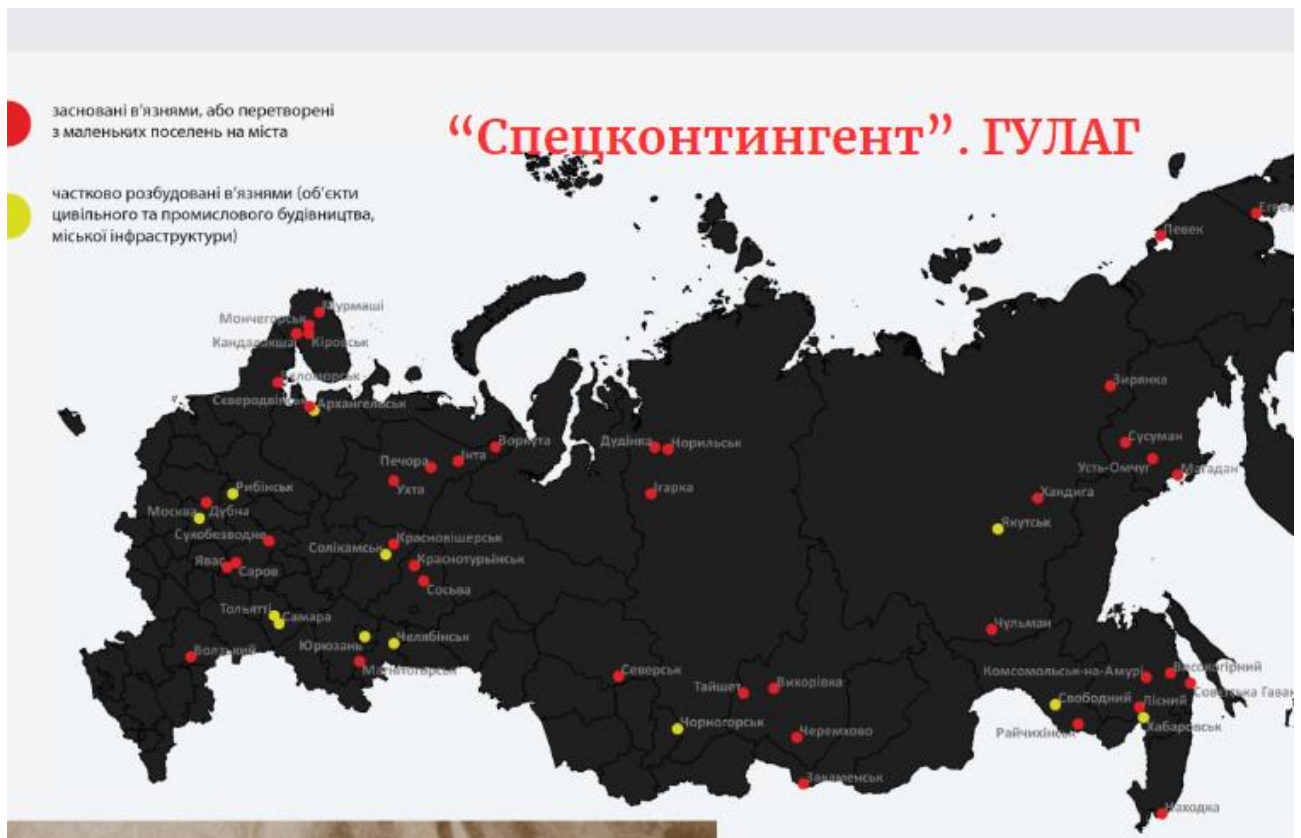

- Натомість поширеним явищем стали самогубства.

- Село втратило індивідуальних майстрів

- Табу на тему Голодомору спотворило формування ідентичності народу, а саме, завдяки політиці було спровоковано бажання віднайти відмінності й виокремити особистісну різницю «западенців» і «східняків».

У 1933–1934 рр. серед засуджених найбільше було селян — жертв насильницької колективізації.

Створене Постановою ЦВК і РНК СРСР від 10 липня 1934. На той час управлінський апарат ГУЛАГу налічував понад 300 осіб, його начальником було призначено М.Бермана/

З 1934 по 1953 рік було проведено до 800 тисяч політичних страт. Кількість померлих у ГУЛАГу в період з 1918 по 1956 рік — від 1.2 до 1.7 мільйонів.

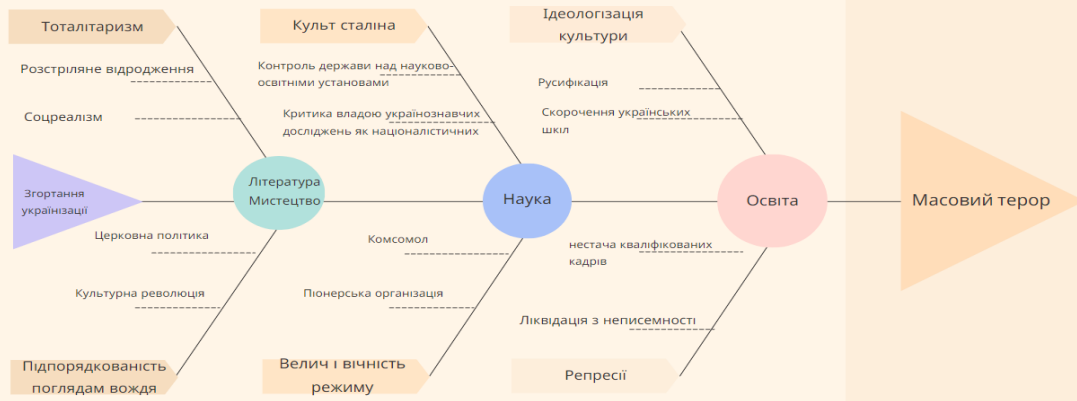
На ГУЛАГ покладалися такі важливі для режиму завдання:

- Ізоляція радянським режимом «ненадійних елементів»;
- Використання в'язнів як дешевої робочої сили;
- Відкриття нових табірних комплексів;
- Ліквідація певних категорій в'язнів;

Першим концтабором для політичних в'язнів, заарештованих і засуджених радянськими органами державної безпеки став Соловецький табір.

Fishbone Diagram

Тема 14. Західноукраїнські землі в 1921 – 1938 рр.

1. Дискусійні проблеми української історії.
2. Українські землі в складі Польщі: А) Правовий статус Східної Галичини. Етапи польської політики щодо західноукраїнського населення у міжвоєнний період. Спроби денационалізації українського населення. В) економічне становище Західної України у міжвоєнний період; Г) діяльність політичних партій: А) ліворадикальний рух; Б) Українське національнодемократичне об'єднання. В) Створення УВО та її діяльність. ОУН: ідеологія, програма і діяльність

3.Українські землі у складі Румунії. А)Анексія українських земель Румунією. Характер політики румунського уряду щодо українців. Б)Татарбунарське повстання. В)Діяльність політичних партій.

4. Закарпаття у складі Чехословаччини. Український національно -культурний рух. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільство.

5.Надання автономії Карпатській Україні. Створення Карпатської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. Вторгнення угорських військ у Закарпаття.

Практичне завдання: Навчально -методичний комплекс для використання в школі.

Література

Новосолов О. Радянська спецоперація в Південній Бессарабії у вересні 1924 р.: спроба деміфологізації "Татарбунарського повстання" / О. Новосолов // Український історичний журнал. - 2024. - Число 5. - С. 174-189. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.174>

Ticu, O. Problema Basarabiei și relațiile sovieto-romane în perioada interbelică (1919-1939). Chișinău, 2004.

Raus, N., Neacsu, Gh., Moraru, D. O agresiune sovietica împotriva României. Tatar-Bunar, în documente și în presa românească a vremii. Targoviște, 2017.

Піддубний І. Партії, парламент, король та уряд: Розвиток і взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918-1940 рр.: Чернівці, 2019.

Бондаренко Д. Протистояння Румунії російській більшовицькій агресії у 1918-1920 рр. Дриновський збірник. 2020. № 12. С. 179-187. doi: <https://doi.org/10.7546/DS.2019.12.20>

Подкур Р. Діяльність спецслужб СРСР у прикордонні радянської України у 1920-1930-х рр. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2014. № 2(43). С. 7-33.

Ponomariov, V. Considerații privind implicarea serviciilor secrete sovietice și a Cominternului în organizarea rebeliunii de la Tatar-Bunar. Plural. History. Culture. Society. 2019. 7(1): 43-59 doi: https://doi.org/10.37710/plural.v7i1_4

Віднянський С. Будівничий української державності за Карпатами (до 150-річчя від дня народження Августина Волошина та 85-річчя проголошення незалежності Карпатської України) / С. Віднянський, М. Вегеш // Український історичний журнал. - 2024. - Число 2. - С. 114-131. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.02.114> Вегеш М., Віднянський С. Августин Волошин. Київ: Інститут історії України НАН України; Ужгород: Аутдор-Шарк, 2022. Вегеш М., Віднянський С. Августин Волошин. Київ: Інститут історії України НАН України; Ужгород: Рік-У, 2022.

Роди шифрів для переписки Розвідчого Реферату УВО. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/26606>

Лист до Володимира Мартинця з Чехословаччини від 22.02.1928. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/26598>

"Постанови Першого Конгресу українських націоналістів, що відбувся в лютому-березні 1929р.", "Постанови II Великого Збору ООУН", "Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору ОУН. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/9066>

Збірник праць Петра Полтави. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/11157>

Опис процедури прийому в члени Організації Українських націоналістів "Приречення члена Організації українських націоналістів". - Без дати. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/9062>

Уривки різних документів Організації Народної Оборони «Карпатська Січ» за 1938-1939 рр. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/12173>

«Інструкції для трьохтижневого інструкторського курсу від 1 лютого 1939 р. до 22 лютого» для Жіночих відділів «Карпатської Січі». Видані референтурою відділів «Жіночої Січі» 18. 01. 1939 р. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу:

<https://avr.org.ua/viewDoc/12166>

Вегеш М. М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення : монографія. Київ : НАН України, Ін-т історії України, 2021. 372 с.

Вегеш М. Августин Волошин : монографія / Микола Вегеш, Степан Віднянський. – Вид. 5-те допов. і виправ. Ужгород ; Київ : РІК-У ; Ін-т історії України НАН України, 2022. 512 с.

Вегеш М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород: Карпати, 2004. Україна в ХХ столітті. 1900-2000: 36. док. і матеріалів. К., 2000. Баран З. До питання про аграрну політику урядів міжвоєнної Польщі стосовно Західної України /З.Баран// Вісник Львівського університету. Серія історична. Львівський державний університет ім. І.Франка, 1998. Вип. 33. С. 146–153. Бойко І. Галичина у державно-правовій системі Австрії та АвстроУгорщини (1772-1918). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 311 с. Віднянський С. В. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці. Укр. іст. журн. 2003. № 2. С. 39–55. Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі. Харків: Фолю, 2017. Гудь Б. З історії етносоціальних конфліктів. Українці й поляки на Наддніпрянщині, Волині й у Східній Галичині в ХІХ – першій половині ХХ ст. Харків: Акта, 2018. 482 с. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921 – 1939 рр.) / В. Л. Комар. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2011. 360 с. Болдижар М. Державно-правовий статус Закарпаття (Підкарпатської Русі) в складі Чехословаччини. Ужгород : Ужгородський нац. ун-т, 2001. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег.: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720 с. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблема польсько-українських стосунків. Львів: Українська академія управління при Президентові України, 2000. 416 с. Виздрик В. До питання становлення українського таємного університету у Львові. Вісник Національного університету "Львів. політехніка". Львів, 2009. № 652. С.116 -121. Книш З. З таємних документів польської окупації Західної України. Торонто, 1983. 288 с. Ринажевський Б.М. Політико -правові основи формування української державності на Закарпатті в умовах автономії у складі Чехословаччини. Вісн. Львів. ун -ту. Львів, 2002. Вип.9. Серія міжнародні відносини. С.149 - 156. Вегеш М. М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород : Карпати, 2004. 432 с. Національне питання в Україні ХХ – поч. ХХІ ст.: історичні нариси / ред. рада : В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Даниленко [та ін.] ; відп. ред. В. А. Смолій ; авт. кол. : О. Г. Аркуша, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський [та ін.]. К. : Ніка -Центр, 2012. 592 с. Мандрик М. В. Північна Буковина, Бессарабія та Закарпаття у контексті українського геополітичного чинника (кінець 1920 -х – середина 1940 -х рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д -ра. іст. наук : 07.00.01 – історія України [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?... Марценюк Р. Історіографія відродження українства на Закарпатті в 1918 –1939 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?... Греченюк Н. Громадсько -політичні і культурні взаємини українців Східної Галичини і Закарпаття в першій половині ХХ ст. : огляд джерел і літератури. Carpatica – Карпатика : Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгород. націон. ун -т, НДІ карпатознавства. Ужгород, 2003. Вип. 28. С. 28 – 78. 1. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К. : Знання України, 2007. 507 с. Офіцинський Р. «З Карпатської України для нас почалася Друга світова» [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/03/15/117613/view_print/ . Греченюк Н. І. Східна Галичина і Закарпаття: проблеми суспільно - політичних взаємин (1918 – 1939 рр.): дис. канд. наук: 07.00.01 / Ужгородський національний університет, Ужгород, 2008. Віднянський С. Закарпаття: від «землі без імені» до власної державності – Карпатської України [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?... Прокоп Мирослав. Україна і українська політика Москви [Текст], Ч.І:Період підготовки до другої світової війни. Мюнхен: Сучасна Україна,1956. 176 с. Вегеш М. М., Токар М. Ю. Незалежність Карпатської України. Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70 -річчя проголошення державної незалежності Карпатської України

[Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009. С. 337 -404. Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70 -річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009. Гон М. Місто як об'єкт міжетнічної конкуренції в Західній Україні (1918 -1939 рр.). Галичина: Науковий і культурно -просвітній краєзнавчий часопис . Ів. -Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського нац. ун -ту ім. В.Стефаніка, 2005. № 11. С.201 -208. Терор і тероризм у Західній Україні//Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ - ХХ ст. Історичні нариси / відповід. ред. В.А.Смолій. К.: Наукова думка,2002. С.548 -595. В'ятрович В. Основні принципи зовнішньої політики ОУН . Україн - ський визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інсти - тут українознавства ім. І.Крип'якевича. – Львів, 2004. – Збірник 3: До 75 -ліття Організації Українських Націоналістів. – С. 16 -29. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. К., 1996. Кентій А.В. Нариси історії організації українських націоналістів (1929 -1941 рр.). К., 1998. Кугутяк М. Історія української націонал -демократії (1918 -1929). Івано -Франківськ, 2002.

Мандрик М. В. Північна Буковина, Бессарабія та Закарпаття у контексті українського геополітичного чинника (кінець 1920-х – середина 1940-х рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. іст. наук : 07.00.01 – історія України [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...

Марценюк Р. Історіографія відродження українства на Закарпатті в 1918–1939 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...

Греченюк Н. Громадсько-політичні і культурні взаємини українців Східної Галичини і Закарпаття в першій половині ХХ ст. : огляд джерел і літератури. *Carpatica – Карпатика : Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгород. націон. ун-т, НДІ карпатознавства. Ужгород, 2003. Вип. 28. С. 28 – 78.*

Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К. : Знання України, 2007. 507 с.

Офіцинський Р. «З Карпатської України для нас почалася Друга світова» [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/03/15/117613/view_print/.

Греченюк Н.І. Східна Галичина і Закарпаття: проблеми суспільно-політичних взаємин (1918 – 1939 рр.): дис. канд. наук: 07.00.01/ Ужгородський національний університет, Ужгород, 2008.

Віднянський С. Закарпаття: від «землі без імені» до власної державності – Карпатської України [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...

Вегеш М. М., Токар М. Ю. Незалежність Карпатської України. Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009. С. 337-404.

Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009.

Терор і тероризм у Західній Україні//Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ - ХХ ст. Історичні нариси / відповід. ред. В.А.Смолій. К.: Наукова думка,2002. С.548-595.

Юхимюк О. Польський закон про воєводське самоврядування 1922 р. *Вісник Львівського університету* [Текст]. Львів:ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2002. Вип. 37. С.179-184.

Нагачевська З. Жіночий рух : загальноєвропейська ретроспектива, становлення на західних землях України. Нагачевська Зіновія..Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина ХІХ ст. - 1939 р.) [Текст]: монографія. Ів.-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2007.

В'ятрович В. Основні принципи зовнішньої політики ОУН. *Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича. – Львів, 2004. – Збірник 3: До 75-ліття Організації Українських Націоналістів. – С. 16-29.*

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. К., 1996.

- Зайцев О.Ю. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1920-1939 рр.). *УІЖ*. 1993. №1.
- Кентій А.В. Нариси історії організації українських націоналістів (1929-1941 рр.). К., 1998.
- Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918-1929). Івано-Франківськ, 2002.
- Кугутяк У. Галичина: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1993.
- Галицька-Дідух Т.В. Радянська пропагандистсько-агітаційна діяльність у Східній Галичині в 1920-х рр. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. 2023. Ч. 36. С. 70–84.
- Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. проф. М. Кугутяк. Упорядн.: М. Вітенко, Т. Галицька-Дідух, І. Гурак, О. Жерноклеєв, М. Кугутяк, А. Мішук, Г. Пославська, Т. Ходак. Т. 1. – Кн. 2 (1929–1939). Івано-Франківськ : КПФ «ЛІК», 2014. 600 с.
- Гай-Нижник, П., 2018. Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) 1938-1939 рр. як одна із «розмінних монет» Мюнхенського договору, *Гілея: науковий вісник*, вип. 139, ч. 1: Історичні науки, с. 48-56.
- Зайцев, О. Воєнна доктрина Михайла Колодзінського [Online] Доступно: <https://www.academia.edu/11322048> (дата звернення: 28.03.2019)
- Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії. У 2-х тт. Том 1: Карпатська Україна: Документи і матеріали, 2009; упор. О. Довганич, О. Корсун, О. Пагіря, Ужгород: *Закарпаття*, 753 с.
- Буковський, І. (2013а). Карпатська Січ: від парамілітарного формування до національної армії. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*, 752, 160–166.
- Андрухів І. О. Суспільно-політичні та релігійні процеси на Станіславщині в кінці 30-х — 50-х роках ХХ ст. Історико-політологічний аналіз / І. О. Андрухів, П. Є. Кам'янський. — Івано-Франківськ : Нова зоря, 2005. — 364 с.
- О.О. Савченко
ПОЛЬСЬКІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ НАРОДУ ГАЛИЧНИНИ У 30-х рр. ХХ ст.Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8343/1/21.pdf>
- Віднянський С. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці / С. Віднянський // Український історичний журнал. — 2003. — № 2 (437). — С. 39—55.
- Кліш А. Політична діяльність християнсько-консервативної течії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / Андрій Кліш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.uagate.com/wpcontent/uploads/2014/04/Klish.pdf>.
- Предка С. Матеріальне становище Греко-католицького парафіяльного духовенства Східної Галичини в 1920-1930-х рр.
Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/apvvi/article/view/12603>
- Пилипів, І., Горан, Т. Матеріальне становище греко-католицького парафіяльного духовенства Перемишльської єпархії (1919-1939 рр.) / І. Пилипів, Т. Горан // Схід. – 2016. – С. 50–55.
- Хома І. ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ І ПОЧАТКИ УВО (серпень – листопад 1920 р.). Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184669>
- Kurczak, J.-M., 1994. Polacy na Ukrainie w latach 1921 – 1939, Wrocław, Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego, 135 s.

Методичні рекомендації

У першому питанні висвітліть дискусійні питання проблеми.Події	Радянська історіографія	Еміграційна історіографія	Українська сучасна історіографія	Зарубіжна	
політика польського уряду	+ =	+ =		+	

щодо населення Сх.Галичини 1921-1939 рр.					
Українські політичні партії Східної Галичини	+ -	+ -		+ -	
УВО-ОУН	+ -	+ -		+ -	
Розвиток української освіти, літератури, мистецтва Сх.Галичини. УГКЦ.	+ -	+ -		+ -	
Характер політики румунського уряду щодо українців. Діяльність політичних партій.	+ -	+ -		+ -	
Закарпаття у складі Чехословаччини. Входження Закарпаття до складу Чехословаччини. Український національно-культурний рух.	+ -	+ -		+ -	

Історичні терміни: “доконані факти”, окупація, інкорпорація, анексія, суб’єкт і об’єкт міжнародного права, сейм, пацифікація, радикалізм, національна ідея, націоналізм, “період нормалізації”, Велика депресія,

Осадництво-

Санація-

Кооперація-

"Про часткову зміну устрою територіального самоврядування"

„Основи земельної реформи”.

Історичні постаті:

Дмитро Донцов-

Є. Коновалець-

А. Шептицький-

Юліан Романчук-

С.Ленкавський-

М.Сціборський -

Августин Волошин -

С.Бандера-

Д. і К.Левицькі -

С.Баран-

С.Витвицький-

Історичні джерела:

Лютий 1929 р. – Постанова Конгресу українських націоналістів (ОУН; Відень)

Лютий 1929 р. – Витяг з Устрою Організації Українських Націоналістів (ОУН; Відень)

Д.Донцов «Націоналізм»

Листопад 1930 р. – Повідомлення репрезентаційної діяльності в справі паціфікації на терені Східної Малополющі

5 березня 1940 р. - Цілково таємно. Рішення ЦК ВКП(б) (відповідно до постанови Політбюро ЦК ВКП(б)) щодо розстрілу польських військовополонених та осіб, ув'язнених на теренах Західної України та Західної Білорусії

10 березня 1939 р. – Сталин В. И. Из отчётного доклада 10 марта 1939 года на XVIII съезде ВКП(б)

21 березня 1941 р. – Список заарештованих учасників антирадянських, шпигунсько-заколотницьких організацій, що належать підданню суду Военної Колегії Верховного Суду СРСР

28 березня 1941 р. – Список заарештованих учасників антирадянських, шпигунсько-заколотницьких організацій, що належать підданню суду Военної Колегії Верховного Суду Союзу РСР

15 травня 1941 р. – Секретарю ЦК КП(б)У М.С.Хрущову. Доповідна про концентрацію німецьких військ у прикордонних районах з СРСР (Цілково таємно). Народний комісар державної безпеки УРСР П.Я.Мешик

Зверніть увагу! Якщо до Першої світової війни українські землі були поділені між двома імперіями, то у версальській Європі вони опинилися у складі чотирьох держав. Українці залишалися єдиним великим європейським народом, який не мав власної державності. Які укр.території перебували у складі інших держав?

У **другому** питанні дослідіть політику польського уряду щодо населення Сх.Галичини 1921-1939 рр.

Українські землі	Назва держав, до складу яких вони входили у міжвоєнний період
Державно-правовий статус Східної Галичини	
Конференція (назва, рік)	Східногалицьке питання

Українське питання в політиці польських політичних партій. Визначте які концепції національної політики склали основу урядової програми в українському питанні. Дослідіть роль українських екзильних організацій у процесах збереження нації і заходів щодо досягнення державної самостійності.

Становище північно-західних українських земель (Волинь, Полісся, Підляшшя). Виявіть особливості конституційно-правового статусу органів місцевого самоврядування в Західній Україні за Конституціями Польщі 1921 і 1935 рр., з'ясуйте особливості участі українців у діяльності органів місцевого самоврядування міжвоєнної Польщі, виявіть склад, вибори і діяльність самоуправ. Спроби денационалізації українського населення. "До врегулювання питання наших західних кордонів ми на 9/10 залежимо від доброї волі Антанти. Тому я дотримуюся думки - поки це найважливіше питання не буде розв'язане, необхідно всі інші справи, через які ми можемо конфліктувати з Антантою, зволікати, не розв'язуючи їх остаточно, не ставлячи ніде крапки над "і". Тільки після врегулювання цих справ ми станемо першорядною силою на Сході, з якою рахуватиметься кожний, не виключаючи Антанти. Тоді

буде легко, використовуючи будь-які зачіпки, що завжди відшукаються, розв'язати справу на свою користь" (проаналізуйте слова Пілсудського). Політика доконаних фактів. Конституція 1921 р. Доведіть, що польська адміністрація тримала курс на інтеграцію східних кресів у польській національній державі. Це означало, що місцеве населення рано чи пізно мусило полонізуватися, відмовитися від своєї національної ідентичності. Назви "українець", "український" в офіційній мові були заборонені. У затверджуваних сеймом законодавчих актах, в інших державних документах почали вживатися терміни "русини", "православні", "тутешні", "волиняки", "поліщуки", аби обійти те єдине слово, яке пов'язувало місцеве населення з багатомільйонним українським народом.

"Пацифікація"(умиротворення, замирення, заспокоєння). Назвіть причини, хід і наслідки. **Прослідкуйте за діяльністю польських шовіністичних угруповань.**

Етапи польської політики щодо Східної Галичини у міжвоєнний період

Перший етап (...-...)	
Характерні риси	- - - - -
Дати	Події
Другий етап(...-...)	
Характерні риси	- - - - -
Третій етап(...-...)	
Характерні риси	- - - - -
Четвертий етап(...-...)	
Характерні риси	- - - - -
Таким чином,	

Особливості соціально-економічного розвитку Східної Галичини у міжвоєнний період.

Промисловість	Сільське господарство

Визначте основні тенденції аграрної політики польського уряду. Визначте етапи польської колонізації. Дослідіть особливості розвитку ринкових відносин в аграрному секторі. Проаналізуйте матеріальне і соціальне становище селян, охарактеризуйте побут.

Характер розвитку промисловості. Кооперація. Аграрні відносини. Погіршення економічного становища населення під час кризи 1929 – 1933 рр. Доведіть, що аграрна політика польського уряду цілком і повністю підпорядковувалася колонізації і полонізації українських земель. Закон "Основи земельної реформи" від 10 липня 1919 р. (проаналізуйте). Аграрне перенаселення. Еміграція та її масштаби.

Проблемне питання: : Яким чином вплинула ідеологія історичної і культурної вишесті польської нації над «не поляками» на політичне, соціально-економічне і національно-культурне життя українців у міжвоєнний період?

Політичні партії у Східній Галичині.

Назва партії	Лідери	Мета діяльності	Методи боротьби	Друкований орган

Українське національно-демократичне об'єднання. Компартія Західної України. Еволюція радянофільства. Спроби українсько-польського діалогу. В чому полягала проблема українсько-польських відносин? УНДО. **Волинський експеримент**. Доведіть, що Г.Юзефський проводив політику асиміляції, але не етнічної, а державної. "Нормалізація" була усною домовленістю, скоріше тактичним компромісом, ніж принциповою угодою. Вона тривала недовго і пала жертвою боротьби, яка розгорнулася і в урядових колах, і всередині українського політичного табору. Наведіть приклади, що політика "нормалізації" від початку не користувалася одностайною підтримкою.

Утворення Організації українських націоналістів (ОУН). С.Бандера. Інтегральний націоналізм: теоретичні підвалини. Д.Донцов. Український монархізм В.Липинського.

Проаналізуйте освітню політику Другої Речі Посполитої і ставлення до неї української спільноти Східної Галичини. Розвиток української освіти, літератури, мистецтва. Наукове товариство ім. Т.Шевченка. УГКЦ. Розгорнулася кампанія "ревіндинації", тобто примусового навернення православних до католицизму (наведіть приклади). Визначте реакцію і форми протидії українського населення політиці польської влади.

У **третьому** питанні дослідіть політику румунського уряду щодо українців. Анексія українських земель Румунією. Характер політики румунського уряду щодо українців. **Татарбунарське повстання**. Діяльність політичних партій. Українська національна партія. Діяльність радикальних націоналістичних груп.

Особливості соціально-економічного розвитку	- - - -
Характер політики румунського уряду щодо українців	- - - -

Українські політичні партії				
Назва партії	Лідери	Мета діяльності	Методи боротьби	Друкований орган

У четвертому питанні висвітліть політику уряду Чехословаччини на Закарпатті. Вхідження Закарпаття до складу Чехословаччини. Український національно-культурний рух. **Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільство.** Надання автономії Карпатській Україні. Створення Карпатської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. А.Волошин. Вторгнення угорських військ у Закарпаття.

Особливості соціально-економічного розвитку	- - - -
Характер політики уряду Чехословаччини щодо українців	- - - -

Українські політичні партії				
Назва партії	Лідери	Мета діяльності	Методи боротьби	Друкований орган

Асиміляційні наміри в політиці центрального уряду Чехословаччини були відсутні, що різко контрастувало з курсом польського і румунського урядів щодо "своїх" українців (чому?). Проблема русинства. Проаналізуйте українофільський (народовецький) політичний табір. Августин Волошин: історичний портрет. Радянофільська течія, течія карпаторосів. "Автономний землеробський союз" на чолі з І.Куртяком. Дослідіть зовнішні передумови проголошення незалежності.

Перший уряд автономної Карпаторуської держави, що перебувала у федерації з Чехією і Словаччиною. Дайте оцінку наданню автономії Карпатській Україні.

Історичні терміни: Карпатська Україна- Автоніомія- Авторитарний режим- Концентраційний табір- Русини- національно-визвольний рух- "український П'ємонт"- Мюнхенська змова-

Історичні постаті:

А.Волошин -
М.Колодзінський -
З.Косак-

Історичні джерела:

Волошин А. Наш націоналізм
Волошин А. Русини чи українці

Волошин А. До всіх громадян Карпатської України

10 жовтня 1937 р. - Маніфест до українського народу Підкарпаття

25 жовтня 1938 р. - «Проект Конституції нової держави чехів, словаків і карпатських українців» (стаття з львівської газети «Українські Вісти»)

9 листопада 1938 р. – Статут Організації Народної Оборони «Карпатська Січ»

Січень 1939 р. - Статут Організації Народної Оборони «Карпатська Січ»

У другому питанні дослідіть процес утворення Карпатської України. Які політичні сили мали на неї вплив? Розкрийте історичні передумови виникнення національно-извольного руху на Закарпатті. В яких умовах відбувалося проголошення Карпатської України? 20 січня 1939 р. уряд Карпатської України розпустив всі політичні партії (чому?). Українське національне об'єднання (УНО). А.Волошин 14 березня 1939 р. проголосив незалежність своєї держави. Висвітліть ставлення українських політичних сил. Дослідіть організацію військових з'єднань, вишкіл, бойові дії підрозділів, проаналізуйте прорахунки, допущені військовим керівництвом Карпатської України і Карпатської Січі. Вторгнення угорських військ у Закарпаття. Назвіть причини падіння Карпатської України. Спростуйте фальсифікації, навмисні спотворення історичної правди, що мали місце в наукових дослідженнях, засобах масової інформації нацистської Німеччини, Угорщини, Італії, Польщі і СРСР про нібито безпідставне, історично невиправдане, незаконічне проголошення незалежності Карпатської України.

Законодавча база створення Карпатської України	- - - -
Вищі органи влади	
Місцеві органи влади	
Державний устрій	
Хронологія подій	
дати	події
Причини поразки	- - - -
Історичне значення	

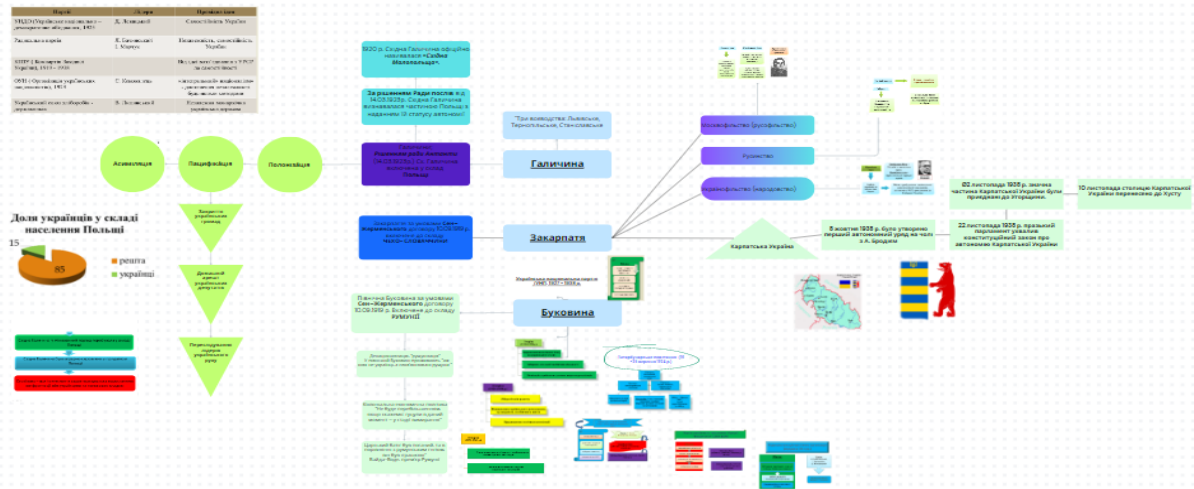
Проблемне питання: Чому саме на Закарпатті відбулося відновлення української державності у передвоєнний період?

Покажіть заходи угорської влади з політичної «зачистки» територій південної частини Підкарпатської Русі протягом листопада 1938 – березня 1939 рр. Розкрийте масштаби і характер угорського терору, здійсненого на території Карпатської України, після її окупації та за діяльності військової адміністрації у березні-липні 1939 р.

Створіть хронологічну таблицю «Західна Україна у міжвоєнний період»

дати	Події

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період

Самостійна робота 4 год/6 год

Тема 14. Західноукраїнські землі в 1921 – 1938 рр.

Література

Новосьолов О. Радянська спецоперація в Південній Бессарабії у вересні 1924 р.: спроба деміфологізації "Татарбунарського повстання" / О. Новосьолов // Український історичний журнал. - 2024. - Число 5. - С. 174-189. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.174>

Ticu, O. Problema Basarabiei și relațiile sovieto-romane in perioada interbelică (1919-1939). Chișinău, 2004.

Raus, N., Neacsu, Gh., Moraru, D. O agresiune sovietica impotriva Romaniei. Tatar-Bunar, in documente și in presa romaneasca a vremii. Targoviște, 2017.

Піддубний І. Партії, парламент, король та уряд: Розвиток і взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918-1940 рр.: Чернівці, 2019.

Бондаренко Д. Протистояння Румунії російській більшовицькій агресії у 1918-1920 рр. Дриновський збірник. 2020. № 12. С. 179-187. doi: <https://doi.org/10.7546/DS.2019.12.20>

Подкур Р. Діяльність спецслужб СРСР у прикордонні радянської України у 1920-1930-х рр. З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2014. № 2(43). С. 7-33.

Ponomariov, V. Considerații privind implicarea serviciilor secrete sovietice și a Cominternului in organizarea rebeliunii de la Tatar-Bunar. Plural. History. Culture. Society. 2019. 7(1): 43-59 doi: https://doi.org/10.37710/plural.v7i1_4

Віднянський С. Будівничий української державності за Карпатами (до 150-річчя від дня народження Августина Волошина та 85-річчя проголошення незалежності Карпатської України) / С. Віднянський, М. Вегеш // Український історичний журнал. - 2024. - Число 2. - С. 114-131. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.02.114> Вегеш М., Віднянський С. Августин Волошин. Київ: Інститут історії України НАН України; Ужгород: Аутдор-Шарк, 2022.

Вегеш М., Віднянський С. Августин Волошин. Київ: Інститут історії України НАН України; Ужгород: Рік-У, 2022.

Роди шифрів для переписки Розвідного Реферату УВО. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/26606>

Лист до Володимира Мартинця з Чехословаччини від 22.02.1928. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/26598>

"Постанови Першого Конгресу українських націоналістів, що відбувся в лютому-березні 1929р.", "Постанови II Великого Збору ООУН", "Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору ОУН. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/9066>

Збірник праць Петра Полтави. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/11157>

Опис процедури прийому в члени Організації Українських націоналістів "Приречення члена Організації українських націоналістів". - Без дати. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/9062>

Уривки різних документів Організації Народної Оборони «Карпатська Січ» за 1938-1939 рр. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/12173>

«Інструкції для трьохтижневого інструкторського курсу від 1 лютого 1939 р. до 22 лютого» для Жіночих відділів «Карпатської Січі». Видані референтурою відділів «Жіночої Січі» 18. 01. 1939 р. Електронний архів визвольного руху.Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/12166>

Вегеш М. М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення : монографія. Київ : НАН України, Ін-т історії України, 2021. 372 с.

Вегеш М. Августин Волошин : монографія / Микола Вегеш, Степан Віднянський. – Вид. 5-те допов. і виправ. Ужгород ; Київ : РІК-У ; Ін-т історії України НАН України, 2022. 512 с.

Вегеш М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород: Карпати, 2004. Україна в ХХ столітті. 1900-2000: 36. док. і матеріалів. К., 2000. Баран З. До питання про аграрну політику урядів міжвоєнної Польщі стосовно Західної України /З.Баран// Вісник Львівського університету. Серія історична. Львівський державний університет ім. І.Франка, 1998. Вип. 33. С. 146–153. Бойко І. Галичина у державно-правовій системі Австрії та АвстроУгорщини (1772-1918). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 311 с. Віднянський С. В. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці. Укр. іст. журн. 2003. № 2. С. 39–55. Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі. Харків: Фоліо, 2017. Гудь Б. З історії етносоціальних конфліктів. Українці й поляки на Наддніпрянщині, Волині й у Східній Галичині в ХІХ – першій половині ХХ ст. Харків: Акта, 2018. 482 с. Комар В. Л. Концепція прометеїзму в

політиці Польщі (1921 – 1939 рр.) / В. Л. Комар. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2011. 360 с.

Болдижар М. Державно-правовий статус Закарпаття (Підкарпатської Русі) в складі Чехословаччини. Ужгород : Ужгородський нац. ун-т, 2001. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег.: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720 с.

Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблема польсько-українських стосунків. Львів: Українська академія управління при Президентові України, 2000. 416 с.

Виздрик В. До питання становлення українського таємного університету у Львові. Вісник Національного університету "Львів. політехніка". Львів, 2009. № 652. С.116 -121. Книш З. 3 таємних документів польської окупації Західної України. Торонто, 1983. 288 с. Ринажевський Б.М. Політико -правові основи формування української державності на Закарпатті в умовах автономії у складі Чехословаччини. Вісн. Львів. ун -ту. Львів, 2002. Вип.9. Серія міжнародні відносини. С.149 -156. Вегеш М. М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород : Карпати, 2004. 432 с. Національне питання в Україні ХХ – поч. ХХІ ст.: історичні нариси / ред. рада : В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Даниленко [та ін.] ; відп. ред. В. А. Смолій ; авт. кол. : О. Г. Аркуша, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський [та ін.]. К. : Ніка -Центр, 2012. 592 с. Мандрик М. В. Північна Буковина, Бессарабія та Закарпаття у контексті українського геополітичного чинника (кінець 1920 -х – середина 1940 -х рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д -ра. іст. наук : 07.00.01 – історія України [Електронний ресурс]. Режим доступу : [irbis -nbuv .gov .ua /cgi -bi n/.../cgiirbis_64.exe?...](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...) Марценюк Р. Історіографія відродження українства на Закарпатті в 1918 –1939 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [irbis -nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...](http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...) Греченюк Н. Громадсько -політичні і культурні взаємини українців Східної Галичини і Закарпаття в першій половині ХХ ст. : огляд джерел і літератури. Carpathica – Карпатика : Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгород. націон. ун -т, НДІ карпатознавства. Ужгород, 2003. Вип. 28. С. 28 – 78. 1. КалакураО. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К. : Знання України, 2007. 507 с. Офіцинський Р. «З Карпатської України для нас почалася Друга світова» [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/03/15/117613/view_print/ . Греченюк Н .І. Східна Галичина і Закарпаття: проблеми суспільно - політичних взаємин (1918 – 1939 рр.): дис. канд. наук: 07.00.01 / Ужгородський національний університет, Ужгород, 2008. Віднянський С. Закарпаття: від «землі без імені» до власної державності – Карпатської України [Електронний ресурс]. Режим доступу : [irbis -nbuv.gov.ua/cgi -bin/.../cgiirbis_64.exe?...](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...) Прокоп Мирослав. Україна і українська політика Москви [Текст], Ч.І:Період підготовки до другої світової війни. Мюнхен: Сучасна Україна,1956. 176 с. Вегеш М. М., Токар М. Ю. Незалежність Карпатської України. Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70 -річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009. С. 337 -404. Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70 -річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009. Гон М. Місто як об'єкт міжетнічної конкуренції в Західній Україні (1918 -1939 рр.). Галичина: Науковий і культурно -просвітній краєзнавчий часопис . Ів. -Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського нац. ун -ту ім. В.Стефаніка, 2005. № 11. С.201 -208. Терор і тероризм у Західній Україні//Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ - ХХ ст. Історичні нариси / відповід. ред. В.А.Смолій. К.: Наукова думка,2002. С.548 -595. В'ятрович В. Основні принципи зовнішньої політики ОУН . Україн - ський визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інсти - тут українознавства ім. І.Крип'якевича. – Львів, 2004. – Збірник 3: До 75 -ліття Організації Українських Націоналістів. – С. 16 -29. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. К., 1996. Кентій А.В. Нариси історії організації українських націоналістів (1929 -1941 рр.). К., 1998. Кугутяк М. Історія української націонал -демократії (1918 -1929). Івано -Франківськ, 2002.

Мандрик М. В. Північна Буковина, Бессарабія та Закарпаття у контексті українського геополітичного чинника (кінець 1920-х – середина 1940-х рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. іст. наук : 07.00.01 – історія України [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?..

Марценюк Р. Історіографія відродження українства на Закарпатті в 1918–1939 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..

Греченюк Н. Громадсько-політичні і культурні взаємини українців Східної Галичини і Закарпаття в першій половині ХХ ст. : огляд джерел і літератури. *Carpatica – Карпатика : Актуальні проблеми політичної історії та духовності Закарпаття / Ужгород. націон. ун-т, НДІ карпатознавства. Ужгород, 2003. Вип. 28. С. 28 – 78.*

Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. К. : Знання України, 2007. 507 с.

Офіцинський Р. «З Карпатської України для нас почалася Друга світова» [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/03/15/117613/view_print/.

Греченюк Н.І. Східна Галичина і Закарпаття: проблеми суспільно-політичних взаємин (1918 – 1939 рр.): дис. канд. наук: 07.00.01/ Ужгородський національний університет, Ужгород, 2008.

Віднянський С. Закарпаття: від «землі без імені» до власної державності – Карпатської України [Електронний ресурс]. Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?..

Вегеш М. М., Токар М. Ю. Незалежність Карпатської України. Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009. С. 337-404.

Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009.

Терор і тероризм у Західній Україні//Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ - ХХ ст. Історичні нариси / відповід. ред. В.А.Смолій. К.: Наукова думка,2002. С.548-595.

Юхимюк О. Польський закон про воєводське самоврядування 1922 р. *Вісник Львівського університету* [Текст]. Львів:ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2002. Вип. 37. С.179-184.

Нагачевська З. Жіночий рух : загальноєвропейська ретроспектива, становлення на західних землях України. Нагачевська Зіновія..Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина ХІХ ст. - 1939 р.) [Текст]: монографія. Ів.-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2007.

В'ятрович В. Основні принципи зовнішньої політики ОУН. *Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича. – Львів, 2004. – Збірник 3: До 75-ліття Організації Українських Націоналістів. – С. 16-29.*

Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ - ХХ ст. К., 1996.

Зайцев О.Ю. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1920-1939 рр.). *УІЖ. 1993. №1.*

Кентій А.В. Нариси історії організації українських націоналістів (1929-1941 рр.). К., 1998.

Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918-1929). Івано-Франківськ, 2002.

Кугутяк У. Галичина: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1993.

Гай-Нижник, П., 2018. Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) 1938-1939 рр. як одна із «розмінних монет» Мюнхенського договору, *Гілея: науковий вісник*, вип. 139, ч. 1: Історичні науки, с. 48-56.

Зайцев, О. Воєнна доктрина Михайла Колодзінського [Online] Доступно: <https://www.academia.edu/11322048> (дата звернення: 28.03.2019)

Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії. У 2-х тт. Том 1: Карпатська Україна: Документи і матеріали, 2009; упор. О. Довганич, О. Корсун, О. Пагіря, Ужгород: *Закарпаття*, 753 с.

Буковський, І. (2013а). Карпатська Січ: від парамілітарного формування до національної армії. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*, 752, 160–166.

Андрухів І. О. Суспільно-політичні та релігійні процеси на Станіславщині в кінці 30-х — 50-х роках ХХ ст. Історико-політологічний аналіз / І. О. Андрухів, П. Є. Кам'янський. — Івано-Франківськ : Нова зоря, 2005. — 364 с.

О.О. Савченко

ПОЛЬСЬКІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ НАРОДУ ГАЛИЧНИНИ У 30-х рр. ХХ ст. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8343/1/21.pdf>

Віднянський С. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці / С. Віднянський // *Український історичний журнал*. — 2003. — № 2 (437). — С. 39—55.

Кліш А. Політична діяльність християнсько-консервативної течії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / Андрій Кліш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.uagate.com/wpcontent/uploads/2014/04/Klish.pdf>.

Предка С. Матеріальне становище Греко-католицького парафіяльного духовенства Східної Галичини в 1920-1930-х рр.

Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/apvvi/article/view/12603>

Пилипів, І., Горан, Т. Матеріальне становище греко-католицького парафіяльного духовенства Перемишльської єпархії (1919-1939 рр.) / І. Пилипів, Т. Горан // *Схід*. – 2016. – С. 50–55.

Методи діяльності УВО– ОУН в Західній Україні у міжвоєнний період. Основні принципи зовнішньої політики ОУН. Українське питання в міжвоєнній Польщі. Волинський експеримент. Татарбунарське повстання. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільство. Героїка, трагедія і Зародження, створення, формування з'єднань Карпатської Січі, їх військового вишколу, ідейно-патріотичного гарту, структури, забезпечення зброєю, керування, участі у знешкодженні ворожих терористичних угруповань на теренах Закарпаття.

Чи можна вважати польську політику на Західноукраїнських землях в 1921–1938 роках справжнім спробою інтеграції українців у польську державу, чи це була політика примусової асиміляції? Питання оцінює мотиви польської влади щодо українців: чи польська політика сприяла їх інтеграції, чи, навпаки, прагнула знищити українську національну ідентичність через обмеження прав національних меншин.

Наскільки польська влада в Західній Україні була ефективною в підтримці стабільності та розвитку, чи насправді її політика сприяла підвищенню соціального та економічного рівня українців? Це питання розглядає не тільки політичні, але й економічні аспекти польської адміністрації: чи забезпечувала вона розвиток регіону або залишала українців у стані соціальної та економічної нерівності.

Чи можна вважати Західну Україну під польським контролем у 1920-1930-х роках простором для розвитку української національної культури, чи польська політика репресувала такі спроби? Питання розглядає культурний аспект — чи мали українці в Польщі можливість зберігати свою культуру, мову, освіту, чи були ці намагання системно обмежені польським урядом.

Чи могли українці Західної України мати реальні шанси на автономію або більшу політичну свободу в межах Польщі, чи це було неможливо через польську владу та політичну

ситуацію в Європі? Це питання ставить під сумнів можливість існування української автономії у складі Польщі та розглядає реалістичність політичних намагань українців до автономії або незалежності в межах міжвоєнної Польщі.

Наскільки ефективною була польська аграрна реформа на Західноукраїнських землях, і чи дійсно вона покращила умови для українських селян? Питання досліджує наслідки аграрної реформи, яка відбулася в Польщі в міжвоєнний період: чи дійсно вона допомогла селянству на Західній Україні, чи сприяла загостренню соціальних проблем і нерівності.

Чи була польська система освіти на Західноукраїнських землях інструментом асиміляції, чи дозволяла вона українцям зберігати свою національну ідентичність? Це питання ставить під сумнів можливість українців зберігати свою культуру та мову в умовах польської освітньої системи. Чи була освіта в польських школах та університетах сприятливою для розвитку української національної ідентичності?

Як польська політика щодо православної та греко-католицької церков в Західній Україні відображала її ставлення до української національної ідентичності? Питання аналізує взаємовідносини між польською владою та українськими релігійними установами, зокрема, ставлення польської влади до православної та греко-католицької церков як важливих елементів української національної ідентичності.

Яким чином діяльність польської держави в Західній Україні та репресії проти української інтелігенції вплинули на розвиток української культури та науки в цей період? Це питання розглядає, як репресії проти українських інтелігентів та культурних діячів під час польського правління вплинули на українське культурне та наукове життя.

Чи була Західна Україна в міжвоєнний період культурно відрізана від решти українських земель, чи існували якісь можливості для культурних і політичних зв'язків з іншими частинами України? Питання ставить під сумнів, чи могла Західна Україна, що була під польським контролем, підтримувати зв'язки з іншими українськими територіями, які були під контролем більшовицької Росії чи Чехословаччини.

Тема 15. Україна на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.)

1. Дискусійні питання.
2. Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Західноукраїнські землі в політичних концепціях Німеччини та Радянського Союзу.
3. Вступ радянських військ на західноукраїнські землі.
4. Становище українського населення у Генеральній губернії і радянській Україні: порівняльний аналіз.
5. Бачення українськими демократичними центрами вирішення українського питання на першому етапі війни.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс

Література

Волошин А.І. Вибрані твори. Ужгород, 2002.

Гренджа-Донський В. Життя і горе Закарпатської України. //Літопис Червоної Калини, 1995. - N4-6.

Депортації. Західні землі України кінець 1930 – початок 1950-х рр. Документи, матеріали, спогади. –Львів, 1996. –Т.1.

- Західноукраїнська трагедія 1941. Документи – Львів – Нью-Йорк, 2003.
- Історія України. Документи. Матеріали. / Укладання, коментар В.Ю.Король. –К., 2002.
- Літопис нескореної України. Документи, матеріали, спогади: В 2 кн. – Кн. 1. – Львів, 1993.
- Митрополит Андрей Шептицький у документах радянських органів безпеки (1939-1944 рр.). К., 2005.
- Радянські органи державної безпеки у 1939–червні 1941 р.: документи ГДА СБ України/упорядн. В.Даниленко, С.Кокін. К., 2009.
- Український національно-визвольний р. рух на Прикарпатті в ХХ ст.: документи і матеріали/ під ред. Кугутяка М. Івано-Франківськ, 2009. Т.2, Кн.1.
- Україна в ХХ столітті. 1900-2000: 3б. док. і матеріалів. К., 2000.
- Lwowskie pod okupacją sowicką (1939-1941). Relacje i wspomnienia. Rzeszów, 2006.
- Андрухів І. Більшовицькі репресії на теренах Західної України. 1939-1941. Розбудова держави. 1995. №12.
- Андрухів І., Француз А. Станіславщина: двадцять буремних літ (1939–1959). Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Рівне – Івано-Франківськ, 2001.
- Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний і історико-правовий аналіз: У 2 т. К., 1994.
- Дружини українських націоналістів у 1941-1942 роках. Мюнхен, 1953.
- Боляновський А. Іноземні військові формування у збройних силах Німеччини 1939-1945 рр.: історіографія// Сторінки воєнної історії України: збірник наукових статей/ історіографія// Сторінки воєнної історії України: збірник наукових статей/ історіографія// Сторінки воєнної історії України: збірник наукових статей/ НАН України, Інститут історії України. К., 2006. Вип.10, Ч.1. С.178-206.
- Брицький П.П. Україна у Другій світовій війні (1939–1945). Чернівці, 1995.
- Бугай М.Ф. "За повідомленнями НКВС СРСР були переселені..." Про депортації населення з України у 1930-1940 рр. К., 1992.
- Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна. Львів-Хуст, 2004.
- Вегеш М. Карпатська Січ: сторінки історії (1938-1939). Ужгород, 1996.
- Вегеш М., Віднянський С. Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918-1939). Київ –Ужгород, 1998.
- Веденєєв Д. Україна в Другій світовій війні: деякі питання теорії, методології й суспільних рефлексії. УІЖ. 2010. №3. С. 4-29
- Вони боронили Карпатську Україну: нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців. Ужгород, 2002.
- Гетьманчук М.П. „Українське питання” в радянсько-польських відносинах 1920-1939 рр. Львів, 1998.
- Гриневич В. Відлуння голодомору 1932-1933 рр. та антиколгоспні настрої в Червоній армії напередодні та під час „визвольних походів” 1939-1940 рр. // Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політичний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків. К. – Нью-Йорк, 2000. С. 421-431.
- Гриневич В.А. Україна на початковому етапі Другої світової війни. Політична історія України ХХ століття. К., 2003. –. 63-128.
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації. ХІХ-ХХ століття. К., 2000.
- Дробот І. Карпатська Україна і європейський світ: спроба відродження державності. К., 1999.
- Дробот І. “Українське питання” в контексті передвоєнної міжнародної політики. Сторінки воєнної історії України. 3б. наук. статей. К., 2000. Вип. 4.
- Іллюшин І., Пшенніков О. Діяльність оперативно-чекістських груп НКВД в західних областях України (вересень-жовтень 1939 р.) З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. № 2-4. 2000. С. 424-433.
- Ільюшин І. Переддень війни в пострадянській українській історіографії. Київська старовина. 2009. №4. С.65-75.

- Карпатська Січ: Матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 56-ій річниці Карпатської Січі (Ужгород, 11-12 березня 1995 р.) Ужгород, 1996.
- Кравець, Д. (2022). Радянська Західної України (1939–1941) у громадській думці українців у США. *Сторінки історії*, (54). Режим доступу: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.54.2022.264586>
- Коваль В.С. Довкола радянсько-польської війни. 1939.К.,1991.
- Коваль В.С. Шлях до війни: партнерство двох диктаторів (1939-1941) // Політична історія України ХХ століття. К., 2003. С. 15-62.
- Коваль М.В. Україна: 1939-1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії.К.,1995.
- Ковалюк В.Р. Культурологічні та духовні аспекти "радянської" Західної України . Укр. іст. журнал, 1993. - № 2-3.
- Васильєв В. Україна в політиці керівництва СРСР напередодні Другої світової війни. УІЖ. 2005. №1. С.4-16.
- Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Львів, 1993.
- Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939-1941 рр.). Львів, 2010.
- Кучер В.І., Чернега П.М. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). Посібник для вчителя. К., 2004.
- Кучер В. Пакт Ріббентропа-Молотова та українське питання: проблема соборності українських земель. Соборність українських земель в контексті подій Другої світової війни: Зб. матеріалів наукової конференції. Кривий Ріг, 2000. С. 21-34.
- Лучаківська І.Л. Українська інтелігенція західних областей України в перші роки радянської влади. 1939-1941 рр. Л., 1999.
- Радянські органи державної безпеки у 1939–червні 1941 р.: документи ГДА СБ України/упорядн. В.Даниленко, С.Кокін. К., 2009.
- Руккас А. Збройні виступи ОУН на території Львівського воєводства у вересні 1939 р. Київська старовина. № 1. 2003. С. 73–82.
- Баран, В. (2022). ПРАВОСЛАВНА І ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ: 1939–1941 РР. *Літопис Волині*, (27), 32-36. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.05>
- Руккас А. Збройні виступи ОУН на території Станіславського воєводства у вересні 1939 року // Українська повстанська армія – феномен національної історії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Івано-Франківськ: Плай, 2003. – С. 50–59. Збройні виступи ОУН на території
- Руккас А.О. Збройні виступи ОУН на території Тернопільського воєводства у вересні 1939 р. Сторінки воєнної історії України. Вип. 8. Ч. 2.К., 2004. С. 62-72.
- Сергійчук В. Правда про „золотий вересень” 1939-го. – К., 1999.
- Трубайчук А. Українське питання в європейських міжнародних відносинах 1918-1945. Київська старовина, 1996. N2-3. С. 104-118.
- Український народ у другій світовій війні: навч. посібник. К., 1998.
- Чернявська В. Особливості та наслідки походу Червоної армії в Бессарабію та північну Буковину. // Сторінки воєнної історії України. Вип. 8. Ч. 1. К., 2004. С. 187-196.
- Шаповал Ю.І. Україна ХХ століття: Особи та події в контексті важкої історії. К., 2001.
- Швагуляк М. "Українська карта": Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Дзвін, 1990. N7.
- Ярош Б.О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях 30-50-ті роки ХХ століття: (Істор.-політолог. аспект). Луцьк, 1995.
- Gross J.I. Revolution from Abroad. The Soviet Conquest of Poland Western Ukraine and Western Byelorussia. NJ. 1988.
- Łojek J. Agresja. 17 września 1939. Warszawa, 1990.
- Wieczorkiewicz P.P. Kampania 1939 roku. Warszawa, 2001.
- Стрільчук, Л. (2017). Політика радянської влади на землях Західної України в галузі культури, освіти та релігії у період вересня 1939 – червня 1941 рр. *Літопис Волині*, (18), 32-37. вилучено із <http://www.litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/101>

- Грицюк В. Друга світова в контексті російсько-української війни: основні наративи й перспективи дослідження. Український історичний журнал. 2024. Число 4. С. 5-23. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.005>
- Заярнюк А. Чи можна встановити кількість вбитих у Львівському погромі 1941 р.? Рец. на кн.: Анатолій Плічко. Оцінки кількості жертв Львівського погрому 1941 року. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2022. 308 с. / А. Заярнюк // Український історичний журнал. - 2023. - Число 3. - С. 216-220. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.03.216>
- Давидюк Р. Страта "в особли вому порядку" колишніх уенерівців: розстрільний список 1940 р. Український історичний журнал. 2023. Число 1. С. 121-142. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.121>
- Катинська трагедія: український вимір. Спільний проєкт Польського Інституту у Києві та «Українського тижня». URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/totalitarizm/doslid/katyn.pdf>
- Zhyvyuk, A., Davydyuk, R. Naddnipyrianska Ukraine emigrants musical activities in Volyn voivodship. East. European Historical Bulletin. 2019. 12, 116-125. doi: <https://doi.org/10.24919/2519-058x.12.177543>
- Грицак Я. Український вимір Другої світової. Друга світова: роздуми через вісім десятиліть. Упор. І. Винокуров. Київ: Дух і літера, 2022. С. 7-15.
- Стяжкіна О. Рокада: чотири нариси з історії Другої Світової. Київ: Дух і Літера, 2020.
- Applebaum, A. Iron Curtain: The Crushing of Eastern Europe, 1944-1956. New York: Doubleday, 2012.
- Стяжкіна О. Спроба налаштування антиколоніальної оптики: Україна й українці у Другій світовій та після неї. Друга світова: роздуми через вісім десятиліть. Упор. І. Винокуров. Київ: Дух і літера. 2022. С. 16-26.
- Wimbush, E., Alexiev, A. The Ethnic Factor in the Soviet Armed Forces. R-2787/1. March 1982. RAND. URL: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2007/R2930.1.pdf>
- Schulze-Wessel, M. Der Fluch des Imperiums: Die Ukraine, Polen und der Irrweg in der russischen Geschichte. Munchen: C.H. Beck Verlag, 2023. doi: <https://doi.org/10.17104/9783406800511>
- Лібер Ю. Тотальні війни: Творення модерної України в 1914-1954 роках. Харків, 2019.
- Спомини Лиги В.І. про життя родини в міжвоєнний період та репресії у Великому Любені після вступу радянської армії на Західну Україну. Електронний архів визвольного руху. Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/23992>
- Лисенко О. Є. ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЧАТОК ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА НІМЕЦЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ СРСР. Сторінки воєнної історії України. 2003. Вип. 7 (1). С. 29. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Sviur_2003_7__3

ПЕРШЕ ПИТАННЯ

У першому питанні висвітліть історіографію проблеми
Порівняльну таблицю “Історіографічні оцінки”.

Події	Радянська історіографія	Українська історіографія	Російська історіографія	Зарубіжна
Причини 2 світової війни				
Пакт Молотова– Ріббентропа				
Німецько–радянсько–польська війна				
Приєднання західноукраїнських земель до УРСР				

Початок радянсько-німецької війни, її характер						
Причини поразок радянської армії						
Ставлення українського населення до приходу німецьких військ в 1941 р.						
Діяльність ОУН в 1941 р.						
Політика німецької адміністрації в 1941–1942 рр.						

Історичні терміни (самостійно випикуєте!):

Історичні постаті (самостійно випикуєте!):

Історичні джерела (самостійно випикуєте!):

У другому питанні визначте становище українських земель у передвоєнний період, зробіть узагальнення. З курсу всесвітньої історії пригадайте причини європейської кризи 1938-1939 рр.

Заповніть таблицю «Крах Версальсько-Вашингтонської системи і загострення міжнародних відносин напередодні Другої світової війни».

Назва події	дата	прояви

Трикутник Берлін-Рим-Токіо. Експансія фашистських держав і політика заохочення агресорів.

З'ясуйте позицію міжнародного співтовариства стосовно СРСР. Чи була альтернатива радянсько-німецькому зближенню? Охарактеризуйте умови радянсько-німецького пакту про ненапад від 23 серпня 1939 р. Яким чином передбачався поділ сфер впливу в Східній Європі згідно з таємним протоколом? Дайте оцінку наслідкам радянсько-німецького пакту стосовно сучасної проблеми кордонів України та її сусідів. Пакт Молотова – Ріббентропа: захист від агресії чи змова тоталітаризму? Які наслідки мав «шлюб за розрахунком» (радянсько-німецьке співробітництво) для Європи загалом і України зокрема?

Порівняйте геополітичні зазіхання СРСР і Німеччини щодо України напередодні війни.

Плани воюючих держав щодо українських земель	
Німеччина	
СРСР	

У третьому питанні проаналізуйте захоплення Червоною армією західноукраїнських земель. Скільки договорів порушив СРСР, розпочавши бойові дії проти Польщі? Проаналізуйте процес входження Західної України до складу УРСР. Які події прискорили наступ Червоної армії?

Дайте оцінку договору про дружбу й кордони укладеному СРСР і Німеччиною 28 вересня 1939 р. Назвіть хронологічні етапи входження Західної України, Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР.

Заповніть таблицю «Територіальні зміни УРСР в 1939-1940 рр.»:

Рік	Зміни
1939	

1940	
------	--

Заповніть таблицю «Радянсько-німецькі договори і ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ»

Назва договору	Дата прийняття	Зміст

Доведіть, що військовий досвід радянських збройних сил у 1939-1941 рр. засвідчив низьку ефективність бойових дій основних родів військ Червоної армії, а це, в свою чергу, наближувало радянсько-німецьку війну.

У **третьому** питанні дослідіть основні заходи (політичні, соціально-економічні, освітньо-культурні) політики радянської заходуукраїнських земель. Виокреміть їх позитивні і негативні наслідки.

Таблиця «Радянська заходуукраїнських земель»

сфера	прояви	
	позитивні	негативні
Органи влади		
Кадрова політика		
Каральний апарат		
Законодавча база		
Промисловість		
Сіл госп		
Соціальна політика		
Освіта		
культура		
Релігійне життя		

Прослідкуйте оформлення нового державно-політичного і територіального статусу Західної України. **Проблемне питання «Законодавча база радянської».**

Прискорена інтеграція заходуукраїнського регіону до системи радянського казарменного соціалізму супроводжувалася широкомасштабними репресіями, розстрілами, порушеннями законів і прав людини. Охарактеризуйте масштаби репресій. Які категорії населення стали об'єктом репресій? Встановіть хронологію радянських репресій

дати	події

Прослідкуйте процеси суцільної націоналізації землі. Чому період добровільності у творенні колгоспної системи був короткотривалим? Одержавлення як одна з частин казарменого соціалізму. З'ясуйте масштабні структурні зрушення у господарстві краю.

Дайте оцінку державно-церковним стосункам у передвоєнний період. Визначте позицію Шептицького до радянської влади. Охарактеризуйте перетворення у сфері культури. Реорганізація системи освіти. Мілена Рудницька у книжці «Західна Україна під більшовиками» згадує, що учні львівських шкіл були ерудованішими, ніж директори шкіл або вчителі з Наддніпрянської України (газвіть причини). 14 січня 1940 р. надзвичайними зборами

Наукового товариства ім. Т.Шевченка (НТШ) було прийнято ухвалу про ліквідацію товариства. Чому? Висвітліть заходи радянської влади у реорганізації та створенні розгалуженої мережі культурно-освітніх закладів, які в умовах тоталітарного режиму мали виконувати роль ідеологічних центрів. Наслідки радянської культурного життя західноукраїнських земель були неоднозначними і суперечливими (доведіть).

У **четвертому питанні** порівняйте становище українців (політичне, соціально-економічне, культурно-духовне) у складі УРСР і Генеральної губернії. Поясніть дещо ліберальну політику німців на українських землях, що потрапили у німецьку зону окупації на захід від нового кордону між Німеччиною і СРСР, що утворився після розгрому ними Польщі. Прокоментуйте слова одного з провідних діячів ОУН(б) Л.Ребета: «В цій атмосфері, німецька політика видавалась прихильною для української справи і в громадянській думці наших емігрантів утворилося уявлення, що німці є справжніми нашими союзниками». Проаналізуйте реакцію місцевого населення на здійснювані нововведення радянської.

Проблемне питання « Доведіть, що радянська західноукраїнського краю мала для людей глибокі психологічні наслідки».

Запровадження нових радянських порядків на новоприєднаних землях Північної Буковини (червень 1939-червень 1941 рр.)

У **п'ятому** питанні розгляньте бачення українськими демократичними центрами вирішення українського питання на першому етапі Другої світової війни.

Політичний портрет С.Бандери і А.Мельника. Визначте причини розколу ОУН. Чи був він закономірним? Ситуація 1940 р. є досить парадоксальною: якщо на початку розколу провина, безумовно, лежала на прихильниках С.Бандери, то у серпні деструктивну позицію зайняли прихильники А.Мельника (обґрунтуйте). Проаналізуйте програми ОУН (б) і ОУН (м).

З'ясуйте ставлення українських демократичних сил до радянсько-німецького пакту.

Проблемне питання Для чого український демократичний табір, а зокрема ОУН б перед війною пішов на неприховану співпрацю з вермахтом і чому націоналісти вірили в те, що німецьке командування погодиться на підготовку українських солдатів, незважаючи на негативне ставлення фюрера і його найближчого оточення до створення в перспективі української держави? Які обставини зумовлювали ці політичні ілюзії?

Визначте роль німецького фактора у планах бандерівського і мельниківського керівництва. Після підписання пакту Ріббентропа – Молотова німецький уряд дав наказ своїм спецслужбам посилювати нагляд за емігрантськими політичними угрупованнями на території рейху (чому?). З якою метою представники німецького керівництва підтримували у провідників ОУН та інших українських політичних об'єднань сподівання на позитивне розв'язання українського питання? 15 вересня, у Відні Канаріс мав зустріч з Андрієм Мельником. Яких домовленостей вдалося досягнути сторонам. Чи дотрималася їх німецька сторона? Чому не відбулося організованого спротиву радянському режиму на першому етапі Другої світової війни?

Доведіть, що масштаби співпраці ОУН та абверу дуже сильно перебільшені у радянській та деякій сучасній науковій літературі. В яких формах відбувалася співпраця німецьких спецслужб і ОУН? Союз ОУН з нацистами у цілому відповідав практиці, що склалася на міжнародній арені в другій половині 30-х років (обґрунтуйте). У чому полягав стратегічний задум оунівського керівництва, яке йшло на співпрацю з німецькими спецслужбами? Чи був він виправданий?

Ударні (за оунівською термінологією — «пробоеві») групи: мета утворення, діяльність. Яку мету ставила відновлена у березні 1940 р. Крайова екзекютива? Прослідкуйте діяльність націоналістичного підпілля на західноукраїнських землях.

Дайте оцінку наказу командування НКВС СРСР від 11 жовтня 1939 р. «Про введення єдиної системи обліку антирадянських елементів, виявлених агентурною розвідкою». Дослідіть методи боротьби радянського режиму з націоналістичним рухом. «Процес 59-ти», «Процес 62-х» ін. Здатність ОУН до відновлення зруйнованих елементів організаційної структури свідчить про декілька важливих рис підпілля (яких саме?).

Організація Українських націоналістів виявилася єдиною силою, яка виступила проти радянської західноукраїнських земель у 1939-1941 рр. (доведіть). Прослідкуйте форми військової та ідеологічної підготовки націоналістів. Спеціальні курси в Кракові, табори у Закопаному, Криниць, Команчі. Визначте специфіку підготовки командних кадрів на воєнних курсах при ОУН (б). Українсько-німецьке військово бюро у Кракові. Український легіон Р.Сушка. Дружини українських націоналістів.

У грудні 1940 р. керівництво ОУН (б) видало «Маніфест Організації українських націоналістів» (проаналізуйте зміст).

Дайте характеристику рішенням прийнятим на Другому великому зборі, який відбувся в квітні 1941 р. «Політичні вказівки» ОУН (б). Красний військовий штаб (очолював Д.Грицай). Охарактеризуйте звернення до всіх українців (14 червня 1941 р.) і «Меморандум» ОУН (б) (15 червня 1941 р.) Доведіть ілюзорність сподівань націоналістів на допомогу нацистської Німеччини.

Проблемне питання «Спроби згуртування всіх українських політичних сил в еміграції. Чому вони були невдалими?»

З якою метою 22 червня 1941 р. у Кракові відбулася нарада, в якій взяли участь представники Державного Центру УНР, монархістів-гетьманців, Українського національного демократичного об'єднання (УНДО), Фронту національної єдності (ФНЄ), ряду інших партій і організацій? Дайте характеристику Українському національному комітету (УНК), очолюваному В.Петрівим. Дайте характеристику Українського центрального комітету під керівництвом В.Кубійовича, утвореного весною 1940 р. Проаналізуйте діяльність Державного центру УНР, очолюваного А.Лівицьким і групи П.Скоропадського.

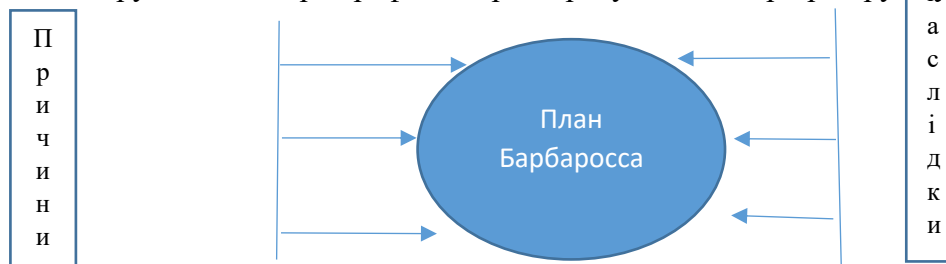
Створіть хронологічну таблицю «Український визвольний рух 1939-1941 рр.»

дати	події

Самостійна робота

Тема 15. Україна на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.) (5 год)

1. «План Барбаросса» суть; етапи втілення; перебіг подій; причини краху. Висвітліть причини укладення пакту, його умови і значення. Дослідіть його оцінку у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Охарактеризуйте договір про дружбу і кордони.

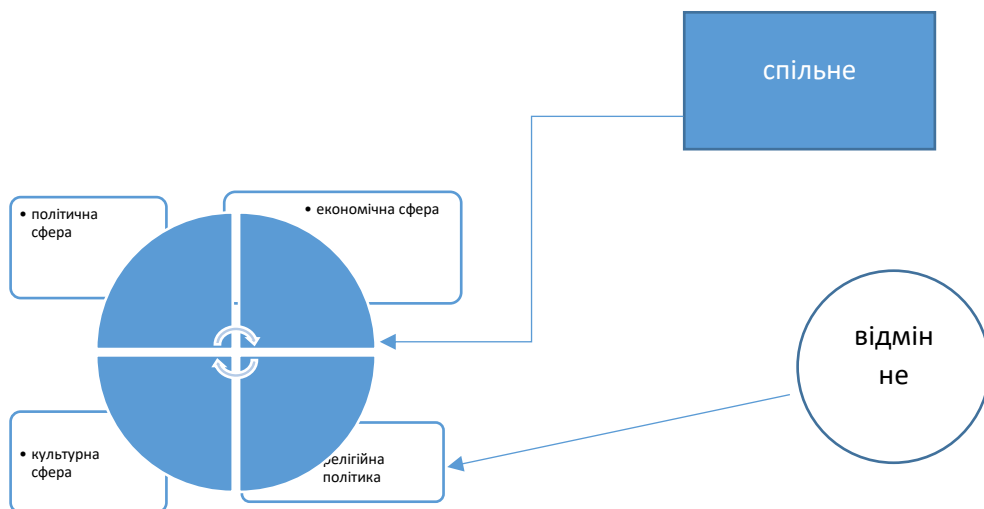
2. Чи можна погодитися із трактуванням радянською історіографією походу Червоної армії на початку війни як «золотого вересня»?

Висвітліть ставлення населення західних областей України до ЧА. Проаналізуйте ставлення польського уряду до українців на початку II світової війни. Яка позиція УГКЦ? З'ясуйте причини розбіжностей в термінології та оцінках сучасних істориків. Обґрунтуйте прийнятний для вас варіант.

3. Порівняйте механізми перебирання влади у 20-х рр. в УСРР і у 1939 р. в західних областях України. Доведіть маріонетковість виборчої системи, продемонструйте ставлення до виборів

західноукраїнського населення. Чому на відміну від УРСР в період українізації (20-ті рр.) на західноукраїнських землях місцеві українські кадри не були задіяні? Висвітліть еволюцію ставлення місцевого населення до «радянської моделі».

Табл. Спільне і відмінне в 20-х рр. і 1939-1941 рр.

4. Форми військової та ідеологічної підготовки націоналістів Спроби згуртування всіх українських політичних сил в еміграції. Чому вони були невдалими? Дослідіть діяльність ОУН у 1939-1941 рр. Визначте причини розколу. Охарактеризуйте похідні і пробоеві групи.

Запитання

- План Барбароса: причини, наслідки, оцінки в історіографії.
- «Золотий вересень»: чи правомірний цей термін?
- В чому спільне і відмінне у політиці радянського уряду до українців у 20-х рр. і 1939-41 рр.?
- Висвітліть форми боротьби ОУН на першому етапі війни.
- Чому не вдалося створити «спільний фронт» з українських демократичних сил?

Самостійна робота. Тема Україна на початку Другої світової війни.

Грицюк В. Друга світова в контексті російсько-української війни: основні наративи й перспективи дослідження. Український історичний журнал. 2024. Число 4. С. 5-23. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.005>

Заярнюк А. Чи можна встановити кількість вбитих у Львівському погромі 1941 р.? Рец. на кн.: Анатолій Плічко. Оцінки кількості жертв Львівського погрому 1941 року. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2022. 308 с. / А. Заярнюк // Український історичний журнал. - 2023. - Число 3. - С. 216-220. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.03.216>

Давидюк Р. Страта "в особливому порядку" колишніх уенерівців: розстрільний список 1940 р. Український історичний журнал. 2023. Число 1. С. 121-142. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.121>

Катинська трагедія: український вимір. Спільний проєкт Польського Інституту у Києві та «Українського тижня». URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/totalitarizm/doslid/katyn.pdf>

Zhyvyuk, A., Davydyuk, R. Naddnipyrianska Ukraine emigrants musical activities in Volyn voivodeship. *East. European Historical Bulletin*. 2019. 12, 116-125.
doi: <https://doi.org/10.24919/2519-058x.12.177543>

Грицак Я. Український вимір Другої світової. Друга світова: роздуми через вісім десятиліть. Упор. І. Винокуров. Київ: Дух і літера, 2022. С. 7-15.

Стяжкіна О. Рокада: чотири нариси з історії Другої Світової. Київ: Дух і Літера, 2020.

Applebaum, A. *Iron Curtain: The Crushing of Eastern Europe, 1944-1956*. New York: Doubleday, 2012.

Стяжкіна О. Спроба налаштування антиколоніальної оптики: Україна й українці у Другій світовій та після неї. Друга світова: роздуми через вісім десятиліть. Упор. І. Винокуров. Київ: Дух і літера. 2022. С. 16-26.

Wimbush, E., Alexiev, A. *The Ethnic Factor in the Soviet Armed Forces*. R-2787/1. March 1982.

RAND. URL: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2007/R2930.1.pdf>

Schulze-Wessel, M. *Der Fluch des Imperiums: Die Ukraine, Polen und der Irrweg in der russischen Geschichte*. Munchen: C.H. Beck Verlag, 2023. doi: <https://doi.org/10.17104/9783406800511>

Лібер Ю. Тотальні війни: Творення модерної України в 1914-1954 роках. Харків, 2019.

Спомини Лиги В.І. про життя родини в міжвоєнний період та репресії у Великому Любені після вступу радянської армії на Західну Україну. Електронний архів визвольного руху. Режим доступу: <https://avr.org.ua/viewDoc/23992>

Лисенко О. Є. ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЧАТОК ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА НІМЕЦЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ СРСР. Сторінки воєнної історії України. 2003. Вип. 7 (1). С. 29. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Sviur_2003_7__3

Політична ситуація та взаємодія з іншими державами. Чи можна вважати радянську політику щодо Західної України (після приєднання до СРСР у 1939 році) справжнім «визволенням» від польської окупації, чи це було просто анексією заради зміцнення радянського контролю? Це питання ставить під сумнів радянську пропаганду і аналізує, чи дійсно для українців західних областей приєднання до СРСР принесло покращення, чи це була частина радянської експансії в Європі.

Якою була роль і позиція українських національних рухів (наприклад, ОУН) у перші роки Другої світової війни: чи підтримували вони більшовицьку або нацистську окупацію, чи намагались скористатися ситуацією для досягнення незалежності? Це питання розглядає вибір українських націоналістів та інших політичних груп на тлі радянської та нацистської агресії, що може допомогти зрозуміти, чи намагались вони співпрацювати з одними чи іншими окупантами заради досягнення незалежності України.

Наскільки радянський режим дотримувався своїх зобов'язань перед Україною після приєднання західноукраїнських земель у 1939 році, і чи реально поліпшився статус українців у СРСР? Питання аналізує, чи насправді радянська влада намагалася поліпшити умови життя для українців у приєднаних землях або ж продовжувала політику репресій та централізації, яка вже була характерною для СРСР.

Чи могли українці в Східній Україні та в Західній Україні очікувати різних результатів від німецької та радянської окупації після 1939 року, чи обидві окупаційні влади мали однакові національні та політичні наслідки? Це питання ставить під сумнів можливість різних підходів до українців залежно від того, яка сила — нацистська чи радянська — окупувала ці землі. Чи були в цих територіях відмінності у ставленні до українського населення?

Чи можна вважати радянську політику українізації в 1939–1941 рр. успішною, чи її припинення в 1941 році стало кроком назад у відносинах між українцями і радянським режимом? Питання оцінює політику українізації, яка існувала до початку Другої світової війни, і з'ясовує, чи було її завершення частиною більш загального занепаду національних прав у радянському Союзі.

Чи була українська співпраця з нацистами в перші роки війни результатом прагнення до незалежності, чи це було виключно політичним прагматизмом, що не могло забезпечити реальну автономію? Це питання досліджує мотиви українських політичних сил, зокрема ОУН, які прагнули скористатися ситуацією, щоб здобути незалежність, але чи дійсно нацисти мали намір надати Україні автономію чи були готові використати її як інструмент своїх цілей.

Наскільки важливою була політика Німеччини щодо України в 1941 році: чи мали українці можливість вибору між німецьким та радянським режимом, чи це була лише ілюзія автономії? Питання розглядає стратегію Німеччини щодо України, зокрема в контексті початкових спроб залучити українців до співпраці і пропозицій щодо автономії, і чи були ці пропозиції реальні, чи це була лише частина нацистської стратегії.

Тема 16. Україна на першому етапі радянсько-німецької війни (2 год.).

1. Дискусійні питання.
2. Проблема радянської підготовки до війни.
3. Воєнні дії в Україні у 1941 р.: контрверсійні підходи.
4. Мобілізаційні заходи радянського уряду.
5. Бойові дії навесні і влітку 1942 р. провал Харківської наступальної операції Червоної армії і харківський «котел», бої в Криму, падіння Керченського фронту і Севастополя.

Практичне завдання: Навчально-методичний комплекс
Джерела і література.

Вронська Т. В. Зворотний бік війни: Історичний та соціально-правовий портрет радянських оточенців. Український історичний журнал. 2015. № 2. С. 22 . - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2015_2_4

Грицюк В. Пролог німецько-радянської війни: політичні та військово-стратегічні аспекти. Український історичний журнал. 2021. Число 3. С. 56-79.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.03.056>

Грицюк В., Лисенко О. До і після червня 1941-го... Віче. 2016, червень. №11. С.52–56.

Історія України. Документи. Матеріали. / Укладання, коментар В.Ю.Король. К., 2002.

Король В. Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941-1944 рр. К., 2002.

Україна в ХХ столітті. 1900-2000: 3б. док. і матеріалів. К., 2000.

Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів / Зібрав і впорядкував В. Косик. Т. 1-4. Львів, 1997-1999.

Сергійчук В. Український здвиг 1941-1955 [Текст]. Том 5 : Наддніпрянщина. К. : Українська Видавнича Спілка, 2005. 836 с.

Політична історія України ХХ століття. К., 2003.

Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945). К., 1999.

Косик В. Україна під час Другої світової війни 1939-1945 рр. К.,1992.

Кучер В.І., Чернега П.М. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). Посібник для вчителя. К., 2004.

Верстюк В. Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с.

Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ ХХ ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К. : Наук. думка, 2002. 952 с.

Гриневич В. А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2007. 520 с.

Муковський І. Т. Звитяга і жертвність: українці на фронтах другої світової війни / В. Д. Конашевич (ред.). К. : Пошуково-видавниче агенство “Книга Пам’яті України”, 1997. 568 с.

Буцько О.В. Військовополонені в СРСР (1941-1945 рр.). *Український історичний журнал*. 2000. №4. С.120–126.

Гриневич В.А. Напад Німеччини на СРСР і криза лояльності сталінському режиму в Україні. *Сторінки воєнної історії України*. 2003. Вип.7. Ч.2. С.100–115.

Марінченко О.О. Демографічний вимір поразки 1941 р.: масштаби втрат РСЧА військовополоненими на території України. *Український історичний журнал*. 2013. № 3. С.151–171.

Чернявська В. Особливості та наслідки походу Червоної армії в Бессарабію та Північну Буковину (28.VI - 5.VII.1940). *Сторінки воєнної історії України [Текст]: збірник наукових статей* /НАН України. Ін-т історії України. К.,2004. Вип.8. Ч.1. С.187-195.

Мінгазутдінов А.Ф. Причини трагедії початкового періоду Великої Вітчизняної війни в новітній українській історіографії. *Сторінки воєнної історії України*. Вип. 7. Ч. 1. К., 2003. С. 42-47.

Легасов Л., Шевченко Н. Долі генералів - командувачів фронтів і армій, які брали участь в обороні та визволенні Києва. *Сторінки воєнної історії України [Текст]: збірник наукових статей* /НАН України. Ін-т історії України. К.,2006. Вип.10. Ч.1. С.255-289.

Марінченко О. О. Демографічний вимір поразки 1941 р.: масштаби втрат РСЧА військовополоненими на території України. *Український історичний журнал*. Київ, 2013. №3. С. 151–171.

Гриневич В. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни. – К., 2007.

Сучасні дискусії про Другу світову війну: збірник наукових статей та виступів українських і зарубіжних істориків. – Львів, 2012. Кондратюк К. Втрати населення Західної України у 1939-1941 рр. / Україна – Польща: важкі питання. – Луцьк, 2001. – Т. 5.

Ryliavets, R. (2019). “ЧОРНА ПІХОТА” ЯК ІСТОРИЧНЕ ЯВИЩЕ В РОКИ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1941–1945 рр.). *Воєнно-історичний вісник*, 31(1), 156–174.

<https://doi.org/10.33099/2707-1383-2019-31-1-156-174>.

Боротьба за Україну в 1943–1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство. Зб. наук. праць / Відп. ред. О.Є. Лисенко.К.: Інститут історії України НАН України, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941– 1945 років», Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2014. 622 с.

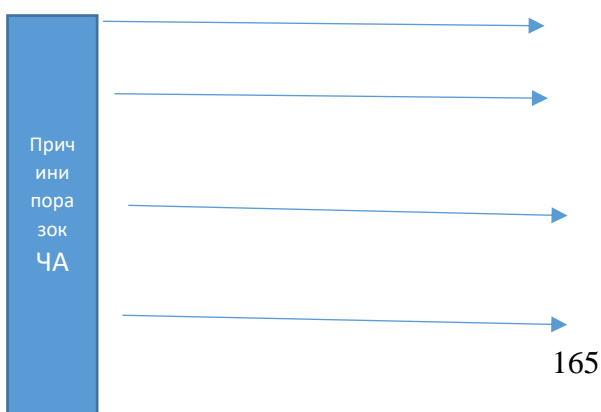
Визначте причини нападу гітлерівської Німеччини на СРСР. Проблема дефініцій в сучасній історіографії (дайте характеристику).Український напрям в плані «Барбаросса». Бліцкріг.

Співвідношення сил на початку радянсько-німецької війни.Прослідкуйте хід воєнних дій у червні-грудні 1941 р. Який напрямок був головним у планах нацистського керівництва? Чи співпадав він із розрахунком Сталіна?

Прокоментуйте слова Х.Ортега-і-Гасет: «Перемогою у битві звитяжець завдячує своєму супротивникові. Потуга війська – поняття абстрактне, залежить вона від потуги супротивника, одним зі складників якої є слабкість ворога».

Крах воєнної доктрини СРСР. Як вплинуло виконання умов радянсько-німецьких договорів на боєздатність обидвох армій?

Проблемне питання «Причини поразок Червоної армії».

Визначте стратегічні прорахунки сталінського командування під час оборони Києва, Одеси, Криму. Чим зумовлювався героїзм військовослужбовців у прикордонних боях? Перерахуйте місця найбільших «котлів».

Складіть таблицю «Військові події в Україні у 1941-1942 рр.»

Назва битви	Дата	Сили сторін	Результат	Історичне значення

Яка загальна кількість втрат з обидвох сторін на першому етапі радянсько-німецької війни? Назвіть причини деморалізації у військах, масового переходу радянських солдат і офіцерів.

Які заходи прийняло радянське командування, щоб припинити перехід на сторону нацистів? Доля військовополонених.

Охарактеризуйте виступ Сталіна по радіо 3 липня 1941 р. Дайте характеристику наказу Ставки №270 від 16 серпня 1941 р. і наказу Головного Комісара оборони СРСР №227 від 28 липня 1942 р.

З'ясуйте заходи радянського уряду щодо оборонних дій. З якою метою був створений Державний комітет оборони? Перерахуйте мобілізаційні заходи.

-
-
-
-

Як вони вплинули на лояльність східноукраїнського населення? Охарактеризуйте роль виробничих потужностей України у воєнно-промисловому комплексі СРСР. Яке місце за чисельністю займали українці в Червоній армії? Визначте розмах евакуації промислових підприємств, наукових і культурних установ у східні райони СРСР. Чи була вона виправданою? Вкажіть особливості евакуації українського населення. Перебудова економіки.

Прослідкуйте долю політичних в'язнів внаслідок поспішного відступу Червоної армії.

Проблемне питання. Парадокс історичної ситуації, на думку М.Ковалю, полягав в тому, що система, яка внаслідок численних прорахунків та помилок авторитарної влади поставила країну перед безоднею, мала тепер в умовах найгострішої воєнно-політичної кризи явити чудо – своїми нещадними тоталітарними методами врятувати її від загибелі (обґрунтуйте).

Складіть таблицю «Військові події в Україні у 1941-1942 рр.»

Назва битви	Дата	Сили сторін	Результат	Історичне значення

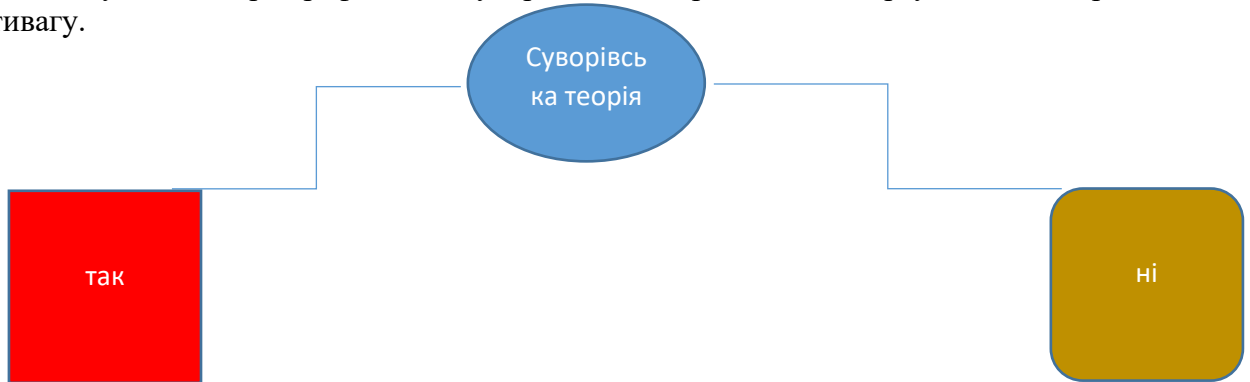
Самостійна робота

Тема 16. Україна на першому етапі радянсько-німецької війни (5 год.)

Проблемні питання:

1. Суворівська теорія.

Дослідіть дискусію в історіографії щодо суворовської теорії. Наведіть аргументи на користь і на противагу.

2. Радянський патріотизм в роки Другої світової війни: тоталітарний механізм впровадження в Україні

Висвітліть тоталітарний механізм формування радянського патріотизму в роки Другої світової війни. Чому пропагандистські методи співіснували із репресивними. Яка реакція українського населення до війни? Висвітліть розмах дезертирства і заходи режиму щодо його припинення. Висвітліть репресії радянської влади під час відступу. Дослідіть долю політичних в'язнів. Чому радянський уряд вдавався до тактики «випаленої землі». Проаналізуйте загорожувальні загоны, штрафбатальйони.

Запитання

- В чому суть «суворівської теорії»? підтвердіть або спростуйте.
- Висвітліть тоталітарний механізм формування радянського патріотизму.
- Який розмах дезертирства в радянській армії? Як вдалося приборкати це явище?
- З якою метою сталінським керівництвом була використана тактика «спаленої землі»? Визначте її наслідки.
- З якою метою були створені загорожувальні загоны?
- Доля штрафбатальйонів.
- Хто такі політкомісари?

Самостійна робота Тема 16. Україна на першому етапі радянсько-німецької війни

Вронська Т. В. Зворотний бік війни: Історичний та соціально-правовий портрет радянських оточенців. Український історичний журнал. 2015. № 2. С. 22 . - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2015_2_4

Грицюк В. Пролог німецько-радянської війни: політичні та військово-стратегічні аспекти. Український історичний журнал. 2021. Число 3. С. 56-79. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2021.03.056>

Грицюк В., Лисенко О. До і після червня 1941-го... Віче. 2016, червень. №11. С.52–56.

Історія України. Документи. Матеріали. / Укладання, коментар В.Ю.Король. К., 2002.

Король В. Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941-1944 рр. К., 2002.

- Україна в ХХ столітті. 1900-2000: Зб. док. і матеріалів. К., 2000.
- Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів / Зібрав і впорядкував В. Косик. Т. 1-4. Львів, 1997-1999.
- Сергійчук В. Український здвиг 1941-1955 [Текст]. Том 5 : Наддніпрянина. К. : Українська Видавнича Спілка, 2005. 836 с.
- Політична історія України ХХ століття. К., 2003.
- Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945). К., 1999.
- Косик В. Україна під час Другої світової війни 1939-1945 рр. К., 1992.
- Кучер В.І., Чернега П.М. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). Посібник для вчителя. К., 2004.
- Верстюк В. Горобець Н., Толочко В. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3 т. К.: Наукова думка, Т. 1: Українські проекти в Російській імперії. 2004. 504 с
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. К.: «Генеза», 2000. 360 с.
- Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ ХХ ст.: Історичні нариси / відп. ред. В. Смолій. К. : Наук. думка, 2002. 952 с.
- Гриневич В. А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2007. 520 с.
- Муковський І. Т. Звитяга і жертвність: українці на фронтах другої світової війни / В. Д. Конашевич (ред.). К. : Пошуково-видавниче агенство “Книга Пам’яті України”, 1997. 568 с.
- Буцько О.В. Військовополонені в СРСР (1941-1945 рр.). *Український історичний журнал*. 2000. №4. С.120–126.
- Гриневич В.А. Напад Німеччини на СРСР і криза лояльності сталінському режиму в Україні. *Сторінки воєнної історії України*. 2003. Вип.7. Ч.2. С.100–115.
- Марінченко О.О. Демографічний вимір поразки 1941 р.: масштаби втрат РСЧА військовополоненими на території України. *Український історичний журнал*. 2013. № 3. С.151–171.
- Чернявська В. Особливості та наслідки походу Червоної армії в Бессарабію та Північну Буковину (28.VI - 5.VII.1940). *Сторінки воєнної історії України [Текст]: збірник наукових статей* /НАН України. Ін-т історії України. К.,2004. Вип.8. Ч.1. С.187-195.
- Мінгазутдінов А.Ф. Причини трагедії початкового періоду Великої Вітчизняної війни в новітній українській історіографії. *Сторінки воєнної історії України*. Вип. 7. Ч. 1. К., 2003. С. 42-47.
- Легасов Л., Шевченко Н. Долі генералів - командувачів фронтів і армій, які брали участь в обороні та визволенні Києва. *Сторінки воєнної історії України [Текст]: збірник наукових статей* /НАН України. Ін-т історії України. К.,2006. Вип.10. Ч.1. С.255-289.
- Марінченко О. О. Демографічний вимір поразки 1941 р.: масштаби втрат РСЧА військовополоненими на території України. *Український історичний журнал*. Київ, 2013. №3. С. 151–171.
- Гриневич В. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни. – К., 2007.
- Сучасні дискусії про Другу світову війну: збірник наукових статей та виступів українських і зарубіжних істориків. – Львів, 2012. Кондратюк К. Втрати населення Західної України у 1939-1941 рр. / Україна – Польща: важкі питання. – Луцьк, 2001. – Т. 5.
- Ryliavets, R. (2019). “ЧОРНА ПІХОТА” ЯК ІСТОРИЧНЕ ЯВИЩЕ В РОКИ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1941–1945 рр.). *Воєнно-історичний вісник*, 31(1), 156–174.
<https://doi.org/10.33099/2707-1383-2019-31-1-156-174>.
- Боротьба за Україну в 1943–1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство. Зб. наук. праць / Відп. ред. О.Є. Лисенко.К.: Інститут історії України НАН України, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941– 1945 років», Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2014. 622 с.

Чи були шанси для українського населення на початку війни чинити опір радянському та німецькому режимам, чи це було неможливо через військову слабкість і розподіл сил між двома агресорами?

Питання ставить під сумнів, чи могли українці на початку війни активно чинити опір як нацистам, так і радянському режиму, з огляду на військову ситуацію і розподіл сил у цей період.

Яким чином поразка радянських військ у 1941 році на території України та її швидка окупація нацистами вплинули на громадянське населення: чи можна було уникнути таких масових страждань і руйнувань, як геноцид євреїв і інших національних меншин, чи це був неминучий результат нацистської ідеології?

Питання аналізує, як нацистська окупація України призвела до масових страждань серед населення, зокрема євреїв, та чи було можливе якимсь втручанням ситуації для уникнення геноциду.

Чи справді стратегія «тактичного відступу» радянських військ на території України у 1941 році дозволила зберегти частину сил для подальшої боротьби, чи це було лише визнання поразки та відсутність стратегії для захисту українців від нацистської окупації? Це питання досліджує радянську стратегію «відступу» і оцінює, чи вона була зумовлена військовими обставинами або ж це було свідченням більш широкої кризи в управлінні і військовому командуванні.

Тема 17. Український національно-визвольний рух в 1941-1943 рр. (2 год)

- 1) Дискусійні питання.
- 2) Акт про відновлення Української держави, оцінка в історіографії. Склад і завдання Українського державного правління.
- 3) Діяльність ОУН у 1941 р. ОУН (б) і ОУН (м) у 1942 р.
- 4) Українська повстанська армія. ОУН (б) і ОУН (м) у 1943 р.
- 5) Поліська Січ.

Практичне завдання: Підготуйте навчально-методичний комплекс

Джерела

В'ятрович В. Історія з грифом “Секретно”. Львів: Центр дослідження визвольного руху, 2011. 204 с.

Вінцовський Т. Нікульча І. Українське самостійницьке підпілля у Трансністрії (1941– 1944 рр.). *Український історичний журнал*. 2007. № 5. С. 123–134.

Патриляк І. 1943 рік в історії ОУН і УПА. *Український визвольний рух*. Львів, 2009. Зб. 13. С. 133–195.

Патриляк І. К. “Встань і борись слухай і вір...”: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія. Центр дослідження визвольного руху. Львів : *Часопис*, 2012. 592 с.

Дзьобак В. В. Тарас Бульба-Боровець і його військові підрозділи в українському русі опору (1941–1944 рр.). К., 2002. 260 с.

Кентій А. «Отаман Тарас Бульба». *Політика і час*. 1992. № 4. С.72–79.

Сергійчук В. Організатор «Поліської Січі». *Військо України*. 1992. № 1. С. 75-80.

Стельникович С. В. Український національний рух опору Тараса Бульби-Боровця : історичний нарис. [2-ге вид., випр. і доп]. Житомир, 2010. 392 с.

Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1.

Хрестоматія з історії України [Текст] /упоряд. та авт. коментарів Уривалкін О.М. К. : КНТ, 2007.

Андрієвський Д. Державний устрій. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р. : Документи і матеріали / упор. В. Муравський. Львів, 2006. С. 167–182.

Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів / Зібрав і впорядкував В. Косик. Т. 1-4.-Львів, 1997-1999.

Сергійчук В. Український здвиг 1941-1955 [Текст]. Том 5 : Наддніпрянщина. К. : Українська Видавнича Спілка, 2005. 836 с.

Літопис УПА. Том 1. К., 1995.

Україна в ХХ столітті. 1900-2000: Зб. док. і матеріалів. К., 2000.

Марущенко О.В. Виникнення і становлення Української Повстанської Армії: деякі аспекти сучасної вітчизняної історіографії. Галичина. 2002. № 8. С.116 -125.

Шайкан В. Спроби легалізації органів української адміністрації, створених на початковому етапі війни з ініціативи ОУН(Б) і ОУН(М). Сторінки воєнної історії України [Текст]: збірник наукових статей /НАН України. Ін-т історії України. К., 2005. Вип.9. Ч.2. С.492-499.

Михайлюк М. Українське питання як джерело конфлікту між А.Розенбергом та Еріхом Кохом: (1941-1943). *Історичний журнал*. 2008. №6. С.60-73.

Боляновський А. Українські військові формування в Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.). Львів, 2003. 686 с.

Кентій А. В. Радянський рух Опору на окупованій території України. К., 2010. 98 с. Україна у Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст. Історичні нариси: у 2-х т. — Т. 1 / Ред. О. Є. Лисенко. К. : Наукова думка, 2011. — 734 с.

Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / Відповідальний редактор професор Микола Кугутяк. Том. 2. Книга 1 (1939 – 1945). Івано-Франківськ: *КПФ “ЛІК”*, 2009. 600 с.

Самсонюк Т. Боротьба радянських спецслужб з ОУН на території Волинської та Рівненської областей (1940 рік) Національний університет «Острозька академія». Наукові записки. Серія «Історичні науки». Вип. 16. Острог, 2010.

Патриляк І. Створення Української повстанської армії під проводом ОУН(Б): малодосліджені аспекти проблеми // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. Вип. 16. Острог, 2010.

Дерев'яний І. Друга ліквідація органами НКВД УРСР Крайової ексекютиви ОУН у Львівській області в 1940 – 1941 рр. Український визвольний рух. Зб. 15. Л., 2011.

Патриляк І.К. Діяльність українського націоналістичного підпілля та повстанської армії в роки Другої світової війни. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. К., 2012.

Папакін Г. В. Джерела з історії ОУН та УПА радянського походження: схема класифікації, змістова сторона. Український історичний журнал. 2014. № 5. С. 174. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2014_5_15

Папакін Г.В. Джерела з історії ОУН та УПА: проблеми класифікації, зміст документів повстанського походження Український історичний журнал. - 2012. - № 4. - С. 154-171. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2012_4_154

Веденєєв О.В. Військово-політична діяльність ОУН та УПА у світлі норм міжнародного гуманітарного права / Веденєєв О.В., Лисенко О.С. // Український історичний журнал. - 2007. - № 3. - С. 46-66. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2007_3_46

Тема 1. Папакін Г. В. Джерела з історії ОУН та УПА радянського походження: схема класифікації, змістова сторона. Український історичний журнал. 2014. № 5. С. 174. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2014_5_15

Папакін Г.В. Джерела з історії ОУН та УПА: проблеми класифікації, зміст документів повстанського походження Український історичний журнал. - 2012. - № 4. - С. 154-171. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2012_4_154

Проаналізуйте дискусійні питання цього періоду.

Історичні терміни (самостійно виписуйте!):

Історичні постаті (самостійно виписуйте!):

Історичні джерела(самостійно виписуйте!):

Назвіть причини і проаналізуйте зміст Акту про відновлення Української держави. Яка його оцінка в історіографії?

Проблемне питання «Акт про відновлення Української держави: історико-правовий аналіз»

З'ясуйте склад і завдання Українського державного правління. Дайте характеристику змісту «Декларації Українського Державного Правління». Проаналізуйте ставлення до Акту українського населення, політичних партій і організацій в краю і еміграції. Яка реакція Берліна на відновлення української держави? Охарактеризуйте зміст «Особливих інструкцій з українського питання», виданих начальником оперативного тилу групи армій «Південь» 11 липня 1941 р. Прокоментуйте висновок гітлерівських спеціальних служб: «Серед різних етнічних груп треба вважати український націоналізм найсильнішою політичною течією. Рух Бандери, найактивніший і найважливіший з усіх націоналістичних груп, став організацією переважно антинімецькою і нелегальною».

ОУН Мельника висловила німецькій владі свою лояльність й обіцяла своє сприяння у перебудові країни (чому?). Дайте характеристику Українській Національній Раді на чолі з М.Величківським.

Проблемне питання «Дайте характеристику ролі ОУН (м) у формуванні місцевого самоврядування, розвитку освіти і культури»

Розкрийте аспекти діяльності українських національних комітетів. Визначте ступінь участі у каральних акціях місцевої («української») поліції, а також охарактеризуйте її особовий склад.

З якою метою була створена Рада сеньйорів? 30 липня 1941 р. Рада сеньйорів була перетворена на Українську національну раду (УНР), при якій діяв Український крайовий комітет (проаналізуйте). Яке ставлення до німецької влади було у представників П.Скоропадського і провідників УНР в еміграції? Які заходи здійснювали українські провідники з метою недопущення приєднання Галичини до польського Генерального губернаторства.

Охарактеризуйте Поліську Січ. Охарактеризуйте організаційну структуру Поліської Січі. **Політичний портрет Тараса Бульби-Боровця.**

Висвітліть ставлення бандерівського керівництва, аналізуючи документ «Організаційна справа й координація праці езекутиви» від 31 липня 1941 р., розрахованому лише на членів Проводу ОУН на ЗУЗ. «Вся праця з окупантами, – підкреслювалося у документі, – це злочин, національна зрада. Не сміє бути співпраці там, де є заперечення України».

Назвіть причини зміни позиції ОУН (б) щодо нацистської Німеччини з осені 1941 р. Чому ОУН (б) не перейшла до відкритої боротьби проти Німеччини у 1941 р.? Перша конференція ОУН (б) для обговорення ситуації, що склалася внаслідок репресивних дій німецької адміністрації (висвітліть її рішення). Які завдання ставив провід ОУН(Б) своїм територіальним осередкам, зафіксовані в «Інструкції до переведення в життя цілості діяльності ОУН» (ч. 5-41), виданій невдовзі після закінчення конференції? Крайовий військовий штаб (КВШ). Висвітліть вишкіл рядового і старшинського складу у старшинських і підстаршинських школах. З якою метою провід ОУН (б) закликав до проникнення націоналістів у підрозділи української допоміжної поліції особливо в східній частині окупованої України? 14 листопада 1941 р. командувач оперативного тилового району групи армій «Південь» у своїх вказівках підкреслив необхідність перешкоджати проникненню до поліційних підрозділів бандерівської та іншої пропаганди (чому?).

Прокоментуйте висновок гітлерівських спеціальних служб: «Серед різних етнічних груп треба вважати український націоналізм найсильнішою політичною течією. Рух Бандери, найактивніший і найважливіший з усіх націоналістичних груп, став організацією переважно антинімецькою і нелегальною».

Проблемне питання «Форми і методи діяльності ОУН(б) протягом кінця 1941 – середини 1943 рр. та причини їх змін»

Продемонструйте масштаби масових арештів членів ОУН. Олена Теліга: історичний портрет. Прокоментуйте директиву поліції безпеки СД № 12/41 під грифом «секретно, державної важливості»: «Усі активісти бандерівського руху повинні негайно заарештовуватись і після ретельного допиту мають бути ліквідовані під виглядом грабіжників».

Доведіть, що характер переорієнтації політики ОУН(б) на рубежі 1941—1942 рр. був складним, і не був одноактним, провідний актив пройшов нелегкий шлях роздумів і вагань. Висвітліть діяльність бандерівців у німецькому заплілі. II конференція ОУН(б), яка розглянула поточний політичний момент і завдання Організації (проаналізуйте). Який визначався головним фронт боротьби? Перерахуйте завдання ОУН сформульовані у рішеннях конференції.

Всупереч російсько-більшовицькій концепції інтернаціоналізму та німецькій концепції так званої «Нової Європи», ОУН(б) висувала власну політичну «концепцію справедливої національно-політично-господарської перебудови Європи на засадах вільних національних держав під гаслом «Свобода народам і людині!» (прокоментуйте).

14 січня 1942 р. на адресу А. Гітлера було надіслано лист за підписами Головного отамана військ УНР А. Лівичького, президента Української національної ради у Києві М. Величківського, голови Генеральної ради українських комбатантів генерала М. Омеляновича-Павленка, президента Української національної ради у Львові митрополита А. Шептицького,

Голови ПУНу А. Мельника. Чому українські провідники не втрачали надії, що їм тією чи іншою мірою таки вдасться спертися на Німеччину в боротьбі за здійснення своїх ідеалів?

Зробіть висновок у визначенні позиції ОУН(Б) щодо Німеччини та виробленні політики і стратегії в період з осені 1941 по весну 1942 р.

Які рішення були прийняті на конференції ОУН (м) у Почасві, яка відбулася у травні 1942 р.?

Доведіть, що найбільш активною рушійною силою руху опору у 1942 р. були бандерівці та бульбівці.

Вкажіть заходи німецької влади спрямовані на недопущення консолідації всіх українських демократичних сил. Українська сторона не змогла висунути зі своїх лав діяча, котрий був би здатний інтегрувати сили опору під прапором визвольної боротьби (обґрунтуйте твердження). Як вплинули зміни в характері бойових дій між збройними силами німецького блоку і Об'єднаних Націй в кінці 1942 р. на розгортання руху опору?

Проаналізуйте організаційну і пропагандистську діяльність ОУН (б) у 1942 р. Зокрема, проникнення членів ОУН(Б) до учбових команд української допоміжної поліції, щоб пройти військовий вишкіл і отримати зброю та набої. робота серед жіноцтва, у молодіжному середовищі. З цією метою націоналісти заохочувалися займати посади шкільних інспекторів, учителів. Продовжувалося збирання і складування зброї, набоїв, іншого майна і продовольства. Поряд із цим у лісових хащах і гірській місцевості закладалися учбові центри – вишкільні табори, де проводилося військове навчання кадрів (наведіть приклади).

Доведіть, що незважаючи на репресивні заходи окупаційної влади, бандерівці відновлювали зруйновані структури, поповнювати свої лави новими членами, активізувати свою діяльність. Чому факти антинімецької діяльності бандерівців навесні та восени 1942 р., хоч і набули поширення згідно з інформаційними повідомленнями поліції безпеки й СД Німеччини, але зводилися переважно до актів пасивного спротиву і саботажу заходам німецької сторони, зокрема: проти здавання сільськогосподарської продукції, проти виїзду населення на роботи до рейху, проти участі в діяльності німецько-українських (окупаційних) установ тощо.

Чим викликана радикалізація усіх форм українського руху опору у кін. 1942 р.? Назвіть причини, які спонукали ОУН(б) в 1942 р. заперечувати партизанський рух. Доведіть, що нацистська політика в Україні не тільки сприяла розширенню і поглибленню комуністичного партизансько-підпільного руху, але й фактично штовхала на шлях збройного опору діям окупаційної адміністрації націоналістичні сили, програмно були вороже налаштовані до більшовиків.

Проблемне питання. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що націоналістичний рух опору впродовж 1942 р. хоч і набув антинімецької спрямованості, але не виявлявся в активних формах, які б створили реальну загрозу німецькому окупаційному режиму.

Розширення фронту антифашистського Опору в Україні спонукало й ОУН(б) переглянути позиції, змінити вектор своєї політики стосовно збройної боротьби, терміново розглянути питання про розгортання власної військової сили (обґрунтуйте). На початку грудня 1942 р. у Львові в умовах підвищеної таємності зібралася «військова конференція бандерівського проводу ОУН». Які рішення були на ній прийняті?

Доведіть, що сподівання українських політиків на утворення української військової структури, як політичного інструменту, з допомогою якого можна було зайняти позицію рівноправного німецького партнера, було звичайно, ілюзією.

У четвертому питанні висвітліть проблеми створення, орієнтації і діяльності УПА.

Етапи створення УПА

Перший етап	
дата	подія

Другий етап	
дата	подія
Третій етап	
дата	подія

Проаналізуйте чисельний, національний, соціальний і політичний склад українських повстанців. Жінки в УПА.

Проблемне питання «Структура УПА. Командний склад. Військові Округи (ВО). Сотні».

Проблемне питання «Вишкіл повстанців. Старшинські і підстаршинські школи УПА. Вишкіл на Прикарпатті»

III конференція ОУН б. Третій великий збір ОУН б і його рішення. Конференція поневолених народів УГВР.

Проблемне питання «Бойові дії УПА 1942-1944 рр.».

Селянське питання в політиці УПА.

Проблемне питання «Взаємини УПА з іншими представниками українського нерадянського табору в роки Другої світової війни»

Питання взаємин УПА і нацистської Німеччини. Складність в оцінці характеру її взаємин з німцями полягає в тому, що Україна в роки війни не була самостійним суб'єктом політики, а українські повстанці виявилися "армією без держави".

Дайте оцінку ролі УПА в українсько-польському конфлікті в роки Другої світової війни.

Діяльність ОУН (м) у 1943 р.

Дивізія «СС Галичина». Представники яких українських політичних центрів прилучились до формування дивізії? Яку мету в її утворенні переслідували українська і німецька сторони? Висвітліть бойовий шлях дивізії.

У п'ятому питанні висвітліть причини створення, мету і діяльність "Поліської Січі". Особливість першого етапу існування військових загонів Тараса Боровця (липень-серпень 1941 року). У військових підрозділах співіснували: націоналісти і комуністи, монархісти і республіканці, безпартійні, хоча особисто поліський ватажок не схилився до жодної політичної партії, групи чи організації. Німецька окупаційна влада визнавалась бульбівцями як союзницька сила (чому?). Діяльність бульбівських формувань на другому етапі (з березня 1942 року). Рух Бульби-Боровця, не дивлячись на підтримку тисяч українців, особливо на початку діяльності УПА(Б-Б), не перетворився на ту силу, яка б змогла привести до національного визволення (доведіть). Розгляньте стосунки Т.Бульби-Боровця і його прибічників з радянськими партизанами.

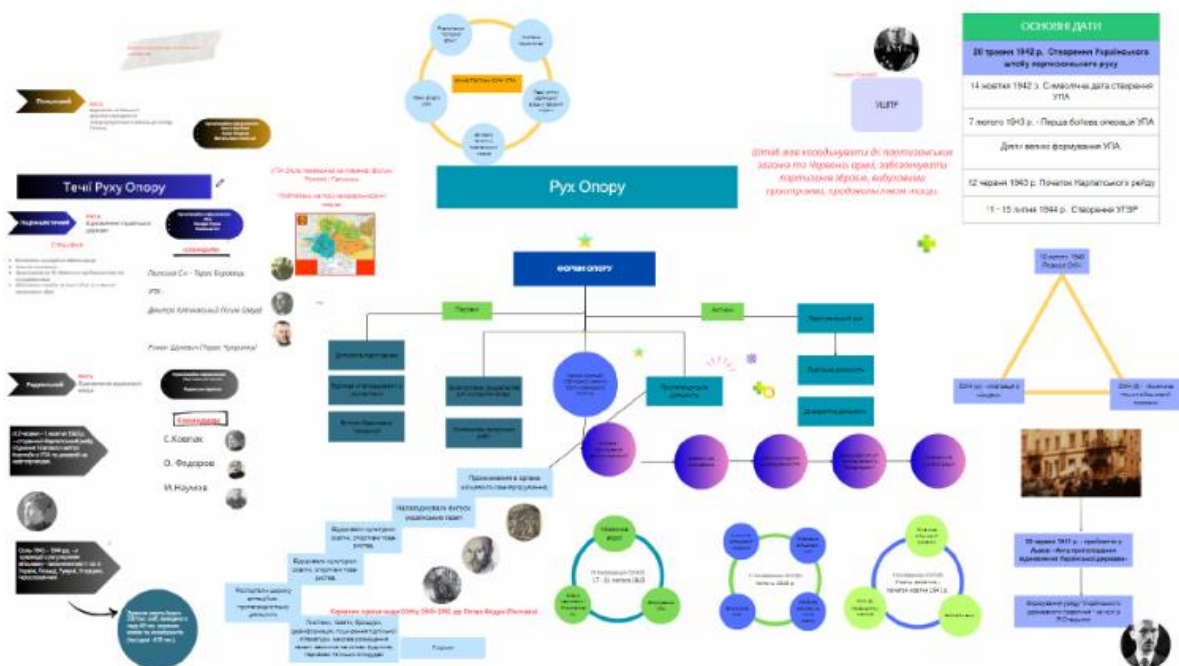
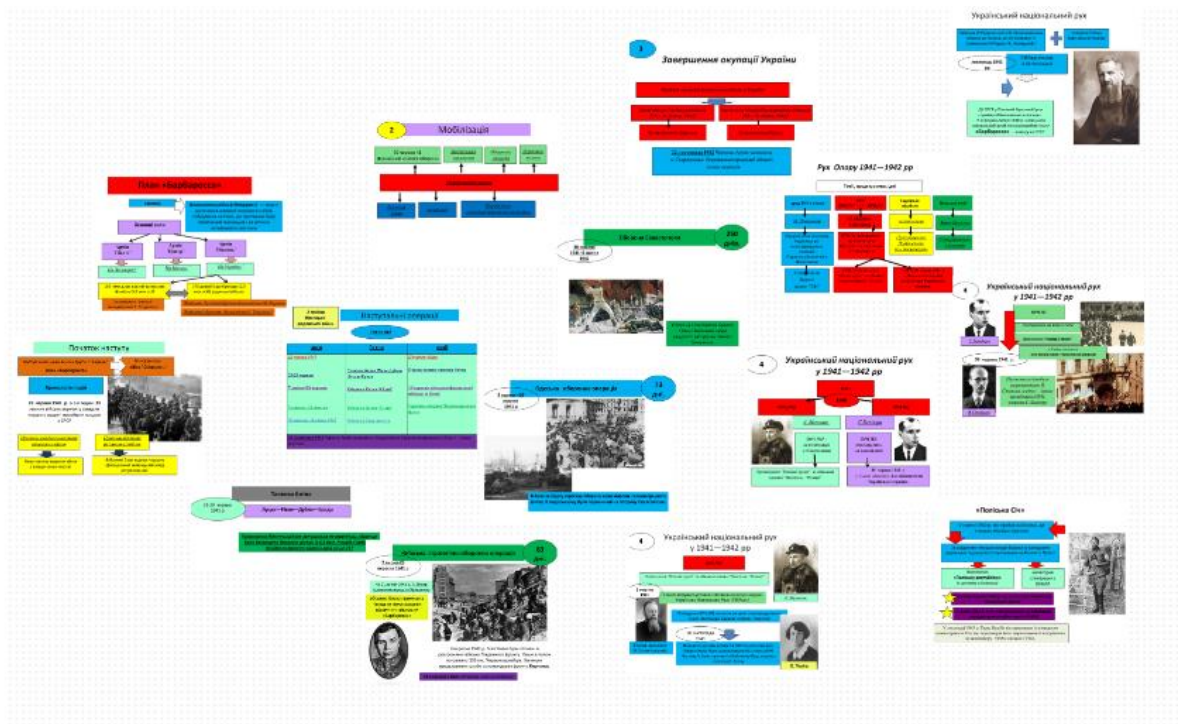
Проблемне питання «Дослідіть консолідаційні кроки Т.Бульби-Боровця, спрямовані на досягнення згоди з ОУН(Б), ОУН(М) та іншими організаціями і розглянути збройний конфлікт, що спалахнув між бульбівцями та бандерівцями».

Розгляньте відносини підрозділів УПА(Б-Б)-УНРА з німецькою окупаційною владою. Простежте діяльність Т.Бульби-Боровця на заключному етапі війни. УНРА.

В останньому питанні визначте особливості розгортання радянського руху опору. Концепція війни «малою кров'ю на ворожій території». Вкажіть труднощі в розбудові партизанських осередків. **Проблемне питання Недоліки у діяльності партизан – аморальність, надмірність у вживанні алкоголю, мабуть, звідси – і звіряча жорстокість до свого ж, радянського населення.** Центральний штаб партизанського руху. Український штаб партизанського руху (УШПР). Перерахуйте форми боротьби партизанів. З якою метою створювалися партизанські з'єднання? Дайте характеристику найвідомішим партизанським діячам. Перерахуйте райони охоплені партизанським рухом.

Чому у Західній Україні до сер.1943 р. практично радянського руху опору не було?

Партизанські рейди ставлення місцевого населення до партизанського руху. Медична служба в партизанських загонах.

Самостійна робота.

Тема 17. Український національно-визвольний рух в 1941-1943 рр. (5 год)

В'ятрович В. Історія з грифом "Секретно". Львів: Центр дослідження визвольного руху, 2011. 204 с.

Вінцовський Т. Нікульча І. Українське самостійницьке підпілля у Трансїстрії (1941- 1944 рр.). Український історичний журнал. 2007. № 5. С. 123-134.

- Патриляк І. 1943 рік в історії ОУН і УПА. Український визвольний рух. Львів, 2009. Зб. 13. С. 133–195.
- Патриляк І. К. “Встань і борись слухай і вір...”: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія. Центр дослідження визвольного руху. Львів : Часопис, 2012. 592 с.
- Дзьобак В. В. Тарас Бульба-Боровець і його військові підрозділи в українському русі опору (1941–1944 рр.). К., 2002. 260 с.
- Кентій А. «Отаман Тарас Бульба». Політика і час. 1992. № 4. С.72–79.
- Сергійчук В. Організатор «Поліської Січі». Військо України. 1992. № 1. С. 75-80.
- Стельникович С. В. Український національний рух опору Тараса Бульби-Боровця : історичний нарис. [2-ге вид., випр. і доп]. Житомир, 2010. 392 с.
- Українська суспільно-політична думка в ХХ ст. Документи і матеріали. Мюнхен, 1983. Т.1.
- Хрестоматія з історії України [Текст] /упоряд. та авт. коментарів Уривалкін О.М. К. : КНТ, 2007.
- Андрієвський Д. Державний устрій. Конгрес Українських Націоналістів 1929 р. : Документи і матеріали / упор. В. Муравський. Львів, 2006. С. 167–182.
- Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів / Зібрав і впорядкував В. Косик. Т. 1-4.-Львів, 1997-1999.
- Сергійчук В. Український здвиг 1941-1955 [Текст]. Том 5 : Наддніпрянщина. К. : Українська Видавнича Спілка, 2005. 836 с.
- Літопис УПА. Том 1. К., 1995.
- Україна в ХХ столітті. 1900-2000: Зб. док. і матеріалів. К., 2000.
- Марущенко О.В. Виникнення і становлення Української Повстанської Армії: деякі аспекти сучасної вітчизняної історіографії. Галичина. 2002. № 8. С.116 -125.
- Шайкан В. Спроби легалізації органів української адміністрації, створених на початковому етапі війни з ініціативи ОУН(Б) і ОУН(М). Сторінки воєнної історії України [Текст]: збірник наукових статей /НАН України. Ін-т історії України. К., 2005. Вип.9. Ч.2. С.492-499.
- Михайлюк М. Українське питання як джерело конфлікту між А.Розенбергом та Еріхом Кохом: (1941-1943). Історичний журнал. 2008. №6. С.60-73.
- Боляновський А. Українські військові формування в Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.). Львів, 2003. 686 с.
- Кентій А. В. Радянський рух Опору на окупованій території України. К., 2010. 98 с. Україна у Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст. Історичні нариси: у 2-х т. — Т. 1 / Ред. О. Є. Лисенко. К. : Наукова думка, 2011. — 734 с.
- Поліковський М. Червона Армія і УПА: хроніка протистояння. // Розбудова держави, 1994. - N10.
- Поль Д. Німецька окупація України в 1941-1944 у працях західних учених. // УІЖ, 1994. -N5.
- Проблема ОУН-УПА. Попередня історична довідка. –К., 2000.
- Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії. – К., 2002.
- Сергійчук В. Акт 30 червня, як символ українського самостійництва // Відновлення Української Держави в 1941 році. Нові документи та матеріали. – С. 3–35.
- Слободанюк М. Радянські підпільники у боротьбі з нацистськими окупантами на території України// УІЖ. 2010. №3. С.46-63.
- Трофимович В.В. Історія військових формувань ОУН (1939–1942 рр.). Львів, 1994.
- Чайковський А.С. Невідома війна: партизанський рух в Україні. 1941-1944рр. К.1994.
- Папакін Г. В. Джерела з історії ОУН та УПА радянського походження: схема класифікації, змістова сторона. *Український історичний журнал*. 2014. № 5. С. 174. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2014_5_15
- Папакін Г.В. Джерела з історії ОУН та УПА: проблеми класифікації, зміст документів повстанського походження *Український історичний журнал*. 2012. № 4. С. 154-171. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2012_4_154

Веденєєв О.В. Військово-політична діяльність ОУН та УПА у світлі норм міжнародного гуманітарного права / Веденєєв О.В., Лисенко О.Є. // Український історичний журнал. 2007. № 3. С. 46-66. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2007_3_46

Тема 1. Папакін Г. В. Джерела з історії ОУН та УПА радянського походження: схема класифікації, змістова сторона. *Український історичний журнал*. 2014. № 5. С. 174. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2014_5_15

Папакін Г.В. Джерела з історії ОУН та УПА: проблеми класифікації, зміст документів повстанського походження *Український історичний журнал*. - 2012. - № 4. - С. 154-171. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2012_4_154

1. Акт відновлення Української держави: історико-правовий аналіз.

Висвітліть причини підписання Акту, його умови. Дослідіть реакцію німецького уряду щодо Акту. Чому бандерівське керівництво зайняло категоричну позицію.

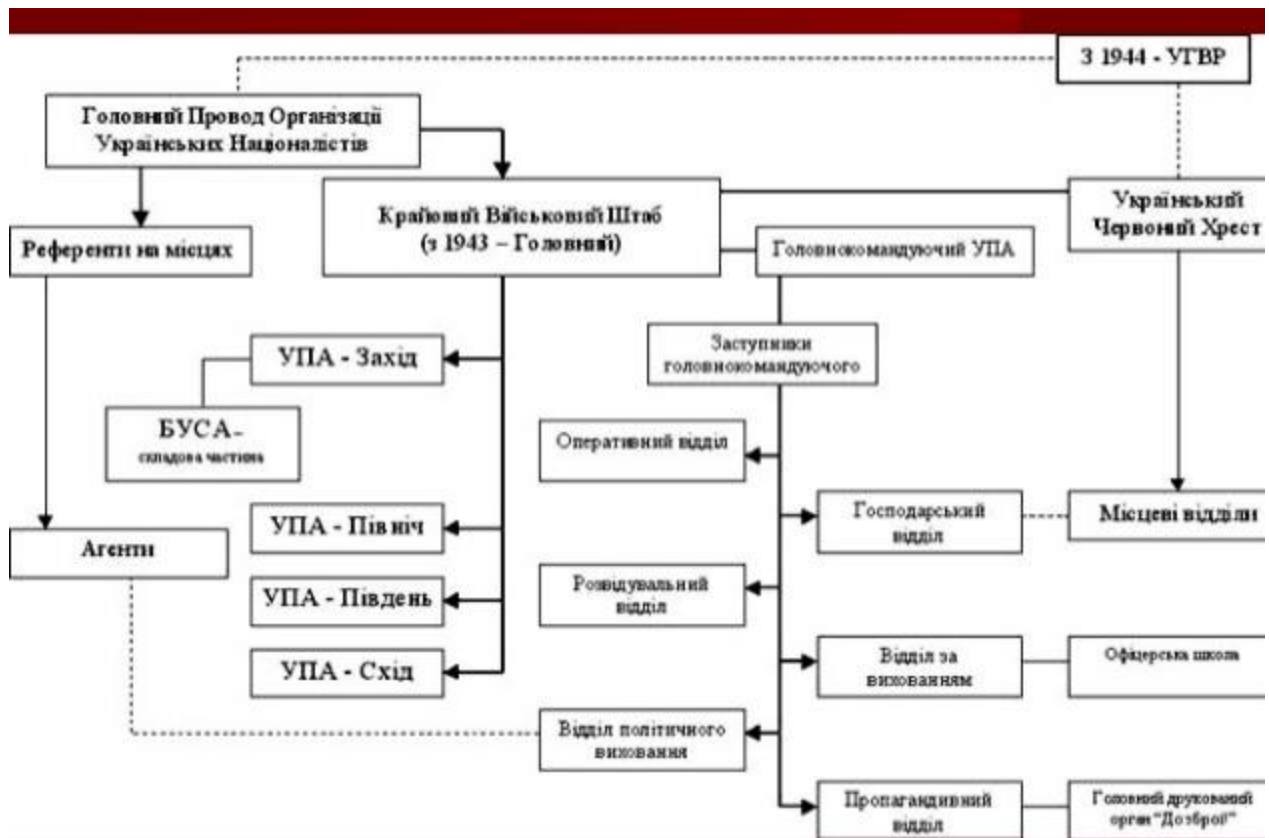
2. Український рух опору: ОУН (м).

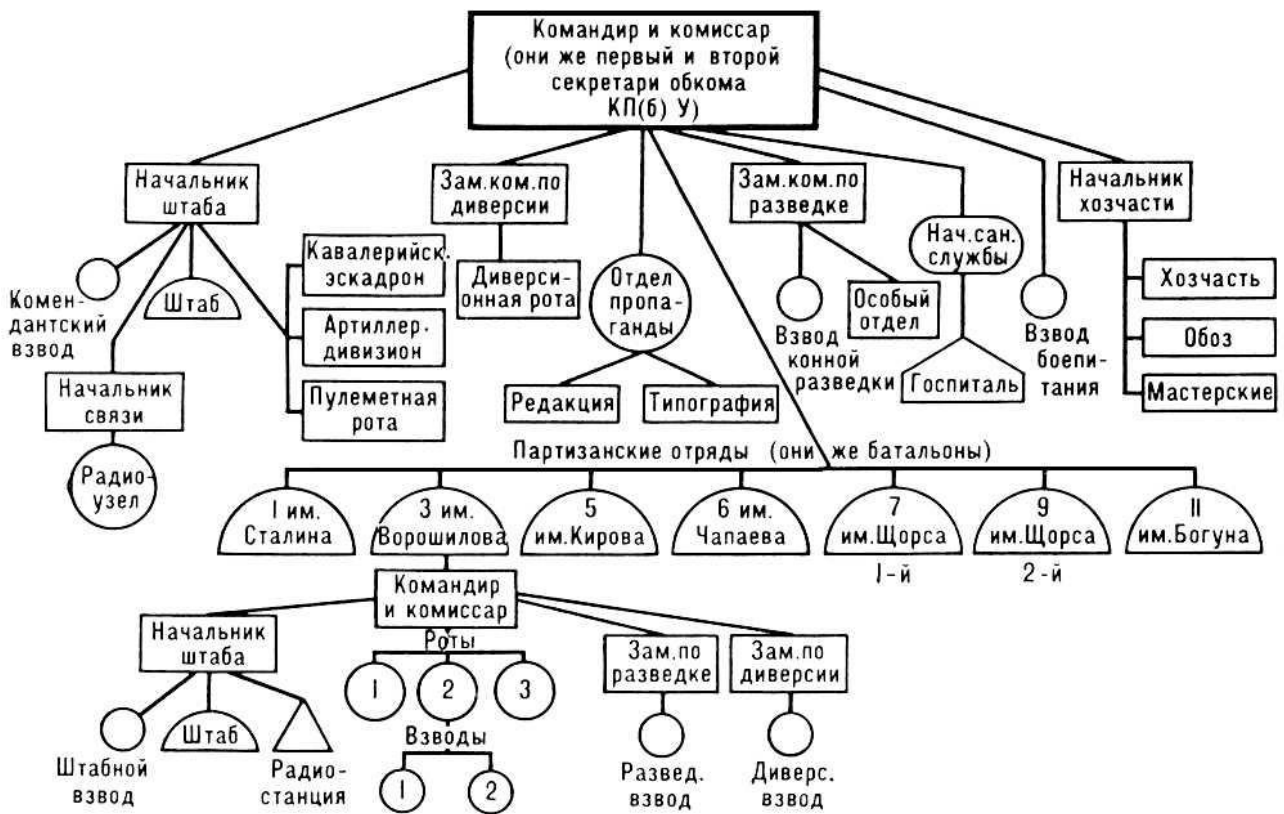
Дайте характеристику ролі ОУН (м) у формуванні місцевого самоврядування, розвитку освіти і культури. Як змінювалося відношення нацистської операції до мельниківців?

Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що націоналістичний рух опору впродовж 1942 р. хоч і набув антинімецької спрямованості, але не виявлявся в активних формах, які б створили реальну загрозу німецькому окупаційному режиму?

2. Структура УПА. Командний склад. Військові Округи (ВО).

Діяльність УПА відбувалася в складних воєнно-політичних і соціально-економічних умовах, була втіленням ідеї здобуття Української держави, джерелом, з якого наступні покоління перейняли досвід та сили для подальшої боротьби за її створення, утвердження національної свідомості, свободи особистості та свободи інших поневолених народів. Боротьба УПА була логічним продовженням національно-визвольної боротьби за волю і незалежність на території галицької і подільської частини України, яку започаткували у ХХ ст. стрільці Галицької Армії, Військо УНР, члени Української Військової Організації (УВО) та Організації Українських Націоналістів (ОУН). Висвітліть процес формування УПА. Дослідіть її структуру, командний склад, сотні. Висвітліть взаємини УПА з іншими представниками українського неарадянського табору в роки Другої світової війни. Висвітліть діяльність ОУН (б) і УПА на Прикарпатті (на прикладі вашого села і міста).

Зapитання

- Чому Акт відновлення Української держави був небезпечним для Німеччини?
- Розкрийте причини виникнення і розвитку збройних формувань УНС і УПА.
- Висвітліть військово-територіальний устрій та структуру відділів УПА.
- Проаналізуйте підготовку підстаршинського складу та формування спеціальних військових підрозділів УПА.
- Висвітліть діяльність ОУН (б) і УПА на Прикарпатті.
- Партизанський рух: контрoверсійні оцінки.

Одним із видів індивідуального завдання є проєкт.

Тематика проєктів.

1. «Двійка», «трійка», розстріл... Механізм масового беззаконня в Україні
2. Репресії серед українців у зарубіжжі
3. Руйнація більшовиками укр культурного надбання
4. Репресивна політика щодо релігії та церкви
5. «Головне управління таборів» («ГУЛАГ»): повсякдення
6. Справа «військових»
7. пантеон «радянських героїв» - частина радянської ідеології
8. Як нам нав'язували алкоголізм в радянський період
9. ЖІНКА В РАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ОФЦІЙНИЙ ОБРАЗ І РЕАЛЬНА ПРАКТИКА
10. Неповорненці з Радянського Союзу
11. Особливості повсякденного життя радянських людей 30-і рр. ХХ ст.
12. Доноси в радянській Україні
13. РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДПУ-НКВС УКРАЇНИ 30-і рр. ХХ ст.
14. Кати радянської України 20-30 рр.ХХ ст.

15. «Діти ворогів народу» 20-30 рр. XX ст.
16. Міфи радянських інтернатів.
17. Формування нової соціальної ідентичності – радянського патріотизму у 30-х рр. XX ст.
18. Становлення номенклатурної верхівки в радянській Україні в 20-30-і рр. XX ст.
19. Репресії проти української інтелігенції в 30-ті роки XX ст.
20. Нова українська радянська інтелігенція 30 рр. XX ст.
21. Голодомор 1932-1933 р.: трагедія українського села.

Ознаки проєкту: 1. Проблемність. Ситуація, яка описана в кейсі, повинна бути проблемною, тобто повинна бути пов'язана з вирішенням важливого завдання, визначатися безліччю факторів, бути особисто значущою для головного героя сюжету та не повинна мати однозначного рішення, яке лежить на поверхні. Саме значимість, неоднозначність і відсутність очевидного рішення актуалізують тему, живлять нові питання стосовно певної ситуації і провокують ретельний пошук фактів і аргументів. 2. Імплицитність. У більшості випадків текст кейса не містить на поверхні формулювання проблеми, опис причин і факторів ситуації, що склалася, мотивів, інтересів і способу мислення дійових осіб. Хороший кейс дозволяє учням самостійно розібратися в ситуації, зробити відповідні висновки, ґрунтуючись на констатації фактів і описі деяких подій та їх наслідків. Імплицитність тексту створює основу для складної аналітики, яка наближає роботу над кейсом до розуміння і вирішення реальних професійних завдань. 3. Незавершеність. Ситуація кейса повинна допускати подальший розвиток, якість і результат якого можуть залежати від запропонованих учнями рішень. Незавершеність кейса підігрує оптимізм тих, хто працює над ним, віру в те, що можна ще щось запропонувати або виправити. Текст кейса повинен бути відкритим, що спонукає до діалогу, в якому останнє слово залишається за учнем.

4. Надмірність інформації. У якісному навчальному кейсі багато всього зайвого: факти, події, довідкові відомості, цифри тощо. Вони можуть знадобитися для пошуку відповіді й аргументів на одне з поставлених питань, а можуть і не знадобитися зовсім. Проте, ця «зайва» інформація вкрай важлива в кейс-методі. Відокремити істотне від несуттєвого, корисне від зайвого – дуже важливе аналітичне вміння, від якого залежить процес і результат прийняття рішень. Надмірність інформації в кейсі допомагає тренувати та розвивати це вміння. 5. Персоналізація. Основними дійовими особами кейса є люди. Присутність реальних (або реалістичних) персонажів, що мають складний характер, здійснюють неоднозначні і суперечливі дії, які прагнуть і переживають, вкрай необхідні для правильного навчального кейса. Завдяки цьому формується первинна емоційна залученість учнів у ситуації, полегшується їх самоідентифікація з головним героєм, долучаються та активізуються їх соціальні досвід та інтелект. Це дозволяє сприймати події кейса не як абстрактні статистичні відомості, а як особистісний досвід, певна життєва ситуація, до якої вони причетні. В результаті аналіз кейса стає більш різнобічним, підвищується ймовірність зміни оціночних установок і готовності учня до дій. 6. Нейтральність. Стилiстично і семантично автор кейса не повинен проявляти себе. Оповідання кейса має зберігати оціночну нейтральність. Об'єктивність викладу подій і фактів дозволяє учням самостійно сформулювати власну неспотворену думку, яку вони згодом повинні будуть перевірити та підкріпити аргументами. 7. Типовість. Ситуація, проблема та рішення, які представлені в кейсі, мають бути в цілому типовими для професійної практики. Цінність навчального кейса як освітнього засобу визначається, головним чином, можливістю узагальнити зроблені на його матеріалі висновки і перенести їх на клас подібних ситуацій і об'єктів. Співвіднесення результатів роботи над кейсом з іншими реальними ситуаціями формують в учнів необхідні асоціативні зв'язки, закріплюють установки і, таким чином, завершують цикл формування індивідуального знання.

Тематика рефератів.

- Історіографія проблеми “Україна в Першій світовій війні”, “Бойовий шлях Українських січових стрільців”, “Союз визволення України”, “Відношення українських політичних партій до війни (порівняльний аналіз)”.
- “Михайло Грушевський – видатний український історик”, “Д.Заболотний – перший у світовій практиці епідеміолог і мікробіолог”, “Українське суспільство у творчості В.Винниченка”, “В.Стефаник – майстер психологічної новели”, “Розвиток українського професійного театру на поч. ХХ ст.”, “Г.Нарбут – основоположник сучасної української графіки”
- “Українська Центральна Рада як вищий політичний орган влади в Україні”, “Історичний досвід державотворення в період Української Центральної Ради”, “Українська Центральна Рада і Раднарком: від політичних протиріч до збройного конфлікту”, “Бій під Крутами”, “Четвертий Універсал в оцінках сучасників та істориків”, “Роль української еліти в моделюванні національної державності у 1917-1918 рр.”.
- “П.Скоропадський: політичний портрет.”, “Здобутки і прорахунки гетьмана Скоропадського”, “Українська держава 1918 р. в оцінках істориків”, “Політика Скоропадського у сфері культури”.
- “Акт соборності і антисоборницькі сили в Україні (1919-1921 рр.)”, “Ризький мир і Україна”, “Прояви антисемітизму в Україні у дореволюційний період і в добу Української революції”, “Історичне значення Української революції”.
- “Міжнародно-правовий статус Східної Галичини в 1919-1923 рр.”, “Українсько-польська війна: причини, хід, наслідки”, “Східна Галичина і Ризький мир”.
- “Червоний терор як складова воєнного комунізму”, “Ідеологія українського націонал-комунізму”.
- “Взаємостосунки між махновцями і урядом УСРР у 1919-1920 рр.”, “Роль махновського руху в боротьбі за українську державність”, “Червоний терор у Криму”.
- "Розвиток українського мистецтва у 20-і рр.. ХХ ст.", "Літературне відродження у 20-і рр.. ХХ ст.", "М.Скрипник: історичний портрет".
- Антицерковна політика радянської влади.
- Проголошення незалежності Карпатської України. А.Волошин.
- Українська військова організація (УВО) в 1920-1928 рр. Боротьба Організації українських націоналістів проти асиміляційно-репресивної політики польської влади щодо українців.

Структура написання студентом реферату складається із наступних семи обов'язкових елементів:

- Вступна частина;
- Аналіз використаної літератури по темі (на 2-3 абзаци);
- Характеристика обраної теми та перспективність її дослідження;
- Визначити основні параметри викладу матеріалу;
- Навести історичний ілюстративний матеріал, що підтверджує вашу аргументаційну базу;
- Висновки;
- Список використаної літератури.

Тематика контрольної роботи №1

Дискусійні проблеми української історії 1907-1914 рр.

Посилення окупаційного режиму в Західній Україні і Наддніпрянщині напередодні Першої світової війни.

Економічне становище західно і східноукраїнських земель.

Українські політичні партії і громадські організації напередодні Першої світової війни.

Російські шовіністичні організації в Україні

.Дискусійні проблеми “Україна в Першій світовій війні (1914-1916 рр.)”

Українські землі напередодні Першої світової війни. Україна в планах воюючих сторін.

Хід військових дій на території України в 1914-1916 рр.

Мобілізація українців в армії воюючих сторін в період Першої світової війни. Українські січові стрільці.

Українські січові стрільці.

Східна Галичина і Північна Буковина в умовах російської окупації.

Повсякденне життя українства в умовах Першої світової війни.

Український національний рух у роки Першої світової війни. Діяльність політичних партій в воєнний період, їх відношення до війни. Антивоєнний рух. Пацифізм.

Українська культура і духовне життя на початку ХХ ст. (освіта, наука, література, мистецтво, архітектура, театр, музика ін.)

Історіографія проблеми “Українська революція (1917 – поч. 1918 рр.)”.

Періодизація Української революції. Її причини, характер і рушійні сили.

Утворення та конституювання Української Центральної Ради у вищий політичний орган влади в Україні. Її партійний склад і політична програма.

Структурування національного руху весною 1917 р. Діяльність українських і загальноросійських політичних партій в Україні та їх боротьба за вплив на місцеве населення.

I Всеукраїнський військовий з'їзд та процес українізації армії. Українська делегація до Петрограду та її наслідки.

Другий Всеукраїнський військовий з'їзд. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального Секретаріату.

Порівняйте українську поїздку до Петрограду (на чолі з Винниченком) та російську до Києва (на чолі з Церетелі). Виявіть особливості українського питання в концепціях Тимчасового уряду, російських кадетів та соціалістів.

“Статут вищого управління України”, “Тимчасова інструкція Генерального секретаріату Тимчасового уряду”: порівняльний аналіз.

Урядова політична криза влітку 1917 р. Збройний виступ самостійників.

Соціально-економічні перетворення Центральної Ради та соціальні конфлікти в українському суспільстві.

Наростання процесів українізації армії восени 1917 р. “Вільне козацтво”.

Україна в умовах більшовицької революції в Росії. III Універсал. Проголошення Української Народної Республіки. Державотворча діяльність Центральної Ради в умовах проголошеної УНР.

В чому полягала непослідовність політики Української Центральної Ради влітку – восени 1917 р.?

Проголошення у Харкові радянської влади. Перший радянський уряд України. Соціально-політична база більшовизму в Україні.

Загострення відносин між Центральною Радою і більшовицьким режимом. Агресивна війна радянської Росії проти УНР. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу “Арсенал”.

Перша спроба радянзації України та наростання опору проти “червоного терору”.

Зовнішньополітична діяльність уряду УНР. Переговори у Бресті. Брест-Литовський мирний договір.

Причини проголошення ІУ Універсалу, його зміст та наслідки.
Урядова криза лютого-березня 1918 р. Діяльність німецької військової адміністрації на Україні.
Конституція УНР 1918 р.
Причини падіння Української Центральної Ради та її історичне значення.
Національно-культурне будівництво і релігійне життя в період Центральної Ради.
Історіографія проблеми “Українська держава Павла Скоропадського”.
Встановлення гетьманату. Внутрішня політика гетьмана П.Скоропадського.
Перетворення у сфері культури в період гетьманату.
Зовнішньополітичні відносини Української Держави. Чому консервативний український проект Скоропадського не мав майбутнього?
Ставлення політичних партій до перевороту гетьмана Скоропадського. Оформлення антигетьманської опозиції, її практичні кроки
Історіографія проблеми “Україна в добу Директорії”.
Утворення Директорії. Антигетьманське повстання. Відречення гетьмана від влади. Вступ військ Директорії до Києва.
Державотворча діяльність Директорії.
Зовнішньополітична концепція УНР.
Конгрес трудового народу. Акт злуки.
Більшовицька агресія проти УНР кін. 1918-1919 р. Війська Антанти на півдні України.
Зовнішньополітична концепція УНР.
Становище Української Народної Республіки взимку-навесні 1919 р. Законотворча діяльність уряду УНР.
Воєнно-політична обстановка в Україні влітку-восени 1919 р.
Отаманщина. Єврейські погроми
Державний устрій в кін. 1919-1920 рр. Внутрішня політика УНР.
Зовнішня політика УНР (1920-1921 рр.). Варшавський і Ризький договори, їх оцінка в історіографії. Причини поразки Директорії.
Історіографія проблеми “Західноукраїнська Народна Республіка”.
Причини і хід національно-демократичної революції на західноукраїнських землях.
Листопадовий зрив. Проголошення ЗУНР.
Організація державної влади. Внутрішня політика ЗУНР.
Заходи уряду ЗУНР у національній і культурно-духовній сферах.
Воєнно-політичне становище ЗУНР у 1918-1919 рр. Українсько-польська війна: причини, хід, наслідки.
Міжнародно-правовий статус Східної Галичини в 1919-1921 рр.
Висвітліть дипломатичну діяльність ЗУНР в еміграції
Причини поразки національно-демократичної революції на західноукр землях. Історичне значення.
Здобутки і прорахунки українських урядів в період національно-демократичної революції (1917-1921 рр.). Історичне значення Української революції.
Історіографія проблеми “Радянська Україна (1919-1920 рр.)”.
Ідейно-теоретичні основи і соціально-економічна стратегія більшовицького режиму на поч. 1919 р.
Окупація радянськими військами України в кін. 1918-поч. 1919 рр. Утвердження більшовицького режиму в Україні.
Радянське державне будівництво 1919 р. Націонал-комуністичні течії в Україні.
Соціально-економічна політика уряду УСРР у 1919 р. Антибільшовицький повстанський рух.
Відновлення більшовицького режиму у 1920 р. Становлення однопартійної системи в радянській Україні.
Воєнний комунізм зразка 1920 р. “Червоний терор”.

Україна в зовнішньополітичній концепції радянської Росії у 1920 р.

У чому полягали подвійні стандарти програмних засад більшовицької партії?

Наступ П.Врангеля в Україні. Переговори делегації УНР з врангелівськими представниками у 1920 р. Поразка білогвардійських сил Врангеля. Махновські повстанські загони. “Червоний терор в Криму”.

1917–1920 рр.

Національнокультурне будівництво в період Центральної Ради. Перетворення у церковно-релігійній сфері.

Умови розвитку української культури в період гетьманату. Здобутки. Проаналізуйте процес утворення і діяльність Української академії наук (УАН). Релігійне питання.

Фактори культурного процесу в період Директорії.

Доля значної частини української інтелігенції, яка з відступом армії УНР опинилася у радянській Україні, Польщі, Німеччині, Чехословаччині.

Політика уряду ЗУНР у сфері освіти, культури, релігії.

Розвиток культури в радянській Україні.

Тематика контрольної роботи №2

НЕП і Україна: історіографія, нормативно-правова база, плюси і мінуси у проведенні. Кооперативний соціалізм.

Особливості впровадження непу в Україні: промисловість, с/г, торгівля і фінанси. Зміна у соціальній структурі українського суспільства.

Голод 1921-1922 р. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Голод і церква.

Причини і закономірності поразки непу. Результати непу.

Протириччя між правовим оформленням державних зв'язків радянської України і Росії.

“Українізація”: номативно-правова база, причини, суть і наслідки згорання.

У чому полягає антиукраїнський характер теорії боротьби двох культур?

Культура і духовне життя в роки непу. Політика більшовиків у галузі культури.

Наука. Наукові товариства. ВУАН.

Українське національне відродження в літературі і мистецтві. Літературно-художні об'єднання. Літературна дискусія 1925-1928 рр. Кінематограф.

Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної церкви. 7. Повсякденне життя. Побут і психологія людей в 20-і рр.

Утвердження сталінського тоталітарного режиму у 20-х рр. Становлення радянської номенклатури.

Особливості індустріалізації в УРСР.

Соціально-політична підготовка “великого перелому”. Курс на “розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту”.

індустріалізація України: причини, темпи і джерела індустріалізації. Наслідки першої п'ятирічки. Репресії проти господарників і спеціалістів.

“Соціалістичне змагання”. Ізотовський рух. Стаханівський рух: + і -.

Поворот до суцільної колективізації. Розкуркулювання. Опір селянства колективізації.

Деградація сільськогосподарського виробництва в одержавлених колгоспах.

Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні. Масштаби та наслідки голодомору. Історіографія.

Доведіть, що голод був планомірним знищенням українського селянства, засобом поставити його на коліна і позбавити будь-яких думок про приватну власність.

Антицерковна політика радянської влади у 20-30-х рр.

Національний аспект доктрини «соціалістичної реконструкції».

«Радянські репресії у 20-х рр. XX ст.»

Українські землі в складі Польщі. Правовий статус Східної Галичини. Становище північно-західних укр земель (Волинь, Полісся, Підляшся). Спроби денационалізації укр населення.

Українські землі у складі Румунії: соціально-економічне, політичне і культурно-релігійне становище.

Закарпаття у складі Чехословаччини: соціально-економічне, політичне і культурно-релігійне становище.

Діяльність політичних партій Західної України у міжвоєнний період.

Причини створення та організаційне оформлення ОУН. Ідеолог.-політ засади ОУН, соціально-економічна і культурна програми. Методи боротьби українських націоналістів у кінці 20-30-х рр. Історіографія проблеми «Становлення українського націоналізму»

Соціально-економічне життя західноукраїнських земель у 20-30-х рр.

Культурне і релігійне життя в Західній Україні у 20-30 х рр.

Культурне і релігійне життя на Наддніпрянщині у міжвоєнний період. Закриття і знищення храмів, культового життя і майна і споруд.

«Розстріляне відродження» у сфері літератури. «Розстріляне відродження» у сфері музики і театру. «Розстріляне відродження» у сфері науки. «Розстріляне відродження» у релігійній сфері. «Соціалістичний реалізм»: соціально-психологічний феномен.

Система репресій в УРСР у 1929-1938 рр.

Розгляньте процес одержавлення партійного апарату.

Проаналізуйте боротьбу більшовицького уряду з «українським буржуазним націоналізмом». Судові процеси проти діячів НКВС і ЧА.

Боротьба з сім'ями «ворогів народу».

Проблема безпритульності. Практика ув'язнення підлітків за політичними мотивами, табірна дитяча трудова колонія. Проаналізуйте процес створення системи спеціальних дитячих закладів в структурі НКВС СРСР. Сталінська партноменклатура: український вимір. Повсякдення українського міста. Повсякдення українського села. Обличчя «радянської інтелігенції». Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр.

Соціально-економічне становище УРСР у 2-ій пол. 30-х рр.

Передумови проголошення незалежності. Надання автономії Карпатській Україні.

Методи діяльності УВО– ОУН в Західній Україні у міжвоєнний період. Основні принципи зовнішньої політики ОУН. Українське питання в міжвоєнній Польщі. Волинський експеримент. Татарбунарське повстання. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільство. Героїка, трагедія і Зародження, створення, формування з'єднань Карпатської Січі, їх військового вишколу, ідейно-патріотичного гарту, структури, забезпечення зброєю, керування

Проголошення незалежності Карпатської України. А.Волошин.

Україна 1939-1941 рр.

Радянізація Західної України.

Україна на першому етапі радянсько-німецької війни.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ до екзамену «Історія України І пол. ХХ ст.» (для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)»)

1. Посилення окупаційного режиму в Західній Україні і Наддніпрянщині напередодні Першої світової війни. Економічне становище західно- і східноукраїнських земель.
2. Українські політичні партії і громадські організації напередодні Першої світової війни.
3. Дискусійні проблеми української історії Першої світової війни.
4. Причини війни і українське питання.
5. Хід військових дій на території України в 1914–1917 рр. Мобілізація українців в армії воюючих сторін.
6. Українські січові стрільці: бойовий шлях.
7. Український національний рух у роки Першої світової війни. Діяльність політичних партій і громадських організацій.

8. Східна Галичина і Північна Буковина в умовах російської окупації. Повсякденне життя українства в умовах війни.
9. Особливості розвитку стрілецького живопису, літератури, музик, їх жанровість та особливості.
10. Дискусійні проблеми української історії періоду УЦР.
11. Причини і характер революції. Утворення та конституювання Української Центральної Секретаріат.
12. Розгортання Української революції весною-влітку 1917 р. I і II універсали. Генеральний Секретаріат. Урядова політична криза. Збройний виступ самостійників.
13. Наростання політичної боротьби в Україні у вересні – жовтні 1917 р. III Універсал.
14. Перша російсько-українська війна: причини, хід, наслідки. «Червоний» терор в Україні.
15. Причини проголошення IV Універсалу, його зміст та наслідки. Брест-Литовський мирний договір. Діяльність німецької військової адміністрації на Україні. Конституція УНР. Причини падіння УЦР та її історичне значення.
16. Дискусійні проблеми української історії періоду Української Держави.
17. Причини приходу. Внутрішня політика гетьмана П. Скоропадського.
18. Перетворення у сфері культури в період гетьманату.
19. Зовнішня політика Української держави.
20. Ставлення політичних партій до перевороту гетьмана Скоропадського. Оформлення антигетьманської опозиції, її практичні кроки.
21. Чому консервативний український проект Скоропадського не мав майбутнього?
22. Утворення Директорії. Антигетьманське повстання. Відречення гетьмана від влади. Вступ військ Директорії до Києва.
23. Державотворча діяльність Директорії. Законотворча діяльність уряду УНР. Отаманщина. Єврейські погроми.
24. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на півдні України. Зовнішньополітична концепція УНР.
25. Воєнно-політична обстановка в Україні влітку-восени 1919 р. Внутрішня і зовнішня політика УНР.
26. Конгрес трудового народу. Акт злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.
27. Історичні чинники, що не сприяли реалізації Акту злуки: внутрішнього і зовнішнього характеру.
28. Становище Української Народної Республіки взимку-навесні 1919 р.
29. Воєнно-політична обстановка в Україні влітку-восени 1919 р. Внутрішня і зовнішня політика УНР.
30. Україна в радянсько-польській війні. Здобутки і прорахунки Директорії
31. Порівняйте національну політику Денікіна і Врангеля.
32. Дискусійні проблеми української історії ЗУНР.
33. Причини і хід національно-демократичної революції на західноукраїнських землях. Листопадовий зрив. Проголошення ЗУНР.
34. Внутрішня політика ЗУНР. Організація державної влади. Соціально-економічна національна і культурно-освітня політика.
35. Воєнно-політичне становище ЗУНР у 1918–1919 рр. Українсько-польська війна 1918–1919 рр.
36. Міжнародно-правовий статус Східної Галичини в 1919–1923 рр.
37. Причини поразки національно-демократичної революції в Україні.
38. Висвітліть дипломатичну діяльність ЗУНР в еміграції.
39. Дискусійні проблеми української радянської історії.
40. Українське питання в політиці більшовицького уряду. Окупація радянськими військами України в кін. 1918 – поч. 1919 рр. Утвердження більшовицького режиму в Україні. Червоний терор.
41. Соціально-економічна політика уряду УСРР у 1919 р. Антибільшовицький повстанський рух.
42. Напрями політики РКП(б) щодо України на поч. 1920 р. Воєнний комунізм зразка 1920 р.
43. Повстанський рух. Становлення однопартійної системи в радянській Україні.
44. Україна в зовнішньополітичній концепції радянської Росії у 1920 р.
45. Варшавський і Ризький мирні договори. Червоний терор в Криму.
46. Національно-культурне будівництво в період Центральної Ради. Перетворення у церковно-релігійній сфері.
47. Умови розвитку української культури в період гетьманату. Здобутки.

Проаналізуйте процес утворення і діяльність Української академії наук (УАН). Релігійне питання. 50.Фактори культурного процесу в період Директорії. Доля значної частини української інтелігенції, яка з відступом армії УНР опинилася у радянській Україні, Польщі, Німеччині, Чехословаччині. 51.Політика уряду ЗУНР у сфері освіти, культури, релігії. 52.Розвиток культури в радянській Україні. Більшовики і церква. 53.Національна політика в період Української революції. 54.Дискусійні проблеми української історії 1921–1928 рр. 55.Державно-правовий статус України у 1919–1922 рр. Процес входження УСРР до складу СРСР. 56.НЕП в Україні: причини, хід, наслідки. 57.Особливості впровадження непу в Україні: промисловість, с/г, торгівля і фінанси. Зміна у соціальній структурі українського суспільства. 58.Голод 1921–1922 рр. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Голод і церква. 59.Причини і закономірності поразки непу. Результати непу. 60.Дискусійні проблеми політики українізації. 61.Причини коренізації та її цілі, етапи. Коренізація і національні меншини. Опір українізації. 62.Українізація початкової середньої і вищої освіти. Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих та її підсумки. 63.Наука. Наукові товариства. ВУАН. 64.Українське національне відродження в літературі і мистецтві. Літературнохудожні об'єднання. Літературна дискусія 1925–1928 рр. Кінематограф. 65.Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної церкви. 66.Повсякденне життя. Побут і психологія людей в 1920-ті рр. 67.Дискусійні проблеми індустріалізації в Україні. 68.Соціально-політична підготовка «великого перелому». Курс на «розгорнуте будівництво соціалізму по всьому фронту». 69.Сталінська індустріалізація України: причини, темпи і джерела індустріалізації. Наслідки першої п'ятирічки. Репресії проти господарників і спеціалістів. 70.«Соціалістичне змагання». Ізотовський рух. Стаханівський рух: + і -. 71.Результати капітального будівництва у промисловості України в період 2 п'ятирічки. Група «А» і група «Б». 72.Дискусійні проблеми української історії колективізації і голодомору 1932–1933 рр. 73.Причини суцільної колективізації. Ножиці цін. Розкуркулювання. Опір селянства колективізації. Доля розкуркулених селян. 74.Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Причини, хід і наслідки голодомору. Канібалізм. Голодомор 1932–1933 рр. і світ. 75.Сільське господарство в 1934–1938 рр. 76.Опір українського села радянській політиці. 77.Диктатура Й.Сталіна. Культ вождя. Облудний характер конституційних прав і свобод за Конституцією УРСР 1937 р. Уніфікація суспільного життя. 78.Законодавча база репресивно-каральної політики. Каральні органи. 79.Організація і проведення найбільших політичних процесів: методи фабрикації кримінальних справ; партійні чистки, процеси проти української інтелігенції, терор 1934–1938 рр. 80.Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр. 81.Судові процеси проти діячів НКВС і ЧА. Боротьба з сім'ями «ворогів народу». 82.Зміни в соціальному складі населення. Робітничий клас. Джерела поповнення. Життя і побут. Соціальна диференціація. 83.Формування партійно-державної номенклатури. Система пільг і привілеїв. Ієрархія. 84.Життя і побут колгоспного села. Зміни в соціальній психології селян. Обмеження політичних і громадянських прав. 85.Інтелігенція. Винищення старих кадрів. Формування «пролетарської» інтелігенції. 86.«Спецконтингент». ГУЛАГ. Соціально-психологічні наслідки терору 1930-х рр. 87.Початкова, середня і вища освіта в УРСР 1930-х рр. Політизація та ідеологізація. 88.Розвиток української науки: здобутки і втрати. 89.«Розстріляне відродження» у літературі і мистецтві. Театральне мистецтво. Кіно і театр. 90.«Соціалістичний реалізм»: соціально-психологічний феномен. 91.Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і знищення храмів, культового життя і майна і споруд. 92.Українські землі в складі Польщі: правовий статус Східної Галичини, етапи польської політики щодо західноукраїнського населення у міжвоєнний період; економічне становище Західної України у міжвоєнний період. 93.Діяльність політичних партій в Західній Україні: ліворадикальний рух; Українське національно-демократичне об'єднання, УВО та її діяльність. 94.ОУН: ідеологія, програма і діяльність. 95.Методи діяльності УВО–ОУН в Західній Україні у міжвоєнний період. Основні принципи зовнішньої політики ОУН. 96.Українські землі у складі Румунії. Анексія українських земель Румунією. Характер

політики румунського уряду щодо українців. Татарбунарське повстання. Діяльність політичних партій. 97. Закарпаття у складі Чехословаччини. Український національно-культурний рух. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільство. 98. Надання автономії Карпатській Україні. Створення Карпатської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. Вторгнення угорських військ у Закарпаття.

1. Дискусійні питання Україна в Другій світовій війні.
2. Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Західноукраїнські землі в політичних концепціях Німеччини та Радянського Союзу.
3. Вступ радянських військ на західноукраїнські землі.
4. Становище українського населення у Генеральній губернії і радянській Україні: порівняльний аналіз.
5. Бачення українськими демократичними центрами вирішення українського питання на першому етапі війни.
6. Проблема радянської підготовки до війни.
7. Воєнні дії в Україні у 1941 р.: контрверсійні підходи.
8. Мобілізаційні заходи радянського уряду.
9. Бойові дії навесні і влітку 1942 р. провал Харківської наступальної операції Червоної армії і харківський «котел», бої в Криму, падіння Керченського фронту і Севастополя.

Рекомендована література.

- Національні відносини в Україні у ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. К., 1994.
- Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. К., 1997.
- Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П.]. Вінниця, 2004.
- Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму / НАН України. Інститут української мови. К.: ТОВ "Видавництво "КЛІО"", 2017. 240 с.
- Стасюк, О. (2018) Переваги та недоліки висвітлення теми Голодомору зарубіжними дослідниками. *Народна творчість та етнологія*, 5 (375), 28–39.
- Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн.1: Історичні нариси / упорядн. О. Реєнт; ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. К. : ТОВ Вид-во «КЛІО», 2014. 784 с.
- Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. ред.), О. Ю.Кирієнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. К. : ТОВ Вид-во «КЛІО», 2015. 800 с.
- Нарис історії Українських січових стрільців [Текст] : 110-річчю відзначення року легіону УСС на Прикарпатті присвячується / М. Лазарович ; упоряд. серії І. Монолатій. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2024. 158 с.
- Верстюк В. Гетьман П. Скоропадський і гетьманська держава в польській історіографії. Український історичний журнал. 2024. Число 3. С. 160-186.
doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.03.160>
- Баханов К. О. Становлення змісту шкільного курсу історії України під час Української революції 1917–1921 рр. *Іс-торія та правознавство*. 2015. № 13/14. С. 2–3.
- Папакін Г. Павло Скоропадський: патріот, державотворень, людина. Історико-архівні нариси. К., 2003.
- Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. К., 1999.
- Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР. К., 1999.
- Касьянов Г.В. Сталінізм і українська інтелігенція 1920-1930-і рр. К.1991.
- Тренкін Ю. В. Організаційно-фінансове забезпечення агрокультурних заходів сільськогосподарської кооперації в добу непу. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: Гілея, 2018. Вип. 136 (9). С. 48–51.
- Касьянов Г.В., Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (1920-30-і рр.). К., 1991.
- Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009.
- Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег.: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720 с.
- Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Реєнт О.П.]. Вінниця, 2004.
- Піріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір. К.: Ін-т історії України НАН України, 2016. 518 с.
- Гай-Нижник П. Структури державної влади в ЗУНР – ЗО УНР (листопад 1918 р. – грудень 1919 р.). *Красзнавство*. 2018. №3. С.51–65.
- Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. К., 1997.
- Касьянов Г.В., Даниленко В.М. Сталінізм і українська інтелігенція (1920-30-і рр.). К., 1991.
- Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя Західно-Української Народної Республіки. Т. 1- 3: П–С. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2020. 576 с.
- Вегеш М.М., Токар М.Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. До 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України [Текст]: монографія. Ужгород: Карпати, 2009.

- Галицька-Дідух Т.В. Дипломатична боротьба навколо проблеми українського представництва на мирній конференції в Ризі (вересень 1920 - березень 1921 рр.). *Український історичний журнал*. 2001. №6. С. 100-109.
- Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег.: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720 с.
- Українська революція. Історичні портрети/ упоряд.: Корновенко С.В., Морозов А.Г., Рєнт О.П.]. Вінниця, 2004.
- Верстюк В. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. К., 1997.
- Гуцало Л. В. Перша світова війна і Україна у сучасній українській історіографії. *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2017. - № 4. - С. 119-131. - Режим доступу: <http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/134950/131738>
- Ореховський В. О. Діяльність Товариства Червоного хреста в Україні в роки Першої Світової війни *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Історія, економіка, філософія*. № 28 (2023). Режим доступу: <http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/view/280706>
- Рєнт О. Перша світова війна і Україна : монографія. К. : *Генеза*, 2004. 480 с.
- Нук М. The status of refugee woman during the first world war: essays to the contemporary ukrainian historiography. *Eevropský filozofický a historický diskurz*. Praha, 2019. Svazek 5 (4). P. 6-12. (Index Copernicus, International Scientific Indexing)
- Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6005-4/978-966-02-6005-4.pdf>
- Папакін Г. Павло Скоропадський: життя крізь власні его-джерела (листи, щоденники, мемуари). Архіви України. 2023. Режим доступу: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/196>
- Дем'янюк, О. Сучасні дослідження подій доби Української Центральної ради на території Волинської губернії. *Літопис Волині*. 2019. №20. С.46-52. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.20.07>
- Кушко І. ДИРЕКТОРІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УНР У ПЕРШІ МІСЯЦІ СВОЄЇ РОБОТИ (ЛИСТОПАД 1918 Р. – СІЧЕНЬ 1919 Р.). *Збірник наукових праць SCIENTIA*. 2021. Режим доступу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/12816>
- Яблонський, В. Формування та трансформація політичного режиму Директорії УНР наприкінці 1918 – 1919 рр. *Київські історичні студії*. 2023. №16. С.73–83. Режим доступу: <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.18>
- Галицька-Дідух Т. Галицьке представництво на Ризькій мирній конференції // *Гілея: науковий вісник*. Збірник наукових праць. – Вип.140. Ч. 3. Історичні науки. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – С. 110–118.
- Галицька-Дідух Т. Маріонеткові радянські республіки у політиці більшовицького уряду Росії періоду Української національно-демократичної революції (1917–1921 рр.) // *Гілея: науковий вісник*. – К. : «Видавництво «Гілея», 2019. – Вип. 150. Ч. 1. Історичні науки. – С. 27–37
- Савченко В. А. Анархістський рух в Україні в 1903–1929 рр.: організаційні форми, комунікації і механізми функціонування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 «Історія України» (032 – Історія та археологія). – Інститут історії України НАН України, Київ, 2017. Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Dysertatsiya-Savchenka-V.A..pdf>
- Верменич Я. «Радянізація» чи «націоналізація»: ще раз про сутність політики коренізації 1920 – початку 1930-х рр. *Український історичний журнал*. 2022. №3. С.158-172 Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/187212/14-Vermenych.pdf?sequence=1>
- Перший Зимовий похід Армії УНР / Х. Астапцева // *Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського* : [офіц. портал]. Київ, 2019. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5048>

- 100 років боротьби. Українська революція 1917–1921 рр. : метод.-бібліогр. матеріали / Львів. обл. універс. наук. б-ка ; упоряд.: І. Лешнівська, О. Шматько; ред. О. Букавіна ; наук. ред. І. Лешнівська. Львів, 2018. 64 с.
- Срібняк І. В. Організація репатріації полонених українців з Австро-Угорщини у 1918 р. (джерела до історії української військової дипломатії). *Пам'ятки: археогр. щорічник / Укр. НДІ арх. справи та документознавства*. Київ, 2019. Т. 10. С. 58–61.
- Житков О. А. Селянське питання в Українській революції 1917–1921 рр.: історіографічне дослідження : монографія. 2-ге вид., допов. Харків : *Мачулин Л. І.*, 2018. 600 с.
- Капелюшний В. П. Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років: історіографічний нарис : монографія / В. П. Капелюшний, О. Ф. Коваль. Київ : *Інтерсервіс*, 2018. 479 с.
- Пиріг Р. Я. Відносини України і Центральних держав: нетипова окупація 1918 року. Київ, 2018. 357 с. фот.
- Руккас А. О. Українське військо доби визвольних змагань 1917–1921 рр. *Східноєвропейський історичний вісник / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка [та ін.]*. Дрогобич, 2018. Вип. 7. С. 104–110.
- Українська держава (квітень – грудень 1918 року) : зб. док. і матер. : у 2-х т., 3-х ч. / НАН України, Ін-т історії, Центр. держ. архів вищ. органів влади і управління ; упоряд.: Р. Пиріг (кер.) та ін. Київ : *Темпора*, 2015. Т. 2. Ч. 3. XX, 412 с.
- Слободянюк М. Українські й російські наративи історії ОУН та УПА. *Український історичний журнал*. 2023. Число 6. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_6_14
- Срібняк І. В. Організація репатріації полонених українців з Австро-Угорщини у 1918 р. (джерела до історії української військової дипломатії). *Пам'ятки: археогр. щорічник / Укр. НДІ арх. справи та документознавства*. Київ, 2019. Т. 10. С. 58–61.
- Яблонський, В. (2023). Формування та трансформація політичного режиму Директорії УНР наприкінці 1918 – 1919 рр. *Київські історичні студії*, (1 (16), 73–83. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2023.18m>
- Pop, M. (2015). Ac tivitatea organizației Partidului Național Țărănesc din județul Hunedoara în perioada 1928–1938. *Sargetia. Acta Musei Devensis*, 6, 319–333 .
- Mace J. Communism and the Dilemmas of National liberation: National Communism in Soviet Ukraine. 1918–1933. – Cambridge–Massachusetts, 1983. – 334 p.
- “Roter Holocaust”? Kritik der Schwarzbuch des Kommunismus / Hrsg. Jens Mecklenburg, Wolfgang Wippermann. – Hamburg, 1998. – 294 s.
- Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 1 — 2003. — 296 с.
- Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 2 — 2004. — 443 с.
- Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 3. — 2006. — 432 с.
- Український Голокост 1932–1933. Свідчення тих, хто вижив / За ред. о. Ю. Мицика : У 4 т. — К. : Вид. Києво-Могилянська академія, 2003–2007. — Т. 4. — 2007. — 504 с.
- Гудзь Віктор. Історіографія Голодомору 1932–1933 років в Україні: монографія. Мелітополь: *ФОП Однорог Т. В.*, 2019. 1153 с.
- Contextualizing the Holodomor: the impact of thirty years of Ukrainian famine studies / ed. Andriy Makuch and Frank Sysyn. Canadian Institute of Ukrainian Studies, 2015. 126 p.
- Вронська Т.В. Упокорення страхом: сімейне заручництво у каральній політиці радянської влади (1917–1953 рр.) : наукове видання. Київ : *Темпора*, 2013. 624 с.
- Radziwinowicz, W., 2017. «Operacja polska» NKWD – najbardziej krwawy akt Wielkiej Czystki w 1937 roku. «Gazeta Wyborcza». 21.08.2017. [Online]. Режим доступу:: <https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,22241135,operacja-polska-nkwd-najbardziej-krwawy-akt-wielkiej.html?disableRedirects=true> (data złożenia 03.09.2021).

Kurczak, J.-M., 1994. Polacy na Ukrainie w latach 1921 – 1939, Wrocław, Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego, 135 s.

Лазуренко В. Селянське зерновиробництво в УСРР у другій половині 1920-х рр.: проблема державного диктату. *Український історичний журнал*. 2022. Число 5.

Бондаренко П. С. Жіночий досвід сталінських репресій 1930-х рр. (на матеріалах УРСР) : дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.02 / Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2021. 284 с.

Автушенко І., Стоян Т. Репресії проти військовослужбовців в УСРР–УРСР у 1920–1930-х рр.: особливості та наслідки Режим доступу: <https://doi.org/10.15407/http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184589/05-Avtushenko.pdf?sequence=1>

ПЕТРЕНКО Н. М. ПРИЧИНИ ТА ПРИНЦИПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОBOB'ЯЗКОВОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ У 20-х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ СУМСЬКА СТАРОВИНА. 2023. № LXII. Режим доступу: <https://starovyna.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/2-Petrenko.pdf>

Лапченко, А. (2021). ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖІНКИ-СЕЛЯНКИ В 1920–1930-ТІ РОКИ В УСРР. *Літопис Волині*, (24), 108-112. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.18>

Омельченко І. Формування та діяльність організаційно-мобілізаційних референтур запілля УПА на Волині та Поліссі (1943–1944 рр.) *Військово-науковий вісник*. 2018. №29. Режим доступу: <http://vnn.asv.gov.ua/article/view/156382>

Ковальчук В. Організаційні референтури ОУН(б) і запілля УПА у світлі джерел (Волинь і Полісся, 1943–1944 рр.). *Український визвольний рух: наук. зб.* Львів, 2006. Збірник 6. С. 95-109.

Кравець, Д. Радянська Західної України (1939–1941) у громадській думці українців у США. *Сторінки історії*. 2022. №54. Режим доступу: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.54.2022.264586>

Галицька-Дідух Т.В. Радянська пропагандистсько-агітаційна діяльність у Східній Галичині в 1920-х рр. *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 2023. Ч. 36. С. 70–84.

Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. проф. М. Кугутяк. Упорядн.: М. Вітенко, Т. Галицька-Дідух, І. Гурак, О. Жерноклеєв, М. Кугутяк, А. Міщук, Г. Пославська, Т. Ходак. Т. 1. – Кн. 2 (1929–1939). Івано-Франківськ : КПФ «ЛІК», 2014. 600 с.

Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / Відповідальний редактор професор Микола Кугутяк. – Том. 2. – Книга 1 (1939 – 1945). Івано-Франківськ: КПФ “ЛІК”, 2009. 600 с.

Піріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти / Р. Піріг // *Український історичний журнал*. 2023. Число 4. С. 59. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_4_5

Турченко Ф.Г. П.Скоропадський і М.Міхновський 1918 р.: дві моделі державного будівництва. *Український історичний журнал*. 2008. № 4. - С. 48-59. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2008_4_48

Гладун О. Ще раз про кількість втрат унаслідок Голодомору: експертна оцінка / О. Гладун, Н. Левчук, О. Воловина . *Український історичний журнал*. 2023. Число 5. С. 93. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_5_8

Кузіна К. Глузуючи з ВНК—ОДПУ—НКВС: радянські органи держбезпеки в анекдотах (1920—1930-ті рр.) / К. Кузіна // *Український історичний журнал*. 2023. Число 5. С. 151. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_5_11

Грицюк В. Друга світова в контексті російсько-української війни: основні наративи й перспективи дослідження. *Український історичний журнал*. 2024. Число 4. С. 5-23. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2024.04.005>

Рекомендації до навчання

Удосконалюй українську мову!!! Володіння рідною мовою – не заслуга, а обов'язок патріота. Мова – то серце народу: гине мова – гине народ.

Обдумано читай джерела і наукову літературу! Бійся механічного запам'ятовування тексту.

Обмірковуй!

Роби висновки!

Засвоюй категоріально-понятійний апарат.

Навчися скорочувати матеріал для написання тез або опорного конспекту.

Привчай себе до самоконтролю.

Як працює наш мозок?

Те, що не має сенсу, ми забуваємо. Мозок за день сприймає нескінченно багато всього, проте може згадати тільки те, що вважає за потрібне. Переконати себе в тому, що певні дані тобі знадобляться, надати засвоєнню інформації сенс - значить змусити мозок повірити в те, що це потрібно неодмінно запам'ятати.

Емоції. Якщо вивчення чогось для тебе каторга, то й засвоювати інформацію непросто. Корисно створити позитивний настрій, приступаючи до підготовки до іспитів. Наприклад, налаштуйся на те, як ти прекрасно відпочинеш увечері після іспиту- це підніме тобі настрій.

Об'єднуй. Факти й дані, зв'язані між собою, краще запам'ятовуються й як би витягають один одного. Таким чином пов'язаний з окремим «ниток» «канат» дає більше шансів нормально скласти іспити.

Ресурсам потрібно відновлюватися. Знову-таки на рівні фізіології мозку: щоб імпульси передавалися між нервовими закінченнями, потрібні певні речовини-медіатори. Їм властиво вичерпуватися та через якийсь час відновлюватися. Тому в один момент ми просто перестаємо щось запам'ятовувати. Щоби скоріше поповнити сили (і свої, і свого мозку), відпочинь. Корисно, до речі, з'їсти шоколадку - вона допоможе відновитися ще швидше.

Навчіться писати і виконувати інші дії лівою рукою, якщо ви правша і правою — якщо лівша. Так ви активізуєте роботу обох півкуль мозку.

Наш мозок пам'ятає дуже багато чого, але доступ до цієї інформації обмежений. Інформація звалена в купу, а внутрішній бібліотекар лінується її шукати. **Правильно організовуючи роботу мозку (пам'яті) ми полегшуємо собі майбутнє.**

Використання парних асоціацій - через паралелі, символи або співзвуччя.

Метод Цицерона – розстановка фактів або понять усередині певного приміщення, розташування їх у просторі (як на полицках) і зв'язування з розставленими в приміщенні предметами. Згадуємо обстановку разом із вивченим матеріалом.

Ейдотехніка (з грец. - «образ») більше спирається на створення яскравих візуалізацій, перетворення інформації в цілісні образи. Головний інструмент ейдотехніки – це створення візуального конспекту (шпаргалки). Це те, що людина сама виробляє на основі почутого або прочитаного - перетворений, «переварений» матеріал, утілений у чомусь: конспекті, схемі, малюнку тощо.

Для ефективного навчання:

- ✚ провітрюй кімнату (18-20 градусів),

- ✚ поїж (не переїдай), Харчування відіграє важливу роль у нормальному функціонуванні мозку. Їжа, багата вітамінами, А, С, Е, К, В, а також фолієвою кислотою, залізом і поліненасиченими жирними кислотами омега-3 допоможе подолати швидку стомлюваність, підвищить швидкість реакції й концентрацію уваги, дозволить зберегти гостру пам'ять.

Раціон: м'ясо (яловича печінка, нежирне червоне м'ясо), риба (лосось, сардина, тунець), картопля, житній хліб, вівсянка, яблука, волоські горіхи, лляне масло, рис.

Є інший вегетаріанський варіант: червоні, сині і фіолетові ягоди, такі як чорниця і журавлина, яблука, груші, сливи, персики, банани, цитрусові, горіхи і боби, червоне вино, чай, нефільтровані фруктові соки (особливо виноградний), перець, помідори, цибуля і баклажани, шпинат – кращі продукти для пам'яті.

Напої, що містять кофеїн, здатні акумулювати здібності мозку. Але це тимчасова реакція. Замініть каву і чай трав'яними чаями, які поліпшують кровоток до мозку. Також не забувайте пити достатню кількість чистої води.

Пам'ятайте, що алкоголь не тільки знижує розумові здібності, але й перешкоджає відновленню клітин мозку.

- ✚ заборони з робочого столу зайве, виключи музику, телевізор, все, що відволікає увагу,
- ✚ подбай про хороше освітлення, сиди прямо,
- ✚ відпочивай кожні 45 хв (пройдись, зроби розминку, заплющ очі...),
- ✚ фізична активність зміцнить не тільки ваші м'язи, але й пам'ять. Учені з Інституту біологічних досліджень «Salk» (Каліфорнія, США) провели дослідження на мишах. Виявилось, що більш активні миші мали удвічі більше клітин в області мозку, що відповідають за вивчення і пам'ять. Гімнастика, силові вправи, фітнес або йога — виберіть що вам до душі. Навіть виконання вправ 2–3 рази в тиждень допоможе поліпшити кровообіг у мозку і зміцнити пам'ять. Крім цього, фізичні вправи стимулюють ріст нервових закінчень, які запобігають ослабленню пам'яті та покращують процес запам'ятовування.
- ✚ працюй рівномірно, спочатку виконуй важчі завдання, потім – легші, якщо нне все виходить – не нервуй (кубики пресу також не відразу виникають☺).
- ✚ вправи для розвитку мислення: загадки, головоломки, гра в шахи або інші настільні ігри. Ігри, як і арифметичні розрахунки в розумі, відмінно розвивають логіку.
- ✚ додаткові навички: програмування на комп'ютері або гра на музичному інструменті.
- ✚ фантазуйте! Уявляєте, що ви – кіт. Опишіть своє бачення навколишніх предметів. Або ви – дурень. Як в цьому випадку виглядає світ? А може ви прилетіли з іншої планети? Опишіть і такі відчуття. Розвиток логіки та розширення світогляду в цій грі гарантовані
- ✚ легкий спосіб тренувати свою пам'ять - це згадувати події, які відбувалися з вами сьогодні. Подумки пробіжіться від початку дня та згадайте важливі події, які в ньому були. Спробуйте згадати, як змога більше деталей. Ця вправа допоможе вам більш ефективно використовувати свою пам'ять.
- ✚ щоб запам'ятати інформацію якісно, буде корисно передати її іншій людині. Коли ви вчите іншу людину, то ви починаєте систематизувати свої знання в єдину структуру. У момент подачі матеріалу ви починаєте виділяти основні речі та звертати увагу на важливі деталі. Бути в ролі вчителя не тільки цікаво, а й корисно для тренування пам'яті.
- ✚ вивчення іноземної мови впливає на структуру нашого мислення. Для мозку вивчення нової мови - це важкий, але корисний процес. Коли ми запам'ятовуємо нові слова, то нашому мозку доводиться створювати нові зв'язки всередині голови. Чим більше таких зв'язків має наш мозок тим ефективніше показники його продуктивності та запам'ятовування різної інформації.
- ✚ замініть щоденний перегляд телепередач або соц мереж на заняття медитацією.
- ✚ Поганий сон – погана пам'ять! Хороший нічний сон може бути як раз тим засобом для пам'яті, що вам потрібно. Коли ви купуєте нову порцію інформації, вона повинна бути стабілізована і закріплена в вашому мозку, а потім закріпитися як довгострокова. Цей процес в основному відбувається під час сну. Однак, гормон стресу кортизол найбільш активний вночі. Так що, якщо вам не вдалося отримати цих 8 годин сну, можуть виникнути проблеми з пам'яттю.

✚ Щоденна праця принесе результат, головне, щоб навчання приносило задоволення☺.

Відповідь повинна складатися з:

- ✓ аналізу джерел та історичних праць (вітчизняних й іноземних);
- ✓ причинно-наслідкових зв'язків,
- ✓ логічного і структурованого викладу матеріалу із наведенням конкретних фактів (основних і другорядних),
- ✓ характеристики історичних постатей (основних і другорядних),
- ✓ розумної пропорції усіх сфер суспільного життя;
- ✓ цілісного бачення історії;
- ✓ усвідомлення важливості краєзнавчого матеріалу (історії села, міста ін.);
- ✓ вмінням співвідносити факти з просторовими знаннями і вміннями;
- ✓ не забувайте про оцінювання на основі конкретного матеріалу!
- ✓ проміжних і прикінцевих висновків, підкріплених аргументацією;
- ✓ визначення історичного значення.

Поради до курсу

При підготовці семінарського заняття важливу роль відіграє правильне конспектування тексту. Процес конспектування є одним із ефективних способів передачі інформації у довготермінову пам'ять. Головна проблема конспектування – бажання скопіювати друковану інформацію. Це важка і невдячна праця, оскільки задіяні руки і очі, а не мозок.

Головне в мистецтві конспектування – це активний процес аналізу інформації, виділення головного, визначення взаємозв'язків і логіки викладу основних положень, і короткий запис, який дозволяє у достатньо повній формі відтворити зміст прочитаного матеріалу. Це вимагає поруч із навичками критичного мислення і певних технічних навичок конспектування, ряд з яких вам пропонується:

- конспекти мають бути адаптовані до вашої індивідуальності, тому пишіть їх “своїми” словами;
- структуруйте текст заголовками і підзаголовками;
- визначіть структуру аналізу фактів, подій, явищ: причини, подія, наслідки, аналогія, значення тощо;
- більш складна інформація деталізується, в іншому випадку, записи мають бути короткими;
- сприяють процесу запам'ятовування скорочення (Українська Центральна Рада – УЦР, В.Винниченко – Вин-ко ін.), а також опорні конспекти (це взаємозалежний набір умовних позначок, знаків (символів), що містять у собі закодовану інформацію.
- ключові ідеї, внутрі і міжпредметні зв'язки, терміни і висновки позначте маркером;
- після проведення семінарського заняття відзначте і опрацюйте ті питання, з якими ви не впоралися.

Історичний факт – основа історичних знань. Він непотворний, як неповторні простір і час, де він протікає, оскільки перебувають у постійному русі.

Історична подія – сукупність логічно завершених та обмежених у просторі й часі історичних фактів.

Історичне явище – комплекс аналогічних історичних фактів або їх ознак, які зберігалися чи зберігаються протягом певного часу та в певному просторі (території).

Історичний процес – ланцюг взаємопов'язаних у часі й просторі причинно-наслідковими зв'язками історичних подій і явищ:

- коли відбувалися чи проходили ці факти, події, явища чи процеси;
- де вони проходили;
- за яких історичних обставин вони проходили; які події пройшли напередодні;
- який розвиток вони отримали надалі;

- яка соціальна верства чи верстви були основними учасниками події;
- яку роль відіграли тут історичні особи та чий інтереси вони відображали;
- який слід залишили ці факти, події чи процеси в історії регіону, країни чи світу;
- випадковим чи закономірним був саме такий перебіг подій та які вони мали наслідки;
- які альтернативи розвитку існували за тих історичних умов; а як би повелися Ви за таких умов?

Пам'ятка роботи з історичним джерелом

Документ первинний (запис очевидця або учасника події) чи вторинний (коментар чи переказ про подію з уст дослідника).

Походження тексту:

- хто написав цей текст? Коли він був написаний?
- до якого виду джерел він відноситься? Це повний текст чи фрагмент?
- якщо це фрагмент тексту, хто і чому вибрав саме цю частину тексту?

Зміст тексту:

- яким є зміст тексту?
- які факти описуються?
- як автор пояснює причини, викладає хід і визначає значення історичних подій?

Достовірність інформації тексту:

- чи був присутній автор під час події, яку описує, чи взяв інформацію з первинних джерел?
- коли написано документ: відразу чи багато пізніше самої події?
- Якими є погляди автора? До чого він закликає і що засуджує? Чиї інтереси він виражає?
- Чи є автор представником певної точки зору чи він пропонує свій погляд на події?
- Як автор ставиться до описуваних подій та їхніх учасників? Чи є в автора особливі симпатії, переваги?
- Якою мовою пише автор?
- Чи є дане джерело єдиним свідченням про цю подію? Чи є інші джерела, як вони описують подію? Яке з джерел більш достовірне і чому?
- Кому співчуває автор? Як він ставиться до описуваних подій?
- Чи можна вважати документ достовірним і неупередженим?
- Як цей документ кореспондується з іншими свідченнями про ці факти, подію, явище чи процес?

Схема аналізу подій

(з хронологічної точки зору локалізація подій у часі)

- ✓ коли пройшли ці події, як довго вони тривали, в якій послідовності проходили)
- ✓ на який період історії людства вони припадають;
- ✓ як ця подія співвідноситься з іншими подіями чи процесами;
- ✓ як ця подія кореспондується з однотипними подіями чи процесами вітчизняної та регіональної історії;
- ✓ складання хронологічних чи синхроністичних простих чи складних таблиць.

Визначення місця історичних подій у просторі

(використання карти як історичного джерела)

правильно займіть позицію біля карти (так, щоб не заступати природне освітлення карти);
запам'ятайте, що коли ви стоїте навпроти карти, наверху буде північ (південь – унизу), а зліва – захід (відповідно, справа – схід);
навчіться читати легенду карти – її умовні позначення. При всій різноманітності карт однотипні факти, події та явища – кордони та столиці, райони повстань, напрями головних ударів і місця битв тощо – зображуються на них схожими позначками;
зверніть увагу на написи, діаграми, таблиці, портрети, рисунки, які є на карті;
працюючи з контурною картою, користуйтеся кольоровими олівцями, робіть умовні позначення;

на дрібномасштабних картах окремі позначки робіть цифрами, які включайте в умовні позначення.

Схема характеристики історичної особи (складання історичного портрету)

- ✓ Історичні умови, виклики та вплив оточуючого суспільного середовища на формування особистості історичної постаті. Особистісні якості історичного діяча та умови їх становлення та формування.
- ✓ Цілі діяльності та можливості їх досягнення. Чиї соціальні інтереси відстоює?
- ✓ Якими засобами та шляхами досягається поставлена мета.
- ✓ Основні результати діяльності історичної особи для регіону, країни чи світу.
- ✓ Оцінка сучасниками та істориками.
- ✓ У чому значення діяльності цієї особистості.
- ✓ Яке Ваше ставлення до цієї особи як людини та як історичного діяча?

Поради до складання плану

- Уважно прочитайте назву теми плану, текст джерел.
- Спробуйте засвоїти зміст матеріалу в цілому. Структурно план поділяється на вступ, основну частину та висновки.
- Запишіть головні, на Ваш погляд, думки тексту, що і будуть орієнтовними пунктами плану.
- Добре продумайте, сформулюйте й запишіть ці головні думки. Це буде простий план теми.
- Якщо план складний, виділіть провідні (дві-три) ідеї та спробуйте перегрупувати матеріал таким чином, щоб він відповідав цим ідеям.
- Знайдіть дані, які розкривають кожну з виділених вами головних ідей, і запишіть їх у вигляді підпунктів плану.
- Перевірте, чи розкриває план тему, чи є у ньому своя логіка й завершеність, яка дозволить Вам краще засвоїти матеріал.

Конспектування – це стислий виклад основного змісту прочитаного (почутого).

- Кілька разів прочитайте текст, постарайтеся засвоїти його зміст в цілому.
- Розділіть текст на окремі блоки (відносно самостійні частини).
- Зробіть аналіз кожної із частин, виділивши в ній головне.
- Сформулюйте тези і випишіть вислови, які їх аргументують.
- Запишіть основні положення та ідеї тексту або почутої інформації. Найвдаліше інтелект-карти.

Узагальнення – визначення загальних, суттєвих ознак історичного явища чи процесу, формулювання провідних понять чи ідей того, що опрацьовано чи вивчено; узагальнення ґрунтується на аналізі та синтезі та йде від простого до складного (від конкретного до абстрактного).

- Виділіть головне поняття.
- Перевірте, як Ви зрозуміли його зміст.
- Відберіть основні, типові факти з опрацьованого матеріалу.
- Проаналізувавши їх, виділіть спільні риси.
- Сформулюйте провідну ідею, вектор розвитку явища чи процесу.

Порівняння – це розумова операція, спрямована на встановлення рис схожості та відмінності між певними історичними подіями, явищами чи процесами.

Етапи порівняння:

- засвоєння об'єктів порівняння та їх запис;

- виділення критеріїв – споріднених суттєвих ознак об'єктів, які порівнюються; це – найскладніша частина порівняння. Критерії порівняння – це своєрідний план спільних ознак тих чи інших подій, явищ чи процесів.
- чітке формулювання й короткий запис змісту порівняння;
- порівняння об'єктів за кожним з критеріїв;
- стисле узагальнення та його запис.

Структура семінарського заняття.

Першим питанням фактично кожного семінарського заняття є аналіз дискусійних проблем у сучасній історії. Дослідіть повноту і достовірність відображення в історіографії основних подій, явищ і процесів української історії у конкретний період. Виокреміть персональний внесок наукових шкіл і учених. Окресліть на основі наявних праць недостатньо вивчені аспекти, спотворені або сфальсифіковані події, явища та процеси. Сучасний учитель повинен бути інформований у сучасних тенденціях історіографії і джерелознавства.

Наступні завдання відображають зміст теми. Аналізуйте їх відповідно до запропонованої структури.

Практичне завдання передбачає створення навчально-методичного комплексу для використання в школі – це система дидактичних засобів навчання з конкретної дисципліни, метою якої є повна реалізація освітніх і виховних завдань, сформульованих навчальною програмою предмету: таблиці, презентації, опорні конспекти, логічно-структурні схеми ін. НМК – сукупність матеріалів на паперовій та / або в електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного використання студентами на практиці і у своїй професійній діяльності.

Для підготовки майбутніх учителів історії і суспільствознавчих предметів є важливим навчання їх різних форм і методів візуалізації, систематизації навчального матеріалу. Процес візуалізації матеріалу, а також розкодування його людиною завжди породжує проблемну ситуацію, вирішення якої пов'язане з аналізом, синтезом, узагальненням, розгортанням і згортанням інформації, тобто з операціями активної розумової діяльності. Використання різних форм візуалізації навчального матеріалу є важливим засобом навчання, сприяє актуалізації системних характеристик навчального знання, успішному набуттю вмінь та навичок на всіх рівнях пізнавальної діяльності: репродуктивному, пошуково-виконавчому та творчому. У процесі візуалізації навчального матеріалу використовуються різні форми та методи – від традиційних діаграм, графіків, таблиць, структурно-логічних схем до інтелектуальних карт (mind map), стратегічних карт (roadmaps), казуальних ланцюгів (causal chains), інфографіки, навчальних презентацій та ін.

Алгоритм складання схеми

1. Сформулювати мету.
2. Визначити специфіку досліджуваного об'єкта.
3. Підібрати матеріал із кількох навчальних джерел.
4. Проаналізувати текст, виділити головні та другорядні поняття, категорії, основні ідеї та смислові блоки, зв'язки між поняттями й категоріями, інформаційними блоками.
5. Виокремити найбільш загальні поняття й категорії.
6. Підібрати тип структурно-логічної схеми з урахуванням специфіки змісту та вимог форматування тексту.
7. Обрати тип графічних елементів (коло, овал, прямокутник і т.п.), тип ліній та стрілочок як позначення зв'язків, а також колір, шрифт ін.
8. Створити проект схеми на папері або електронний, оцінити його.
9. Перевірити адекватність вибору типу схеми, зв'язків між її елементами. При потребі доповнити.

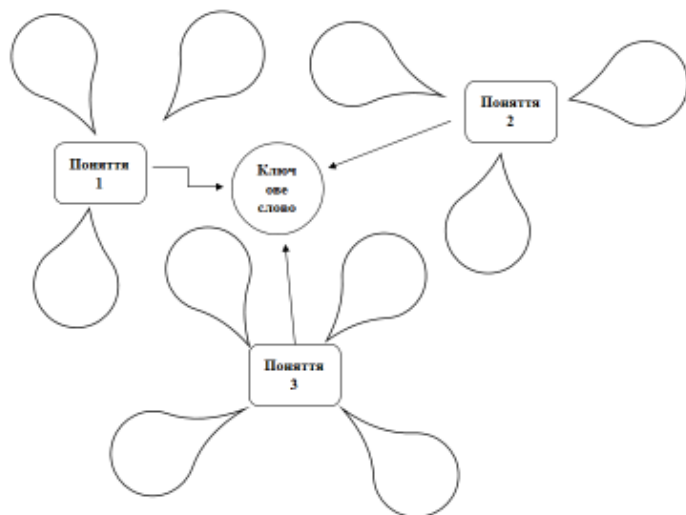
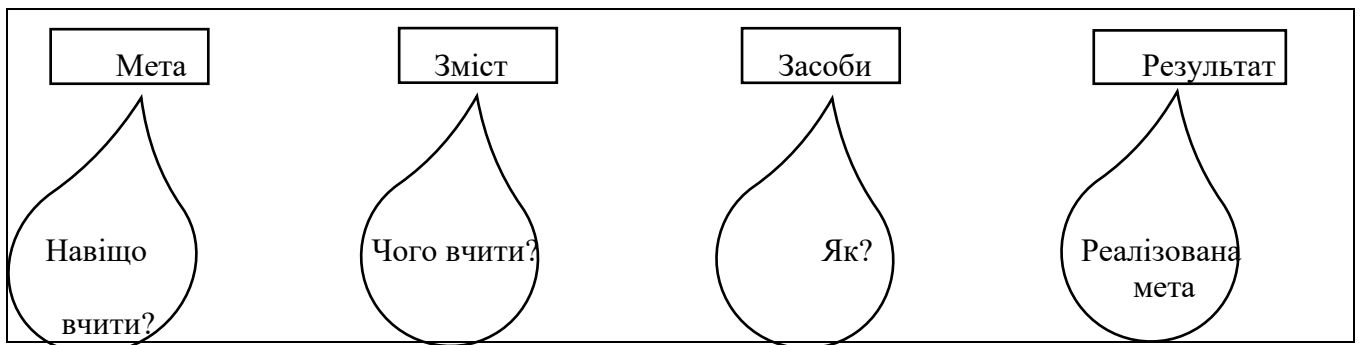
Які критерії оцінювання?

самостійність виконання завдання,
адекватність вибору типу схеми,

зображення усіх головних питань та понять окремої теми (поняття та інформаційні блоки мають бути розташовані так, щоб була зрозуміла їхня ієрархія: родові та видові поняття і категорії, загальні й конкретні – у центрі, збоку – другорядні);

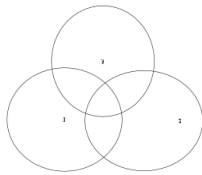
правильність виявлення зв'язків між елементами логічно-структурної схеми, знаходження аргументів та знаків-символів у межах кожної смислової частини тексту, акуратність і грамотність оформлення.

Логічно-структурні зв'язки – схеми, які вказують конкретну залежність кожного наступного поняття від попереднього, тобто послідовність процесів.

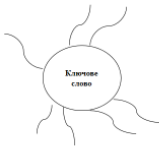

Кластер графічно відображає міркування.

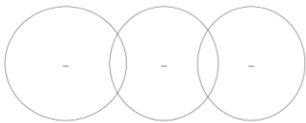
Важливо! Посередині є ключове слово – основа теми. Навколо поняття або речення, що відображають ідеї, факти. Елементи кластеру поєднують стрілками з ключовим поняттям. У кожного із «супутників» є свої «супутники», завдяки чому встановлюються нові логічні зв'язки.

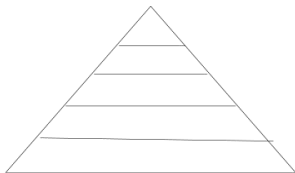
Діаграма Венна дозволяє показати можливі логічні відношення в межах множин. Перекриті частини відображають подібності між поняттями, ідеями, категоріями та групами, а частини, що не перекриваються, – відмінності. «Павучки» вживаються для роботи над поняттями, коли записуються назви поняття, обводячи його овалом, потім, підбираються ключові слова – так створюються «ніжки».

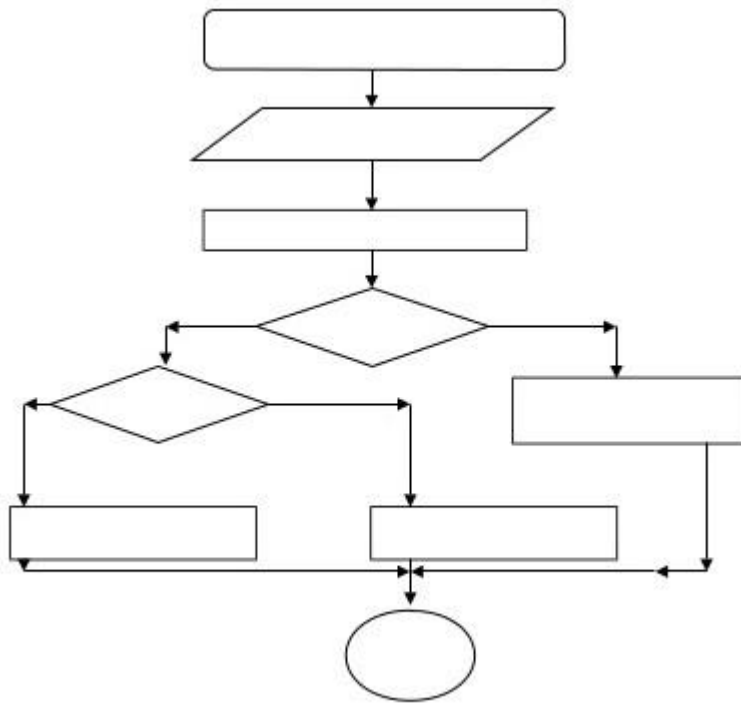
Лінійна діаграма Венна використовується для перекриття зв'язків у послідовності.

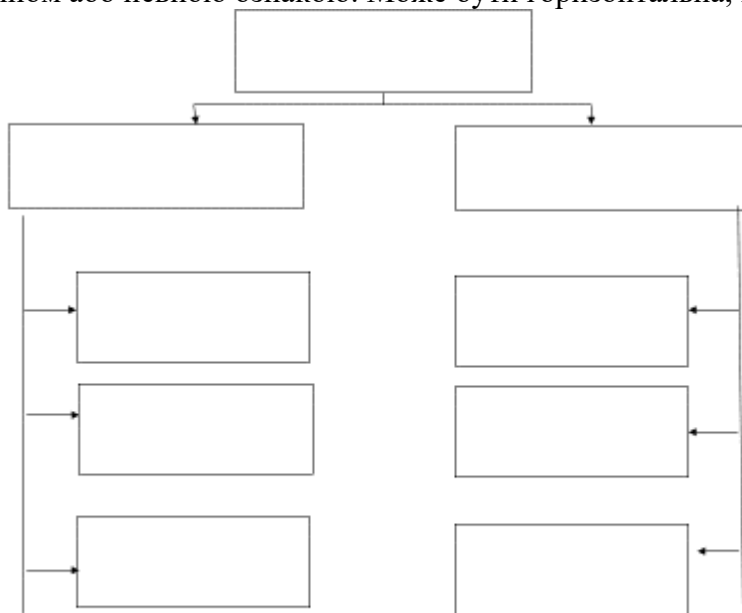
Піраміда відображає ієрархічне втілення ідей, позицій.

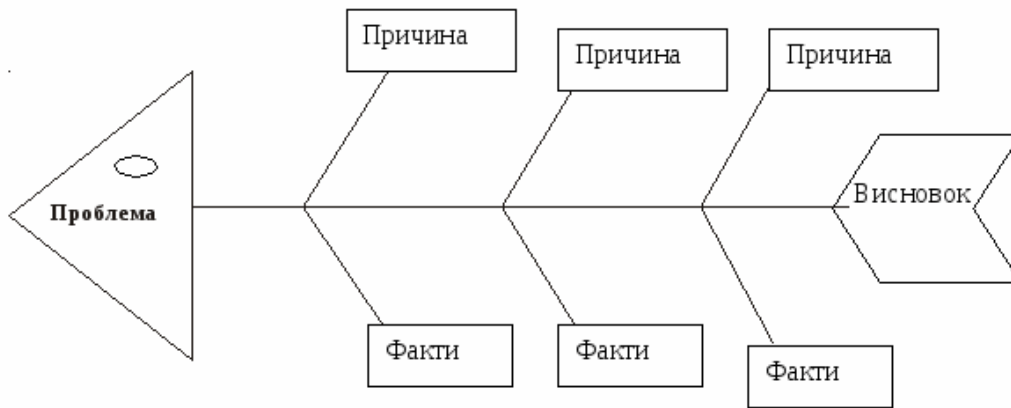
Складноструктурні таблиці.

Класифікація – це схема, у якій виділяється основне поняття, що об’єднує інші за певним принципом або певною ознакою. Може бути горизонтальна, вертикальна, кругова і т.д.

Фішбоун відображає найбільш суттєві причинно-наслідкові взаємозв’язки між чинниками та наслідками.

Інтелект-карта — це зручна і ефективна техніка візуалізації мислення і альтернативного запису, використовуються для створення, візуалізації, структуризації і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, вирішення завдань, ухвалення рішень, при написанні статей.

Реалізується як діаграма, на якій зображені слова, ідеї, завдання ін., зв'язані гілками, що відходять від центрального поняття. У основі цієї техніки лежить принцип «радіантного мислення», що відноситься до асоціативних розумових процесів, відправною точкою яких є центральний об'єкт. Це демонструє чисельну різноманітність можливих асоціацій і отже, невичерпність можливостей мозку. Подібний спосіб запису дозволяє карті пам'яті необмежено рости і доповнюватися.

Поради Тоні Бьюзена з техніки створення ментальних карт

- Важливо розміщувати слова на гілках, а не в ромбах і паралелепіпедах тощо.
- Важливо, що гілки повинні бути живими, гнучкими, загалом, органічними.
- Малювання ментальної карти в стилі традиційної схеми повністю заперечує ідеї майндмепінгу. Це сильно ускладнює рух погляду по гілках і вносить багато зайвих однакових, а отже монотонних, об'єктів.
- Писати на кожній лінії тільки одне ключове слово. Кожне слово містить тисячі можливих асоціацій, тому склеювання слів зменшує свободу мислення. Роздільне написання слів може привести до нових ідей.
- Довжина лінії повинна дорівнювати довжині слова. Це простіше і економніше.
- Пишіть друкованими літерами, якомога ясно і чітко.
- Варіювати розмір літер і товщину ліній залежно від ступеня важливості ключового слова.
- Обов'язково використовуйте різні кольори для основних гілок. Це допомагає цілісному і структурованому сприйняттю.
- Часто використовувати малюнки і символи (для центральної теми малюнок обов'язковий). Іноді ментальна карта взагалі може цілком складатися з малюнків.
- Прагнути такої організації простору, щоб не залишалось порожнього місця а гілки не розміщувалися дуже щільно. Для невеликої ментальної карти використовуйте аркуш паперу формату А4, для великої теми – А3.
- Гілки, що розрослися, можна укладати в контури, щоб вони не змішувалися з сусідніми гілками.
- Розташовувати лист горизонтально. Таку карту зручніше читати.

Інструменти для побудови карт знань

FreeMind – вільна програма для створення карт знань.

Bubbl.us – один із сервісів Веб 2.0 для створення карт знань.

ruGraphsy

Webbing tools

Bookvar.net

Text2mindmap

Mindomo – інструмент для створення карт пам'яті на основі інтернету, надає можливість створення карт пам'яті робочого столу в програмі перегляду інтернету – без складного програмного забезпечення, що потребує встановлення чи обслуговування.

Mindmeister

Sayra

Dabbleboard

Gnletting

Сmap.ihmc.us

Flowchart

Vue.tufts.edu

Mind42 – колективне створення, можливість обговорювати карту на сервісі

Сmappers

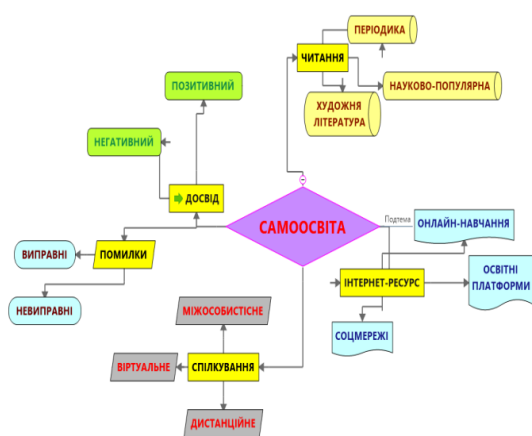

Схема цілісного процесу це складно структурована схема.

Таблиці дозволяють показати текстовий матеріал в лаконічній, ущільненій формі.

Важливо!

- Визначити мету складання таблиці, її назву.
- Вибрати тип таблиці.
- Створити структуру таблиці.
- Визначити заголовки рядків та стовпчиків таблиці.
- За необхідністю можна ввести підзаголовки.

- Виокремити суттєві ознаки досліджуваного явища, події чи процесу, за якими доцільно провести порівняння, узагальнення і т.п.
- Згідно із типом таблиці включити до відповідних граф результати узагальнювального, аналізу матеріалу, який вивчається.

Які критерії оцінювання таблиці?

- ✓ Відповідність темі.
- ✓ Адекватність вибору типу.
- ✓ Логічність структури.
- ✓ Змістовність, правильний відбір інформації, адаптованість тексту для таблиці.
- ✓ Грамотність і лаконічність, науковість.

Геополітичне утворення	Хронологічні рамки	Пік могутності	Руйна
Русь (Київська Русь)	IX–XIII ст.	980-1054 (Володимир, Ярослав Мудрий)	1240 — середина XIV століття
Ця столітня руйна (особливо з 1340-го року) і період роздробленості українських земель, коли лише Галицько-Волинське князівство продовжує своє більш-менш пристойне існування. За Грушевським митрополит Київський переїжджає «со всем своим житьем» до Володимира на Клязьмі (біля 1300-го року), а потім, коли Москва бере верх, переїжджає до Москви. Вочевидь саме переїзд митрополита з Києва до Москви дає підставу говорити пізніше про занепад Русі Київської і появу Русі Московської.			
Велике Князівство Литовське	1363-1569	1514 – битва під Оршою	1568-1583 (з моменту вступу козацтва у Лівонську війну і до її кінця)
Річ Посполита	1569-1654	1616-1657 1616-1622 (гетьманство Петра Сагайдачного) 1632-1647 (митрополит Петро Могила) 1648-1657 (гетьманство Богдана Хмельницького)	1657-1687 (оригінальна назва Руйна з'являється вперше)
Російська імперія	1654-1917	1741-1752 (при Єлизаветі Петрівні)	1775 (зруйнована Запорізька Січ), 1783 (запровадження кріпацтва) — аж до реформи 60-х років XIX століття, які дали результат в 80-х роках XIX століття
СРСР	1922-1991	60-70-ті роки XX століття	1933-1945: 1933 (голодомор), 1937 (репресії), 1939-1945 (Друга світова війна)
Незалежна Україна	1991-2014	2001-2008	90-ті роки XX століття — 2001 (початок економічного зростання); 2008 (початок світової кризи), 2014 (революція, війна з Росією) — ?
Асоціація з Європою	2014 — ?	?	?

Таблиці поділяють на:

текстові; змішані (у яких одна частина колонок текстова, а інша – цифрова);

таблиці із зображеннями (хоча б в одній графі є ілюстрації).

За функційним призначенням є таблиці: роз'яснювальні (полегшують розуміння теоретичного матеріалу, що вивчається, сприяють його запам'ятовуванню); порівняльні (для зіставлення, протиставлення та порівняння); узагальнювальні (для підсумкового аналізу матеріалу, у логічній послідовності демонструють основні риси подій, явищ, процесів).

Назва історичної постаті, події чи явища	
Позитивні сторони	Негативні сторони

Синхроністична таблиця дозволяє показати події, явища чи процеси, що відбувалися одночасно.

Питання, які виносяться на порівняння	Часовий проміжок в Україні	Часовий проміжок в Європі і Америці	Часовий проміжок в Азії

Порівняльна таблиця дає можливість порівняти кілька об'єктів за певними характеристиками.

Лінія порівняння	Критерії порівняння			
	1 історична особа	2 історична особа	3 історична особа	4 історична особа
Мета				
Засоби здійснення				
...				

Зведена таблиця дає можливість систематизувати інформацію, провести паралелі між явищами, подіями та фактами.

Тема 1	Тема 2	Лінія порівняння	Тема 3	Тема 4

Діахронійна таблиця дає можливість якісні зміни під час розвитку подій та явищ, їх форми й змісту на певних етапах історичного розвитку.

Роки діяльності	Змістовна характеристика	Основні праці

Інфографіка – графічний спосіб подання інформації, візуальне відображення даних, змістом якого є невелика за обсягом, але значуща й лаконічно оформлена інформація.

Удачі у навчанні!!! За порадою можете звернутися за електронною адресою: tamara.halytska@pnu.edu.ua або в соціальних мережах:)